

MAGNI FELICIS ENNODII

EPISTOLARUM

LIBRI IX.

LIBER PRIMUS.

EPISTOLA PRIMA.

ENNODIUS JOANNI.

Dum salum quæris verbis in statione compositis, et incerta liquenti elementi placida oratione describis: dum sermonum cymbam inter loquelæ scopulos rector diligens frenas, et cursum artificem fabricatus trutinator expendis; pelagus oculis meis, quod aquarum simulabas, eloquii demonstrasti. Deus bone, ^a in quantos se usus dives lingua dispergit! Cum voluerit, sævit ut bestia, currit ut fluvius, fluctuat ut profundum: et quæcumque fucatis verborum imaginibus pingit speciem, veri astipulatione repræsentat. Timere te scriptionem, quasi fonte tener, insinuas; dum declamationum pompam refuga laudis deposcit assertio; et sit avara gloriæ, dum pudori parcere se ostendit, peregrinam mentita formidinem. Ago at ut habeo gratias, quod nobilia iudicamenta facundia tuæ in amici, ^b quantum æstimas, præconiis consecrasti. Et licet non agnoscam mea esse quæ loqueris; religionem tamen narrantis amplector, diligentiam pectoris laudo, quam gratiæ per sudum rutilantis luce dedicasti. Tibi fax ista prætenditur, quam in opinione mea blandus elocutor accendis: ego noctem conscientia meæ, cisi non fugio, ^c novi tamen æstimare. Graves hiatus patitur alienæ gratiæ commissa credulitas: quæcumque omne crimen transeat, qui vult decipere confidentem. Gaudia tamen mea de te epistolaris alloquii dotibus adimplesti; dum novitatem sensuum monstras serenitate sermonum, et veteris decora prosopæie novelli vincis nitore colloquii. Sat fuerat parentum tuorum desideriiis, seniores te familiarum orna-

A *menta æmulari: vincere posse, sicut nemo credidit, ita nullus optavit. Vides quantum ad unguem polita conversatio pretiis bene nascentis adjungat? Quod jubar sanguinis præstitit, superavit industria castigantis. Credidi votorum summam fatigari, si te natalibus reddidisses; illud non expendens, quid claritati tuæ cohabitator infuderet. ^d Sit forte in æstimatione arbitrii mei defraudata cognitio. Neminem credidi ad Olybrium pervenire: quem vicinis calcibus pernix insecutor adjunges: beatum facturum nempe, si vice-ris. Deum precor, ut adolescentia in te, quæ (perfectionem) primordiis monstrant, bonæ frugis germina convalescant. Domi habes, unde exhortationis mea viva sumas exempla. Te pater morum tranquillitate, socer eloquentia similem producat. Si me voti reum facere cœlestia regna dignantur, unum precor, ut mei meminisse digneris: ne illius, cujus perfectionem inter dicendi simulacra meditaris, oblivionis quoque par esse contendas. Sed ad epistolæ morem revertar, quam affectio tua in longum produxit. Salve, mi domine, et amantem tui frequentibus cole munus litterarum; ne amoris contestatio sola sicut solet in quibus iam esse, ^e prævii in te putetur existissesermonis.*

EPISTOLA II.

ENNODIUS FLORO.

Novi me duram cepisse provinciam, et gravem sarcinam humeris infirmis attollere, qui sublimitatem tuam, quantum ad me, quietam verborum stimulis excitavi. Sic minaces dentes bestias invalida lacessit adoloscencia: et dum majora viribus provocat, quod evenire optat, spectaculum putat esse, non prælium.

modo in titulis omnibus librorum, in marmoribus, aliisque illorum temporum monumentis, quando plura unius hominis nomina occurrunt, dubium non est quin verum ac proprium id ejus nomen sit, quod ultimum collocatur. Quæ nunc paucis admonuisse sit satis: quia justam huic rei diatribam ^a alio, si Deus volet, loco destinamus.

^a *In quantos se usus] Leg. in quantos se visus. Nam velut ob oculos poni res ipsas descriptas ait: quod omnino poscunt quæ sequuntur. BARTHIUS, Adversar. pag. 945.*

^b *Quantum æst.] QUÆM æst. Ib., ibid.*

^c *Novi tamen æstimare] Omnino reducendum est, quod in veteri editione est extimare, quasi sejungere a nimis præconiis, ne pluri sibi videatur quam sit. Ib., ibid.*

^d *Sit forte in æstimatione] Non debuit mutari veterum editionum lectio extima ione. hoc est sequestratione. Et pmo legi debere: Sit, sero, in extimatione, etc. Ib., ibid.*

^e *Prævii in te putetur] Prævii sine re put. Ib., ibid. Habes in edit. S donii post præfa.*

^a *Magni Felicis Ennodii] Triæ hæc nomina Ennodii, quæ in antiquis exemplaribus leguntur, non quidem in fronte operis, neque passim per omnes titulos, sed in eo duntaxat qui præfixus est Vitæ beati Antonii. In cæteris satis habuerunt antiquarii prioribus omissis tertium, quod verum et proprium auctoris nomen erat, adnotare. Proprium inquam. Nam Ennodii adhuc ævo mos durabat, qui apud Latini quendam oris gentes, atque adeo in Urbe tandem ipsa post eventam remp. obtinuit, ut cum tribus fere quatuorve nominibus nobiliores uterentur, proprium tamen unum cujusque nomen esset, quod postremo semper loco post cætera statuebant, et quo unico, si pluribus abstinere placuisset, singulos designabant. Verbi gratia, M. JUNIANI JUSTINI (sic enim breviorum Trogi Pompeii appellat codex Vaticanus) proprium nomen fuit Justinus, et FABII LAURENTII MARII VICTORINI, quæ in egra est nomenclatio clarissimi rhetoris, qui in Ciceronis libros de Arte rhetorica scripsit, proprium item nomen quod postremum. Id ipsum in Avieno, Liberio, Symmacho, et aliis ad quos Ennodius scribit, suis locis ostendimus. Eodemque*

Sic mens congressionis ignara certaminibus ante periculum debet affectum. Leonis rabiem, et quam Libya alit bestiam, quam te, lingua censeo mitiorem. Quæ me præcipitavit inscitia? qui animi fervor a cognitione tui peregrinantem duxit in devium, ut nescirem quid intentioni lacessitus deberet, qui semper contumelias primus incipit, qui injuriarum gymnasiis nunquam meruit posthaberi? Clericorum certe exercitatissimus maledictor; qui ad eos semper novelli et æcuti dentis morsus exhibuit, quem evadere ad unguem ducta vita non meruit; cui cessit omnis eruditio; et quasi cometem sidus religiosorum fugit universitas. Hunc ergo improbus et fronte debilis excitavi. Hac fiducia provocassem ventos ad flandum, ad cursum flumina, Faustum meum ad facundiam, quate ad garrulitatem loquendi parcus ferratis verborum calcibus animavi. Ignosce, quæso, et quod in aliis vitium putas, taciturnitatem amanti sperne: absterne a responsis, provocantem damna contemptu. Tecum decertet de mediis curiæ finibus eductus, circa Gallum præsapia conticesce, silentii tui, si prævalet, talione mulceamur. Cave, mi domine, ne incipias minorem loquacitate provocando humilis æstimari. Quid enim laboris est, jacentem in ea parte superare, et triumphum de eo ducere, qui se ante confictum imparem constituit? Esto mihi tamen apud dominum Faustum amoris mei fibula, si querelas, quamvis angustas, et rusticas, studeas evadere.

EPISTOLA III.

ENNODIUS ¹ FAUSTO.

Acta est causa desiderii mei beneficio querelarum: meruit impudentia, quod negabat urbanitas. Diligentiam sancti pectoris quam artifex silentium tegebat, elicui; taciturnitatem quæ ad fomenta ardoris mei parata fuerat, terminavi: prorogando viles paginas, pretium vincentis accepi. Sic usuram cultori vexatis reddit terra cespitibus, et feturam nobilem de singularibus parturit gleba germinibus: sic ad vocem unius hominis montium secreta respondent, et dum angustus clamor vincitur, validitudinem suam elementa manifestant. Evangelicis (*Luc. xi, 9*) tali facto obsecutus oraculis, fructum de præcepti sum veritate sortitus; cujus declarat instructio, quod pulsanti sæpe surgat Deus, et tribuat, si non propter meritum, vel propter importunitatem. Facessat posthac infidelium male cauta discussio: integritati sententiæ periculis præsentibus idoneus mihi testis astipulor. Frequenti oratione optata promerui: concessum est precum assiduitati quod negabatur examini. Debeo vobis amicitiam, querimoniam meam: quas, dum votis effectum tribuistis, plus amabo. Fuerit licet origo vestra a justo dolore veniens; frequenter a vobis, postquam præ-

¹ *Fausto*] Nullius nomen in operibus Ennodii sæpius occurrit quam Fau-ti: cujus consulatum, quæstoriam, præfecturam, patriciatum variis locis commemorat. Is est Faustus exconsul, quem pro Symmacho papa in Laurentii schismate stetitisse, atque adversus Festum et Albinum item exconsules, qui Laurentio favebant, fortiter pugnasse, auctor est Anastasius. Sed Fausti consulares hoc tempore duo fuerunt. Unus consulatu sine collega functus anno

stitistis, etiam illæsus incipiam. Delentificam allegationem amplexus epistolaris eloquii, ago atque habeo gratias, quod me diu tristium nolulistis esse participem: fecistis hoc forsitan voto et studio consulenti. Sed ascribo peccatis meis, quod majoribus, dum temperatis alloquio, sum jactatus angoribus. Mihi uni in adversum provisa contingunt, dum graviora semper in me ore æstimo, quæ tacentur: quia credo quod de mediocribus sæpe communicentur verba languoribus, cum proximitas funeris imperet silentia cito rumpenda. Deo gratias, qui ea quæ dura æstimantur, clementia bene vertit, et quæ ex merito nostro ventura collegimus, ex sua facit miseratione transferri. Voluissem tamen, talem circa parvitatem meam dignatio vestra tenuisset affectum, ut quem comitem sæpe gaudiis adhibuisti, cum eo elegissetis etiam adversa pariri. An putatis tale beneficium in acceptum me esse relaturum, si ab æstibus pectoris vestri, tanquam male fidelis excludar? Non est, ut video, apud vos mei ratio dispensata consilii. Ego mihi perire gratiam puto, nisi eam rerum omnium vobiscum communicatione nutriatis. Desinite, quæso, in hac mihi parte consulere, vestra impendio verba cupienti. Cui si votivi negentur affatus, fatiscam, ut terra cui celo nihil liquitur, nec venas suas succo bibuli humoris infundit, unde innatis alimenta culmis exhibeat, et ad falcem gravidas aristas adducat. Ut piscis aqua abstractus vitalibus indumentis privatus exstinguitur, sic ego subductis alloquii vestri fluentis interimor. Quærant alii quod delectet: ego res ad animam pertinentes expostulo: mihi non tam delicias verba vestra pariunt, quam salutem. Rem fateor nullis coloratam fucis, nullis nebularum depictam mendaciis, quia non sum simulandi artifex: decerptum aliquid vitæ meæ censui, dum tacetis. Male vos fideles asseritis, si ad aures meas generaliter defendenda per vos deferantur incommoda: quasi nescire alicui Christiano liceat ² malum, cui Roma succumbit. Barbaras nationes, et a nostro limite toto pene orbe divisas, continuis hæc conjicio lamentis ingemiscere, et ad solatium nostrum lacrymas commodare. Hujus rei magnitudo vestra adhibere se indicem fugit, ut in perniciem meam fallacium nuntiorum diabolicis cum securitate vota mentiantur: ut non sit, ad cujus veritatem post fabulas redeam, nec qui animum meum veri demonstratione sustentet. Cave faxis, mi domine: vobiscum mihi alia res est: aliud fori jus, aliud triclinii. Audiat te quæ in conversatione publica diliceris, familia domestica retexentem. Subjectorum animos, et fideles, ut putatis, mentes relationum vestrarum cibus alite, ne jejuna amicorum carda talibus ferculis impasta moriantur.

Chr. sti 485. Qui Aginantus Faustus dicitur in tumulo Mandrosæ. Alter Fl. Faustus junior: hic fortasse, de quo agimus, qui septimo post superiorem annum consul fuit cum Longino.

² *Malum cui Roma succumbit*] Ob factionem videlicet schismatis Laurentiani, gravesque contentiones, pugnas, cædes ex ea natas, de quibus in Symmachi Vita idem Anastasius, et Ennodius ipse in Apologetico.

EPISTOLA IV.

ENNODIUS FAUSTO

¹ Anagnostici fidem secutus, et suavis orationis sapore provocatus, pene vitium ² credidi rem esse virtutis; et dum plus sermonum diademata credo valere quam conscientiam, culpam quam mens non agnoscebat, incurri. Non sic ³ servis sibi artificibus insidiis blandus venator illudit: non ita pinnarum mentita formidinem discoloribus facis ultro expetenda retia manus magistra componit: quemadmodum me captum, et sponte capistris ora porrigentem magnitudinis vestrae tenuere sermones. Commiss. rescius, vobis impugnantibus, diu utrum essem innocens inquisivi. Aliud sentiebam de epistola vestra, aliud de proposito meo. Quis rogo fuit patrandi aetheris tani venustus admissor, qui purgationem crederet, si alieno se fateretur praecepto suo militare flagitio, cum nemo de se confesso iuste credere possit crimen alienum? Sed credo juris et legum expertem fuisse personam, et sola calliditate compositam: cui etiam imitandi in scriptione aliena imaginem veritatis (usus) indulgeat et proprietatis simulacrum lenocinia pudenda conciliant. Nolo cuiusquam nomen incessere: nec contra conscientiam accuantis subire personam: sufficit pudorem meum in statione constitui: alios jactent incerta ventorum. Ego tamen, etsi imperare talia calcariibus armatae lectionis adigeret, patriarcharum me imitatione defenderem. Furto Jacob primogeniti fratris vicit aetatem (*Gen. xxvii*): cuius beneficio principatum obtinuit, quem natura non dederat. David dum lustraret (*I Reg. xxi, 6*) devia studio fugae et angusta terrarum, propositionis panibus famem depulit; et contra legis vetita quae minores habet aculeos, esuriam corporis effugavit. Ego inedia quam de divinis Libris anima impastus conceperam, marcentibus diu debui tolerare visceribus, donec concepta lues ad vitalia secreta percurreret. Daniel propheta divina dogmata regis subduxit penetralibus; quae ad instructionem suam pudicus et imitandus raptor adjunxit. Quid juvat ire per singula, cum ad munimen impugnatæ una sufficiat de numeratis persona conscientiae? Quae tamen verecundiae suae, et naturali ut ita dixerim debilitati, ante necessaria petitione prospexit. Nam et si sum post negationem qui me reum fecerim, aestimate. Doctorem Libycum asseritis sublata a se ⁴ pyri poma flevisse. Merito lamentis expiandum est, **D**

¹ Anagnosici] Epistolae tuae. Lib. viii, epist. 5, Faust. idem, de anagnostici prolixitate fastidium. *Ἀναγνωστικόν* Graecis id omne est quod legitur aut recitatur; sicut *ἀρχαία* et *ἀκροαμα*, quod auditur. Itaque ut *acroama* e iam Latini usurparunt pro dicto, seu re alia quae auribus excipitur; sic anagnosticum, pro epistola aut scripto quocunque. Dici etiam posset anagnosma.

² Credidi rem] Male libri omnes crediderim.

³ Pyri poma] Sic restitui pro *peripoma*, quod in antiquis etiam libris legebatur. Emendationis auctor Augustinus i se de quo hic sermo, quem Libycum doctorem appellat, lib. ii Confessionum, cap. 4: *Arbor e a: pyrus in vicin a vineae nostrae pomis onusta, nec forma nec sapore illecebrosus. Ad hanc excutiendam atque asportandam nequissimi a Iolescentuli perreximus nocte intempesta.*

A quod cum pudoris dispendio venter acquirit. Vitia fuerint forte quae sustulit, aut negligentia, aut usu, aut tempestate peritura: non fuit culpa vacuum tamen, juxta Apostolum (*Rom. ii, 21*), raptor: carnem quam animam plus amavit. Tobias propheta hujusmodi commissoris occurrit, et divina voce testatur dicens: *Non licet nobis aliquid manducare furtivum* (*Tob. ii, 21*). Cum dixisset, manducare, non dixit, Non licet nobis aliquid lectitare furtivum. Josiam, ut narrat historia (*IV Reg. xxii, 11*), subrepta papyrus instruxit. Eo homuncio hoc non facerem, quem vos contra ingenii vires ad scientiam diligendam verborum stimulis foditis? Sed revertor ad virum optimum, praefati, quantum scribitis, sceleris admissorem: qui in utraque parte fidem violans, nec vos securitate, nec me facti, si scripsi, perfectione donavit. Contingat mihi, salva magnitudine vestra, coramposito secundum mandata Dei, tanti viri, prout habet animus meus, terga multare.

EPISTOLA V.

ENNODIUS FAUSTO.

¹ Abundantem Dei misericordiam precatus commendo ipsi anni felicitis auspicia; et beneficiorum ejus muneribus sublimis jam consularem virum quasi aequalis aggredior. Haecenus trabalis cothurni pompam familiae nostrae peregrina ornamenta tribuebant, et pertinere nos ad eum magis affinitate quam genere gaudebamus, qui ante nomen imposuit. Munus erat non debitum, quod inter curulum possessores diligentium fabulis addebamur. Quotiens nos obnoxios sibi fecit lingua, quae apud alios exaltavit, ut commutato conditionis ordine alienis nostrae nobilitatis insignia deberentur stipeidiis? At nunc facessat invidia, veterum reparator fascium novellus consul illuxit, et dignitatum nostrarum cariosas fores robustus reseravit impulsor. Ad redivivam valetudinem tremebunda marcescentium cardinum limina juvenescunt: quae nullis credo, Deo auspice, quia posthaec obicibus claudenda patuissent. Nam Avieni mei non minus, sed primus est consulatus. Stirpis suae gestatura aquilas agmina praevius antecessit, et ad principalem militiam iter virtutis ostendit. Si qua est auctoritatem reverentia dignitatum, si quis honos est hominem vivere post sepulera, si quid providit astuti veterum, per quod ab hominibus anni viuancur adulti: jure fastos hujuscemodi putantur invenisse

¹ Abundantem] Et sibi et Fausto gratulatur ob Avieni ejus filii consulatum. Fausto quidem, quod fasces pro filium in ejus familia continentur: sibi vero, quod suae per eundem postliminio reddantur. Ennodii enim consanguineus erat mater Avieni: quare ad Ennodii domum pertinere Avienus videbatur. In Fausti ergo familia interpolatus consulatus ordo non fuerat. Nam et consulatum Faustus ipse gesserat, ut dictum est, et ante ipsam pater Gennadius Avienus, Valentiniani principis collega anno Christi 450 et ante Avienum alii non intercisa serie. At in familia Ennodii series interpolata et abrupta, nec ullus fortasse consul fuerat post Magnum Ennodii, ut nostra est conjectura, pro patruo; qui collegam habuit Apollonium anno 460.

² Servis] An cervis?

consilia, quorum longævitas et senectutem refutat et A terminam. Deus bone! quantum est, unius vocabulum hominis impensum¹ in dictandis legibus laborem vel stabilire posse, vel solvere? Macte insignium adolescens virtutum, qui obliteratum materni stemmatis callem vitales honorum secures attulisti, quibus annosas, ne posteritatem tuam retinerent, splendidissimi itineris obices amputares. Cedant huic priscorum laudes, quibus nobilitatem doctorum commenta pepererunt, quæ phaleratis verborum superciliis meritum a relatore mercantur. Necesse enim est exilitatem thematis narrantis opibus ampliari, ut dos quæ in materia non invenitur, styli processioibus inseratur. Ut taceam Fabios, Torquatos, Camillos, Decios fuisse superatos; te ipsum, mi domine, qui universos vicisti, ejus primordiis existimo votive cesisse. Tu B per duratum proavorum avorumque² scipionum tramitem jam grandior, pene præcedentium connexus lateribus ambulasti; ita ut sub conjunctione nunquam interpolatæ felicitatis incederes. Ad Avieni mei adhuc teneri virtutes pertinet, et tuo generi conjuvare fasces, et nostro reddere. Ago gratias intentioni in commune augmentum profuturæ: per quam cum Dei beneficio natalium bonorum claritas faciens interclusa resplenduit: per quam diem suum lucidus sanguis agnovit. Quam voluissem votorum meorum summam coram positus intueri, si non peccatorum magnitudo munus cælestis, quod non potuit desideris, denegaret aspectibus, et nefas sit hominem uno eodemque tempore universa optata promereri! Illud tamen inter maximas Redemptoris nostri remunerationes credo numerandum, quod limen felicitatis infantiæ consul meus cum honore senis ingressus est. Sed præcipio quid paretur laboribus, cum talia primordiis exhibentur. Inauspicatis successibus illi provectum incrementa ventura sunt, quem cæpisse videmus a fascibus. Minus est quod sibi de prosperitatis eventu in antiquorum præconis vetus fama blanditur. Quod attrita pulvere canities, quod vita sub fasce acta vix meruit, quod grandævus de impetratione nunquam certus optavit, hoc memoratu sæpius adolescenti meo supernum munus ingessit. Adidit, quod in principio vitæ disciplinis optimis institutus, videtur meruisse quod adeptus est: nec dignatur totum in se felicitati, in quo possunt etiam D dari plura virtuti. Naturæ in decus scholas et litterarum studia consecutus, paternæ perfectionis æmulator, talem se industria sua filium reddidit, qualem a ter vix potuit legisse. Quidquid Attica, quidquid Romana præcipuum habet lingua cognovit: aurum Demosthenis, et ferrum Ciceronis expendit, utramque dicendi seriem Latinus relator implevit. Grammaticæ instructionis repagula, et illas dicendi legales angustias pro libertate complexus est. Oratoriam pompam

¹ In dictandis legibus] Quia nimirum edicta et constitutiones sine die et consule auctoritate carent, ex lege I codicis Theodosiani.

² Scipionum tramitem] Sceptorum, aquilarumque consularium; ut in panegyrici, *Serranum scipionibus eratra pepererunt*: et in Parænesi, *ante scipiones et*

sectando masculæ dictionis brachis æquales ad certamen eduxit. Sed quo me rapiat processus affectio- nis terminum refutantis, agnosco: divisus proposito consulem eruditum ingenio impar appello. Ad vos revertor, cum quibus mihi commune gaudium, par desiderium, æqualis supplicatio est. Oremus Deum, quia vota nostra modum refutant, ut ipse faciat perenne esse quod tribuit: nec unquam circa nos muneribus suis terminum ponat, qui largiendo damna non sentit. Vos gaudete tamen vestro iam excellenti bono, quibus fas est post trabecas suas habere aliqui in obsequio consularem. Si tamen in sententia meâ cælestis vigor operatur, et tota mens humanis delictis inclinata non subjacet, fidelium orationum vestrarum retributio est circa sobolem dignitas impetrata. Urbi B suffloerent quantos habet domus una precatores. Felix mater tot imperatorum domina; vos apud Deum precibus suis matrona fortis attollit: per tantos regnum cælestis viam patitur, quorum meritis a divina clementia quod postulatur, exigitur. Scriptum enim meminimus, dicente Domino discipulis: *Si convenerit duobus aut tribus vestrum, quidquid id petieritis impetrabitis* (Matth. xviii, 19). Credo Redemptorem, justorum raritatis prospecta, pro mundi salute petitorum deus dixisse sufficere: licet conjectura perpendi, si possit tribus aliquid denegari pro suorum utilitate precibus. His ergo spebus animatus, et justorum cognatione sublimis, confido de superna benignitate etiam me ad optatæ copiam gratiæ perveriturum. Si Abraham meritis (Gen. xii) Lothi sanctorum turbis C ascribitur: si hi qui caruere propriis, propinquorum ad celsa perducere meruere virtutibus; annus iste famillæ vestræ pariet dignitates. Nam si vobis cordi sum, facile ad cælestem gratiam optata impetratione perducor. Domine mi, salutationis reverentiam solvens, veniam postulo de prolixitate sermonis; quia difficile est magna gaudentem parva loqui esse contentum.

EPISTOLA VI.

ENNODIUS FAUSTO

Deus bone, quam nihil est arduum magna curantibus, et qua quiete divinæ mentes visa describit! quibus ornantur dotibus loca, quæ lingua dives, et dicendi peritus aspexerit, si religioso liceat sine discrimine confessionis enarrare proposito! Quosdam mundi artifex Deus provinclis felicitates stupenda secreti sui largitate concessit: alias uberius, melius alias vinum jussit effundere: aliis contulit triticæ segetis ope gratulari: multas pomorum varietate vel utilitate donavit. Quibus hæc tamen ipsius naturæ repugnantis merita non dederunt, fecit eis relatore sublimes. Non est unde jejuna cautibus gleba desperet, nec unde non respondentia cultori arva subja- ceant. Linguarum genio terris merita tribuuntur: et

trabecæ pomposa est recitatio. Quo minus de Scipionum familia interpretor, ut magno viro visum est, facit S donius, qui Gennadii Avieni avum Fausti patrem fuisse docuimus, originem non ad Scipionum, sed ad Corviorum familiam refert lib. i, epi. t. 9.

quoliter quis loqui potuerit, taliter rem de qua fuerit A locutus, attollit. Crescitis provinciae cultura sermonum: oris est, quidquid in vobis lector stupuit. Uber solum, et divitiibus quae te jactas terra palmitibus, quae per modicos sulcos scalpentem dorsa pascis agricolam, quae venas divites in ipso proscissionis pandis exordio, quae suscepta germine multiplicata messe restituit; nihil tibi commune cum maximis, si ad te domnus Faustus Romani status eloquii non serenus accesserit. ¹ Ecce Comus pullae quondam pene in silentium missa conditio, quae nulla se hactenus commoditate, nulla, ut aiunt, formositate jectavit, quanto gaudet ingenii privilegio? Quae per praerupta convallia, et patulos cohaerentium hiatus montium aestivis nivibus miseram scit exhibere concordiam: cui per pericula penduntium cum via cultorum ante terram B per scopulos opus est seminare, quam germina: cui calamitatis genus est, riparum Larii confinia canis orasse memoribus, ut subridens illecebrata visione dominantibus blanda secunditatem fronte mentiarit, et in perniciem possessoris pulchritudinem nutrit exsecrandam. Ubi primum fabricis suis per praetoria domini tributa dissolvunt, dum antiquorum lacunas parca nituntur frugalitate reparare, et profligantia patrimonium fulcire culmina. Indigenarum copia ad hoc tantum servata, ut functioni publicae ² peraequatoris etiam vota transcendens numerus non deesset. Piscium populos non ad delicias, sed ad horrorem nutrens: per quos discimus, quid laudis captorum alibi sapor mereatur. Ubi aer pluvius perenit, et minax caelum, et quaedam vitae sine tota luce transactio. Dulcia Larii oculis fluenta transeuntibus, et ad natatum quos perdat invitantis. Quis ferat decorum gurgitem sub hac deceptione fallentem? Quid dicam iusulam relatione factam habitabilem? quis non hoc miretur? in qua minus amatur vita servata? in qua portio fuit evasisse discriminis? circa quam piscibus hominum ministratur esca cadaveribus? Nulli enim praeter aquas Larii defuncti ibidem sepulcra mernerant. Maria, fluvium ³ Adduamque laudastis, quod per confusos ductus discrimen lacum tumoris osten-

¹ *Ecce Comus*] Comus Ennodii, quod aliis Comum, το Κομμον Græcis, nota plana: Liguria civitas ad Larium lacum, per quem delapsus ex Alpibus Addua fluvius ita decurrit, ut aquarum discrimen appareat. Hujus laudes scripserat Faustus. Ennodius contra imparem illam suis laudibus affirmat. Sed re vera jectatur. Nam Comensis agri urbisque tanta erat pulchritudo, ut ad delicias instituta videretur: quod de Como n. l. r. cetera predicat Cassiodorus lib. xi, epist. 14. Ubi pluribus eam describit, et nonnulla habet quae faciunt ad Ennodium.

² *Peraequatoris*] Tributorum moderatoris, ἔξισωτοῦ. Nota est Gregorii Theologi oratio εἰς τοὺς λαοὺς ἔξισωτήν, id est peraequatorem: et munus ipsum peraequatio dicitur nov. 16 Theod., de quo genere officii tituli existant in utroque codice. Nam et in aliis etiam rebus fuerunt, ut *peraequatores rerum victualium* apud Cassiod., in Formula magisterii dignitatis.

³ *Adduamque laudastis*] Hic Plinius inter aquarum miracula recenset lib. ii, cap. 103: *Quaedam vero et dulces inter se supermeant alias ut in Fucino lacu inventus amnis, in Lario Addua, in Verbino Ticinus, in Benaco Nuncius, in Savino Ollius, in Lemano Rhodanus. Hic trans Alpes, superiores in Italia multorum*

dit: qui agnosci in eo nunquam, nisi per terribia fluenta, potuerunt. Tanti sunt divitiarum facundiae in rebus laude carentibus ostentare, quanti non fuerant haec omnia naturae beneficia, si dedisset. Colorum tamen Dominus qui hoc vobis posse concessit, munera sua sub perennitate laetatur. Quia haec ego non quasi a vobis diversa sentiens scripsi: sed ut ex istis lector agnoscat, Comum per stylium vestrum melius esse legere quam videre.

EPISTOLA VII.

ENNODIUS FAUSTO.

Quantus est fascis invidiarum, quam facilis nocendi via, quotiens praecedenti opinioni laborat impetitus! Nemo quid factum sit, ut video, quidve infectum respicit: ad impugnationis fidem solum advocatur pro B teste propositum. Deus omnipotens mutatas ordinum vices vertat in melius, et rerum statum qui libe temporis aut meritorum nostrorum nebulis obsolevit, aurei saeculi candore perfundat. Quando non hominum obscenissima crimina innocentis officii texit umbraculum, et quidquid a morum nube descendit, caelestis militiae serenitas excussit? At nunc in aucupium trahitur male creduli interpretis clericatus, et quod ante religiosam professionem admisisse non decuit, hoc postquam per titulum ecclesiasticum culpis renuntiavimus, sine honestate credimur consideratione peragere. Qua me tempestate procella immanium peccatorum ire ad famosum officium compulsi? In quo omnes errorum rami magistra vivendi solent falce truncari, in eo de mo facibus credi facis C omnes fallentibus. Ille maucipia sua a me sublata deflevit, et contra potentiam ecclesiasticae militiae advocandam credidit regiam defensionem. Rogo, quis hoc commentator vel in secessu proponat? quis peccatarum fabellam facis similibus aut commentitiis personis instrueret? Novit Dominus, qui manu valida in adjutorio vestro mei propugnator assurgat, totius me esse technae hujusmodi ignarum. Ante aliquid temporis pueri duo, qui sibi a praefato aserebant inferri violentiam ⁴ ad opem se Ecclesiae sub interpellatione publica contulerunt. Preces adhibuisse meminimus, *milliam transitu hospitalis suas tantum, nec largiores quam intulere, aquas revehentes.*

⁴ *Ad opem Ecclesiae*] Hinc liquet, servos ad ecclesiam confugere solitos non solum delectationis causa, si quid precarant, sed juris etiam obtinendi gratia, si viam peterent. Prohis ergo intercedebat Ecclesia: nec ante abduci illos fas erat, quam de impunitate aut justitia sacramento a dominis cautum esset. Dato sacramento, servi, ne cum dominorum fraude retineri viderentur, ad obsequium, ut est in concilio Aurelianensi can. 5, redire jubebantur. Neque hoc remedium servis duntaxat subveniebant, sed miseris omnibus et afflictiis, qui potentiorum injuriis oppressi ad Ecclesiae opem refugissent: quod docet Gregorii magni epist. 58, lib. viii, ad Januarium episcopum Calarit. In quo nescias pietatissime cum equitate veteris Ecclesiae mirere iugis, an majorum erga Ecclesiam fidem ac reverentiam. Has intercessionum appellabant. Ennodius in Vita Epiphaniae: *Intercessionum tantam sibi proposuit curam, ut ipsam se miseris inferre crederet molestiam, quam per negligentiam a quibuscumque permisisset inferri.* De quibus etiam ibidem paulo superius in Epiphaniae diaconatu.

circa ens, quod defunctus voluit, servaretur: auditurum se deceptiois et blandis promisit illecebris. Ut ad obsequium reverterentur ad quod deputati fuerant, sancto episcopo patre vestro præsente qui eisdem præbebat auxilium, sub notitia civitatis hortatus sum. Quid postea eveniret, ignoravi, nisi postquam male¹ retentatoris nomen a cepi. Hæc mentior, nisi impugnatōris mei attestatio constiterint: cui tamen gratias refero, quia sub quavis occasione votivas exegit epistolas: quæ mihi multum doloris jussionis vestræ dubitatione pepererunt. De me enim deliberatum esse video, si vos, utrum audiam quæ jubetis, in ancipiti esse cognosco. Nulla me tamen nec magnitudinem vestram ex ea parte apud Deum culpa respiciet, quia præfatos mox ad servitium illius boni viri sine alicujus audientia libra ire compuli. Domine mi, salutationem largissimam dicens, quam vellem, si istis negotiis paginas non negetis, aut accusatores meos ipse componere, aut quod est familiarior frequenter errare!

EPISTOLA VIII.

FIRMINO ENNODIUS.

Jucunda sunt commercia litterarum docto auctore concepta: illa, in quibus ad unguem politi sermonis splendor effulgorat, ubi oratio dives frenis peritiæ continetur. Quando abundantem loquelæ venam laboriosus in lucem scrutator adduxerit, tunc procedunt officia suscipientis desiderii paritura. At ubi scaber sermo angustiam pauperis signat ingenii, nec conceptum suum in ordinem digerendo noctem studio elocutionis interserit, et nebulosæ narrationis ambiguo quamdam generat de ipsa explanatione excitatem; quis non personæ talis in eloquentiæ arce constitutus spernat affectum? Gravât conscientiam perfectorum amor indocti. Sed vis caritatis internæ necessitudinis vinculis adjuncta non fertur. Nescit experiri quid possit, quem caritas stimulis suis exagitat. Solent tamen dignos veniam judicare perfecti, quos inter epistolares vias nutantia deseruere vestigia. Soletis quid dicere volumus attendere, quotiens non eloquuntur vota sermones. Idoneæ tamen perlatricis viaticum pragravavi: et quæ me præsentare vivis potuisset affatibus, ea epistolam comitante perduxit: minus nobis periculi esse confidens, sub intercessoris boni me præsentia deliquisse. Vale ergo, mi domine, et amantem vestri peculiaribus fovete beneficiis. Sic apicem vestrum, si est quo crescat adhuc divinus favor attollat.

EPISTOLA IX.

OLYBRIO ENNODIUS.

Dum favos loqueris, et per domos cereas eloquentiæ

¹ *Retentatoris*] Alienorum scilicet mancipiorum, ut in lege Valentiniani cod. Theod. de annona et tributis, qui *vagos servos penes se retentant*: quanquam et in omni re aliena dicitur retentator. Cod. eodem leg. 12. Qui bonis ex lege Julia cedere possunt, et apud Ennodium in Vita Epiphani, et in Panegyrico. Item apud Cassiod. lib. 1, epist. 22.

² *Firmino*] Lib. II, epist. 8.

³ *Olybrio*] Causidico ejus ævi disertissimo, de quo epist. I, quæ ad Joannem Olybrii generum scripta est: *Neminem credidi ad Olybrium pervenire*. Ejusdem clo-

nectare liquenti elementi me'la componis, peregrinum labis meis saporem epuli divitis infudisti, Herculi certaminis et triumphalium Antæi casuum faciens mentionem. Sic se equidem exercita litterarum gymnasiis¹ palaestra dilucidant, sic madefacta studiorum oleo loquendi artificii oris membra submitunt. Sed noluissem, fateor, illius, ut aiunt, pugna commemoratione morderi. Antæum fabu'la senior, no elisus vinceret, matris solatium, postquam cepit non cadere, loquitur perdidisse. Qui per callidi hostis fabricam fertur stando esse superatus, et in pectore animam posuisse certantis. Res scilicet digna memoratu, sed amicitiarum indigna proposito. Nos nempe meminî fœderis certamina suscepisse, sed per quæ mutua vincamus caritatis officiis: ut dum inter hujusmodi luctamina nitimur, et vinci ambo optemus et vincere. Nobis per communia peccatorum secreta vivendum potius, quam obeundum est: matris Ecclesiæ ope sociata, quæ utrosque, ut vera loquamur, fidei ubere lacte pascit altrici. Cessent anilium commenta poetarum: fabulosa repudietur antiquitas: status innocens ruinæ nequaquam misceatur alterius. Nobis, si placet in novellum usum majorum exempla revocare, potius Pyladis et Orestis, Nisi et Euryali, Pollucis et Castoris si nihil his clandestinorum actuum decerpit obscenitas, convenit gratiæ meminisse vel fidei. Quos inter se ita concors animorum devinxit æqualitas, ut horum duos expetitum cum amicis juvaret interitus, alter amico vitium pretio suæ mortis afferret. Ista sunt digna memoria, quotiens inter novos concordia nexus, volo, ut ita dixerim, animorum libro, cespitibus validis fetura nobilis juncta maritatur. Ille mentes promittunt bona concordia, quæ quid in cultura sudoris sit opus agnoscent. Gaudeo tamen, quod jam indissolubili societate moribus jungimur, et ab ostio affectionis per examinis lancem caritatis incrementa pensamus.

EPISTOLA X.

ENNODIUS JOANNI.

Vicem redderem, nisi oneraret diligentiam amici pectoris restituta laudatio: ne dum in præconiis mutuum videmur scabere, adulationis suspicione pollatur affectio; et amor currat in vitium, dum illud quod apud alios debemus facere, nobis incompetent r ingerimus. Amantium enim ornamenta inter familiares paginas retinenda sunt, non loquenda; ne tantum conscientias nostras vacuis sensibus relatione laudis honoremus. Sunt ubi bona tua, ut apud te propter affectum taceam, amice concelebrem. In his quæ de profectu tuo sentio, religiosam tibi tantum debeo taciturnitatem. Possem quidem, vitia temporis quantiam celebrat lib. II, epist. 9 et 13, et peculia i opere carm. 8. Cassiodorus vero magnum Olybrium propterea vocat lib. VIII, epist. 19.

¹ *Palaestra dilucidant*] Basiensis editio, *dilucidat*: hoc nimirum postulabat usus, et origo vocis *παλαίστρα*. Sed Ennodius *τὴ* palaestra tanquam plurale usurpavit etiam lib. II, epist. ad Pomerium, et in præfatione dicta Aratori: et creber est in simili enallage, ut cum *τὸ* æther dicit, *τὸ* epitoma; et hæc lampada, thoraca, et alia id genus permulta.

re-cutus, laudes tuas nunc inexhausta prædicatione reserare, totam paginam fucatis colorare blanditiis. Sed absit hoc a proposito, facessat a moribus, ut quem mente teneo, ista tantum velim esse remuneratione contentum. Tibi non delentificam orationem, sed vocem debeo castigantis. Non tibi pictis verborum illudens artificijs, sed totum profunda mente te retinens, possem dicere: Ad arcem scientiæ, sine teneræ ætatis præjudicio, pervenisti: summam perfectionis adeptus es: ulla debes cura distringi, sed bonis tuis tanquam locuples possessore ornari. Sed hæc, sicut prælixi, a me aliena sunt: ore te parentis stimulo: deo: sint licet grandæ, que in cano eloquentiæ flore polliceris, ego tamen nisi de messe non gratulor: ut solet avarus agricola, qui ubertatem anni nisi in horreo non metitur. Jam in te et si non gravidas aristas, multo tamen videmus lacte turgentia. Jam prope ad aream vota perveniunt. Sed plus timendum est, quotiens desideria nostra spes vicina succedit. Labora circa studia, lucem in colloquiis dilige, lectioni devotus insisice, ut fructus eloquentiæ multiplicium auctorum ventilatione purgetur. Pulchra sunt quæ scribis; sed ego amo plus fortia: relimita sunt floribus; sed prima plus diligo. Salve, mi domine, et hæc ea qua insinuavi sinceritate complectere, et amorem meum in admonitionis fide perpende. Scito epistolas tuas nullis doctorum a me esse denegandas, ut quod me per inscitiam fugerit, per eos qui ad unguem docti sunt emendetur: et ideo ad descriptionis culturam multo sudore te præpara: ut vota quæ circa te pro venerandi patris tui meritis amore concepisti, ad effectum sub hac claritatis tuæ intentione perveniant.

EPISTOLA XI.

ENODIUS CASTORIO ET FLORO.

Amantem vestri gratia deberetis relevare colloquii, et amicam diligentiam testimonio reserare sermonis: quia muta caritas pene obtinet vices ingrati, et per paginarum abstinentiam intercipitur vis amoris. Absentium animis sola litterarum moleetur oblatio, quæ quodam mentis artificio pingit scriptio quod loquitur. Hæc apud vos supervacuum putamus asserere, quos instituta nobilia acunt, quibus præstio est sanguis, doctrina, consortium. Nihil est bonarum artium, quod nescire sine negligentia culpa possitis quos post lucem natalium Romanorum decus Faustus instituit. Ergo magis fatendum est, me non mereri quod postulo, quam vos nescire quid debeatis offerre. Domini mihi, salutationis debita effusissima

¹ In edit. Schotti, *mi*.

² *Arieno*] Fausti filio, de cuius consulatu vidimus epist. 5. Idem in quarta synodo Romana Symmachii, et in Theoderici regis ad eandem synodum litteris Rufinus Magnus Faustus Avienus omnibus suis nominibus appellatur. Errant enim, qui duorum ibi consulum nomina exponi putant: cum unus sint Avieni: cui a patre Fausti, a materna cognatione Magni cognomen inditum. Ad hunc ipsum, opinor, tum inter oratores primum multis post annis scriptas extat dogmatica Joannis papæ II epistola, cujus hæc incipit: *Joannes piscopus Romanus illustribus ac magnificis viris Arieno, Senatori, Liberio, Severino,*

A humilitate persolvens, precor, ut tandem aliquando non immemores admonitionis et fœderis, rescribatis. Circa quæ opera pigros vos esse non convenit, quia nec conversationi vestræ sancta conscientia, nec uber sermo potest deesse colloquiis.

EPISTOLA XII.

ENODIUS AVIENO.

Si quæras, cur a silentio vestro multata non recte prædiga frons pudoris, et male interpretando impudentia vocetur affectio: si garrulitatem meam fructu diras cessante debuisse compesci: ego te, illustrissime hominum, illa quæ in familia tua domestica est sinceritate convenio, ego fœderatam promissionem quasi obsidem mentis amplector. Doleo quidem procuratas longi causas silentii: dum et caritas et necessitudo negligitur. Sed quia me totum sibi amor tuus vinciat, adhuc credo exorsationem posse recipere quod fecisti, et purgationis tuæ in hac parte causas æstimo esse, quas invenire non possum. In bona te valetudine degere, voti compos semper adivi: sudorem tuum circa ornamentum generis sæpè epistolæ alloqui luce tersisti. Nihil præter contemptum monstrat, quotiens taciturnitas non habet necessitatem. Ego tamen spem de responso capiens semper scripsi, et sub quadam claritatis tuæ præsentia legenda dictavi: visa est mihi, dum loquor, pagina mea te reddidisse, te sapere, et tuis picta imaginibus verba conferre. Quid esset in epistola tua dulcedinis, si eam daretur accipere, quæo diligenter expende, quando, licet a nobis procedentia, tamen quæ ad te veniunt, verba complectimur. Jam rogo ad affectum scriptiois erigere, et ariditatem meam colloqui fluentis infunde, ut quid ministerium meum a Deo valeat impetrare, cognoscam, si epistolas tuas æmulas paternæ perfectionis accipero. Nolo metuas, quod illum formidandum doctissimis loquor, et quasi ante oculos tuos in exemplum elocutionis adduro. Peritorum mos est medicorum, in venis deprehendere vires corporum, et de successu hominis digitos interrogare. Nec aliter incipientem possunt ingenia cognoscere, nisi ut qui non debent teneræ adhuc ætati robustas declamationes, inquirentes de futura ubertate latifitent, et messem peritiæ in radice manifestent. Domine, ut supra, salutationis honore, reverentia solita, spero, ut mei te esse nemorem si meritum non ostendit, præsertim importunitas mea quæ est indefessa significet.

EPISTOLA XIII.

ENODIUS AGAPITO.

Male est animo, postquam magnitudo tua aequi

Fid. li. Arieto, Opilioni, Joanni, Silverio, Clementino et Amelio.

³ *Agapito*] Viri illustri: cui post palatinum honorem Ravennatam, quem illi hoc loco gratulatur Ennodius, et de quo iterum lib. IV, epist. 6, delata est e iam a Theoderico rege præfectura Urbana, ut aliquot ejus epistolæ ostendunt apud Cassiodorum lib. I, tum patriciatus, et legatio in Orientem, sub annum, ut reor, 510, de qua lib. II, epist. 6 Cassiodori. Denique ordinarius consulatus anno 517, cujus non solum testes sunt Fasti, sed etiam synodus Epauensis, quam Agapito consule convocata fuisse docent vetera exemplaria.

observantissima et amicitiarum tenax, in hanc meam oblivionis se vertit incuriam, ut diligentiae inmemor, bona melioris sæculi, quæ accesserunt de profectu honorum tuorum, fama potius quam felici epistola nuntiasset. Ubi sunt illa sanctæ conscientie tuæ in conversatione veneranda penetralia? Quando invenire potuisset relatu digniora animus de amantis hilaritate sollicitus? Sed quæro, ne malignorum quispiam austrum fontibus, aut petuleum animal rosetis immiserit. Nunquam enim sine offensa amicis prosper eventus absconditur: a commotione evenit longe degentibus tacere quod gaudeas. Procul a moribus vestris malitiæ facessat obscenitas: puto bona vestra ne meruisse nescire. Qua sermonis frequentia pensabitur tale silentium? Decedentem a desideriis amicam nulla delinire potest cultura caritatis. Hæc quantavis, mi domine, nobilibus scientiæ tuæ verborum pingas imaginibus, raro curantur malefacta colloquiis, et dolor qui a te descenderit, sanari non poterit per loquelam. Vix erit, ut scribendo deleas quod scribere contempsisti. Sed revertor ad propositum, a quo nunquam est, si miseretur divinitas, discedendum. Deo debeo, quod prospera tua, te silentium procurante, in Liguria primus agnovi. Perdidisti fructum studiosæ taciturnitatis: honorum felicitas mundi lingua celebratur. Ignorari non potest quod summis accesserit. In honoribus, illa magis amplectenda sunt quæ redduntur. Male ad fasces attollitur, cujus mens inter curiæ sidera lucis suffragia non agnoscit in titulis. Venit ad vos cana dignitas sera, sed debita. Vocavit eam lingua, quam sequitur: exegit innocentia, quam habuit quondam ætate conjunctam. Sed jam redeo ad gratiam familiaris alloqui etiam post offensam. Salve, mi domine, et quod in damno promissi fœderis neglexisti, restitue ubertate sermonis.

EPISTOLA XIV.

ENNODIUS FAUSTO.

Nollem, fateor, morarum causas aperire, ne animus meus sera in pacem cum latè fa redactus, moesta iterum relatione turbetur, et habeam tristitiæ meæ reditivum in narratione principium. Pene enim sibi debet angustias suas, qui earum relegere transacta non refugit. Quis ad calcem perductas anxietates suas reparat intempestivi necessitate sermonis? Sed vobiscum mihi et cum proposito rerum fides est, quibus debetur in replicatione ex quacunque causa sinceritas. Patior libens aculeos revocati mœroris, dummodo veritati nil perat: et ne per vitium tenere mentis paginam falsitate delonestem, sponte sero quod refero. Sancti episcopi patris vestri prope in dubium salus deducta me tenuit: in cuius ægritudine quamvis cuncta illacrymaret Ecclesia, me tamen specialis mœror afflixit, qui ejus debeo plus amori. Vidi pacem civitatis urgente discordia urbis nostræ limina transcendentem, et ab oculis nostris quasi incertum aliquod aut vagum nomen clapsam. Sed sufficiat tristibus stricta narratio. Jam ad bonam valetudinem sancti Patris salus optanda et diligenda respi-

¹ Floriano] Viro spectabili, si modo is est ad quem
cp. 5.

rat. Nam ubi mens mea ad stationem rediit, statim jussa respexit. Pueros destinavi, qui fideli me de prosperitate culminis vestri, vel totius sanctæ domus relatione perdoceant. Pendeo rursus, et inter spem et metum dubia æstimatione dstringor, cui necesse est de alterius parentis esse prosperitate sollicitum. Quis ad curas meas se porrigat? quis æctus æquiparare valeat tali divisione distracti? Sed hæc ad Deum justius reportantur; cujus clementiæ est vota vincere supplicatum, et fluctuantibus portum parare desideriiis. Interim ad usum revertor querelarum. Paginas vestras illico me suggero subsequi debuissæ, et ad solatum meum, vel propter recentem petitionem, scripta prorogare, ne in ancipiti de profectioe vestra animus meus pependisset auditu. Sed hanc credo culpam scriptionis emendari posse frequentia. Superest ut divinitas a vobis ea indicari faciat, quæ juvat agnosci. Domine mi, effusam salutem reverentiæ vestræ dicens, precor, ut quæ mandavi suggerenda adipiscantur effectum.

EPISTOLA XV

ENNODIUS FLORIANO

Item est, terminum in arrogantia non tenere, quod in humilitate transcendere. Supercilii affectus est, justo amplius esse subjectum. Familiare est graviter liantibus, novas invenire blanditias, et grandis cothurnus, in eloquentia simulare formidinem, vel examen metiere de laude securum. Ego vero diligentiam proposito impenderem, si sanguini non deberem. Suscepi epistolam tuam Romana dote locupletem, et stylum Latiarem in ipsa principiorum luce monstrantem. Cui ne respondere, opponente manus inscitia, cogit affectio: cum diu esset, quod antiquaverat apud me serbendi studium spes tacendi, et in locum gloriæ silentium computabat. Sed nisi respondissem, nescires te esse deprehensum, quod minus fabricatis ingeniis artificii facundia, et succo Romulæ calliditate illuseris. Non æqua ad secundum virtus est politæ laminæ, et ejus quam rubigo possederit: nec parum conficium usus potest et torpor assumere. Nunc epistolæ brevitate contentus ad salutationis debita me convertito: quod eloquio non potui, gratia pensaturus, reddendo amicitiam pro schemate et pompa sermonum. Ecco quantum occupationi subducere potui, celer scripsi. Dabit Deus, ut si responsa desideras vacuum curis pulsati pectus invenias.

EPISTOLA XVI.

ENNODIUS FLORIANO.

Illud fraternitas tua amori meo potuisset impendere, quod vera liberalitate cum tributis compendii proficeret et pudori. In ea scilicet parte, ut cum indices studii mei litteras jam teneres, ab scriptionis cura suspenderes. Quisquam ne coloratis frontem pingit illucris, et famam valida impugnatione labefactat; nec manifesta excusatione contentus, male credulæ conscientie sufficere non æstimat quod probavit? Qui vario sapore colloqui edacium amicorum fauces irritat, ut dum blanda subjicit, definita perimet. Nam postquam me silentium amare scripse-

Theodericus rex scribit apud Cassiodorum, lib. 1,

ram, quasi pro allegationis responso, prolixiores paginae impetravi, et diu forte repositum postnegationem meam eloqui uber elici. Quid faceres, si certamina promississem, si studiorum tuorum fervorem quocunque dente incautus attingerem, nec mei idoneus aestimator penetrabilia tuta servarem? Adhibita, credo, adversus me fuisset Tulliani profunditas gurgitis, Chrysippi proprietates, Varronis elegantia: nec in ulla invenissem parte subsidium, cui nec illud profuit, quod scribendi contentiones nec, cum reticerem lacessitus, effugi. Me etsi periticia conscientia, et dicendi vigor attolleret; post diversa scribentium discrimina, laudem quam multo sudore vos petitis, formidarem. Huc accedit, quod rhetoricam in me dixisti esse versatam: cum diu sit quod oratorium schema affectus a me orationis abscederit, et nequeam occupari verborum floribus, quem ad gemitus et preces evocat clamor officii. Delentica ergo et malesuada compesce colloquia. Si facta sunt quae scribis, et peniculo decorata mendacii, niuta propositum, vel postea quam vides (mentem) innotuisse quae feceris. Si vera sunt, et a iudicii lance descendant, profundo ea pectoris include secreto, ut reverentiam diligentiae, dum amico res integras servas, exhibeas. Mihi immutabile cor custodiens, alios demum colloquiis. Ecce epistolae modum, dum productae paginae cupio respondere, transcendi. Sed non est culpa speciali plenienda supplicio, quae in erratis habet auctorem. Domine mi, salutationem debendam restituens, precor, ut si desideris meis quae de amore taciturnitatis concepi, pernix te scrutator interseris, saltem occupacionibus quibus impedinur, ignoscas.

EPISTOLA XVII.

ENNODIUS FAUSTO.

Si a consuetudine officiorum temperet mens amantem, ipsam cessationem sinistram esse putat auspiciam: mororis enim ipsae sibi causa est, qui non semper in vicinis aestimant habitare quod diligit. Quisquam ne digressus ad longinqua censeat, quem mente contingit? Nam si spiritus res esse divinitatis in homine, prolixarum sentire non potest damna terrarum. Dixi causam, quae me faciat scripta porrigere. Reddo salutationis obsequia, propter quae promulgantur epistolae: Deo supplicans ut caelestia dispensatione beneficium, in bona valetudine degenti praesentia magnitudini vestrae verbi reddantur. Quod recipiat tamen portitor, qui aliqui occasione praestitit, a me pro vicissitudine commendatur.

* *Avium nomine, patrum doctrina* | Avieni avus fuit Gennadius Avienus, Fausti pater, quem anno 450 consulens fuisse monimus, de quo Sidonius lib. 1, epist. 9. Et patrem et avum nomine referre videbatur Avienus, nam Faustus Avienus vocabatur. Sed quia nomen, ut docuimus, verum cojusque ac proprium nomen erat quod ultimum, idcirco avi tantum Avieni nomen reddebat.

* *Deuterio* | V. S. Grammat. en, ut est in epigrapha carminis 2. Ille igitur est, quod doctorem optimum Petrus Burmannus ad *Henrici Valesii* lib. 1 *de Critica*, pag. 181, admittenda esse arbitratur correctionem Petri Nasonii *Miscellan.* lib. x cap. 4, ubi ex vestigiis scripturae veteris compendiariae codicis bibliothecae Egmondianae, in quo hunc eundem titulum Martiano praedixum se invenisse tradit, legendum conjicit: *Felix Asper, comes Consistorii,*

EPISTOLA XVIII.

ENNODIUS AVIENO.

Quam bene quod verecunde renuis, felici er imitari, et dum difficilibus magnitudinem tuam exemplis quaeris incitari, narrandi pompam quam assertor idoneus relugis, ostendisti! Amplector amabilem allegationem formidinis, quam in te ingenii divitis vena commendat. Nolo colendum bonis patrem in adhortationis tuae positum pavescas exemplis: ab ipso veniunt ista quae loqueris. Scio quae aurum pariat terra nobilior: cujus soli nutrita sinibus metalla plus rutilent. Saepe mihi labor effeacem inquirem i atricula terga fulvi ostendit elementum. Scio quae concha superbas pretio gemmas inclaudit: unde veniat lapis imperiis genium collaturus. Non imperitiae quod feci applices, non errori. Viri fortis progenies armorum faciem inter patris agnoscit amplexus, et dum naturae obsequitur, discit amare terrorem. Doctorum radix Maro, vestri formator eloqui, sic animatum verbis patris flumem memorat, ut dicat: *Dicere, puer, virtutem ex me*: et alibi, *Et pater Aeneas*. Nunquid ille jam fortibus ad certamina brachiis asurgebat, aut virili valetudine imminencia putabatur bella gesturus? Sed melius virtus recentibus exemplis anima a, quam monitis, profectum corporis expectabat. Scientes rerum aquilas ferunt pullos suos in ipso vitae limine, quo ororum tunicis exuuntur, ad solis ponero radios et lucem seminis sui immensi splendoris objectione cognoscere. Nunquid est in di trita probatione impietas, cum re ta sit iudicii in electione sententia? Nolunt quomquam perire de fetibus, sed suos esse qui cesserint, non agnoscunt. Recte enim ista inter aves sublimitas, genitrix putatur esse victorum. Nunc ergo tu, dulce meum, bene coepa persequere; et favente Deo, ut avum nomine, ita patrem recte doctricam. Non aeternis grave esse quod mones. Et quia ego te de germine censeo, tu de primordiis non pavescas: fait et ille incipiens qui tinetur: et quotiens scalpente terram digito ductus aquae per pulverem trahitur, turbidum fuit omne quod primum est. De reliquo vale, mi domine, et amantem tui frequentibus cole munus litterarum: circa quae stultia, si mei memor es, pigrum te esse non convenit.

EPISTOLA XIX.

ENNODIUS DEUTERIO.

Quam velim saepe officium visitationis omittre, si

appellat, et in epigrammaticis magistrum. Felicis rhetoris Romani in rat audit. Is enim videtur cujus in Parmensi codice Martiani Capellae fit mentio his verbis: *SECURUS MEMOR FELIX V. SP. COM. CONSIST. Rhetor R. ex mendosissimis exemplaribus emendabam, contra legente DEUTERIO scholastico, discipulo meo, Romae ad portam Ripensem, cos. P. ulini v. c. sub D. non. Martiarum Christo adjuvante.*

rhetor urbis Romanae, etc., contra legente Eleuterio. Recte etiam eruditissimus Fontanini lib. 1 *de Antiq. H. arte*, cap. 3, pag. 231, protulit hunc in modum: *Securus Melior Felix Asper, etc.*, nam perperam Sirmundus exhibet: *Securus Memor Felix V. Sp.* quasi *Vir spectabilis.*

dilectam tribuit culpa mercedem : et cœlestis mandati a mentem scieis prudensque negligere, si desiderii copiam vindicanda conciliant! Mihi uui contigit de offensionis merito evenisse quod gaudeam : didici nunc tali remuneratione errata sectari. Non sunt adversa, doctor optime, amicitiarum religioni, quæ profero coactus in medium. Imo propter confessionem dignam proposito valetudinis tuæ dubia nunquam velut ingratus optavi : quin etiam, quantum in me fuit, contra ingruentes tibi inæqualitates precium manus opposui. Sed ecce quam alacer sensus est, non in prospera membrorum salute fundata ostendit pagina, in qua utraque luce fulsisti. Tua, quæso, lumina nube doloris hebetantur, cuius tam clara sunt carmina? et qui lucem loqueris, de visione causarum? Quam timeo, ne parvus in meritis tuis laudator inveniatur. Tibi recte ascribitur, cunctis dare oculos, et obscura mentium p. regreino splendore radiare. Ergo putas tibi validum non esse quod tribuis? Pelle, quæso, animo curas superfluas, forsitan sollicitudine aut cautio. ne conceptas. Dabit Deus, ut quidquid corporalis accessit incommodi, vires animæ tuæ per a. idum rutilanti nitore mundetur.

EPISTOLA XX.

ENNODIUS FAUSTO.

Vere gratias Trinitati, quam veneramus et colimus, Deo nostro, quæ sub personarum distinctione et æqualitate mirabili, unam nos pie iussit sentire et adorare substantiam ; quæ planctum nostrum vertit in gaudium ; quæ dolorum comites ad obsequium lætitiæ lacrymas commutavit : ut vere cum Propheta dicam : *Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem fetuum (Jerem. ix, 1)?* ut beneficiorum cœlestium magnitudinē sub hæc devotione respondam : cui contigit ante accipere cœlestia dona, quam posse, et pr. us quid boni evenisset legere, quam quid mali minarentur peccata sentire. Tuum est, dispensator omnipotens, quod de serenis pignoribus, et futuræ innocentie hæreditate, in illa quæ præcessit anxietate non timui : qui reductæ etiam statum valetudinis quasi stupefactus accepi, in confusionis similitudine collocatus, quæ supra meritum meum collocata sunt prospera evenisse vix credidi. Vere supernæ remunerationis divitias humana mens ne cit expendere. Sic animo fragiles temperantur, ut prius stationem videant quam periculorum incerta deprehendant. Deus bone! in quo abrupto pependimus tunc, cum potentia cœlestis, ut plenum esset parvulorum in reducta salute testimonium, plus est nostrum labefactata per meritum? Dico integre, et vocem quam proposito debeo, nulla mendacii nube concludo (confundo verba singulis, ut sub solida gratulatione, uberioribus in fluctum oculis) sæpe me respicere quod evasi. Ubinam gentium fuimus? de qua nos ad humanam conversationem ruina clementia superna restituit? Referamus ergo strictioribus verbis huius boni largitori prolis gemitibus quod debemus : invitemus ad custodiam munerum suorum,

quem in dubiis tulisse probamus auxilium : rogemus eum, qui scit nempō servare quod præstitit, et virtutum suarum viva testimonia in longum producere. Talia sunt mecum circa vos venerandi vota collegii per totam Liguriam consistentium servorum et amicorum Dei. Tali nititur domus sancta suffragio : preces pro serenis pignoribus sine cessatione funduntur. Verum me dicere, testis est divinitas, quæ quod ipsa est, veritatem diligit ; omnibus qui de vitæ possunt innocentia et integritate confidere, vestram nimis amarum esse moestitiam. Sed nunc ad epistolæ usum revertor. Salve, mi domine, et gerulum præsentium Bassum V. C. illa qua caros meos soletis, dignatione suscipite : quia inter omnes quibus affectus est meam propter vos amicitiam custodire, quamdam prædictus arcem puritatis ascendit. Juvate ergo petitiones ejus, ut fructum de imbecis caeciens ad potiora præparetur.

EPISTOLA XXI.

ENNODIUS FAUSTO.

Diu super adventu amplitudinis vestræ ancipiti mens mea pependit iudicio. Sed postquam me divina misericordia ab hujusmodi anxietate laxavit, statim ad consueta officia me contuli : quanquam paginarum obsequia nec digresso ad longinqua suppresserim. Illa ergo valetudinem meam indicant, ægritudinem animi refero, quam de morore contraxi. De luminum nostrorum salute sollicitor, in eo loci constitutus, ad quem difficile nuntius expectatus allabitur. Quod in solatio est, Deum precor, ut nulla servum suum patiatur amplius cura macerari ; sed de reducta a meorum in solidum prosperitate astibus meis celeriter medela subveniat. Salutans debita servitute, precor, ut cognitis his de quibus animus meus varia æstimatione jactatur, sedulo mihi hilaritatem deferentium litterarum beneficio succurratis.

EPISTOLA XXII.

ENNODIUS OPILIONI.

Cœperat parvitatem meam magnitudo vestra spe quæ vota transiret, dignationis attollere, et cœlestis instituti more, clariora facere beneficia sua, dum mea merita nulla iudicii lauce pensabat ; vel censuræ negligens dare pretium muneribus, quæ esse monstrabat indebita : quoniam affectio quæ circa humiles exhibetur, non habet necessitatem, et speciem suam per solum rutilanti splendore significat. Diu ergo tali fultus post Deum præsumptione, non timui quidquid obloquentium toxica promittebant. Ast ubi me ad antiquum pulverem vestri reduxit oblivio quod in solatio debet nudatis defensore contingere, quasi querelarum perlatrices litteras prorogavi, promittens mihi de earum importunitate responsum. Sed per occupationum forsitan amplitudo vestra præpedientium incrementa significat ad hæc vos officia non venire. Replicabo, quia idem status fuit culminis vestri dudum paginas destinantis. Ad morem tam ucriptionis epistolariæ me reduco, ne addat prolixitas ingesta fastidium, et denegari paginas faciat ma-

¹ Opilioni]. Lib. v epist. 3.

gis allegatio quæ poposcit. Domine mi, salutationis A tamen quod inter loci illius frenata glacies flumina, obsequium solvo, et de valetudine vestra ut animo æstuat, nec aliquam sortitur pectus de mansione temperiem. Ætas defervescit in senium: est domus obligatus interrogo, cupiens relationis indicio ad gemina desideria pervenire.

EPISTOLA XXIII.

ENNODIUS¹ SENARIO.

Perditi affectio valetudinem silentii debilitata torpore: nec ad usum suum diligentis cursus exuberat, si nudetur communione colloquii. Muta caritas pene representat speciem non amantis, et odiorum simulacrum est non aperire quod diligas contestatione sermonis. Ista sublimitati tuæ coram positus intimavi, cum ad solatium absentiae meæ litteras promittebas. At nunc quæ animum vestrum mei invasit oblivio, ut nullas per tanta temporum spatia, quæ bonam valetudinem vestram significarent, litteras suscepissem? ne de amoris, credo, testimonio animorum indices epistolas convenirem. Irreligiosum ergo circa amantem tui in meliorem partem verto propositum, et ad memoriam promissæ fidelis scripta transmittite. Domine mi, salutationis debita solvens, precor, ut si vos in antiquæ circa me dignationis statu pagina directa repererit, responsa mereatur: quia puto inter nos gemina vincula dirumpi non posse, caritatis et sanguinis.

EPISTOLA XXIV.

ENNODIUS² ASTURIO.

Quæ, malum! ratio est, ut ita sis parcus in gratia, prodigus in querela, et exigas frequentiam litterarum quam ipse non tribuis, viperinis oculis illud quod alter deliquit inspiciens, tuas culpas nulla falce resecaudo? Anni plures sunt, ex quo Alpibus vicinam habitationem delegisti, senator et doctus. Ubi tibi, dum pruinosa respicis juga, apparuit inauspicata nix captis: ubi etiam glando te vesci scriptio signasti. Cujus rei fidem litterarum tuarum decora fecerunt, cum sibi hujus significantia in ructu turgidi pectoris, et Alpini sermonis apparuit. Miror

¹ Senario] De quo lib. in, epist. 41.

² Asturio] Diversus videtur ab Asturio consule collega Præsidi anno 494, cujus antiquæ pietatis monumentum hodieque apud Leodicis servari dicitur in eburneo sacri Evangeliorum libri operculo, cum hac inscriptione: FL. ASTURIUS V. C. ET INL. COM. ET MAG. UTRIQ. MIL. CONS. ORD. Nam Ennodius senatorem hunc tantum vocat, non consulem. Sed non minore, mea quidem sententia, in errore versantur, qui Turcium nullum Asterium V. C. et ipsum consulem ordinarium atque patricium, qui Sedulii poetæ versus post ejus mortem ex ejus scripsiis collectos recensuisse dicitur, cum Asturio Præsidi collega confundunt; cum ad illum Asterium hæc pertinere videantur, qui consul fuit cum Protegene anno 449, tum quia hæc illi nomina potius congruunt, tum quia id tempus cum Sedulii obitu cohereret, quem ex integris Gennadii exemplaribus Theodosio Juniore, cui opus suum dedicavit, et Valentiniano regnantibus vita factum didicimus. Denique omnem dubitationem adimit ipsius Asterii epigramma, quod

* Veracia dicta poetæ] Ex scheda vetustissima, veracis dicta poetæ. BARN., Adversar. pag. 705.

** Edita] Did. la. lo., ibid.

*** Celebrant per sæcula Fasti] Fastus vero disertissime in nostra scheda editum est. Fastibus pro factis dixisse notat, nisi fallor coryphaeus grammaticorum Triseianus. Locus

lumen quod inter loci illius frenata glacies flumina, et sine successione frigus, tui jecoris flumina plus æstuat, nec aliquam sortitur pectus de mansione temperiem. Ætas defervescit in senium: est domus quæ lymphas in metalla convertit, et contra naturam gurgitibus sua lege dominatur: tu tamen inter ista sic vivere diceris, quæ ignis tuus algoris psalibus irriteretur. Ego te oro parentis stimulo, quia tibi et proposito meo debet vocem castigantis. Vestrum est post hæc, si eligitis litteras meas accipere, de admonitione gratulari. Ego autem præter ista cum honore salutari, quæ scribere possim illa carnis quam tu diligis, ellubie viventibus, non inveni.

EPISTOLA XXV.

ENNODIUS OLYBRIO ET EUGENETI.

Desiderio paginarum vestrarum facta est mihi prodiga frons pudoris; et dum tabula promittit promulgata responsum, intra verendum penetrare annosam continere nescit infantiam. Deberem quidem sanguini et proposito silentii venustatem, postquam spei meæ fructum prima negavere colloquia. Sed nescio utrum male pertinax judicetur intentio, quæ sine alterius dispendiis sollicitæ per amorem experientiae pericula multiplicat. Valet, mi domini, et ad descriptionis mecum remeate concordiam, ne contra Evangelii faciatis monita, si et importunitati denegetis, quod juste forsitan impetrasset affectio

EPISTOLA XXVI.

ENNODIUS FAUSTO.

Votis et desideris satisfacti pagina, quæ apud amantem vestri necessitatibus alienis præstat obsequium. Quam vellem, si propositum non vetaret, multorum sæpe quieti titulare, ut dum dubitis vocem tribuo, debitum obnoxie caritatis exsolvam! Domini mei, patris vestri jussionibus impendo præsentis descriptionis officium: cujus animus dum omnium securitati providet, suam quietem sub hæc intentione contemnit. Qui dum mala Ligurum post Mauricellii

in cod. Remensi post epistolam Sedulii ad eundem Macedonium scriptum legitimus his verbis:

Sume, sacer meritis, veracia dicta poetæ,

Quæ sine figmenti condita sunt vitio.

Quo caret alma fides, quo sancti gratia Christi,

Per quam justus ait talia Sedulius.

Asterisque tui semper nominasse jubeto,

Cujus ope et cura edita sunt populis,

Quemquamvis summi celebrent per sæcula fasti,

Plus tamen ad meritum est, si viget ore tuo.

Epigrammati vero præmittitur hæc adnotatio: Hoc opus Sedulii inter chartulas desperum relinquit. Quod recollectum adornatumque ad omnem elegantiam divulgatum est a Turcio Rufio Asterio V. C. consule ordinario atque patricio.

¹ In edit. Schotti, mei.

² Post Mauricellii obitum] Qui advocacione fisci fungens Liguriz provinciam fisci clementis oppresserat: contra officii videlicet moderationem legibus præscriptam. Qua de re gratissima et elegantissima sunt Theodorici regis præcepta ad Marcellum advocatum fisci, apud Cassiodorum lib. 1, epist. 22.

est lib. x, ubi loquitur Cæsar:

Nec meus Fausti rinetur sustibus annus

Porro inscriptio Sedulii ita in us concepta est: Domini meo sanctissimo ac beatissimo patri Macedoni præsby. Sedulius in Christo saluent. lo., ibid.

obitum nondum vidit occidisse, confunditur. Recidivis enim provincia nostra, quasi praefatum sepulcra non tenent, laborat insidiis. Advocationem fisci dum aliqui per iniquos homines nituntur obtinere, ante votorum copiam quid in ea meditentur ostendunt. Ego quidem deliberationem magnitudinis vestrae de bono publico non celavi, asserens vos praetam dignitatem nulli vobiscum Deo adnitente, committere. Sed anxietas provincialium totum credit

A evenire posse quod metuit. Hanc a domino meo episcopo allegationis suscepi provinciam, ut conscientiam vestram obsequio paginae convenirem, ne cuius subreptio ad hujus rei perducatur effectum. Vos fidissimam pollicitationem solliciti custodite integritate propositi. Ego salutationis officia dependens quae susceperam alleganda, testatus sum. Spero tamen ut, quid de ea parte deliberatum sit, instruar officio litterarum.

LIBER SECUNDUS

EPISTOLA PRIMA.

¹ ENNODIUS ARMENIO CONSOLATORIAM.

Diu, frater carissime, festinante voto consolatoriam ad te paginam dum misi, ne putarer vel mihi subducere fletus, non verba compono, et in lamentationis dispendiis facere de gemitibus decora sermonum, debitum plautum per loquelae schemata dissipare: cum contra amicitiarum religionem et consanguinitatis vincula, secretum conscientiae piteat hostilis, si cum possis dupliciter defunctum flere, non facias: id est, si oculorum ministerio nequaquam jungas oris officium. Ubi, dum lumina stimulis acta doloris illacrymant, ferita sunt verba plangentis? Sed ego, hominum sincerissime, qui tristitiae tuae obsequium in omni debeo parte quod valeo, mœrorem meum in quo tibi comes sum, volui descriptione testari: ne in una aetate effusurum interciperetur in memoria lacrymarum, vel aestimaret posteritas me in filii tui mortē hoc solum debuisse quod solvi: habens in hac via venerandorum exempla pontificum, quorum imitatione nobilitantur, quos in umbram merita concluderunt. Ambrosius noster ² decedentem germanum teste afflictionis suae libello prosecutus est. Quem cum recenset secuta proles, et scriptoris bene meminit, et in Satyri fratris eius obitu lamenta conjungit: quia eius provisione contigit recentem dolorem ostentare dum loquitur, et ante legentium oculos semper exhalantia spiritum jam diu defuncti membra monstrare; nec unquam pati veterescere relationis fide funus, quod anni potuerunt sepelire transacti. His ita se habentibus, oculorum flumina refrena, et animum, si placet, ad

ejus verba converte, qui tibi flets consolator occurrat. Amisisse te filium pene unicum et bonae indolis, quod patria non minus requirit affectio, provinciae ululatus ostendit, cum ad solatium genitum tuorum suos jungens, quid de eo censeret, testatur universitas. Tu tamen inter ista quasi specialis mali pressus nece concluderis, nesciens temperandum quod per multorum dispersum corda commune est. Quare ergo propriam aestimes anxietatem, quam suam per affectum tuum fecere quamplurimi? Tecum, ut de cognata gente taceam, Gothus affligitur; et tu adhuc, quasi solus propriis aestibus subjacens inclinaris? Instruant te, quaeso, veterum ornamenta majorum: et a mœrore ad bonam valetudinem intentione restituant. ³ Abraham unicum filium morti quasi pius pater, quod majus est, lætus exhibuit, et ad necem filii mucronem genitor misericors preparavit. Tu translatus caelesti judicio, quasi orhatus, inquiris: et quem non obtulisse sacrilegium fuit, hunc oneras fletibus evocatum. In qua causa Davidicum tibi occurrat exemplum, qui feretrum filii ovans, et Deo referens gratias antecessit, quod dignatio superna de venerandi prophetae semine, quem forte muneraretur, acciverat. Tu si ejus emulatores non prorumpis in gaudium, certe tempera sub aliqua praedicti imitatione mœstitiam. Replicabis forsitan, vix is a agris animo posse suaderi, et in gravi tribulatione lacum non habere consilia: orbatum non respicere quidquid hortatur ad vitam: unicum desolatos habere in evocanda morte subsidium. His addas, quod frugi sobolem, et quo teneram aetatem vinceret, morum modestia perdidisti: allegans juvenem tuum immaturos annos, qui peccatis amici sunt, ⁴ glorioso sine clau-

¹ Ennodius Armenio consolatoriam] Ita in antiquis concipitur hic titulus, verbo suppresso. Qui mos illum non infrequens in epistolarum inscriptionibus, in quibus etiam ipsum argumenti genus indicabant. Talis est inscriptio carminis Sidoniani ad Thalian, quod insertum est epistolae 11 lib. viii.

Dilectae nimis et peculiari
Placibus commonitorium Thaliae

Verum in Sidonii vulgatis editionibus hi versus cum reliquis inepte cohaerent, cum coniungi debeant, quia titulum faciunt, similem illius apud Gregorium lib. iii Dialog., cap. 10: Sabinus Domini Jesu Christi servus commonitorium Pado; et hujus Zosimi papae: Zosimus episcopus commonitorium presbyteris et diaconibus qui Ravennae sunt.

² Lib. de obitu Satyri fratris.

³ Abraham unicum] Iisdem Abraham et Davidis

exemplis utitur C. mmodianus antiquus scriptor, cuius meminit Gennadius, lib. ii Instructionum, in ea quae inscribitur Filios non lugendos.

Non pudet infrenem gentilitur plangere natos?

Os laceras, tandis pectus, vestimenta deducis.

Nec metuis Dominum, cujus optas regnum videre?

Et post alia:

Nec dolore duxit pater filium mactandum ad aram,
Dolore nec vates filium luxit defunctum.

⁴ Glorioso fine] Ob actam poenitentiam, de qua mox, et in carmine 54, ubi tabula describitur in qua angeli hunc Armenii filium qui poenitentiam egit Christo offerebant. Nec enim dubitabant quin ad beatam vitam evolarent qui poenitentiae sacris expiati excederent. Unde sicut de neophytis recens baptizatis, ita de iis qui post poenitentiam in obibant, hoc saepe usu pliant, ut iis e aut migrare ad Dominum

sisse, et in ætatis naufragio ab eo de portu animæ fuisse tractatum. Quibus ego dolorum tuorum fomentis, licet incertus, opponam. Minus peccavit, quod immaturus abruptus est. Junxit ad vitam perpetuam melioris sæculi quod in ista servavit: poenitentiam quam eum egisse loqueris, etiam si in ipso non invenisset quod dilueret, invenerat quod ornaret: quæ quoties innocentibus datur, coronam pro humilitatis affectione conciliat. Ad hæc respondeas: Quo me vertam, frater, qui præter lacrymas in præsentem lucem nihil habeo? Adjiciam, Dei proximitatem invenire posse hominem, qui de homine non latatur. In loco filii succedere posse conscientiam, quæ sanctos ejus hæredes inveniat. Non unam ergo viam, si audire digneris, vitæ melioris ostendam: licet tua non egeat monitore perfecto; nec magistro opus sit ei quem fecerunt actuum suorum emendationes et honestamenta conspicuum: nisi tantum ut adhortationis, quam consilio tuo et prudentiæ debes, fidem diligenter expendas; et ad cælestium munerum affectum te revoques, unde vitales auras et accipimus et amamus; et gratum nobis sit beneficium, cujus colimus et veneramus auctorem. Ista sunt, quæ brevi sermone dolens magna contexui; ruptam singulibus contestationem pro styli ubertate dirigens, dum multa lamenta colloquii.

EPISTOLA II.

ENNODIUS SPECIOSÆ.

Silentium meum dolor exigit, qui passus est crescere, dum de vindicta cogitat, dispendia caritatis. Quid enim fieri potuit, nisi ut tacendo vicem restiterem litteras deneganti; ut contemptus circa me, qui per abstinentiam venerandi sermonis innotuit, dum subduco colloquia, pari mucrone feriretur? Dicis forsitan, vindictam inimicam esse proposito. Sed omnia errata ita computo, quasi legis obsequium, in quibus vos esse contingit auctores. Quisquamne culpam putet facere quod fecisti, et plectendum iudicio divino censeat, quod a te processisse cognoscat? Æquo ergo animo sustine quod deliqui: dum ea in re præcedis, lux Ecclesiæ, ipsa voluisti. Ego servo animum, quem promisi, ut in universis, si meror, æmulator existam. Cujus rei fidem, dum tacentibus vobis taceo, et quod et loquentibus loquor ostendit. Ad descriptionis ergo officium, postquam visus sum, me reduxi; qui hactenus intra verendum penetrare, quæ non amabantur, verba continui; simili in paginis pariturus obsequio. Salve, mi domina, bonæ splendor sine nube conscientiæ, et ad exem-

dicerent. In arca sepulchrali Romæ, JUN. BASSUS V. C. QUI VIXIT ANNIS XII. MENS. II. IN IPSA PREF. CTURA URBI NEPOTUS IIT AD DEUM VIII. KAL. SEPTEMBR. EUREBIO ET HYPATIO COSS. Et altera inscriptio Aquis Sextiis: *Heic in pace quiescit Adjutor, qui post acceptam poenitentiam migravit ad Dominum: vixit annos LXV. MENS. VII. DIES XV. Depositus S. D. VIII. KAL. JANUAR. Anastasio V. C. consule. Cæterum D. Augustinus sententia fuit, ut Possidius in ejus Vi a scribit, etiam laudatos Christianos et sacerdotes absque digna et competenti poenitentia exire de corpore non debere.*

¹ *Speciosæ* Religiosæ feminæ Ticinensi, ut docet

A plura sanctæ conversationis in longum producere, et mei, si ueror, meminisse dignare: epistolari dant veniam brevitati, quam in augustum arctavit festinatio portitoris.

EPISTOLA III.

ENNODIUS SPECIOSÆ.

Quanto deprimuntur peccatores suorum fascinatorum, quibus ab oculis tollitur quicquid offertur, et ne in oblivionem desideria mittantur, vicinum sit, nec contingi licet, omne quod cupiunt! Ad Ticinensem urbem votivam susceperam necessitatem, et molesti itineris universa transieram; æstimans hoc sacerdotem credere suis imperiis impendi, quod me militabat affectui: cum subito contra metas votorum summo labore petitus jam de area fructus effugit. Proh dolor! qui me de epistolari alloquio ad tragœdiam vocas! Muros venerandæ, post religionis loca, propter te civitatis aspexeram: jam grati parabam verba colloquii, vereor dicere, quod remansit; ne loquendo cogar denuo sustinere transacta. Illustrem virum Erduic, quem me tu, Ecclesiæ decus, desiderare feceras, improvisus oculis casus ingressit: ibi comites mei videre, quid peterem, ibi animi mei astus innotuit, quem ante sub prædicta clauderam umbra personæ. Nescivi occultare per caritatis tormenta quod volui, nec fucis aliquibus colorare conscientiam. Mœrentem me ad domum reduxit, qui prolixioris itineris causas incidit. Fatigationis meæ, fateor, compendia non amari. Ecce contestationem diligentiam meam et mentis asserni. Vestrum est, si vera dixerim, vos interrogare, et animum meum affectionis vestræ æstimatione cognoscere. Domina mihi, saluto et deprecor, ut libens per præsentium portitorem suggerenda cognoscas.

EPISTOLA IV.

ENNODIUS OLYBRIO.

Nulî dubium est inter prudentes sacræ fidei promissionis impleri, et amicitiam quæ fertilibus pro maritata fomitibus, fructuum nobilitate gaudere. Ego conscientiam vestram appello jam statutis fidelibus obligatam. Ego tanquam de bonæ arboris reditu, ita de caritate mutua idoneus carpo poma possessor: nulla partium in aucupio discessionis quod fieri voluit neget impletum. Apud Deum votis aut supplicium debetur, aut præmium. Ego in me religiosi, in vobis nobilissimi consideratione propositi, ad effectum inter nos concordiam æstimo pervenisse quæ cæpta sunt: nec adolescentibus gratiæ et in novam lucem erumpentibus frugibus verborum potuit negare commercium; cum culpa dignus sit, qui in vicinitate positus noluit

proxima epistola: ejus ac sororum mentio epistolæ 12: *Sed quæ injunctis de religiosis feminis Speciosa et germanis ejus, male est animo meo quod implere non potui.*

¹ *Illustrem virum Erduic* Nomen restitui ex Vaticano, nisi quod in eo *Erdui* tantum detracta littera legebatur. Sed *Erduic* appellatur, atque inter Gothorum nobilissimos numeratur in panegyrico. Ticinum ergo ab episcopo Medolanensi ad Erdnicum missus Ennodius, gaudebat sibi oblatam occasione visendæ Speciosæ; sed contra votum accidit, ut Erdnicum in via offenderit, priusquam Ticinum res et ingressum, ac domum cum spe frustratus redire coactus sit.

primus incipere. In hac ergo parte pudoris volens vitare A
dispendium, nolo evadere opinionem temerarii, dum-
modo ad effectum me ostendam pervenisse perfecti.
Opportunissimum portito em sarcina imperiti ser-
monis oneravi, affectu delinquens, per quem qui
peccaverit, et veniam meretur et gratiam. Rogo ergo
salutationis effusivissimæ debitum solvens, ut si me
cordi haberi, de uberrimi ostendatis directione collo-
loquit: quia sicut amoris elocutor et copiosus asser-
tor es, ita nescis alicui blanda sermonum fucatione
deludere.

EPISTOLA V.

ENNODIUS ¹ LACONIO.

Nunquam inter amantes silentio bene multatur
offensus. Gravius inventorem percutit vindictæ novi-
tas, quam errantem. Nefas est pro emendatione cul-
parum culpas adhiberi; dum studio curationis, qui
medetur ægrosceit. Volui taciturnitatem quam circa
me hactenus, mei immemores servastis, imitari. Sed
homo levis animorum fortium non potui æquare con-
temptum. Victus sum naturæ fragilitate, confiteor;
et quod vos ero lo computare inter viti plus amando
styli abstinentiam effusa loquacitate pensavi, et longi
dolorem silentii sermonis ubertate composui. Ex-
spectans quidem a vobis prævium unius in litteris:
sed nolui mihi ipse, dum diu taceo, negare respon-
sum; æstinans, quod loquendo, formam dare, nisi
loquendo, non possem: proinde, domine mi, salu-
tationis debendæ obsequium solvens, perlatores
præsentium ad vos specialiter destinatum solita di-
gitatione suscipite, et sublatum de consuetudine
scribendi usum reparate, ne in damnum gratiæ par-
citas contingat ista verborum.

EPISTOLA VI

ENNODIUS ² POMERIO.

Quousque tantum licebit absentiae? quousque fama
nobilitas epistolaribus destituta commercia veterascet?
Nolo evadere opinionem temerarii, dummodo ad
notitiam possim pervenire perfecti. Volo esse pagi-
narum prævius destinator, ut Galliarum bona ad
Italiam migrent, sine ullo formæ suæ translata dis-
pendio. An forsitan putas te in quocunque loci
delitescere, quem scientiæ lux longe positorem
monstrabat aspectui? Et nisi me in laudibus tuis,
domestica quid relatio, sed per imperitiam sui pau-
per angustet, et amplissima meritorum tuorum præ-
conia perlatoris arcet exilitas; utriusque bibliothecæ
fibula perfectionis ex gemino latere venientis partes
maximas monordisti, procurando ut tali ingenium

¹ *Lacomo*] Lib. III, ep. st. 16.

² *Pomerio*] Arelatensi. Cyprianus in Vita S. Cæ-
sarii episcopi: *Erat autem illis admodum familiaris*
Pomerius quidam professione rhetor, Afer genere;
quem ipsis singulariter carum grammaticæ artis do-
ctrina reddebat. In catalogo seu appendice Gennadii,
ubi Pomerii opuscula recensentur, natione Maurus
dicitur ac presbyter in Gallia ordinatus. Ennodius
Græce Latineque doctum, nec sæcularibus tantum
litteris eruditum, sed sacrarum etiam peritum fuisse
significat, Rhodanique alumnus vocat, quia Arelate
versabatur. Ruricius quoque exstant epistolæ duæ ad
Pomerium et ipsam Arelatensem: quandoquidem ab

tuum saturitate pinguisceret. Taceo summam cos-
lestis collatam beneficii, et dotibus sine humano ad-
jutorio supernis instructum. Recte enim hoc æstima-
tur venire de superis quod inter homines nullo constat
exemplo. Sed hæc melius securus, vita comite,
censeo reservanda temporibus: ad illud venio, in
quo me sejunctissimus instruxisti. Quantum habui
præsentium portitoris sancti Felicis assertio, in epi-
stolis meis sine cura dictatis Romanam æqualitatem,
et Latiaris undæ venam alumnus Rhodani perquire-
bas. Sollicitus, credo, scrutator et diligens, qui
limis poliret, invenit, dum per infabricata verba dis-
curreret. Nescimus quia quid qua mente homo legerit,
quod hac profert deliberatione sententiam? maxime
cum scriptum sit:

B Ipse parens vatum, princeps Heliconis Homerus.
Judicis excepit tela severa nota: ³

Rogo et si indigenas, et si inter studiorum suorum
palaestra versatos fulget Latinitas, mirum dictu, si
amat extraneos. Periculum facere de eloquentiæ
pompa non debeo, nec præsumo, qualiter quis valeat
experiri; cum professionem meam simplici sufficiet
studere doctrinæ. Si me tamen quondam studiorum
liberalium adhuc nobilitate gaudentem aliquis tali
dente tetigisset, parasset vel quod ad excusationem
esset idoneum, vel quod non puderet objectum. Num
vale, mi domine, et circa me ecclesiasticæ magis
disciplinæ exerce fauorem. Scribe vel manda,
Melchisedech parentes quos habuerit, explanationem
aræ, circumcisionis secretum, et quæ prophetiis
mysteriis includuntur. Ista quæ sunt sæcularium
schemata, respiciantur, caducis intenta persuasioni-
bus, telæ similia Penelope.

EPISTOLA VII.

ENNODIUS ⁴ FIRMINO.

Exigat licet amor, quod non potest implere per-
fectio, et impetret caritas, ut per loquelæ audaciam
quæ ornare poterat, pereat spes tacendi: maxime
cum sit dicendi, ut Tullius refert ⁵, nisi cum neces-
saria, nimis inepta conditio. Sed inter narrationum
vias et itinera aperienda falce doctrinæ, teneri ne-
scius virium consideratione regnat affectus. Impera-
toris loco dominatur semel penetrabilibus cordis
influxa dilectio; credens quod non de verborum pom-
dere vel pompa capiatur, qui de absentis propinqui
est salute sollicitus: nec existimat quod nasci possit
offensa de gratia: hoc ad lætitiæ satis esse conjici-
ciens, si optatum nuntiet epistola sospitatem. Sed

Æonio Arelatensium episcopo petit uti Pomerium ad
se venire jubeat, lib. II, epist. 8. Sed abbatem appellat,
ut quæri jam possit plures ne hoc nomine fuerint,
an unus idem, quod mihi facile persuaserim.

³ *Claudianus*, epig. ad Alethium.

⁴ *Firmino*] Propinquum suum vocat Ennodius Ita-
que Arelatensem illum puto que ille laudat Cyprianus
idem in Cæsario. *Erat tum*, inquit, *in ea urbe Firmi-*
nus, vir illustris et timens Deum, ejusque propinqua
Gregoria clarissima materfamilias: quorum studio,
cura et benignitate erga clerum et monachos, erga civem
et pauperes urbs illa illustrior reddebat.

⁵ Lib. I de Orat.

vos, quos libra peritiæ in eloqui lance pensabit, quibus ubertas linguæ, castigatus sermo, Latiaris ductus quadrata constat elocutio; quæritis nimirum in aliis quod exerceatis, quæritis quod amatis: nos ab scholarum gymnasiis sequestrati, arenis ingenii guttis quædam oceani fluentia provocamus, quasi¹ lychnis contra solis radios pugnaturi. Mei macies longe se monstrat stadii; et nisi excusetur pietate garrulitas, dispendium proprii pudoris est quod amavi. Vena quidem linguæ a generis fonte trahitur; et fervore genuino solet fetura nobilis incitari. Ego mea sum impar prosapia: me dotibus vestris quasi peregrinum scientiæ plenitudo non tetigit: ego vos tantum laudare magis quam imitari valeo. Et quamvis nondum in me ad florem venerit matura facundia, et pressus onere gratiæ solvendi deserar facultate; committo tamen cymbam tenuem placido mari; quia parum ab ingratitude differt muta gratulatio. Unde nascitur ut prospera quæ de vobis perlatoris relatione cognovi, inter cœlestia mihi beneficia computentur. Et quamvis deberem reddere sermonis officium: sed quia portitorum negligentia fecit ut directæ a vobis aut retinerentur aut perderentur epistolæ: ego tamen verecundiam meam in statione degentem ad incerta deduxi, et totum me legendum saporis vestro committo. Salve, mi domine, et amantem vestri frequentibus colite muniis litterarum. Circa quæ studia pigrum esse nec diligentem convenit, nec facundam.

EPISTOLA VIII.

ENNODIUS APOLLINARI.

Pro voto militant desideriis propriis necessitates alienæ, dum in gaudium nostrum aliquorum precibus exhibemus obsequium. Quis non pretio propter se quæreret quod alteri sub hac occasione præstatur? Debent mihi nunc perlatores præsentium debita mea, et non solum me ad solutionem non pertrahunt, sed se fatentur obnoxios. Non est incuriæ, quod raro a me scripta prorogantur: similia frequenter, ut nunc reperi, bona subtrahunt. Inveniant ergo hujus beneficii fructum, si me diligitis, portitores. Qui sicut a me ea quæ erant offerenda, exegerunt; ita ad vos, ut opinor, scriptionis commercio optata perducunt. Domine mi, salutationis obsequia restituens, Deum precor ut hæc vobis in bona valetudine porrigantur, et reddatur illico pagina, quæ meam quærat, vestram nihil sospitatem.

EPISTOLA IX.

ENNODIUS OLYBRIO.

Vix aliquando mihi ea quæ diu cupita sunt ex sententia successerunt, ut sitim quam ex litterarum vestrarum ardore conceperam, eloquentiæ divitis unda satiare, et æstus quos exspectatio longa geminaverat, ardentia labiis fluentia restingerent. Sed cur me ad votorum asseram summam fuisse perductum, cui majus nascitur de impetratione desiderium, dum de sermonum vestrorum flumine pectus ardescit?

¹ Lychnis contra solis radios] Facilis fuit emendatio pro lignis quod in omnibus exemplaribus vitiose legebatur. Apologia pro synodo: Nescitis stolidi solem

A Ostenditur mihi liquido, quam sit rerum nescia mens humana, quæ, dum pretium propriæ ambitionis intelligit, assuescit plus amare ad quod tarde pervenit; et dum abundat in præsentia quo delectetur, magis superest quod requirat. Nunc consteor, in litteris vestris superforaneam cautionem mei æstimator expavi: ubi dum secundis in altum loquelæ vestræ portarentur vela proventibus, et in obsequio militaret quidquid spirat; remigium vestris dictis deesse colloquii. Non est licita, veri diligentia se justrata quam pingunt verba, formido: remis opus est, quotiens nullo flaminum poppes jvantur impulsu: his non eget, cui secundam navigationem fecit conspiratione devota ventorum. Sol facibus non juvatur; nec lunaris globi claritudinem minorum siderum aliquando illustravere collega. Domine, ut supra, honorem salutali exhibens, precor, ut apud magnitudinem vestram studiorum meorum fructu non caream: postquam vobis quid cuperem non celavi, ut scriptionis operam quam hactenus protulistis, styli frequentia vel ubertate pensetis.

EPISTOLA X.

ENNODIUS FAUSTO.

Meritum meum regnator cœlestis si attenderet, aut exigua bona adipiscerem, aut magna supplicia; et mei idoneus æstimator, quo meritis pervenire non poteram, voto non tenderem. Sed gratias illi, qui delicta nostra sic ne extollamur resecat, ut spem ad latiora perducatur. Domini Avieni dictionibus a me debentur ista præloquia: qui necdum ad bonam valetudinem reductus, animum meum sollicitudinis catena laxaverat, dum adhuc inter spem et metum anxii vota penderent, naturam respiciens indicavit quo tonaret eloquio. Judicio quidem ista præceperam, et alticem nobilis metalli venam in thesauris quos pepererat agnoscebam. Sed etiam in hoc percator evenire vix credidi, quod assequi non crebar. Verum dico, teste divina clementia, si sunt aliqui in Liguria, qui de litterarum possunt genio et splendore judicare: vos crediderunt in illa dictione laborasse, quam ætati præjudicans canis jam in puero sensus excoluit. Sed ista magis illis cum lacrymoso gaudio dixi, quos aut effusus sanguis albo curiæ cœlestis ascripsit, aut clara confessio: qui secundis confirmant primordia nostra successibus. Vos famuli humilitate et obsequii salutans, opto inter quævis, dum istis animum relaxatis, adversariorum mala gaudere. Nihil est enim in quo possimus inimicorum damna sentire. Hoc nobis Deus contulit, quod invidia terrena non subtrahat.

EPISTOLA XI.

ENNODIUS FAUSTO.

Quid faciam, quando rescribenda vos scribitis, et pro bono præscientiæ cœlo vobis obsequente concessæ, quidquid alienum pectus potuit investigare, narratis? Liqueat supra hominem esse, duorum sic implere personas. Sed ad illum referantur ista, qui facibus non juvari, nec ad præsidium diurnæ lucis lychnos accendi.

præstuit. Ego tamen remittere me orationem, per quam in umbram antiquus Tullius trudetur, non promisi. Quippe qui acceptam quaternionem sub majori, quam ingenio meo commodabat, celeritate reddideram: dum fidei serviens, quæ ad profectum poterant pertinere contempsi. Nihil apud me de veneranda tunc dictione remanserat, nisi quod ad fructum, quantum æstimo, bonæ opinionis reposcenti memoria furante subduxeram. Nolo dicere, quale fuerit quod invitus restitui, quale etiam quod amavi: ne manifesto credatis vos alleganda sine sui dispendio prædixisse. Curis meis tamen super hac parte, serenæ lucis meæ domni Avieni miseratio, licet incipientis, tamen jam probata succurrit, quamdam schedulam quæ ipsi remanere potuit, ostrum mihi nobilitatis ingessit: hanc hactenus habui: inde sum et locutus, et sapui. Sed postquam et aliena beneficia jussus sum pendere, perlatores eam sequente destinatio non eam in me pro peccatis meis intelligens benevolentiam, ut quod externorum muniret ingenia, bene credulus non negarem; sciens me hominibus, quod impugnat propositum, cautione misceri. Verum dico, illo teste cui nota sunt omnia, a me illas mundi ore celebratas dictiones vestras, quod credo inscitia mea fieri, cuiquam dari nec tormenta compellunt. Domine mi, salutationem reverentiæ vestræ exhibens, contestor quia negligentia iudicium meum, nec adulationi impugnat affectum.

EPISTOLA XII.

ENNODIUS ASTYRIO.

Prophetiis oraculis subtilitas tua præstat obsequium, et ad fidem veterum sanctionum militat novellis excessibus. Providisti ne signior admonitio remaneret valetudine subtracta neglectui. Scriptum enim est per Dei cultores, quorum aures prudentium debeat doctrina transire, quos falsi sermonis sapore pertrahere; allegans perire monita, quæ in alia constitutis deliberatione præstantur. Ego tamen loco humilis, lingua mendicus, solis antea necessitudinis stimulis verba concessi. et ad contestationem diligentiam, prioribus litteris exhibui: sub sanguinis libertate responsum. Nunc male est animo, quod injuriarum fructu carens, sumpsisti forsitan mentita apud te urbanitate jactantiam: nesciens quod auctorem repetunt tela, quæ indocilis adversus alterum manus emiserit. Quis putet contumeliam, quæ solam conscientiam destinantis affligit? Improborum natura est, hoc sentire de omnibus quod merentur, et in malis solatium nusquam videre innocentiam. Tor-

¹ *Sub sanguinis libertate*] Quia Ennodius Astyrii consanguineus erat, sive parens, ut scripsit lib. 1, epist. 24, cujus libertate offensum illius animum placare hac epistola conatur.

² *Ut ait quædam eloquentiæ*] Symmachus. Assentior enim Fr. Jureto, qui alludi censet ad ejus epist. 9, lib. vii, in qua filio de epistolæ stylo præcipit his verbis: *Nam ut in vestrii hominum, cæteroque vitæ cultu, loco ac tempori apta sanuntur: ita ingenio um varietas in familiaribus scriptis negligentiam quamdam debet imitari; in forensibus vero qualere arma facunditæ.* Eadem est Ciceronis sententia lib. ix, epist. 21 ad Pætum, ubi quotidianis a se verbis epistolas texti

menta sunt maevata conversationis non sibi credere esse participes. Hæc illa mente descripsi, quæ memor propositi odium compellor debere criminibus. Nullum dens meus, nisi de se tetigit contentem: dum vitia incessimus, reum ira manifestat. Nam injuriosus sim, si styli loco vomerem sentiam, aut mihi scripta compute, quæ relegens non agnosco. Scit enim Dominus, quia si non nostro nomine notata fuisset epistola, ad quem fuisset directa nescirem. Tibi habe facetias tuas: aut illis rese va. cum quibus vobis sine oris officio, per clandestinæ familiaritatis communionem clamor est actum. Ecce salutationis honorificentiam solvens deprecor, ut in dirigendis epistolis loca, tempora, personas attendas: ne quod ego ad me scriptum non computo, alterum forsitan lædat. Quia æstimo te hujus epistolæ formulam ad plurimos destinasse, et sola nominum commutatione, eam per singulos sine meritorum consideratione transmittere.

EPISTOLA XIII.

ENNODIUS OLYBRIO.

¹ Ut tradit quædam eloquentiæ persona sublimis, lex est in epistolis negligentia, et auctorem genii: reflexe præbet incuria. In quo opere illud subducit gratiæ, quod cruci tuum testis sudor invenerit. Camini excocta fabricatus verba non flagitat salutis suæ nuntius, et quæsitore alienæ. Melius si in his commerciis pura elocutionum fronte congregiamur: diademata simplex colloquii cultus abjurat: epistolaris communio, si quando affectatum decorem fugit, obtinuit. Sed magnitudinis vestræ dives et elucubrata narratio mendicis limitibus nescit includi; nec oris thesaurum quibuscumque arctare confinis: magnorum more fluminum riparum frena contemnit. Non dum compositum velamen occupationis locuples lingua transgreditur, his tantum se studiis militare significat, ad quæ vel occasione perducta est. Et nisi vobis, quietis nostræ testimonia, reipublicæ gubernacula sentiremus fuisse commissa, et rem laboris vestri esse, quidquid ubique disponitur, vel Italiæ curam didicissemus unum pectus ingressam: pene vos sola putarem paginalis styli cura et a-siduitate macerari. Deo debentur hæc munera, qui et amorem scientiæ sensum contulit, et limam studiorum ad oris fabricam non negavit. Non sic pernix æther acta nervis arundo proscindit: quemadmodum inventa ingenii vestri sermo describit. Nulla languescit obice, nullis tardatur obstaculis: sit pervia quæcumque se illi difficultas obtulerit: et mirum iam modum solere scribit: quo l de suis quoque affirmat Seneca epist. 75: *Qualis, inquit, sermo meus esset, si una sederemus aut ambularem, illaboratus et facili, talis esse epistulas meas volo, quæ nihil habeant accessitum, nihil fictum.* Artemo sane apud Demetrium Phalerum eodem modo epistolam, quo dialogum scribi oportere ait: at Demetrius paulo magis quam dialogum elaborandam docet.

² *Æther arundo proscindit*] Non æthera. Sic enim solet interdum Ennodius, ut æther vacuum lib. vii, epist. 38, et pro synodo, *Videbant æther tantum dirctis a se jaculis verberari.*

per allegantis peritiam mutatur natura causarum : A hoc facis in merito negotium habuisse, quod cupias : veritas est, quodcunque pro veritate narratis. Hinc cantis iudiciis non licet repugnare : minutissimi discussores opinionis lucrum æstimant, si sequantur quo pertrahit oratio imperiosa captivos. Huic ergo linguæ, his opibus reverentiam, fateor, ad quam primus cucurri, debeo singularem. Et opto esse plurima, quæ mihi ad caritatis fibulam agenda mandentur. Sed quæ injunxistis de religiosis feminis, Speciosa et germanis ejus, male est animo quod implere non potui. Nihil enim nunc mihi cum illis residuum est familiaritatis aut pignoris; maxime quia in disjunctis civitatibus degunt. Ad quas tamen missas ad me litteras mox direxi; quæ responsum usque ad illa quibus se viderent, tempora protulerunt. Ego, ne magnitudinem vestram suspensam tenerem, scripta prorogavi : mox ad vos perveniet, si quid mandaverint, quod libeat in licari. Nunc honorificentiam salutationis impertiens, rogo, ut mihi magis cum Ecclesia sublimitas vestra si quæ sunt agenda, committat : quia puto me in affinium vestrarum causa, vel matronæ, amici circa vos diligentiam pectoris non clasasse.

EPISTOLA XIV.

AFRIS.

Lucrum forsitan putaret inimicus, si inter pericula quæ Christianis indixit, credentium animos subegisset, et per diversa Domini grege disperso, non superesset vel inter paucos, a quibus possit fide præverente calcari. Regnat adhuc ille in numero vestro, qui sibi non tam in multitudine, quam in devotione complacuit. Scriptum enim est, datam Satanæ potestatem, ut servos Christi eribraret : ut quod de tritico inveniri posset, horreis jungeretur; quod de paleis, ad ignium alimenta transiret. Ad vos specialiter dictum est : *Nolite timere, pusillus grex : complacuit Patri vestro dare vobis regnum (Luc. XII, 32)*. Venit inter vos gladius perfidorum, qui marcida Ecclesiæ membra reseraret, et ad cœlestem gloriam sana perduceret. Quot habeat Christus milites, certamen ostendit : qui triumphum mereantur, per bella cognoscitur. Nolite metuere, quod pontificalis a vobis apicis infolias abstulerunt. Vobiscum est sacerdos ille, vel hostia, qui non tam honoribus consuevit gaudere, quam mentibus. Majora sunt confessionis præmia, quam nominatæ munera dignitatis. Ad illa plerumque etiam minoris meriti personas favor humanus adducit : ista nisi gratia superna non tribuit. Ipse enim in vobis et pugnavit et vicit, quem fides meretur et inter hominum tormenta sociari.

¹ Afris] Exsulibus episcopis Africae, quos Trasamundus rex Vandolorum fidei causa in Sardiniam relegarat, numero 220. His quotidiana subsidia ministrare solitum Symmachum papam auctor est Paulus diaconus Historiæ Miscellæ lib. xv. Nunc illos hac epistola consolatur, et sacras martyrum reliquias mittit, quas postularant. Scripta enim est ab Ennodio quidem, sed pro Symmacho : cujus etiam nomine inter alias ejus epistolas legitur in antiquis collectionibus.

Prolixis non est opus fervorem in vobis cœlestem animare colloquiis. Habet incrementa sua divinæ virtutis incendium. Nec opus est eos in tropæo jam positos attolli laudibus, qui sine monitore vicerunt. Gravât conscientiam Christiani quidquid afferunt blandimenta præconii. Res quidem virtutis est, quam fecistis : sed summi præmii restitutionem superanda. Quod tamen directis ad filium nostrum ² H. diaconum litteris sperastis, beatorum martyrum Nazarii et Romani benedictionem poscentes, fidelibus non negamus. Accipite veneranda patrocina invictorum militum : et quia vestram jam fidem in præliis imperator agnovit, feliciter confessionis munera consummate. Dabit Deus, cum ipsi placuerit, reducem Ecclesiis quietem : ut mœrorem quem indixit adversitas, pacis dulcedine B consoletur.

EPISTOLA XV.

ENNODIUS ³ EUPREPIÆ.

Cœlestis dispensatione mysterii, uno tempore mihi sororis Lupicino refusus est matris affectus, et geminæ copula necessitudinis peregrinantem recipere meruit post intervalla pietatem. Revixisti apud nos post dilectionis quem procuraveras obitum, beneficio litterarum : vidimus amorem quasi de quadam sepultura surgentem. Inauspicato nobis incolumitatis vestræ nuntius accessit auditu, quam credebamus per contemptum nostrum viveantem busta complexa. Credimus te dura perpassam : sed conflamur irrogasse durissima. Quod sustinistis, commune cum bonis est : cum crudelibus, quod fecisti. C Ubinam gentium materna hactenus curâ delituit? ubi quod fratri debebatur, erravit? ad longiora animus tuus quam corpus abaccessera. Si te ad ultima terrarum confinia peregrinationi socia dispulisset adversitas, illuc sequi debuit germanæ fides, et sollicitudo genitricis. Sed in occasu solis cui proxima fuisset narraris, frigidum pii amoris pectus habuisti. Inuitata fuisses ætherei sideris circa debitam diligentiam defecum feliciter renascentem, et feriatum a gratia non perpetuo animum gessisses. Suscepisti mentem provincialium, quos adisti : mutasti regionem, et propositum pietatis abdicasti. Nam adjurans Italiæ communionem, non solum circa amicos, sed etiam circa interna pignora repulisti. Postremo animæ tibi mutatio accessit commutatione telluris. D Quam timeo quod longis incuriam tuam incesso colloquiis! quid offensa faciet, quæ illæsa contempsit? Dedisti justum dolorem studiis non amantibus : quæ te innocentem faciant, causas ingessi. Sed exprobratio ista, si per se respicitur, aspera est; si origo ejus inquiritur, omni dulcedinis melle condita. Gra-

² H. diaconum] Hormisdam, opinor, qui diaconus erat Ecclesiæ Romanæ : qui de Ennodio interpretantur, ut cætera omittam, a monogrammo discedunt.

³ Euprepiæ] Sorori suæ, matri Lupicini : quæ tum in provincia Narbonensi, patrio nimirum solo, peregrinabatur, id est Arelate, ut docebit epist. 7, lib. vii. Ad Euprepiam sunt epistolæ complures : de Lupicino autem agitur tum aliis sæpe locis, tum maxime Dictione 2 Scholastica.

vi:ter fert circa caritatem negligentiā, qui parentis A silentium liber accusat. Poteris errata corrigere, si præsentia non vales, scriptioe multiplici. Salutis ergo gratiam præsensans, queso, ut mei memineris, qui preces tuas circa communem filium et vota præcessi. Ante enim quid debuissem consideravi, quam quid velles agnoscerem. Tu Deum religione placā, et precum circa nos assiduitate compone: qui intentionem meam in ejus profectum et cordis secreta respiciat, ut quod ego labore polliceor, ille præstet auxilio.

EPISTOLA XVI.

ENNODIUS FAUSTO.

Par quidem fuerat sublimi viro Pamfronio com- meante ministerium paginæ ad vivi sermonis officia transferri: nec illum epis olari fasce onerari, quem B non tam verba mea contigit nosse, quam studia. Sed eju: in his officiis manus dante imperio. Postulat adjutricem paginam latentium scrutator an: morum: et ideo ne quid apud eum nostri deesse contingat obsequii, scripta concessi, et si commendationi non necessaria, præceptis ejus accommoda. Quibus enim sermonibus prosequendus est, cui totum magnitudinis vestræ licet sperare de gratia? Ita eveniet, ut angustiora sint supplicantis verba, quam merita per- latoris. Quid enim præstes juvenis illi, pro quo quantumvis popo ceris, plus meretur! Ergo ad styli exercitium junguntur hæc, non ad beneficium com- meantis. Juvat animum sub quavis occasione vestri meminisse, licet nominato scriptioe nihil tribuam. Ecce tamen quia jussus sum, illa quæ præstantur C extraneis, insinuationis dicta subjungo. Juvate vos peculiariter expetentem, fiduciam ejus dignatione roborantes: quidquid spe præcipit, inveniat: ut si meritorum suorum angustus aestimator est, ad me referat quidquid fuerit consecutus. Obsequium salu- tationis impendens supplico, ut crebris me relevan- dum ducatis affatibus; cui inter mœroris sarcinas nullam, præter oris vestri solatia, potest esse sub- sidium.

EPISTOLA XVII.

ENNODIUS¹ CONSTANTIO.

Nemo peritiam pomposa elocutione condemnat; nec spernendum cum pudore dicit esse quod sequi- tur. Sui impugnator est, qui quis e'ucubratis ser- monibus lingue cultum prædicat abjurari. Ego tamen D in epistolis magnitudinis vestræ diligentiam semper, non verba pensavi: nec adjutricem malitiæ facun- diam majus pretium habere censui quam simplici- tatem, quæ infucata fronte secretum mentis enuntiat. Hoc in sanctis hominibus et amavi semper et colui. Ago nunc atque habeo gratias, quod parvitatem

¹ Constantio] Virum illustrem appellat lib. iv, epist. 13. Et patria Mediolanum, et eloquentiæ pie- tatisque laus quæ Constantio huic tribuitur, epitaphii admovent Constantii togati Mediolanensis, quod non abhorret ab ævo, nec a stylo Ennodiano. Quare hoc loco subjiciam, ut legitur in monumentis sacris ve- terem inscriptionum.

Ingenii legumque potens C onstantius atra

meam litterarii sermonis visitatis affatu: et inter occupationes et excubias quibus universos Ravenna dstringit, mei cura non ponitur. Reddo ergo effu- sissimæ salutationis officia, sperans ut præsen- tiam meam apud dominos meos amanti vestri, pro dignatione qua credentem fovetis, faciatis opta- bilem.

EPISTOLA XVIII.

ENNODIUS JOANNI.

Probabiles causas habeo, quibus unanimitatem vestram styli mei morsu, quavis rubigine sorden- tis, incessam: quas, cum sis abundans naturæ bonis et ingenii facultatibus locuples, purgare non possis. Ego unquam credidi ad alium reditus vestri citius indicia posse perferri? Ego curam mei inter quasvis occupationes, illud amicis cen: ni consecratum pec- tus excedere? Ecce ante oculos meos redduntur aliis paginæ, et amica expectat o sub omni credulitatis meæ despectione frustratur. Nolo litteras majori ob- jrgationis felle complere. Sufficit tristibus stricta narratio. In eo adhuc animus meus, quo magnitudi- nem tuam discedentem monuit, persistit statu: vestrum est, si temporum mala contemnitis, promissam servare concordiam. Salve, mi domine, et amantem tui releva communione sermonis, ut scri- bendo deleas dolo: em, quem vides amico per scri- ptionis abstinentiam contigisse.

EPISTOLA XIX.

ENNODIUS CONSTANTIO.

Abundo gaudio, nec clauda lætitiæ meæ fides est, C ideo aliqua per diabolicam inspirationem nasci cer- tamina, ut tu, qui te ultra emendationem omnium protulisti, triumpho honore gratuleris. Non est, ut video, effeta Liguria: nobilitatem pariendi nec in temporum extremitate deposuit. Inimicum vitii adhuc et in cineribus nutrit incendium: in cujus fa- villis ultrix c. iminum flamma non moritur, nec hostis errorum ignis operitur. Quam t'ui ne velut exhaui- sta cessaret, dum epistolæ vestræ frontem alienis fuscata præstigiis sollicitus trutinator aspicerem! more parentis attoniti, qui cum carum pignus ad bella transmittit, nec de explorata esse patitur vir- tute securus. Ad incrementa sollicitudinum trium- phos filii numerat, non quietis: plus expertæ metuit felicitati, cui formidinem ministrat affectio: quia ignara cautionis est mens instituta victoriis: et in acie amor laudis salutis oblivio; tropæi gustus abdi- cari imperat lucis affectum. Sapor vitæ illos tantum possidet, qui de conflictibus venientia bona nulla didicerunt: semper ad gloriam jungitur, quod de incolumitatis propriæ cura decesserit. Sed mihi in præsentiarum supersedendum est hujusmodi scri-

Mortis sorte jacens con:ltur his tumulis.
Hinc gemat hunc probratis, tristic suspiret honestas, |
Et comitis funus plangat amica fides.
Quis per bella fori lotiens de jure triumphum
Retulit, et sævos perculit ore reos?
Ornavit proprio semper fulgore togatus
Eloquio mores, moribus eloquium.
Non multum mors dira nocet in funere justi:
Nil tua tela gravant: possidet astra pius.

plione. Non sunt militis nostri plus prædicanda, quam A asserenda certamina. Ubi jaculis opus est, verba nil conferunt. Licet promulgasse meam sententiam fuerit, dum vestram prædico, et hoc sit respondere, quod responsa laudare: Dei tamen opem precatus, obsecutura fidei verba subjungo; ad illum convertens styli mei cultum, qui quotiens scribenda est infelix curvis terra vomeribus, se famulis suis germina colaturum promittit esse, quæ jacent, dicendo: *Ne cogitatis, quid loquamini: Pater enim vester est, qui loquitur in vobis (Matth. x, 20)*. Ipse ergo ad faciendam promissi veritatem veniat: ipse oris mei labantem confirmet infantiam, ut allucinationis nostræ concinnatio inhumana videatur. Sed quid diu replicanda circumloquor? unum rogo, ut pro modulo neco rescripta taxentur: nec putetur aut legi aut defensionem deesse, quod nescio. Ergo, ut scripture testimonio, inventus est homo, qui servus Christi, quemadmodum ipse promisit esse faciendum, sub hac occasione cribraret, afferens de arbitrii libertate homini in una tantum parte quæ deterior est, eligendi datam esse licentiam? O schismaticam propositionem, quæ juxta Apocalypsin scriptas habet in fronte blasphemias (*Apoc. xvii, 5*)! Quæ ista libertas est, si valet, edisserat, ubi hæc datur solum velle, quod puniat; aut quare electionem nominet, ubi unam tantum partem asserit fuisse concessam? Quod si veritate subsisteret, locum divina judicia non haberent. Quid enim boni a nobis Deus noster recte quereret, qui appetentiam ejus de voluntate subtraxerat? Sed juxta Apostolum, *Nunquid iniquus Deus? absit (Gal. ii, 17)*. Inter homines a recti discordat affectu, qui a subjectis exigit, quod in potestate non tribuit: hoc de Deo qua conscientia sentitur, adverte. Ubi est illud Apostoli clamantis, et pro arbitrii libertate testantis, *Velte adjacet mihi, perficere autem non invenio (Rom. vii, 18)*? quid est aliud, nisi dicere; Novi dextrum iter eligere; sed nisi iniret, rem juverit gratia superna, lassabor? Nemo dubitat, nemo condemnat, quod auctore gratiæ præstante et ipse æquitate hominibus callis aperitur. Bux enim honorum et præsequor est gratia, quando coelitus multiplici ad requiem invitamur hortati: quando nobis dicitur: *Venite, filii, audite me (Psal. xxxiii, 11)*; *Venite, benedicti Patriæ mei, possidete paratum vobis regnum (Math. xxv, 31)*; *Ubi ego sum, ibi erit et minister meus (Joan. xii, 26)*. Sed nisi talibus moniti, et voluntas nostra quæ libera est, et

liber præstet obsequium, ad periculum et gehennam non imperio aliquo, sed sponte devolvimur. Itaque aut præmium devotio, aut pœnam contemptus operatur. A loquin non erit justa retributio, quæ aut per supplicia refertur necessitate peccantibus, aut bonam mercedem offert operi, ad quod trahuntur inviti. Ergo debemus gratiæ quod vocamur: debemus gratiæ, quod occultis itineribus, nisi resistamus, sapor nobis vitalis infunditur: nostræ tamen electionis est, quod beneficia demonstra sectamur. Via enim scelerum non imperatrix nostra esse legitur sed famula, cum de peccatis dicitur: *Sub te erit appetitus eorum (Gen. iv, 7)*. Quid enim sibi vult universa prophetæ, quasi sertis redimita elocutio: *Noli amulari inter malignantes (Psal. cxxvi, 4)*; *Nolite confidere in principibus (Psal. cxlv, 3)*; *Nolite fieri sicut equus et mulus (Psal. cxxi, 9)*; et Apostolus: *Nolite fieri ævum hominum (I Cor. vii, 23)*? Toties *Noli* in superna admonitione, quo respicit, si aliud velle non licet? Deinde quamvis in persona Christi, tamen pro arbitrii astipulatur ejusdem prophetæ nobis libertate testimonium: *Ut facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui (Psal. cxxxix, 9)*. Et alibi: *Voluntarie sacrificabo tibi. Et: Vota mea Domino reddam. Et iterum: Vovete et reddite. Illud autem beati Apostoli quo se muniri credit, exemplum, nobiscum facit, si quæ sequuntur advertat, cum inimicus arrogantis dixit: *Gratia Dei sum, quod sum (I Cor. xv, 10)*. Mox enim, ne sic fugax gloriæ crederetur, ut longo intervallo a veritate descisceret, sapiens architectus adjunxit: *Abundantius omnibus laboravi, et gratia Dei in me egena non fuit (Ibid)*, quod dixisse est: Christus in me, quem digne aut abundanter muneraretur, invenit. Non enim pauper est divina gratia: sed meritum nostrorum putatur quadam macie aut exillitate tenuari. Quæ tuæ non suis aestimatur meatibus fluere, quando de ejus cursibus ariditatis nostræ vena nil recipit. O si epistolaris pateretur angustia sacrorum voluminum arcana reserari! Sed timeo re qui nullam poterit, Deo inspirante, in fide nostra invenire calumniam, de paginæ prolixitate causetur. Quid illud, qua mente suscipit: *Ecce aquam et ignem, ad quodvis porrigere manum (Eccli. xv, 17)*? quid alia quæ copiosus assertor ipse replicasti? Credo more aspicienda, ut aiant, aure transivit. Video quo se toxica Libyæ pestis extendant: arenosus coluber non hæc sola habet pernicioosa, quæ reserat: ad æstimatō-*

¹ *De arbitrii libertate*] Tacito nomine quemdam refellit, qui liberum arbitrium, quod ut lib. de Correctione et Gratia docet D. Augustinus, et ad malum et ad bonum faciendum conflendum est nos habere, deteriorem tantum in partem datum affirmabat. Quam hæresin cum aptissime redarguat Ennodius, revincaturque ab universa schola theologorum, tum veterum, tum recentiorum, qui de libero arbitrio disserunt, nihi satis est Græca Irenæi verba e lib. iv. cap. 72, quæ Ennodianis argumentis favent, et vulgo obvia non sunt, in medium proponere. *Ei φύσει οἱ μὲν φαῦλοι, οἱ δὲ ἀγαθοὶ γινόμενοι, οὐδ' οὗτοι ἐπαινετοί, ὄντες ἀγαθοὶ τοιοῦτοι γὰρ κατασκευάσθησαν· οὐτ' ἐκείνοι μεμνητοί, οὕτως ψυχόντες. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ πάντες τῆς αὐτῆς εἰσεύσεως, δυνάμενοιτα κατασχέειν καὶ πράξει τὸ*

ἀγαθόν. καὶ δυνάμενοι πάλιν ἀποβαλεῖν αὐτὸ, καὶ μὴ ποιῆσαι. δικαίως καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς εὐνοουμένοις, καὶ πολὺ πρότερον παρὰ Θεοῦ οἱ μὲν ἐπαινοῦνται, καὶ ἀξίας τυγχάνουσι μαρτυρίας τῆς τοῦ καλοῦ κηθίλου ἐκλογῆς καὶ ἐπιμονῆς, οἱ δὲ κατατιώνται, καὶ ἀξίας τυγχάνουσι ζημίας τῆς τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἀποβολῆς. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ προφῆται παρίησαν τοῖς ἀνθρώποις δικαιοπραγεῖν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐξηργάζεσθαι, ὡς ἐφ' ἡμῖν ὄντος τοῦ τοιοῦτου καὶ διὰ τὴν πολλὴν ἀμέλειαν εἰς λήθην ἐκπεπωκότων, καὶ γνώμης δομῆτων ἀγαθῆς, ἣν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς παρέσχευεν διὰ τῶν προφητῶν. Ταῦτα γὰρ πάντα τὸ αὐτεξούσιον ἐπίδεικνυσι τοῦ ἀθρώπου, καὶ τὸ συμβουλευτικὸν τοῦ Θεοῦ, ἀποτρέποντος μὲν τοῦ ἀπειθεῖν αὐτῷ, ἀλλὰ μὴ βιαζομένου

nem occultorum facinorum ferenda sunt quæ fatetur. Vult enim ad illud pertingere. Neminem suo vitio aut negligentia perire, si homo utriusque rei boni et mali per potestatem concessa electione privatur. Hos tantum jactat potuisse salvari sine labore ullo, sine mandatorum amicitia, quos peregrinantes a merito favor tantum cœlestis eripuit. Proinde, quod in ipsum referatur, illos periisse intelligit, quos gratia noluit divina liberare. Tu mi domine, salvè dicto, fac apud te ut sies : et si sanari mancipium mortis non potest, a contentione desiste : ne eum te fidei radice fultus valida niteris, ille sub occasione hujus controversiæ, ante editionis tempus, divini seminis ab aliquorum utero partus excutiat.

EPISTOLA XX.

ENNODIUS CONSTANTIO.

Dabis veniam quod celer rescripti, quia ætati adhuc debeo indocilem festinationem. Vos maturitas et pondus decet. Proinde credentem fovete, et nugæ meas a publico rigore subducite: quia si pagina nostra res crepera atque anceps est, jussionis vestræ se tuetur patrocinio, ab hoc quod nemo imperata fastidit. Vale ergo dicens, legenda commendo: fiet etenim ut posthac bene accepti ad parendum delinente obedientiæ stimulus incitemur.

EPISTOLA XXI.

ENNODIUS ALBINO.

Quater ad magnitudinem vestram scripta prorogavi, et adhuc tanquam deses aecusor: lingua militavit affectui, assiduitas diligentiam non meretur. Credo portitoris aut negligentia aut invidia, ad hanc me offensam fuisse perductum. Ecce tamen scripta multiplico, et pro voto vestro prosperitatis meæ iudicia faciens, de vestra cupio felicitate gaudere. Salvè, mi domine, et amantem vestri sub omni dignatione relevare: quia Deo proximam rem facitis, patrocinio vestro credentem plena fide et communiione relevare.

EPISTOLA XXII.

ENNODIUS FAUSTO.

Supervaeus ad beneficia laborat impenditis, qui solem certat facibus adjuvare: gratiæ plenitudo adjectione non indiget: nec ulla requirit commendationis augmenta, quem ad amicitiarum cumulum merita pertulerunt. Illustrem et patricium virum Albium parentem vestrum styli mei cura prosequitur: cui per paginam non impendo necessaria, sed votiva:

¹ *Res crepera atque anceps*] Symmachus epist. 1: *Ita res crepera atque anceps dubium me habet. Vox antiqua, pro dubio et incerto. Itaque Martiana Cappella lib. 1 opponit perspicuo. Ne tu, inquit, desipis, admodumque perspicui operis τυποποιουµενον, noscens creperum sapiis; nec liquet Hymenæo præsaltante dispositas nuptias resultare. Inde et crepusculum dictum voluit, quia in lucis noctisque confinio. Symmachus idem e. ist. 7 Ansonio: Prius quam manifestus dies creperum absolveret.*

² *Albino*] V. l. patricio, quod docet non solum proxima epistola Ennodii, verum etiam epistolæ aliquot Theodorici apud Cassiodorum. Item consulari. Nam consul fuerat anno 493 hoc est triennio post Faustum. Itaque Albium consulem vocat Boetius

et quamvis utilitati ejus nihil adjiciam, amorem tamen mereor, quod prædicti jussa complevi. Venerabili ergo domino salutationis obsequium impertiens, præcor, ut circa diligentiam suam prædictus vir magnificus recipiat, quod mihi, dum vos colit, exhibuit. Novi enim cito amplissimum virum ad cordis vestri esse penetralia perduendum, quem innocens propositum suis erit apud vos dotibus adjuturum.

EPISTOLA XXIII.

DOMNO SUO FAUSTO ENNODIUS DIACONUS.

Sine dispendio tutelæ orbantur, quos ad vos pertinere contigerit: non desunt illis paterna subsidia, quos fovetis. Lupicinum Euprepiæ nostræ filium loquor: ad ipsum pertinet præfa generalitas: de cuius substantia sublimis vir, venerator vester Comes Tancila dixit mihi, a domno nostro rege, quod referri grave sit, impetratum. Nam universas matris ejus taculatulas a Torisa, vel aliis asserit fuisse competitas. Aliud quod infelicitati pupilli potuissem præstare, non habui, nisi ut vestram notitiam instruerem, et veri fungerer relatoris officio. Vestrum est, inspirante Deo, circa miserum providere quod adjuvet: ad me respexit, quæ mihi resignata sunt, indicare. Domini vere mei salutationis obsequia præseantans, de clementia divina postulo, ut laborem vestrum juvamen cœlestis comitetur.

EPISTOLA XXIV.

DOMNO SUO FAUSTO ENNODIUS DIACONUS.

Dispendium credo esse diligentia, nullas comitantium manus litterarum dote munerari, quæ solent lectione etiam vultus ad longinqua portare, et carorum imagines officio præsentare sermonis. Ad ista jungitur etiam bene de utriusque merentis sublimissimi Luminosi portitoris occasio, qui ad religionem meritorum vestrorum suæ quoque gratiæ fructus adjungit. Quis geminus patiator ut sub quacunque negligentia haberetur affectus, si a paginis temperem, quas dignatio vestra exegit, et si illas nominat non accipiat perferendas? Deo gratias, quod in fronte epistolæ locandum fuit, quia felicitas vestra votivis erigitur aucta successibus; quod tumida inimicorum cervix Christo Deo non gravata succumbit. Spe præceperam quod affectus ostendit. Bene enim sententiæ cœlestis finem prænoscit, qui novit qualitatem ejus de actuum humanorum serenitate colligere. Vale ergo longum, mi domine, et amantem vestri

lib. 1 de Consolatione, de accusatione agens, qua majestatis apud Theodoricum falso delatus est. Sed ex Ennodii verbis hoc præterea discimus, Albium Fausti parentem, hoc est propinquum et consanguineum fuisse.

¹ *Euprepiæ nostræ*] Sororis Ennod. i. Supra epist. 15, et lib. III, epist. 15 ac 28 et aliis.

² *Comes Tancila*] Locus antea mire depravatus. Tancilæ nomen restitui ex libris antiquis, et ex Cassiodoro: is enim est Tancila, vir spectabilis, ad quem de perquirenda aenea statua quæ e Comensi civitate furto sublata fuerat, scribit Theodoricus lib. II Variar., epist. 35.

³ *Domno nostro rege*] Theodorico: atque ita perpetuo, cum aut regem nominat, aut rerum dominum.

styli usu relevatē; ut quidquid subtrahunt intervalla terrarum, tabellaria compenset oblatio.

EPISTOLA XXV.

¹ FAUSTO QUÆSTORI ENNODIUS DIALOGUS.

Pro cœlesti dispositione redditus mei indicia fieri nullo magis quam amico Ravennam properante convenit: cujus fidelis relatio etiam pagina cessante suffecerat. Sed usu abstinere non potui: quo si sub quocunque neglectu temperem, videor damnasse styli frequentiam quam amavi. Jungitur, quod prædicto obvias in negatione manus exhibere non potui, qui scit ab amantibus sui securus exigere, quod eis pro religione conscientiae novit fideliter exhibere. ² Ravennam ergo digressus, quæ quidquid in præsentī vita habeo dulce complectitur, Mediolanum salva corporis valetudine, Christo prosequente, perveni; male ferens quam in redeundo, hieme impellente, optavi forsitan contra desideria celeritatem. Sed ad Deum cuncta referenda sunt, cui adiacet humani facta componere, et diligentiam corporalem æterni amoris sapore mutare. Nunc ad scriptionis causam dicta humili salutatione et commendatione me confero perlatoris: qui si pro mentis vestræ serenitate gratuletur beneficiis, agnoscit se aut recipere quod vestris præstitit, aut qualiter amare debeat, incitari. Quem si vel nolit, festinum redire compellite: quia et affectui meo præsentia ejus est necessaria; et si Deus promissionem statuerit, cum ipso jasserit, utilitati exspectatur accommoda.

EPISTOLA XXVI.

ENNODIUS ³ LIBERIO.

Aut alitur, aut sustentatur scriptione diligentia: ministra affectioni: est epistolaris confabulatio: muta caritas simulacrum representat ingrati: deprecat genium suum, quæ in vocem non prorumpit, amicitia. Bene secretum pectoris reseratur clave sermonis: dignationem vestram jam patior. Hæc pro ingenii viribus paginalis commercii libamenta dedicavi, per quæ usurpo vindicare mihi meritum plus amantis. Nemo enim taciturnitatis repagulo ora porrigit, quam decisi fœderis memorem proditor mentis loquela non deserit. Principem ergo locum in litteraria communione possideo, et majori cultura dignus sum, qui prior quid gestirem, patefecit linguæ testimonio. Ecce religionem dirigendæ paginæ sine nube dis-

¹ *Fausto quæstori*] Summas omnes dignitates Faustus ordine consecutus est. Nam magister officiorum ante aliquot annos fuerat, Albino consule; in eoque honore legatus a Theodorico rege missus ad Anas'asium Aug., ut constat ex Gelasii papæ comminatio ad Faustum magistrum legationis officio Constantinopoli fungentem. Nunc quæstura sacri palatii fungitur. Post hanc præfecturæ prætorianæ cingulum adeptus est. Epigram. 142 et lib. ix, epist. 18 ad Stephaniam Fausti sororem: *Nempe illius domni Fausti germana es, in cujus præfectura quod monachos instituat invenitur*: et passim in Variis Cassiodori: etsi in his vitiose ubique *Fausto præposito* scriptum est, pro *præfecto prætorio*. Denique patriciatus ornatus est: cujus testis Ennodius ad Agapitum lib. v, epist. 26. Ante omnia autem consulatum jam grandior gesserat, ut dictum est ad epist. 5, lib. i.

A rui. Vestrum est in me fovere quod recepistis; ne judicia culminis vestri, me jacente, patiantur examen. Exponit enim censuræ sententiam suam quisquæ quod elegit non tuetur. Domine mi, salutationis reverentiam pleno dependens obsequio, Deum rogo, ut beneficiorum circa vos suorum incrementa multiplicet: quia solus census est meorum plenissime commodorum, qui celsitudinem vestram ad fastigia quæ debentur extul. rit.

EPISTOLA XXVII.

⁴ HONORATO ENNODIUS.

In vicinitate vos degere moderna scriptione signatis, jungentes ad dispendia gaudiorum, statum vestræ valetudinis immutatum. Non nega, sic mereor, ut semper mihi cum dulcibus amara socientur. Hactenus vos Ravennatibus occupatos excubiis adversa tenuerunt. Unde quia laxari contigit, corporis in vobis est labefacta substantia, ne in totum liceret optata promereri. Quam dura est humanarum rerum conditio, quæ quotiens desiderii aliquo sapore responderit, mox et in foribus concessa permutat. Expavi tamen calumniam, quam oratoria et nimis Dædala provisione litteris indidisti, et injuncta pro utilitate tuæ nolle me credas, si efficere non potuisses signavero. O artificis ingenii secretum, quod plus commoditati prospicit, quam de amore confidat! Deus testis est me tibi non negaturum esse quod valeo. Tu Deum roga, ut actionem meam infelicitum, quas diligit, litterarum non patiatur calamitatibus impediri. Nihil enim est, quod magis pro obice metuam actionis impositæ, quam illud quod novi, accipere scholasticum nil mereri. Confer magis ingenium tuum ad squallentia jura: per quæ quidquid scabrida poposcit lingua, mox meruit; aut si non meruit, mox avulsit. Domine, salutationis gratiam solvens spero, ut effusis laborem meum precibus juves: quia cum non habeam docti aut eruditi meritum, sæpe in causis sustineo facta perfecti.

EPISTOLA XXVIII.

⁵ AVIENO ENNODIUS.

Deo gratias, quod principis loco ponendum est, qui magnitudinem tuam, quæ a me erant offerenda, fecit exigere. Dedisti pretium garfulita i, quam vix hactenus intra verecundum penetrabile continui: elicitur styli genio, quem duriter ab importuna scriptione revocavi: meritum coactæ vocis inusitata lo-

² In edlt. Schotti, *Ravenna*.

³ *Liberio*] De quo ad epist. 1, lib.

⁴ *Honorato*] Fratri Decorati, cui etiam novo exemplo in quæsturæ honore successit, ut est apud Cassiodorum lib. v, epist. 3 et 4, verum hæc postea. Nunc excubiis Ravennatibus, hoc est alio: quodam alicui munere nuper defunctus erat.

⁵ *Avieno*] Multa sunt in hac epistola quæ ostendunt alium esse hunc Avienum a Fausti filio, de cujus consulatu actum est lib. i, epist. 5. Et tamen hunc etiam consulem appellat. Quo adducor ut credam ex duobus Avienis, quorum unus anno Christi 501 consul fuit, collega Pompeio; alter anno 509 cum Probo; priorem Fausti filium fuisse, posterio-rem hunc alterum de quo hic sermo, qui Avienus junior in Fastis aliisque monime ntis dicitur, non ætate, sed ordine consulatus.

quacitate possideo. Nam postquam me jussisti paginas destinare, animo meo, quod tacueram, commendasti. Euge, frons diu prodiga: aliquando mihi contigit ad affectionis copiam sine tui dispendio pervenire. Discamus non odisse quod adjuvat. Silentii gratia fecit, ut te libera jam loquamur: expectantur a nobis sæpe fastidita colloquia. Non ibo longius: asseritur, ut video, linguæ officium raritate sermonum. In qua parte non clauda kætikæ meæ fides est: sententia nostra veri astipulatione fulcitur. Ecce ille qui doctorum epistolas grandi dotatas messe colloquii summis labiis vix libabat, tabellæ nostræ culmos non dedigna-

tur accipere. Gemina, pulor, mihi hilaritate profuisti: eum tu in statione certus es, et cum frequenter contempti desiderantur affatus, facta est ecce melior ejus sententia quem amamus. Nobis ergo verecundia, consuli nostro emendatione prospeximus. Sed ne in longum procedat pagina transcendens terminos præfinitos, et loquendo multa, quod tacuimus, demonstramus non fuisse consilii; vale, mi domine, et amantes tui hac communionem dignare: quia præcelsi honorum tuorum apices hæc sola recipiunt argumenta, quæ de humilitate nascuntur.

LIBER TERTIUS.

EPISTOLA PRIMA.

1 SENATORI EPISCOPO ENNODIUS.

Prima res est sancto conveniens sine dubitatione proposito, sponte pro justitia facere, quidquid alii solent moniti exhibere: sed honestati proxima vel secunda, rectis suggestionibus non gravari. In qua parte et si principem locum non possidet qui moneatur, habet tamen Dei gratiam, quod veritatis insinuationibus non repugnat. Causam ergo præfationis insinuo, ne et ego utilitatem meam differre videar proficitate sermonum. Dudum per me suppliciter postulavi, ut de mancipiis quæ de casa mea a vestris sollicitata constabat, unum mihi quod remanserat, redderetur. Dedistis precibus meis sancta promissione responsum, ut etiam si vobis puer ipse jure competeret, vos tamen gratiam commodis anteferre. Regresso me de Ravenna (quod dictu nefas est) pro peccatis meis effectum sacerdotalis diffinitio habere non potuit. Ascribo meritis meis, quod cujus ore damnatur mendacium, statuta violavit. Ecce iterum me ad conscientiam vestram refero: ecce, quod filium decet, exhibeo, ut per sublimem et magnificum virum domnum Victorem ad humilitatem conferam, quidquid mihi poterat legum secularium auctoritate

B præstari. Videte si reus sum, qui elegi virum autistitum moribus congruentem: qui vel contra æquitatem repugnantium indomita posset corda mollire. Effectum mihi negotii jam promisi, qui legati miritum comprobavi. Providete, si religionem deceat, si a pontifice dignum sit, illum qui potest cautibus imperare, contemni. Duo sunt quæ mecum faciunt, negotii sinceritas, et genus supplicantis: quidquid contra hoc obstiterit, bonorum sententiam mox mœretur.

EPISTOLA II.

2 EUGENETI ENNODIUS.

Quamvis commercia litterarum magis sunt lætitiæ quam mœroris; nec secretum pectoris aut amicitiam diligentiam bene in lucem digerat clauda recentif confusione elocutio: videro tamen, utrum dispendium caritatis inferat sermo rarior; monstrat tamen, si nullus prorogetur, infantiam: testem divinitus gratiæ linguæ dedit officium. Sed dicas, mi domine, hæc aliena esse ab eo quem noverim maximis doloribus occupatum: pressum pectus angoribus, ad amoris verba non erigi: nec quidquam delensicam lamenta sentire: ros quæ mentem premit, repudiat quod oblectat auditum: qui major animæ fuit portio

¹ *Senat ri episcopo*] Cujus sedis fuerit episcopus, incertum. Neque enim de Senatore Mediolanensi episcopo intelligi potest, in quem scriptum est epigramma 87. Is enim haud paulo antiquior: cum Mediolanensem cathedram post Senatorem rexerit Theodorus, post Theodorum Laurentius, qui Ennodio hæc scribente florebat. Senatoris sane nomen illo sæculo gessere complures. Inter quos notissimus, et scriptis honoribusque clarissimus Variarum auctor, quem Cassiodorum innotuit, si dicere licet, errore appellamus. Audiendi quippe non sunt, qui Senatorem *xxx* *xxx* dictum putant, quasi proprium ejus nomen fuit Senator; quod ipse suis omnibus epistolis præfixit lib. xi et xii Variarum, et quod unum suis ipse Fastis indidit anno 513, cum de suo ageret consulatu. Tam igitur hoc ei verum nomen fuit, quam verum fuerat alteri Senatori, qui anno 436 consul fuit cum Fl. Anthemio Isidoro. Sed invaluit error ex ea quam dixi opinione natus, quasi Senator epithetum esset, non nomen, ut Cassiodorus tanquam proprio nomine vocitetur, cum id cognomen re vera fuerit, a patris nomine ductum. Patri enim Senatoris nomen

fuit Cassiodorus, a quo filius Cassiodorus Senator, et omnibus nominibus Magnus Aurelius Cassiodorus Senator dictus est, sicut a Fausto patre Faustus Avienus. In quo rursum refellendi sunt, qui Cassiodorum, cui patriciatum post præfecturam a Theoderico rege defertur, et de quo, ejusque avo et patre, multa lib. i, epist. 3 et 4, ipsum auctorem Variarum esse credunt, cum de ipsius patre accipi omnia debeant; ad quem etiam scripta est epist. 28, lib. iii. Senatori siquidem istio præfecturam, ac deinde patriciatum detulit non Theodericus, sed Athalaricus ejus nepos lib. ix, epist. 24 et 25, in quibus recto nomine Senator nuncupatur: *Cumulavimus*, inquit, *P. C. beneficiis nostris copiosum virtutibus, divitem moribus, plenum magis honoribus Senatorem.*

² *Eugeneti*] De quo ad epist. 24 lib. iv. Doctum Eugeneti fratrem cujus obitum hic deplorat, suspicor fuisse magnum Olybrium, de quo dictum est epist. 9 lib. i. Hinc est fortasse quod una jungetur in epist. 25 ejusdem libri Olybrio et Eugeneti: et in epistola Athalarici lib. viii Variarum 19 et quod Olybrii deinceps nulla apud Ennodium mentio.

frater in superis, hanc transtulit ad sepulcra : quid exigendum ab illo sit, cujus dimidium salutis busta clausurunt? in summis afflictionibus quaeri non posse vobis, gemitibus subjugatam : lacrymarum tempore dicatur importuna narratio. Respondebo, quod par quoque meum pectus acerbi casus mœror intraverit : nec dividi me posse ab ejus tristitia, quem mihi pro voluntatum similitudine nonnunquam læta junxerunt. Ostendo tamen sæpe gravioris mali in luctibus indicem fuisse sermonem, et intercepta taciturnitatis remedia proditore colloquio. Dicam, qui lamentationis suæ paginas denegat, in una ætate vult perire quod debet : non meretur recordatio fratris et docti, ut nobiscum quid de ipso senserimus, occumbat : a feriato ore in planctibus parvus est animus : amati commemoratio quæ mandatur tabellis, viscera carorum aculeis violenter irrumptit : nunquam patitur obitum veterascere relatio funeris digesta per litteras. Hoc studio magnitudinem tuam flens consolatur appello, ut vicarii sermonis beneficio, et promissus sub invocatione Dei inter nos nutriatur affectus, et persona facundia quæ meritis suis occasum non patitur, nostra quoque confabulatione reviviscat.

EPISTOLA III.

DOMNO SUO FAUSTO ENNODIUS.

Cum scribendi occasio, et domestica et amica suppeditet, quare a paginis temperem, tanquam indignus perlatoris : maxime cum sedulitas litterarum responsa mihi solet sæpe præstare ? Huic se studio comitem dedit honorabilis viri, veneratoris vestri fratris Constantii postulatio, qui industriam suam qua apud vos Dominus, ut efficacem decet, innotuit, meis desiderat beneficiis subjungere. Transcribit enim ad aliena jura sedorem suum, qui debere vult commendatitiis quod meretur. Dedi tamen manus precibus, et pro ejus desiderio sub occasione exhibendæ humilitatis scripta prorogavi, Deum rogans, ut sub omni celeritate nuntius me vestræ valetudinis et prosperitatis attollat. Nominatum tamen pro mei consideratione magnitudo vestra gemino, si indignus precator non sum, favore comitetur.

EPISTOLA IV.

ENNODIUS ABBATI STEPHANO.

Litterarum vestrarum quam dulcè negotium est, quod mihi spiritale munus exhibuit ! quam votiva perlatorum necessitas, quæ remedii sui studio desiderii medetur alienis ! Confi-teor, nisi repugnaret proposito, inimica pene ad turbandam aliquorum securitatem vota conciperem. Ecce præstant adversa, quod secunda non tribuunt. Sanctorum litteras tranquillibus rebus unde peccator acciperem, quas nunquam meritorum meorum nitor exegit ? Ecce quantum mihi contulerunt suffragium, qui a vobis obtinuisse se confitentur. Divinam æstimo providentiam illa tribuere : multum jam credo, quod de malæ conversationis fasce deposui. Proximus est innocen-

tiæ, qui sanctorum meretur colloquia. Quare dum me sæcularis licentia immunda possedit, nunquam tanti viri apices merui : post etiam per longa intervalla, nunquam hujusmodi bonus episcopus. Deus magnæ, quam dignitatem servientibus tibi tribuis, ut quos respicere cœperis, etiam amicis tuis reddas acceptos ! Vere semper vos singulari cultura suscepi : semper venerandis moribus gravata peccatis colla sulmisi. Ecce jam quasi æqualis appello : erexit me diu custodita subjectio. Fove me ergo orationibus tuis : ostendis enim pygma, fragile a vobis non exhiberi patre inium. Nam et isti suscepti sunt, qui mihi bona de quibus gestio, contulerunt. Ad rem redeo. Perditus ille clericus expavit causam dicere apud episcopum, postquam defendi a me vidit eos quibus meum deputastis obsequium. Suggero, si jubetis, et unus de ipsis Ravennam ambulet cum vestris ad filium vestrum dominum Faustum commendatitiis, ne in præjudicio ipsorum venalis judicium qui Mediolani exuberat, sententia depronatur.

EPISTOLA V.

ENNODIUS MAXIMO.

Grandes hiatus paterer litterarum vestrarum elevatus alloquor, si non mei conscius imperitiam pudore comprimerem, et judicii lancem tenerem, etiam cum laudor immeritus. Vos dignatio censura fecit immemores : me propositum intra verendum degere penetrare compellit : vos scripta mea tanquam amantes attollitis : me necesse est illos metuere, qui rancido despicientes cuncta neglectu, etiam electimata condemnat. Ago tamen gratias quod apud dominum Patricium talem me judicare scribitis, qualem vestro testimonio reddidistis. Insinuationi ergo amor debetur iste, non pagina, quam scaber stylus sine eloquentiæ dote signavit. Salutationem tamen magnitudini vestræ dignam referens, Deo gratias ago, quod votivis vos auctos successibus reduxit ad propria, quos mens mea pro connexi ne caritatis nunquam sentit absentes.

EPISTOLA VI.

ENNODIUS LAURENTIO.

Dandæ sunt manus amoris imperio : vincum me tenet affectio : cui verba concessi, ut quod ad salve debitum pertinet non tacerem. Domestici perlatoris occasio mihi perire non potuit, nisi ad diligentæ testimonium scripta transmitterem. Salutans ergo reverentia debita, precor ut vicario me relevetis affatu ; quia promitto mihi litterarum prorogatione responsum.

EPISTOLA VII.

ENNODIUS ADEODATO PRESBYTERO.

Quis vestræ affectionis immemor, nisi qui est inhumanus, existat ? quis totius religionis personam apud Deum nolit habere suffragium ? Ego maxime, qui et gravibus peccatorum sarcinis premor, et vestram gratiam obtinui : quæ res mihi absolutio-

bit his verbis : Adeodatus presbyter S. Martini Tit. Equitii. Ne prorsus affirmem, facit, quod in synodo IV duo ejusdem nominis et gradus Adeodati presbyteri numerantur.

¹ Abbati Stephano] Ad quem iterum epist. 12.

² Adeodato presbytero] Ecclesiam Romanam, ut declarant quæ ad eundem scribit lib. VII, epist. 27. Is est fertasse, qui in synodo prima Symmachi subscri-

nem integram pollicetur. Salutans ergo veneranter et debite, spero, ut pro me per omnia sanctorum loca vota facias: quæ consecutus, Dei beneficia sine mora dissolvam; quia compertum mihi est, quod mereris audiri.

EPISTOLA VIII.

ENNODIUS AVIENO.

Si offensa præstat, ut magnitudinis tuæ scripta gementur, quam vellem sæpe illa sereni pectoris tui tranquilla turbari? et nisi adversaretur proposito, causas indignationis ingererem: quando quod amor non meretur obtinui per culpas. Ego tamen errore vacare me nuntiavi in ea causa in qua, dum accusatis negligentiam, præmium contulisti. Puerum turbatus direxi, per quem nihil aliud, quam quod opus esset ostendi. Libero pectore lingua vacat officii: mens confusa gratiam salutationis abjurat. Ecce Deo in utroque gratias, quia nec ego reus sum, et vos me reum esse credidistis. Beneficium mihi commotio vestra contulit, quod vix dedisset affectio. Ego quid tibi debeam, explicare non possum: pauper est caritas in cuius narratione sermo non deficit. Domine mi, salutem debitam dicens, Deum rogo, ut quolibet animo gesseris, semper scribas.

EPISTOLA IX.

ENNODIUS MARCELLIANO.

Scio magnitudinem tuam grandibus Dei beneficiis abundare, et promissam circa amicos servare constantiam. Nescit animus vester incerta polliceri, amorem sine aliqua immutatione custodiens: et ideo securum me post Deum vestris trado et commendo manibus, et Dei beneficia in quibuscunque negotiis per vos mihi evenire non ambigo. Domine, ut supra, salutationis honorificentiam solvens, rogo, ut frequenti me epistolarumstrarum relevetis alioquo: quia summum mihi a Deo munus conceditur, si de vestra meruerò sospitate gaudere: quia fides et integritas omnibus qui Deum timent, facit acceptos.

EPISTOLA X.

ENNODIUS LUMINOSO.

Possent amicitiarum religio, et adultæ inter nos planta gratiæ nulla discretarum sentire damna regionum, si quod negatur aspectui, pensaretur aliquis: et pigro corporum onere divisi, per illam quam e cælo sumpsimus partem, animis jungere-

¹ Luminoso] Veteri amico, et ab ineunte ætate sodali. Sublimissimum superiore libro appellavit, epist. 24 ad Faustum. Quo tempore Symmachi papæ causa adversus schismaticos Ravennæ tractabatur, episcopus Mediolanensis opinor, illius nomine quadringentos solidos sponsore Ennodii, erogavit. Eos cum reposceret episcopus a Luminoso petit Ennodius, uti cum Symmacho agat, ut refundantur. Qua de re iterum eidem Luminoso scribit lib. vi, epist. 16, et epist. 33 ad Hormisdam.

² Redhibitione pensaretur] Restitueretur: ut lib. vi, epist. 16 de hac ipsa re, me ei redhibitionem promittente. Hoc enim plerumque est redhibere, reddere quod debeas, quorumque titulo debeas. Sed latius interdum sumitur, ut in redhibitoris actione apud iu isconsultos, quibus redhibere est, ut Glossæ no-

mur. Index meræ affectionis voto pectorum lingua signaret, si ad desiderii copiam militaret oris officium, et penetrabile mentis resignatum teneretur in litteris. Tunc nullo caritas neglecta veterasceret: tunc diligenti mutæ devinctionis usu polita fulgeret, nec scabro memoria vestri torpore laderetur. Sed quid faciam quod mihi meritorum meorum nebula serenitatem bene amantis obducunt, et oblivionem mei peccata mea conciliant? Facessat a proposito meo, imitari quod factum doleo, et per silentium sumere de vestra taciturnitate vindictam. Geminis ergo stimulis verba concessi. Negare non potui commercium epistolare, quod et causa poposeit et gratia. Scitis optime quæ a vobis, et per me, et ore proprio sanctus pater vester dominus episcopus postulavit, ut expensa quæ pro necessitatibus domni papæ Ravennæ facta est, redhibitione pensaretur. Certis enim potentibus quorum nomina tutum non est scripto signari, movit D. minus, quia plus quam quadringentos auri solidos erogavit. Hoc me fidem dicente concessit: frons mea apud ipsum libera esse non potest, donec per vos, sicut confido, pollicitatio compleatur. Idcirco direxi præsentium perlatores, hominem religionis et fidei, ut ab hac me quam præfatus sum, conversatione et injuria sublevetis. Unde salutationis honorem tota humilitate persolvens, rogo, per illam contestans qui communia circa sanctum papam vota respexit, ut ordinetis qualiter ab huiusmodi inquietudine relever. Tamen, si verecundum esse non creditis, indicate, et de propria facultate restituo, quidquid me sponte a sancto episcopo constat expensum: quia litteræ sancti papæ habeo, quibus jussit, quidquid opus esset fieri, cum mea debere securitate compleri. Si mereor laborare, vestræ erit provisionis expendere.

EPISTOLA XI:

ENNODIUS SENARIO.

Si diligentia memoria circa personam meam animus vester non exueretur, si reverti eum ad iudicium sublimitas tua non cogeret post favorem, frequentia scripta prorogares. Sed quid faciam, quia non validis radicibus nititur amor indebitus, et cito ad examen reducitur, quidquid gratiæ aura subripuit? Me solum novi prius debuisse diligere quam probari: hunc tantum fructum de caritate possedi, quem incognitus provisione subtraxi. Sed vos convenerat

stræ interpretantur, τὸ ποιῆσαι ἔχειν τὸν πρῶτον ὄπισθε εἶχε πρότερον: et cum redhibere rationem dicat Avitus Viennensis episcopus in epistola ad Apollinarem episcopum fratrem: Si pro omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, rationem redhibere cogentur. Denique redhibere ἀπλῶς usurpabant pro reddere.

² Senario] Propinquo et amico singulari: unde geminum sibi cum illo, caritatis et sanguinis, vinculum esse dixit lib. i, epist. 27. Comitum patrimonii creatum a Theoderico Senarium anno 511 docent epist. 5 et 4 lib. iv Variarum: etsi male tertia inscribitur Comiti privatarum. Antea vero, ut eadem testantur, in ejusdem regis aula diu inter exceptores militavit: quem honorem hoc loco fortasse intelligit Ennodius.

non cito ab eo cui imposuistis amici nomen, abscedere; ne non semper ad meam culpam redeat, quod promissa mihi non tenetur affectio. Solet enim esse ignara districtio devincti conscientia, et opus est ut perpetuo teneat quidquid semel fidum pectus acceperit. Salutem ergo debitam dicens, spero, ut despicientes rancida potentum fastidia, honorem vestrum, et quam Deus tribuit possibilitatem, ¹ humilitatis fascibus sublimetis. Cujus rei fidem interpretis animorum lingua confirmet, et testimonium fidelementibus deferat caritas monstrata per litteras.

EPISTOLA XII.

ENNODIUS ABBATI STEPHANO.

Geminantur Dei dona sperantibus, et duplici exuberat superna gratia beneficio. Largis meatibus caelestium munerum unda procurrit: transeunt haerentis ambitum, quæ a Christo veniunt fluentia donorum. Sola vena est quæ maciem nescit et defectus abjurat, tantum cursibus suis suggerens, quantum meretur pectus sitientis accipere. Cui advertite quid occultus sapor infundat, quando ardorem lymphæ conciliat, et siccitatem labiis æstuante animo irriguitas vivi fluminis gignit. Talis est vestrarum ratio litterarum: quæ quantam asserunt desideriis satietatem, tanta pariunt et augmenta: quarum profunditas et bibitur et optatur: et ita puro ditant surgite, ut occulto ab eis viscera suffundantur incendio. In quibus cognatas video flammæ, et potula, et diversitatem naturæ in peregrinam coisse concordiam. Domine mi, longum terris, Deo nostro tribuente, vitæ beatissimæ exemplum præsta, et per religionis sanctæ philosophiam non in hac vita tantum sperandum esse, contemptu sæculi præsentis ostende.

EPISTOLA XIII.

ENNODIUS ² APOLLINARI.

Quantum cura mea, quæ affectui vestro per necessitudinem militat, in dies suggerit, nulla commeanium essent damna contemptus, nisi ad unicum illud solamen absentium quod in litteris invenit providentia superna, concurrerent. Sed quid faciam, quando tanta est venientium confusio, ut nescias qui potissimum deligendus sit, cui reddenda sanctæ conscientiæ vestræ possent scripta committi? Trahant enim in occasionem compendii sui viliores, quidquid nos præstamus affectui; et grave est, ut serviat cupiditati quod exigit vis amoris. Idcirco ³ animum usque ad domestici perlatores opportunitatem ab inscriptione suspendi: ne diligentæ ratio sparsa per immeritos perlatores aliena importunitate ranciscat, et ad me culpa redeat quæ a me non sumptis exordium. Necessitatem ergo procurati silentii

¹ *Humilitatis fascibus* | Hæc propria laus Senarii. Cassiodorus epist. 4: *Sed hæc amplius commendabat humilitas, quæ tam clara quam rara est. Novum est enim sub amore principis custodire modestiam.*

² *Apollinari*] Sex epistolæ sequentes hæcenus *avixdotoi* nunc primum in lucem dantur ex manu scriptis. Ad Apollinarem jam scripsit lib. 1, epist. 8, scribetque iterum lib. iv, epist. 19, in qua fratrem eum amoris et ætatis causa vocat.

³ *Exprepiæ*] Expostulat cum sorore, quod ad Lupi-

A breviter explicans, ad usum me paginalem converto, per quod magnitudinis vestræ mihi præsentiam secretis animorum itineribus expectata per paginas verba concedunt. Vale ergo, mi domine, et illa quam debes generi, serenitate frequentibus amantem fove colloquis: quia nullum est tam venerabile munus sollicito, quam si sæpe vos agnoscam vestram nuntiare, meam quærere cospitatem.

EPISTOLA XIV.

ENNODIUS PROMOTO.

Frequentia et necessitudini et amori exhiberet colloquia pectus obnoxiam, nisi desideriis remedia subduceret discretarum consideratio sine medela terrarum. Quidquid enim caritate junctum est quidquid sanguinis catenam sociat, hoc distractum vix respirat per intervalla regionum. Quæ enim possit habere subsidia, cui frequens denegatur copia et paginalis alloqui! muta inter absentes diligentia quo teste pandatur? Aut enim opportunitas commeanium expectata subtrahitur, aut inveniuntur tales, quibus non possunt reddenda caris scripta committi. Vix tamen usque ad domesticum perlatores rem diu anxia vota suspendi: per quem honorem salutari exhibens, optata vobis patefaciam meæ prosperitatis indicia, et litterarum mihi spondeam promulgatione responsum, quibus, si in portu est sanitas vestra, amplectendis reseretur affatibus.

EPISTOLA XV.

ENNODIUS ² EUPREPIÆ.

Rarum est ut necessitati amor fultus necessitudine colla submittat: vix contingit ut serviat qui imperator est: semper et suo jure dominatus affectus. Quo unquam regium diligentia nomen impeditur obstaculo? cui libera caritas mancipatur obsequio? Excusationem de aliquo timore non adhibet, nisi qui animum devinctionis abjecit. Mens quæ pietate militat, etsi sint dura principum jussa, non metuit. Nulla sunt tam barbara jussa populorum, quæ non reddi filio debita materna patiantur: quidquid in mundana luce gignitur, fructus uteri requirit et seminis: sola nobis cum cunctis animalibus causa et sollicitudo communis est. Cujus æstimabitur esse mens illa feritatis, quæ erga curam sobolis posterior ad irrationabilibus invenitur? Germanitatem tuam respicit præfata concinnatio. Tu unici oblita pigueris, et miserationem orbat, et felicitatem ejus cui mater superest, abstulisti. Vere fateor sub libertate propositi, modo maxime quando ei a te et colloquia denegantur, pace Deo propitio inter regionum nostrarum dominos omni radice solidata, tigridem te

cinnm filium nihil scribat, tunc maxime, quando pace inter regionum dominos, hoc est inter Italicæ unde scribebat Ennodius, et provinciæ Arelatensis in qua degebat Enprepia, principes firmata, libera erant et sine suspitione litterarum commercia. Regionum ergo dominos interpretor Theodericum Italicæ et Gundobadum Burgundionum regem, qui Provinciæ et magna ex parte dominabatur, vel Alaricum cui parebat Arelatæ.

inimantate superasse. Quando inveniri potuit, aut quod plus amare possis a filio, aut propter filium quod timere? facultatum cura debuit posthaberi: quia nunquam bene hæreditas quæsitæ est hærede contempto. Ecce dico, ni Deus per sollicitudinem meam servi sui malivolis obstisset, omnis generis tui fuerat planta succisa. Leæne catulos tutis silvarum aut eremi commendant penetralibus, ne partus earum præda sit hominum. Dicis forsitan, quod hæc exprobratio graviter me ferre impactam de adolescente sarcinam monstrat. Novit Deus hoc solum me acerbe perpeti, quod et præsentia tua careo, et totius te per silentium immemorem affectionis esse cognosco. Beneficio tamen Dei paterna puero nostro non derogatur instantia. Imbuendus liberalibus disciplinis limen nobilitatis ingressus est. Ipsam quoque ad te dictionem qua commendatus est, destinavi: in qua non eloquentiam, sed vota cognoscas. Vale ergo, mi domine, et si fieri potest, nostris te eum Dei ordinatione redde conspectibus.

EPISTOLA XVI.

ENNODIUS ¹ LACONIO.

Diu est quod animus meus illa qua solebat relevari, exspectatione torquetur. In longum traxistis silentia, nulla necessitate compulsi. Non fui hujus imitator negligentiae, ut mea ego scripta prorogarem: sed ad dies conticui, superventuri spe illusus alloquii. Nunc tamen vicit deliberationem meam jam matura amplitudinis vestrae taciturnitas. Debet evelli silentium, quod dur ter in quadam radice convaluit. Geminis ergo respiciunt scripta nostra compendiis: et perlatorem ² Benenatum hominem ³ propter fugaces suos venientem commendo, et desideriorum bona non differo. Ergo vale, mi domine, et pro voto tuo circa me geri prospera cognoscens, paribus me attolle sermonibus: quatinus et perlator de beneficio gaudeat, et ego sublever de responso.

EPISTOLA XVII.

ENNODIUS ¹ STEPHANO EPISCOPO.

Postquam meritis vestris dignitas vestra restituta est, et honor quem exigit vita, collatus, nulla beatitudinis vestrae pro peccatis meis scripta suscepi. Aliena est a proposito vel a moribus vestris circa supplices, quæ in me servatur oblitio. Temeritatem

¹ *Dictionem qua commendatus*] Præfationem dictam Lupicino, quæ secundum locum obtinet inter dictiones scholasticas.

² *Laconio*] Gundobadi regis consiliario, et velut quætori, viro nobili ac pio. In Vita Epiphani: *At ille, Gundobadus, vocato Laconio, cui et rerum et verborum fides ab illo semper tuto mandata est: quem et prærogativa natalium, et arorum curules per magistræ probitatis insignia sublimarunt: cum quo confert, quoties pia et sicut non est cum vitii sociata nobilitas, nec astringitur ad illecebras lux natu æ, si quid illo benigne facere valuerit, iste hortatur adhibitus.*

³ *Benenatum*] De quo et epist. sequenti, et fortasse apud Cassiod. lib. iv epist. 15. Ad eam formam nomen efflucit, qua Seronatus apud Sidonium, Citonus apud Gregorium Magnum, et alia passim. Epitaphium Romæ δευλωτων Lupicino et Jovino cuss. cuius hæc portio:

EN EIPHNI ANEIIAH BENENATOC
ΘΕΘΙΑΑ ΕΠΙΘΙΧΑ ΓΥΜΒΙΩ.

A meam pontificalis non accuset auctoritas: vix est, ut diligentia quid juris possit habere respiciat. Nunquam se melius, quem stimulat caritatis imperium. Additur quod perlatore presentium obvias manus adhibere non potui, nisi ut Benenatum, hominem Gallias pro certis negotiis expetentem, ad coronæ vestrae notitiam mei perducerem sermonis officio: quem tota humilitate commendans, rogo ut per eum virariis relevari procurer alloquii. Domine mi, salutationis servitutem tota devotione persolvens spero principe loco, ut precumstrarum serenitas meæ quoque mentione non omittat facere, cum divinitati supplicat sine intermissione, personæ.

EPISTOLA XVIII.

ENNODIUS ¹ EULALIO EPISCOPO.

B Ad quantum me fastigium perduxerit donum spiritalis alloquii, angustia testetur, si sermone valeret ambiri. Ad quod enarrandum idonea non est mentis exilitas, nec sufficit oris egestas. Vos enim mei memores exstitisse quid aliud computabo, quam peccata superari? Memoria vestri omne quod æctum obscenitas potuit ministrare, jam depulit, et per sudum respicere supernum munus indulsit. Domine mi, salutationis obsequia decenter impertiens, Deum rogo, ut circa parvitatem meam illa anima in qui omne quod Deus mandat, exuberat, dignationem pollicitam sine aliqua procuret imminutione servare. Quam rem ex arbitrio mihi contingere, frequentium declarate testimonio litterarum.

EPISTOLA XIX.

ENNODIUS FAUSTO.

Deo gratias, qui juxta desideria, ne aliquando ab descriptione temperem, negotiosa facit esse colloquia: potest enim et utilitati prodesse, quod exigit jus amoris. Proinde, domine, indicia meæ valetudinis faciens, fugacem puerum vestrum, Germanum vocabolo, qui ante triennium lapsus est, me su pi or invenisse; de quo indiculum destinavi: qui si vere vester est, mature sequenda cognoscam.

EPISTOLA XX.

FAUSTO ENNODIUS.

Multiplicibus veneratoris vestri ¹ affinis mei, Juliani negotium Marcellini laborat insidiis: qui ad querelam tantummodo paratus, de iudicii integritate

D BENENATO THEOFILA FECIT UXOR EJUS.

¹ *Propter fugaces suos*] Servos fuga elapsos Epist. 19: *fugacem servum vestrum, qui ante triennium lapsus est. Fugacem servum pro fugitivo dixit etiam Honorius imp. leg. 8 cod. Theod. de jurisdictione, et Gregor. Turon. lib. vi, cap. 31.*

² *Stephano episcopo*] Haud dubium, quin Ecclesie Lugdunensis, ubi et Laconius, ad quem de eadem scripsit. Hanc igitur gratiam Ennodio Lugdunenses debent, quod episcopi sui memoriam, quæ tenuis apud ipsos et obscura restabat, hac epistola conservatam vident.

³ *Eulalio episcopo*] Vide an Syrocasano, qui synodis aliquot Symmachi papæ interfuit: et multis laudibus ornatur in Vita S. Fulgentii. Sed fieri potest, ut alios etiam habuerit ætas illa ejusdem nominis episcopos.

¹ *Affinis mei Juliani*] Ad quem lib. iv, epist. 7.

² *θεοφ.*] Sic edito Sirmo. Forte rescribendum θεοφ.

diffidit : vitat quæ optat examina. Nam postquam nescio quod præceptum ad Gevicam exhibuisse perhibetur, prædictus supplex vester ad Mediolanensis fori audientiam mox concurrat, et per triginta aut quadraginta dies præsentiam suam publico, sicut oportebat, ingressus iudicis. Contestatus est ipsum Gevicam, qui ordinatus asserebatur impulsor : ut susceptum suum ad iudicia destinaret, admonuit. Domnum quoque Trasemundum, sicut ex litteris ipsius poteritis agnoscere, fecit scire. Sed nihil apud eum profuit, cui solæ latebræ in causa misera possunt esse remedio. Pro quo rogo, quanquam apud vos precibus opus non est, ubicunque veritas innotescit, quia omnia hujus rei instrumenta transmisit, ut ordinatione vestra ab hujusmodi molestiis efficiatur alienus. Domine, salutationis obsequia deferens spero, ut a prædicto inquietudinem removeri, qua soletis cura faciatis, et meam sollicitudinem de prosperitatis vestræ statu litteris subleveis.

EPISTOLA XXI.

ENNODIUS FAUSTO.

Paucis asserendus est, quem et notitia senior, et opinionis bonæ lingua commendat : non indiget prolixitate sermonum, qui suis apud magnitudinem vestram dotibus adjuvatur. Sublimem virum Vitalem loquitur præfata concinnatio, quem os vestrum fecit særi consortio gaudere collegii. Ergo extraneis muniatur epistolis, qui orationis vestræ beneficio curiam non peregrinus ingreditur? et cui reseratis libertatis penetralia, illi pectoris arcana clauduntur? Ego autem gaudeo descriptione multiplici : qui etsi parum tribuam perlatori, nulla proprii desiderii damna sustineo. Domine, salutationem restituens, quam debeo, precor, ut et circa præfatum gratia seculminis vestri propius manifestet, et mihi prospiciat restitutione alloquii.

EPISTOLA XXII.

ENNODIUS FAUSTO.

Illud mihi spes, quæ exigit frequentiam litterarum. Hæc enim fretus, inefficacibus animum pascō colloquiis. Diu est, quod sine intermissione scripta prorogans, silentium quod expugnatum esse credidi, confirmatur. Sed quid faciam, quando vix ad consilium reducitur pio amore pectus obsessum? putat remedia et quæ comperit nihil juvisse. Salutati ergo obsequium reverentia exhibens consueta, commendo præsentium perlatores ipsum Constantinum, cui suffragium honestas et pudor est : cui quamvis plura per affectum debeam, majora tamen coactus solvo per iudicium.

EPISTOLA XXIII.

ENNODIUS MARCELLIANO.

Apud amantes et honore pollentes beneficiorum affectus in promptu est : nec illa preces, cui præ-

standi mos est, tarditate depreta. Virgilius sublimis vir, tam sanguine quam honestate præcipuus, imponi sibi ab illustri viro sacrarum comite Ravennam excurrendi necessitatem plurimum deslet : cujus si hoc haberent desideria, obvias manus ætas afferret. Qui apud vos me precatore utitur, ut ab eo hujusmodi sarcina fiat aliena : relationibus frequenter, quid egerit instructam prædicti suggerit potestatem. Domine, honorem salutandi exhibens precor, ut consideratione mei in testimonium diligentis postulatis detur effectus.

EPISTOLA XXIV.

ENNODIUS MACCATORI.

Novo me genio infucata pectoris vestri ornavit diligentia : elicitur utroque styli testimonio, qui doctis supra inscitiam garrulitate displiceo. Coactus sermo pretium quod non habet ex eloquentia, ab impacta necessitate subripui. Nunquam fuit digna ultione contumelia, quam jussus exhibuit. Nemo obedientem juste condemnat : sibi debet illatas injurias de eloquio rusticante, qui provocat imperitum. Supercilium est, celsioribus non parere : majus, si quæ noveris descendisse ab obsequio, despicias. Improbi desiderii putatur assertio, non amare quod exigit. Astipulatur iudicio suo, qui censuram de obtemperante suspendit. Male pertinax districtio est, quæ meritum in parente considerat. Pudorem ab statione non expulit, qui quod loquitur debet imperio. Itaque in nobis quod sordet eloquentia, commendatur obsequiis. Vos videritis quale sit quod jussistis offerri : ego vos sine frontis meæ dispendio meruisse æstimo quod desiderastis accipere. Taceo inter ista quæ principe fuerant loco narranda : ecclesiasticam humilitatem, quod placere poterat, abjurasse ; orationum pompam, qui orationem diligit, non secutum : propositi consideratione et illud me fugere quod ducit ad gloriam : quasi vitium declinare quidquid attollit : culpam putare, quod erigit aut sublimat : perdere justæ laudationis meritum favoris affectu. Excusationem veritatis coloratam periculo non præteream : dum replico, quod illud, quidquid studiorum dederat cura liberalium, jam reliqui : quod alveo quondam copiosi fluminis vix arentis gutta fundatur eloquii. Taceo, quod linguam quam usus mobilem fecerat, alter usus hebetavit : esse pro facundia silentium, abjectionem a nobis diligi pro cothurno. Ad illud redeo : quia mihi non licuit intra verecundum penetrale delitescere, nec debilitatem ingenii tegere taciturnitatis indumento ; hoc ad defensionem integram, quod prætuli, computabo. Sed amore provocatus epistolares terminos inconsiderata loquacitate transcendendi. Vale, mi domine : cui honorem exhibens salutantis, probabo quid de epi-

et schemata minime convenire judicabant. Lib. 1. epist. 16 ad Florianum : *Rhetoricam in me dixisti esse versutiam : cum diu sit quod oratorium schema affectus orationis a me abscederit ; et nequam occupari verborum flatibus, quem ad genitus et preces erocat clamor officii.*

¹ *Ordinatus asserebatur impulsor*] Instigator, qui insisteret ut lis iudicio decerneretur ; ut contra morales apud Ciceronem in Divinatione, advocatorum genus, qui ad moram faciendam adhibebantur.

² *Ecclesiasticam humilitatem*] Cui rhetoricos flores

stola mea sentias, aut taciturnitate aut scriptione A tum, ut nec benefacta ipsorum justa interpretatione multiplici.

EPISTOLA XXV.

ENNODIUS EUGENETI.

In statione apud vos non esse gratiam potest, qui fide claudus est, æstimare: volo tamen ad diligentiae testimonium prorogari frequentiam litterarum: ne animus de amantis prosperitate sollicitus, dum salus in valetudine est, suspicionibus veniatur. Ecce habes, mi domine, unde serenitatem pectoris mei ex desiderii proditione cognoscas. Adesto partibus tuis, et sicut me impetrati muneris prærogativa sublimat, ita vos exhibitæ gratia sermonis attollat. Ergo salutem debendam restituens, precor ut quid promoveat in me desiderium tuum, sub cujuscunque significationis nube dilucides. Vale.

EPISTOLA XXVI.

ENNODIUS AVIENO.

Adest magnitudo tua partibus suis, et asseruit splendorem sanguinis testimonio puritatis. Caritatem nesciunt pia corda deserere; religiosam diligentiam mens generosa custodit. Gemina ergo luce fulgentia scripta suscepi, dum quod pectus sanctum reperit, dextera serena signavit. Deum precor, ut piam in vobis indolem, si Romam diligit, sub perennitate conservet; et hujusmodi circa me studia sub ea qua promicistis cura multiplicet.

EPISTOLA XXVII.

ENNODIUS AVIENO.

Nescio utrum magnitudini vestræ grata sint crebra colloquia: ego tamen semper quod exspecto ab amantibus, exhibebo. Patior alius aliud esse propositum: mihi meo viveudum est more, ut amoris plenitudo reseretur clave sermonis. Ego in affectione cariosam subrepere taciturnitatem usu fugiente non perfero. Nunc si culmini tuo par cura est, monstretur assiduitate colloqui: patescat frequentia litterarum. Sin aliis hæcæus præoccupatus studiis, in meam modo concesseris diligentia imperante sententiam; quantum de tuo jure submiseris, tantum de meis obsequiis possidebis. Ergo vale, mi domine, et munusculum suscipe, non vilitate sui, sed taxatum pretio destinantis.

EPISTOLA XXVIII.

ENNODIUS EUPREPIÆ.

Quamvis caritatis vestræ paginam solemnibus tantum muniis accepissem obsecutam, nec affectui, nec necessitudini congruentem: res tamen postulavit, me vicariis per styli similitudinem peregrinante diligentia respondere colloquiis: ne subtracti sermonis officium non vestram mihi innotuisse astutiam, sed nostram revelaret infantiam. Nolo, soror Euprepia, quidquam de provinciarum malis, vel sicut dixisti, hominum immissione causeris. Quocunque abscesseris, quantum res docet, mentem male credulam non omittis: vitia nostra regionum mutatione non fugimus. Circa propinquos tibi fuit tale proposi-

¹ Ullum] An nullum?

tum, ut nec benefacta ipsorum justa interpretatione pensares; nec excessus debita tantum reprehensione corripere. Sed quid opus est doloris epistolam fieri longiorem? ingenium vestrum nulla eloquii poterit mutare affluentia. Quod restat, vale, mi domina, et prout expedit, ordinem vitæ animique compone. Me tamen Lupicino noveris, non quod tibi debeo, sed quod animæ meæ conveniat, impensurum; quia sola est, quæ majorem a Deo retributionem meretur, affectio, cum nullis hominum dotibus provocata conceditur.

EPISTOLA XXIX.

ENNODIUS EUGENETI.

Quotiens sensuum pignoribus verba famulantur, quasi in quodam speculo, ita in paginis sermo sibi amicam pingit effugiem, cum qua viva voce colloquitur, et dulci simulacro desideriis obsequente gratulatur. Nulla quidem conceptum fœderati pectoris eloquitur oris affluentia: et cum sint faciliora verba beneficiis, nec existat quod crescere nequeat ambitione dicendi; ego in explicanda circa vos diligentia arentem testor infantiam. Unanimitatem tamen vestram taciturnitatis incesso, quod gemina scriptione donatus nihil de vicaria relatione cogitasti. Ecce iterum paginas mitto, et amantem tui alloquere nitore quo clarus es, fove integritate qua prævalet.

EPISTOLA XXX.

ENNODIUS AVIENO.

Miror favis magnitudinis tuæ injucunda copulari, et serenitatem conscientie verborum austeritate maculam, dum scribis imperare me potius paginas, quam diligentia exactrice promereri: putans¹ ullum genus dominandi esse sublimius, quam illud, quod amoris subjicit. Nulla sunt, domne Aviene, culmina a jugo caritatis immunia: quidquid in orbe libertatis est, tali non subtrahitur servituti. Ecce ego loco humilis, ignotus honoribus, vestris fascibus sic jubelo, perilli contentus ordine subjacere. Nunc vale, et quantum tibi tribui senseris, tantum mihi, sicut fidelis restitutor, affectionis impende.

EPISTOLA XXXI.

ENNODIUS AVIENO.

Quamvis epistolarum qualitas pro ingenii componatur, et sæpe solemnitati militet, nonnunquam affectionis testetur indicia: quas aliquando dictat sinceritas: plerumque fuci similis concinnatio; quæ candorem imaginata diligentie, urbanitate qua tegitur innotescit, dum fabricatis nudata tegminibus intra velamen aperitur. Ego tamen in paginis speculum puto esse conscientie, per quas amicitiam discernere absentia vix præsumit. Clarum est tamen, quid in illis simplex, quid artifex sermo deferat. Scindit nubes eloquii mens dictationis interpres: cito ad intellectum pervenit falcibus suis verborum calle reserato. Ergo his valde delector officiis quibus panditur sinceritas, nec occasio se interserit secunda fallendi. Gaudeo tamen mihi vel causas scribendi, vel perlatores accidere: ut sub hac frequentia meo voto satisfaciam, et pudorem vestrum onerem, ni i a vobis

auscepta reddantur. Salvo, domine, et in sententiam A
meam affectu imperante concede. Vale.

EPISTOLA XXXII.

ENNODIUS PASSIVO.

Si ad exsequendam sufficeret sermo caritatem, si totam infantia explanaret affectum; cui magis quam vobis paginarum frequentiam præstaremus? et nisi arctaret meritum pectoris, nulli dignius militaret sermonis officium. Alii affectum quem mente nesciunt, ore testantur, et pingunt illecebrosas epistolarum momenta commerciis, quando feriatis penetrabilibus amor totus in lingua est, nec aliud ad interiora perducitur, nisi quantum in scriptione confertur. At meus erga vos animus, eloquii pressus macie, amicitiae ubertate conticuit. Metuo enim, ne gratiæ terminum ponat mendica confabulatio: ne idem modus putetur esse sermonis et fœderis. Melius est plus æstimationi per silentium dimittere, quam monstrare, diligentiae damna per litteras. Ecce rarioris colloquii equas asserui, credens apud vos a sinceritate debita facundiam posthaberi. Quod superest, salve te, mi domine, et divinis usi beneficiis, procedente vita in longum, cœlestia mandata complete. Invenit enim apud vos, cum a cumulo cœperit benignitas, incrementum. Vale.

EPISTOLA XXXIII.

ENNODIUS FAUSTO.

Proposito obsequuntur paginæ, quibus commentatio præstatur afflictis. In his enim clara est religionis integritas, quæ nullo potentioribus fuce blanditiæ as-

serunt lacrymas submissorum. Sed hinc alias: cum perlatorem videritis, votum dictantis agnosce. Utinam illo apud magnitudinem vestram supplicationis eventu alleganda conciliet, quo a me litteras impetravit. Mulierem religiosam, pauperem, quæ bono negotio præsumptam sermo præfatus insinuat: æstimate si fragilitati, si iustitiæ oportuit verba subduci: si convenit me vel officio deesse, vel moribus. Ecce ego reverentiam salutis impediens, quid partibus meis debere contestatus sum: vobis quid remanserit, attendite: quia sicut personam meam pro supra dictæ voluntate petitio, ita vestram affectus aspiciet. Vale.

EPISTOLA XXXIV.

ENNODIUS SENARIO.

Nihil est equidem quod non a veritate in altum ambitioso tollatur eloquio. Sed ego ad diligentiam circa vos patior meam sermonis infantiam. Nunquam par fuit lingua caritati: semper subjacuit oris officium bonæ conscientiae. Ob hoc utor securitate monitoris. Non credidi, tanto tempore amplitudinem tuam mei immemorem sic futuram, ut etiam solemnibus colloquiis abstineres: ut illæ quæ solent affectionem imaginata fronte simulare, negarentur inter personas catenis fœderis obligatas. Illic si valerem narrare, poteram sustinere. Ecce iterum scribo, et quæ verbis assero, sequenda testor exemplis. Vos videritis quale sit posthac desideria honesta negligere: ego dolori patientiam usu institutus adhibeo. Vale.

LIBER QUARTUS.

EPISTOLA PRIMA.

ENNODIUS¹ SYMMACHO PAPÆ.

Boni imperatoris est probatam in acie militis animare virtutem; ut fortitudo laudis pabulis invitata, in secundis congressibus dediscat lucis affectum. Cujus robur ducis præconio non nutritur? quibus se denegat etiam minus valida tironis membra confictibus, quando rectoris testimonio videt sibi non perire quod gesserit? Sola via est qua ad præliandum crescat intentio, quotiens bene gesta non delet oblitio. Utinam divinitas vestris mota precibus² diabolicum certamen interimat! utinam devotionem meam in pace manifestet! ut cujus studium resignavit adversitas, illius concordia commendet obsequium. Ad

¹ *Symmacho papæ*] Papæ nomen uni Romano pontifici tanquam proprium et peculiare, primus, ut videtur, asseruit Ennodius. Nam cum episcopos omnes papas cæteri fere qui ejus ævo proximi fuerunt, appellare soleant, ut Sidonius, Faustus, Ruricius; ipse perpetuo discrimine antistites reliquarum Ecclesiarum episcopos vocat, papam solum Romanæ sedis pontificem, sive cum illi scribit, ut Symmacho papæ, et domino papæ, sive eum de illo apud alios agit, ut lib. vi. epist. 10, lib. vi. epist. 33 et passim. Pari post Ennodium discrimine in ejus vocis usurpationem usus est Cassiodorus: qui cum Bonifacium, Agapetum et Joannem Romanæ sedis pontifices papas nominet, Eustorgium et Datium Mediolanensis,

C³ *Marcellianum episcopum* directa est a fratre vestro instructa legatio: sed quid promoverit ipse rescripsit. Quod restat, porrectis salutationis præcor officiis, ut quidquid ægrum est medica oratione curetis: et inter latentium secreta morborum, qui in generalem necem servatur, ferro spiritali reseceatis errorem. Vale.

EPISTOLA II.

ENNODIUS ALICONI.

Venerabilis Amanius presbyter, dum ad vos paginas exigit, rem devotionis meæ sui esse fecit imperii. Felix necessitas, quæ votis præstat obsequium: libera præminentis jussio, quæ servit affectui. Debet mihi coactor, quod meæ præstitit voluntati: prospera est scripti, quæ testimonium tribuit bis amori: dum

et alios aliarum civitatum præsules, non aliter quam episcopos vocat. Neque omnes tamen hoc ita exemplum postea secuti sunt, quin pernulti diversarum gentium, præsertim extra Italiam, scriptores papæ nomen reliquis item episcopis tribuerint, usque ad tempora Gregorii VII, qui in synodo Romana primus, ut a Baronio cardinale observatum est, edixit, ut papæ nomen unius sit in orbe Christiano.

² *Diabolicum certamen*] Laurentianæ factionis schismaticæ, quæ Symmachum variis modis oppugnavit.

³ *Marcellinum episcopum*] Aquileiensem. Ad hunc pro Symmacho scripserat Laurentius episcopus Mediolanensis, quem ab Ennodo designari puto.

et novum in jus diligentiae attrahit, et amici senioris pecius obligat. Qui dum magnitudinis tuae fidelis praeco est, prius vos per astipulationem suam fecit eligi, quam agnosci. Raro notitiam praecessit affectio: cui contigit ante placere, quam inspicere? Quantum apud me pondus est perlatoris, advertite, ad cujus nutum judicia nostra fluctantur: vidimus quem didicisti: quem laudat amplectimur. Saepè in solido constituta mens propria amico cedit examini. Merito ergo suspicimus, quos probatus extollit. Nunc si ubertatem gratiae ingenii macies explicaret; si ad fontem foederis aridi sermonis non lassaretur infantia; si epistolaris qualitas quae etiam copiosis eloquentia frenos imponit, progredi me ad longiora permitteret: assererem quanta nobilitas tua mihi debeat, quod ad epistolare commercium primum accessi, et januam diligentiae reseravi clave sermonis. Bajulus tamen precor ut pro his quae tribuit redametur. Ecclesiae causas insinuo: quia quod spei meae impenditur, vobis crescit ad meritum. Domine mi, effusissimae salutationis munus impendens, quaeso ut si vobis cordi est oblationem meam de libamine caritatis accipere, religionem amicæ conscientiae reseretis alloquio.

EPISTOLA III.

ENNODIUS EULALIO EPISCOPO.

Trinitati gratias Deo nostro, qui faciem quam deprecior peccatorum, fortis apud se viri alacritate sustentat: qui memoriam mei in illo sancto pectoris tui templo quo gaudet Christus, subtilis fabricator interserit: ut quod propriae conservationis nube suscavi, splendida conscientiae serenitate detergeat. Jam novi quia non inefficaciter funduntur lamenta peccantium. Hoc mihi principe loco oratio mea, hoc lacrymae contulerunt, ut robustus pro me precator exsurgeres, ut labantibus humeris caelesti munitum auxilio dexteram subrogares. Verum est quia sola apud Deum desperatio perdit errantem. Ecce jam lolium nostrum, spinæ vel tribuli, hordea, triticum, vineas pollicentur. Age, electe Dei, pro me humili quod coepisti; et partibus tuis adesto, dum precum in me assiduitate diluis, quod ego collegi ubertate culparum. Frequentibus etiam susceptum pascere colloquiis: ut insulsum pectus, nec ulla virtutum stabilitate subnixum, admonitionis sale confortes. Ad obsequia salutationis revertor, et epistolarem transgressus terminum, unum velut garrulus, sed pro necessitatibus importunus adjungo, ut me sine cessatione tantum juvenes precibus, quantum confirmas colloquiis. Vale.

EPISTOLA IV.

EXEMPLAR EPISTOLAE QUAM IPSE DICTAVIT.

FRATRI SOROR.

Quamvis summatim gratiam aliqui debeant etiam malis in affectione pignoribus, nec illud quod posteritati tribuitur beneficium, putetur esse debetum: cum malignus interpretis iudicium cordis naturae subdit imperiis, et tollens saporem diligentiae, sola vivendum putet objectione pariendi: quando plus creditur filii vocabulum valere quam obsequium, et non

A queritur quid in amoris lance promoveas, sed quale ad praedictum aestimanti nomen opponas: cum apud prudentes frustra sobolem dicimus, nisi exhibet quod vocatur. Nam qui in prole censuram negligit, conceptum magis designat sibi placere, quam meritum. Facessat in posteris hoc solum nos cogitare quod libuit. Etenim fructus uteri, nisi honestate respondeat, plus in testimonio lasciviae videtur evenisse quam gratiae. Fas enim est germanitatis semper fidele consortium etiam partibus antefreri: datur participem originis sic haberi, ut nec consideratio sanguinis negligatur, et descendens a merito laudetur examen. Et ideo ne sinuosis in longum procedant verba praeloquiis, et quod re angustum est, crescat affatu; dono in fraternitatem tuam confero, et juri tuo perpetua liberalitate transfundo mancipium juris mei illud, et caetera. Vale.

EPISTOLA V.

ENNODIUS FAUSTO.

Sublimis vir Dalmatius, animae meae portio non defraudata, sed solida, cui ad praerogativam sanguinis morum splendor accessit, hoc negotio suo credit convenire, si meis apud culmen vestrum iuraretur colloquiis. Quod supersedendum ejus conscius non putavi, faciens urbanitate quadam personae tribui, quod vos novi debere justitiae. In Sicilia enim praedicti praedium, bono hactenus jure possessum: a consortibus perhibetur invasum. Nunc ad juvenem civilitatis impenditur, quidquid ego promovero supplicando. Domine mi, salutationis obsequia plena humilitate persolvens, deprecior ut circa memorati nobilis viri compendia pudorem, leges, ac reliqua quae per conscientiam vestram subsistunt, reipublicae ornamenta muniat. Vale.

EPISTOLA VI.

ENNODIUS AGAPITO.

Credidi, postquam magnitudo vestra bonis est impensa generalibus, et otium migravit in gloriam; postquam Ravennatibus excubiis occupati, dum quietem vestram negligitis, nostram omni soliditate firmatis; et privatus genius ad regni decora transivit; quando novam lucem, de domesticis abstractam sinibus, Palatinus sibi fulgor adjecit; et angustiosem fuisse regni sui pompam rerum dominus cum vos non habuit, recte melius est; pro vicinitate regionum, crebris me relevandum esse colloquiis. Sed inefficacibus spei meae luserunt peccata consiliis; nullas paginas ad diligentiae testimonium mens serena transmittit. Grave est, si amorem non merui: gravius, si quem exegeram forte turbavi. Scio haec congruentibus veritati excusationum nubibus esse claudenda. In privatis inveniri munera literarum: non recte ab occupatis ista disquiri. Sed non firmam in affectione conscientiam inter quaevis pondera et adversa districtam debita sua gratiae non negare. Nunc nolo esse prodigus in querelis. Salutationis reverentiam solvens, deprecior, ut suggestionem quam apud vos deposuerit praesentium portitor, ad votivum perducat effectum.

EPISTOLA VII.

ENNODIUS ¹ JULIANO V. I. C. P.

Suscepi litteras gemino splendore radiantes : quibus purpura dictatoris vestrae juncta dignationi crevit in pretium : gratias omnipotenti Deo restituens, qui votorum maciem beneficii ubertate transgreditur : ut quando in desideriis, meritorum conscii, sectamur argustiam, divitis indulgentiae copias non refrenet. Credidi satis esse, si me feceritis amplissima scriptioe sublimem. Sed vos non hoc tantum contenti praestare, quod habet mendica postulatio, linguae idoneas et laude locupletes paginas destinatis : magni more fluminis, qui quotiens ab alveis, ut ariditatem finitimam temperet, ad obliqua invitatur, optanti tenorem rivulum totus illabitur, et marcida profundo squalore terga per ebrietatem undae salutaris infundit. Fortium tamen servans consuetudinem personarum, magnitudo tua circa exiguitatem meam bene coepta non deserat : ut in testimonio diligentiae cura paginalis habeatur, et puri amoris astipulationem deferant blandimenta colloqui. Occasum nesciat caritas, quam ante culmina promisistis : tantum circa me crescat gratia, quantum vobis invicta sunt fastigia dignitatum : ne amicitiam quam fovit mediocritas, videatur abjurasse potentia. Nam qui fastum in sublimitate castigat, docet se meruisse quod adeptus est. Resignate per probitatem conscientiae, felicitatem submitti posse amoris imperiis. Illa libera procerum colla, dum formam tribuitis, subjugate diligentiae. Fas sit de vobis assuesci, ut amplissimus in societate retineat, quem minor acquirat. Ludit de illis casus, quibus oblivionem suorum indicet, quos ad celsa perducit. Apud scientem rerum relegere bona, non est admonitionis necessitas, sed laudis occasio. Novi fabricatam ad bona studia ingenii vestri tranquillitatem : quam ideo speciatim commemoro, ut ostendam, ubi affectio solida est honoribus nil licere. Sed epistolarem transcendendi terminum, dum commendationi meae multus inhaereo : redeo ad officia paginalis alloqui, et valere me nuntians, prosperitatis vestrae actutum secunda disquiro.

EPISTOLA VIII.

ENNODIUS SYMMACHO PAPA.

Usque ad temeritatem me apostolica dignatione promovistis : fiducia concessa exstitit mater audaciae. Sed qui me humilitatis putat ignarum, obedientem probabit, si jussa consideret. Praesumptio est, si dominorum beneficia famuli non sequantur : obsequium aestimandum puto, quod pariturus impendo. Ecce causam scriptiois asserui, quia veritus sum ne post imperatam styli curam tacens praeccepta respuerem. Huc accessit quod in causa venerabilis memoriae Marrii, dum apud Urbem essem, spem meis precibus

¹ *Juliano V. I. C. P.*] Id est, viro illustri, comiti patrimonii. Haec monogramma cum Basilienses non intelligerent, *Juliano episcopo* inscripserant. Sed vera lectio, quam reddidi ex Vaticano. Hic enim est Julianus comes patrimonii, ad quem exstat Theodorici regis re-scriptum lib. I Variarum, epist. 15, eoque alludit Ennodius, cum purpuram ejus nominat. Quodnam autem munus fuerit Comititiae sacri patrimonii,

PATROL. LXIII.

A vos dedistis. Cujus negotium cum sancta Ecclesia vestra legitima pactione decisum est; sed haeredes ejus per annos plurimos, debitos sibi fructus deflent fuisse subtractos. Pro quibus vestri conscius precator accedo : quia cui mos est pia jugiter facere, justa non despiciet; et qui largitur proprium, aliena non subtrahet. Errat qui Deo proximam conscientiam commodis credit invitari : detrimentum est san-ctae voluntati non exhibere beneficium. Soli putatis lucra, quae vobis de liberalitate nascuntur; qui divitias dum tribuitis, accipitis. Avara est dispensatio sanctorum, quae nil reservando, universa proprium reducit ad meritum : nulla sunt potiora, quam quae vobis eveniunt de largitate compendia. Ergo securus comprehensi superius, haeredibus laboris promisi vestra **B** contemplatione jacturam : vos pollicitationem meam benigna dispositione complete : et illos effectu, me relevate colloquio.

EPISTOLA IX.

ENNODIUS FAUSTO.

Solet epistolaris concinnatio, quando favore rapitur, judicia non amare, et copiosius facere beneficium dum attollit immeritos. Ille enim debet amplius asserenti, qui quod moribus non exigit, gratia scriptoris suffragante consequitur : quia nullis adjutus conscientiae dotibus, jure ad allegantem reportat, si quid adipiscitur. Aliud est in eo qui commendatur, tanquam nobile germen, ita peregrinantia bona verbis inse-
C rere; aliud innata vulgare : quemadmodum si rusticum pecus Tyria confirmes purpura sponte vestiri; et virus generosum, quod vellus abeno inebriantem non sorbuit, dicas rura diffundere. Tingunt alii linguae murice, quae nullus ad regalem usum fucus exhibuit, et discreti maris ignota cochleis lana solam lucem bibit eloqui : redditur dignum principalibus indumentis, quidquid in vili munere relatorum verba coloraverint. Sed ab hujusmodi me urbanitate vires pariter et vota subducunt. Nulla clarioris fuci flamina per me splendore rutilabunt : nemo dictum de aliquo inveniet, quod in ejus actibus non agnoscat. Hinc pudori meo vel proposito manum porrigo, quod illi praevium impendo oris officium, qui ad notitiam vestram rebus bene gestis occurrit. Venantium V. C. loquor idcirco a me paginale impetrasse obsequium, ut in se oculos vestrae magnitudinis invitaret; ne eum inter curarum moles contingeret ignorari. Sunt illi suffragia sua, per quae inter susceptos vestros mereatur ascribi. Exhibuit vobis modestiam, religionem, innocentiam, quibus penetrabilia serenae mentis comitibus introiret. Exuberant, mihi credite, apud eum insignia quae fovetis : non laudatorem me continuo in eo probabilis fuisse, sed testem. Vos, mi domine, perlatori dignationem principe loco tribuite, ne vir

docet in ejus formula lib. vi idem Cassiodorus, et Glossae juris nostrae, quae primum ejus dignitatis auctorem faciunt Anasiasum Aug. Sic enim habent : Πατριμονιάλια ὅσα ἕκαστος βασιλεὺς ἑαυτῷ κτάται ὑπὸ βασιλέως Ἀναστασίου αὐτοῦ; γὰρ ἴσταν ὁ ἕξενρών καὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην, καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόμτος τοῦ πατριμονίου.

bonus novitate turbetur : liquido aderit partibus suis, et vitæ opibus pensabit damna verborum.

EPISTOLA X.

ENNODIUS ¹ TRASIMUNDO V. I.

Non temeritas me ad paginale duxit officium, quando ad omnem communionem subditum suum regis stirpis germen invitat. Est enim hæc claritas dominorum inserta natalibus, ut culmina sua dignatione sublimet. Vultis quasi æquales tractare famulos, ut ab ipsa vobis per amorem conditione plus debeant. Unde, piissime domine, obsequium exhibens cum generalitate solvendum, significo me ad aliqua suggerenda perlatores præsentium destinasse: vos effectu donate supplicem, quia spe fultus precator accessi.

EPISTOLA XI.

ENNODIUS LUMINOSO.

Qui amicam conscientiam manifestis pandit indicis, tollit otium, quibus gratiæ præstiterit dignitatem. Vix enim feriata sint ora ejus, qui consuevit audiri : quia magnum dispendium pudoris est, verborum retinere beneficium, ut dum linguæ parcimus, honestatis prodiga frons laboret. Vos me garrulum fecistis, qui preces meas consuetis admittere. Sed ne præstanda circumloquar, et epistolæ prolixitate impetranda suspendam, ad rem redeo. Sublimis vir Laurentius redditus sibi debitos, quos Romana Ecclesia facta cum auctore ejus est pactione pollicita, a domno papa asserit sub nescio qua oppositione denegari. In quo negotio favorem per me vestræ defensionis implorat : ut rem quam debetis legibus, videamini exhibere diligentæ, et illud crescat affectui, quod denegari non licet æquitati. Vos hanc rem juxta desideria mea tribuite : ut quantum nominato viro commoditatis accesserit, tantum me muneris accepisse confitear. Salutem ergo dicens, spero, ut circa omnia illiterarum, nec sincerus amor vacationem accipiat, nec facundia totius orbis celebrata testimonio conticescat.

EPISTOLA XII.

ENNODIUS JOANNI.

Natura partum est, ut cura migret in gaudium, et mutetur querela præconiis, quotiens cupita tribuuntur. Incertus animi sui quid sibi vellet sublimitatis tuæ tam longa cessatio : sed cum potiri datur optato, ipse pro partibus tuis honestum excusationis

¹ *Trasimundo V. I.* Regi Vandalorum in Africa. Illustrum virum regem vocat, quia illustratus titulo in Romano imperio nullus honorificentior : propterea hunc regibus tribuebant. Manent hodie prisca moris vestigia in diplomatis pontificum, in quibus reges viros illustres appellant. Quin et reges ipsi hunc sibi titulum addebant. Nam in antiquis regum nostrorum præceptis et constitutionibus nihil usitatus, quam Childbertus, Clotarius, Pippinus, Carolus rex, vir illustrer. Cæterum Vandalici hujus regis qui Huneric fratri successit, nomen varie scribitur a diversis. *TRASAMUNDUS* dicitur in acrostichide veteris epigrammatis a P. Pithæo editi lib. II, quod quidem etiam antiquariorum vitio depravatum subjicere non gravabor, tum ob ejus artificium hactenus minime depre-

A genus inquiri. Vide quid faciant serena diligentæ : quasi totum mihi ex sententia fluxerit, ita simplici munere placatus, errata concessi. Habes unde pii amoris formam possis assumere, et circa amicitiam constantiæ exempla mutuari. Me si sequeris, nec plurâ te a conjunctione peccata retrahunt, et unum benefactum sodalis tui culpas absolvat. Me silentii, frater, me oblivionis inaccessis? Ubi erat iste animus, quando nec promulgata colloquia merueri responsum; nec ad styli imperandam sollicitudinem prævius existebas? ubi fuit inabstinentia tabellarum non circa omnes in Liguria custodita? Multis a desiderio tuo peregrinantibus, in solatio doloris paginas exhibendo, et mihi taciturnitatem continuasti, et illis præbuisisti contra vota colloquium : quia est ista humana-
B rum rerum ratio, ut pro magna cognatione per studium semper exstat. Cujus ordinis immemor, voluisti sociare quædam imperita cum litteris; putans coire posse in affectum toto calle distantia. Quid promovit suada oratio tua, elucubratis concinnata sermonibus, quando bonarum artium nescios appellabat amante posthabito? Sed hinc alias; nolo excessum multitudinem relegere, qui brevi satisfactione delinitus sum. Nam paritate in eloquendis illis usus fueram, nisi nosse vos crederem, de offensis illud remanere quod tegitur, et quod in vocem erumpit amoveri. Domine mi, precor, ut posthac ad ea quæ male haberi didicisti, non tanquam emendationis contemptor aspiret, sed crebro mihi dulces paginas dirige, ut crescat dos facundo, dum servat sacramento concordia.

EPISTOLA XIII.

ENNODIUS CONSTANTIO V. I.

Servat magnitudo tua circa amicos et sæculares proprios illud quod sibi jungit a gloria. Dum enim nos memoria dignos ducitis, vos probatis. Nam diu in consolationem scripta suscipiens, absentis vestræ damna suspiro. O artificem scientiam bonis cælestibus institutam! ne liceat aliquid prolixæ sequestrationi de affectu decerpere, præsentantes sacram imaginem litteras promulgatis. Novit Deus discussor sensuum, me culminis vestri recordatione macerari, et nullum invenire de optimi viri peregrinatione subsidium. Reddo tamen epistolari cura salutationis obsequium, et dignationis vestræ gratiam referens, fratrem quoque meum Joannem per vos mihi restit-

hensum, tum quia cum ipsius regis nomine scriptum, thermisque ab eo conditis appositum sit, quo modo scribi hoc nomen tum soletur certius indicare videatur. Id vero est hujusmodi:

TRANQUILLO, NYMPHÆ, DE CURRIT FLUMINIS ORTO.
 Ille proba flagranti succedit vimine flebo,
 Rupibus excelsis ubi nunc fastigia surgunt,
 Æquanturque polo tectis præcelsa lavacra.
 Sedibus hic magnis exardent marmora signis,
 Ardua sublimis prævincuat culmina thermæ.
 Muneraque eximius tanti dat luminis auctor.
 Uui continas præuoscens præcula famæ
 Non hic flamma nocebo tumdem discite carmen,
 Discite vel quanta vivat sub gurgite lymphæ.
 Vandalicum hic renovat clarum de semine nomen
 Sub cujus titulo meritis stat gratia factis.

VOTA SERENANS

tutum esse confiteor. Cujus hæcenus in oblivionem A
mei silentium quid gereret non tacebat: is nunc ve-
stro mihi reformatus affectu ad abjuratam styli curam
revertit. Rogo tamen vos ut maturetis reditum; aut si
felix mora detinet, dilectionem manifestetis alloquio.

EPISTOLA XIV.

ENNODIUS FAUSTO.

Quæ sæpe mediocriter gratis impensa sunt, quo-
diens exhibentur verba conjunctis, quidquid favori
obsecutum est, sereno mancipetur affectui. Non depic-
tis amorem mentitur alloquiis, qui perlatori caro
reddenda dominis scripta committit. In sublimis et
magnifici viri Panfronii mei commendatione, ore fe-
riato mens dictat epistolam. Nescio enim in quale
culmen merita apud me viri, quem sum præfatus, B
extollam: in quo linguæ macies debitum pectoris
nequit exprimere. Sed abdicandum esset mihi, etiam
si suppeteret, facundiae lenocinium: quia pauper
sermo uberem diligentiam rectius constitetur: et si
elevamus per effusas paginas illos, quos archana ne-
sciunt, jure tribuenda amantibus in artum tabella
concluditur. Causam ergo modici sermonis elocutus,
fœderatum fratrem quanquam paucis verbis insinuo;
tamen multis obsequiis: ut jutus magnitudine ve-
stra, in negotio suo circumstreptentium aliquando
videatur superasse commenta. Quod restat, famu-
lantem salutationem exhibens, me valere significo;
si tamen prospera vestra certis indicis mihi dispen-
satio superna concedat.

EPISTOLA XV.

ENNODIUS FAUSTO.

Proclivior ad impetrandum via est, quotiens a re-
ligioso aliquid exigit abjectio deprecantis: coactus
enim præstat affectum, qui miseris supplicis invi-
tatur: non potest afferre obvias manus, cui imperat
propositum afflictos audire. Perlator præsentiam
avito se cespite deslet abjectum, qui spei suæ resi-
duum in vestro ponit examine: ne adversarii ejus
potentia de lucro et securitate gratuletur. Vos legum
sacramenta, vos defensio respicit submissorum. Ego
partes meas commendatione munivi. Venerabile
ergo nomen augete beneficiis: quia dum justa tri-
buitis, nec illa quæ ad misericordiam pertinent
posthabetis. Domine mi, reverentiam salutati accipi-
ens, ita precibus meis effectum tribue, ut proprium
desiderium, dum honestas asseritur, possit impleri.

¹ *Decorato*] Major hic natu frater Honorati, ut di-
ctum est ad epist. 28 lib. II. Nobile par fratrum ad-
vocatorum, et ex advocatis quæstorum. De quorum
utriusque laudibus multa Theodericus rex lib. V *Vari-
arum* epist. 3 et 4 Honorato. Tu, inquit, *Decoratus*
ex illo es, ille Honoratus ex te est. Item de quæ-
stura *Decorati: Tuli igitur omine Decoratus evaluit;*
evaluit, inquam, ac se honoribus palatinis judicio nos: ro-
laudatus imm: scuit, dignitatem sumens, quam solemus
dare prudentibus. Sed quæstor cum ad eum scripsit
Ennodius, nondum erat. Humili conditum sepulcro
sais-e t- statur ejus epitaphium, quod inter Christiana-
na monumenta legitur his verbis:

Hanc Decoratus opem subducta luce petivit,
Conderet exiguo ut sua membra loco,

EPISTOLA XVI.

ENNODIUS AGAPITO.

Jure responsum multiplicibus posceretur alloquio,
si non ingratas exstitisse paginas meas magnitudinis
tuæ silentium testaretur. Clamat enim taciturnitas ve-
stra, garrulum displicere; et novum vindictæ genus,
ut opinor, inquiri, quando se non videt promovisse
quod siluit. Agitis epistolari abstinentia, ne ab impe-
ritis ad vos scripta mittantur. Ademptus tamen est
effectus: providentiæ vestræ profutura tractate: cre-
brior factus sum, in scriptione contemptus. Sed bre-
vem sermonem decei cohibere cum, qui magna do-
luerit. Cultorem vestrum fratrem meum Panfronium,
epistolaris apud culmen vestrum cura comitatur:
cui quidquid gratiæ concessum fuerit, me quoque
impensorum vinculis obligabit: cui etiam aliqua de
vicariæ dignitate suggerenda commisi. Vos petitio-
nem meam ad effectum perducite; quia adsum par-
tibus meis quotiens apud emendatissimos hominum
cogor subire testimonium, dum certis exhibeo.

EPISTOLA XVII.

ENNODIUS DECORATO.

Recte creditur enuntiatrice lingua esse penetralium,
quæ latentis secreta animæ ad lucem vocat eloquio:
nesciretur amor pectorum, nisi illum proditor indi-
caret. Jure veterum sapientia epi-tolis usa. quasi
clavibus, repositum per eas vulgavit affectum. Tracta
est in testimonium scriptionis mens testata diligen-
tiam: mutari caritatem non licuit, quam desiderans
pagina interveniente promississet. Huic me ego con-
suetudini vel legi potius mancipavi, asserens litte-
rarum fide, quod de magnitudine tua sensibus ino-
levit. Vos si mecum pari cura in devinctionem con-
venientes, si fida interpret amicicia se astimans vo-
tum videt alterius, responsum deferens tabella signifi-
cet. Ego munera salutationis impartiens, deliberatio-
nem meam non tanquam verborum avarus ocellul.

EPISTOLA XVIII.

ENNODIUS FAUSTO.

In asserendis quibus suam non denegat honestas
plena suffragium, multiplicibus non utor alloquiis:
ne prolixus sermo tanquam a negaturo videatur im-
petrasse beneficium: soletis enim quæ poscenda
sunt, precibus anteferre. Ad sublimem et magnificentem
virum Opilionem, parentes ejus in Africa consistentes
direxerunt certam diligentia inspirante personam:
qua ad patrium solum remeante, hoc mihi maneris
D præfatus injunxit, ut ad magnificentem virum² Agnel-

Hinc, Spoletane, gemis; pateris hinc damna, viator,
Incassum quærens quis f rat auxilium.
Nam fessis tribuit requiem, miseris iue levavit.
Justitiæ cultor, largus et hospes erat.
Fascibus insignis, generis nec stemmate pejor.
Hic lumen patriæ, hic decus omne fult.

Fasces intelligit, quam diximus quæsturam. Spole-
tinorum meminit quia in eorum tribunali causæ
egerat, ut post ipsum Honoratus, auctore ibidem
Cassiodoro.

² *Agnellum*] Patricium, qui in Africa versabatur.
Theodericus rex Festo patricio: *Idcirco decernimus*
ut domus patrici Agnelli ad Africam discedentis, qui
regnum petens alterius nostris est utilitatibus serviturus,
salvis legibus tæ tuitione valletur. Lib. I Var. 15.

lum pro commendatione suorum a vobis scripta mereatur. Quam rem emendatissimi hominum non negabitis, non contenti benignitatem vestram solos in Italia positos agnovisse. Nunc obsequia mea litteris reddens, causam scriptionis verborum compendiis indicavi. Vos dicenti pauca præstate præcipua.

EPISTOLA XIX.

ENNODIUS APOLLINARI.

Producendo circa amantem vestri silentia ad absentiam corporalem animum transmisistis: retinendo paginas, in immensum crevit, quæ hactenus divisio nil valebat. Res eo rediit per abstinentiam tabellarum, ut veteris ævi providentia conferat nil amori. Rancensit caritas, quam verborum avarus despicit ventilare: sine cultura est diligentia in usum non reducta per paginas: styli frequentia vivaci pabulo insitam pectoribus nutrit amicitiam. Facilius, frater, fuerat desideriis meis te nullo tempore cupita tribuisse, quam sæpe indulta subtrahere: quia corda nesciunt, quæ cibis dulcibus pastor artifex irritasti. Aliquanto enim tempore continuando scriptionem, immemorem me sequestrationis effecerat, dum effigiem venerabilem placido inserebas alloquio: at nunc commeanium vacuas manus nudus inquisitor inspicio. Ego tamen nolo errore meo alienas culpas asserere, ut quod factum doleo, admisisse convincar. Accipe ergo, emendatissime hominum, desideriorum solatia, per cœlestem gratiam absentibus attributa, et perlatores, si mei estis memores, sublevate; ut nesciant peregrinationis incommoda, dum nominatis patriam commendatio amica contulerit. Quibus remeantibus, nuntio me vestræ valetudinis sublevate.

EPISTOLA XX.

ENNODIUS JULIANO V. I.

Exercetur diligentia bonum scriptione multiplici: linguæ enim indicio animorum secreta panduntur. Assiduis curam impendit eloquiis, qui otium amore commutat. Hæc sunt officia, per quæ tacitu innotescit affectus. Familiaris perlator, nisi reddendas culmini vestro paginas accepisset, me oblitum reverentia vestræ testaretur. Nescio enim cari atis esse negligens, nec partam labore gratiam quieti serviens effugare. Multa debeo verba fructu: sed ad brevitatem cogit epistola. Vale, mi domine, honorem salutati accipiens, et circa me adultam serva dignationem. Sic bono in medium ascitus reipublicæ, de felicitatis tuæ diuturnitate gratuleris.

EPISTOLA XXI.

ENNODIUS CONSTANTIO EPISCOPO.

Vigilius subdiaconus vester experiri voluit quanta mihi a vobis caritas redderetur; et ad occasionem profectus sui conjunctionem nostram conatus adducere, statum inter nos amicitia, dum augetur honoribus, vult metiri: quatenus ad ipsum fructus redeat, quem ex diligentia messe condidimus. Hunc si mereor, ad diaconi sacramenta perducite: ut dignitas præfati ad spem mihi proficiat majora poscendi. Sed

ne petitionem negatus frustretur effectus, sic concessum meritis vestris locum per longa temporum intervalla teneatis.

EPISTOLA XXII.

ENNODIUS SYMMACHO PAPÆ.

Quamvis sublimi viro Laurentio assistat pro pignorum commendatione probitas sua, et patris prudentia causas sobolis exsequatur: attamen sollicitudine genitili ad ampliora procedit, et vix credit pro filiis sufficere quod meretur. Adjutricem in astipulatione germinis paginam quærit: et trepidante diligentia patrum ardorem nititur cum universitate partiri. Cogitate si viro optimo negari effectus potuit, et pia et justa poscenti. Tribuat divinitas effectum precibus ejus, et hunc beatitudinis vestræ nominatis conciliare dignetur affectum, ut erigat parvulos implorata coronæ vestræ miseratio: quatenus anxii circa ipsos genitoris vota superentur. Domine mi, spero ut promissa dudum benignitas in ea parte testimonium ferat, si comprehensis superius geminam impendi gratiam, qui per me precatur, intelligat.

EPISTOLA XXIII.

ENNODIUS DOMINATORI.

Oportuerat quidem desideria vestra, quæ fratris Agnelli patefecit allegatio, ut tabella reseraret, et ad elicienda colloquia formam sermo prævius exhiberet: quia potuit tibi restitui quod debebis: nec ullo me colore defenderem, te loquente, a paginis abstinendo. In tuo jure fuit, linguæ nostræ ferias exercitio commutare, et rubiginem rusticantis eloqui fabrilibus studiis amovere: quia sicut damnum caritatis est primum cupienti non dedicare sermonem: ita promulgatæ scriptioni silentium reddere, nec amicitia suadet memoria nec pudoris. Nunc tamen accessit ad genium meum, quod paginas imperasti; et si subtrahitur testimonio, quod nunquam in amore vires interrogo. Facessat ab ingeniis liberalibus, ut credas fascem esse intolerabilem, quem amicus imponit. Tu tantum exacta complectere, et censuram castigans rancida judicantium deponere fastidia. Absit a te eum non fovere qui paruit. In spem altioris meriti trahitur, etiamsi veniat a moneta triviali, qui tibi impositum oris mancipavit obsequium. Ergo vale, mi domine, quia nolo fieri proluxa, quæ non sunt ad perpendiculum fabricata colloquia. Tu messem gratia juxta fiduciam meam, tanquam uber solum restituere: quia in tuo posthac erit arbitrio, si crebro epistolas meas accipere volueris, his me muniis invitare.

EPISTOLA XXIV.

ENNODIUS FAUSTO.

Æger animus sicut silentia non patitur, ita processum narrationis abjurat: contestationi mœroris nec taciturnitas, nec colloquia proluxa conveniunt: arctatur pagina, cui vix inter gemitus verba tribuuntur. Sed quid assero linguæ ferias plus loquendo, et coactam necessariis epistolam terminis garrulitate pollicor? Deum quæso, ut anxietati meæ de manifesto prosperitatis vestræ succurrat indicio. Ille admittat lacrymas meas, cui clausa ora fabulantur: cui ad plenam legationem sufficit ex compunctione defluens

imber oculorum. Ego labefactatam non solum quietem meam, sed et salutem, inimicorum valetudine et rumorum procellis agnosco. Potens est divinitas immensæ tempestatis incerta bono serenitatis amovere. Vos, si de Deo mereor, salvete : et amanti in vobis conscientiam, non Ravennates excubias, tabellarum promulgatione consulite.

EPISTOLA XXV.

ENNODIUS ¹ BASSO.

Si vetus diligentia quæ a parentibus meis erga amplitudinem tuam fructus uberes de gratiæ messe condebat, circa personam meam pro fidei memoria servaretur, monstraret frequentia litterarum, et insepultam caritatem testis pectoris sermo recluderet. At nunc oblitum mei te sentio; nec aliquam melioris sæculi retinere concordiam; quando nulla quæ sollicitudinem tuam resignet, scripta diriguntur. Sed ego desiderii impatientiam ad verba converti : qui scio tunc novellam amicitiam habere dulcedinem, si annosa servetur; et illud esse in affectione purius, quod nostri examinaverunt majores : sciens quia ² si Camillum mente retines, Ennodium non omittes. Qua de re salutationis munera epistolari cura persolvens, precor ut bajulum præsentium, clericum meum, quem ad Gallias et sæ utilitatis et meæ jussionis causa perduxit, susceptum habere digneris. Quo remeante prospera vestra scriptione signate : ut si quid in amore damni fecit oblivio, epistolæ sollicitudo restituat.

EPISTOLA XXVI.

ENNODIUS ² EUGENETI V. 1.

Faustum cælo omen adveniens auspicia vestra corroboret, et tirocinia cænæ dignitatis suis muniant divina consiliis. Per vos supernus favor regat dominum libertatis : ut ex pectoris vestri fonte ad aures

¹ Basso] Gallo V. C. Sic enim appellavit epist. 20, lib. 1, cui cum Ennodii parentibus vetus fuerat necessitudo.

² Si Camillum mente retines] Qui patrem amasti, filium non spernes. Ennodii ergo pater Camillus. Jam Ennodii parentes Gallos fuisse scimus e provincia Narbonensi, laremque in ea habuisse totam ejus ferme cognationem. Quibus sane argumentis, ac duorum simul Ennodii prænominum conjectura ducor, ut augurer Camillum ejus patrem illum ipsum fuisse, quem Sidonius carmine ad Felicem, summum ipsius patruelium vocat. Felix siquidem filius fuit Magni : pater Camilli, ejusdem Magni frater. Sidonius idem in descriptione convivii Arelatensis lib. 1, epist. 11 : *Recumbente post se, post Magnum scilicet exconsule, Camillo filio fratris, qui duabus dignitatibus et ipse decursis pariter ornaverat proconsulatum patris, patris consulatum.* Quare Felix et Camillus fratres erant patruoles, fratribus prognati. Camilli autem, ut conjicio, filius Ennodius noster, qui Magni Felicis prænomina a propatruo ejusque filio derivavit. Verum hæc nostra tantum est divinatio.

³ Eugeneti V. 1.] Quæstori palatii Theoderici regis. Hanc enim illi dignitatem gratulatur : quam etiam expressit carmine 2, quod de Eugenete ipso scriptum est :

Vox justæ quæstor, legum substantia, nobis
Ceu Phœbus mittet carmina, plectra, lyram.

Fuit etiam postea magister officiorum, ut videre

⁴ Hoc est ad litteram : *Inexplete inferne, quare me jurem rapuisti subito? Quid festinus? Non tibi omnes debe-*

A principis defluat, quod in vobis æternus imber infuderit. Ecce quæ debui vota rudimentis, licet coactis in artum sermonibus, enarravi. Vos mementote promissi amoris et fœderis, ut sine mutationis dispendio debitum mihi quæstura dissolvat. Tenete circa me ¹ animum decessoris : dignitatis vestræ pollicitatio non frangatur variata personis. Domini mei, salvete pro desiderio supplicis, et in magna beneficiorum promulgatione suscipite parca colloquia. Talis enim est usus felicitum et natura zaeliorum, ut linguæ copias rebus et præstitis antecellant.

EPISTOLA XXVII.

ENNODIUS SENARIO.

Fastinatio perlatoris in artum onegit epistolam, dolentem magna fecit pauca dictare. Apud eum tamen ista non gravant, qui inter sermonum angustias interpret est sensuum. Super tarditate enim domini Fausti et opinionum varietate discrucior. Vos post Deum anxietati meæ celeri rescriptione succurrite : quia deterius est incerta macerari spe, quam manifestam desperationem indicio amanti agnoscere. Valete, mi domini, et advertentes quid cupiam, votiva vel necessaria promulgate colloquia.

EPISTOLA XXVIII.

ENNODIUS AGAPITO.

Si mihi ex sententia dies fluerent, non negotiosis operam paginis potius quam obsequentibus exhiberem; nec munus caritatis ad officia peregrina transducerem. Sed coactus rem diligentis necessariis commutavi. Sublimis enim et magnificus ¹ vir prodolosis inimicorum laborat insidiis : qui per me æquitalis vestræ implorat patrocinium; ne prava concinnatio opinionem ejus permittatur incescere, et fabricati rumoris ferat forte compendium. Domine mi, salutationem largissimam dicens deprecor, ut ille qui

est lib. 1 Variar., epist. 12 et 13, in quibus Eugeneti doctrina cum eloquentia singulari præconio celebratur. Itemque ab Ennodio ibidem. Etenim principes fori Romani inter advocatos fuerat Olybrius et Eugenius : unde Athalaricus apud Cassiodorum lib. VII, epist. 19 de Felice ad quæsturam promotione scribens ad Senatam : *Advocatonis, inquit, laudem inter primarios eloquentiæ frequenter meruit invenire. Is contra magnum Olybrium stetit, is palmarum Eugeneti linguæ ubertate suffecit; et illis par fuit quos singulares Roma cognovit.* Porro Eugeneti pro Eugeni mutata declinatione eo genere metaplasmi dictum est, quo Eutychem, Diogenem, Eusebium, Niciatem, pro Eutychem, Diogenem, Eusebium, Niciam apud inferioris ævi scriptores nonnunquam offendimus, et in antiquis inscriptionibus sæpissime, ut in hac Romana :

D. M. S.
TI. CLAUDI
EUGENETIS
VIX. AN. XI. D. IX.
TI. CLAUDIUS
ANICETUS
PATER. FEC.

Ἀπλήρωτ' ἄδθη, τί με νήπιον ἤρπασας ἄφνω;
Τί σπεύδεις; οὐ σοὶ πάντες ἐπειλόμεθα ².

¹ Animum decessoris] Fausti, opinor : quem supra quæstorem vidimus lib. II, epist. 25.

² mur, aut forte potius cum puncto interroganti, non tibi omnes debemur? Edit.

in vobis notus est vigor assurgat, et quod a patribus vestris poscitur mei sermonis obsequio, ad impetrationem eorum non perducatur.

EPISTOLA XXIX.

ENNODIUS PAPÆ.

Cœlestis utilitatem sequacium cura disponit. Inauspicata bene de Deo merentibus dona tribuuntur. Ingerit superna dispensatio etiam quod supplicare humanitas non præsumit. Agnoverunt adversarii sedis vestræ, quo propugnante vincantur: quod proxime de Aquileiensi redemptor noster persona reseravit. Et ideo inter excellentia munerum divinatorum peto, ut mei corona vestra meminisse non abnuat. Invitat eam ad famulandum plurimos, qui quamvis longe positum diligit obsequentem. Vale.

EPISTOLA XXX.

ENNODIUS EUGENETI V. I.

Postquam prima spei meæ effectum dedere colloquia, ad usum sermonis ora diu feriat laxavi. Animatur enim successibus, etiam cui per conscientiam non suppetit Latiaris eruditio. Cessantibus studiis sæpe facundum gaudia reddiderunt: mœroris nubila hilaritas depellit, mox rutilantia per sudum verba discurrunt. Itaque aut perfectos nos lætitia monstrat, aut infantes facit adversitas. Hæc, mi domine, vobis etiam astipulantibus confirmantur. Ergo tempus prosperitatis amplexus, reddo debendæ salutationis affectum; sperans ut circa me nobilis promissio quæ a plenitudine gratiæ sumpsit exordium, quasi incrementis egena geminetur. Vale.

EPISTOLA XXXI.

ENNODIUS AVITO.

Licet multam nobis per litteras magnitudinis tuæ occasionem gaudii elementi pepererunt, cum ad hilaritatis obsequium index funeris sermo militasset, non tamen per lacrynis incunditas contigit, nec mœroris turbidum ex toto colloquii serena depulerunt. Retinet afflictionem mens de tanti decensione pontificis, etiam post desiderata colloquia: ab hoc, quia natura rerum est, ut quælibet lætitia vel modici angoris collatione superetur. Sed quid nova commemoratione facimus, quæ animum clandestina hæcenus jactatione domuerunt? Votis vestris cum Dei adjutorio comitem me promitto: dummodo salva domini papæ nostri incolumitate, talem vos elegisse cognoscam, quem eum cui animæ cura est, laudare non

¹ *Ennodius papæ* Symmacho: quem papæ nomine perpetuo significat: omnes siquidem epistolas aut pene omnes illo superstite scripsit.

² *Inauspicata*] Nova significatione inauspicatum meliorem in partem potuit pro improviso et insperato bono, quod præter spem et expectationem eveniat. Sic lib. 1, epist. 5: *Inauspicatis successibus illi proventuum incrementa ventura sunt, quem cœpisse videmus a fascibus*. Item lib. 1x ad Cæsarium episcopum: *Unde parentibus meis inauspicata sublimitas?* et aliis quoque locis: cum inauspicatum contra id dici soleat, quod sinistrum et infaustum, ut Plinio lib. xxviii, cap. 2.

³ *Decensione pontificis*] Aquileiensi. Ibi enim versabatur Avitus lib. v, epist. 20.

⁴ *Viros comitatensis exercitii*] Quod munus comitatense dicitur leg. 38 cod. Theod. de Decurionibus.

pudeat. Nefas est enim credentem ad obliqua provocare, et quem affectu obligastis, per incerta deducere. Vale.

EPISTOLA XXXII.

ENNODIUS EUGENETI.

Non æstimo rem obsequii frequentia posse rancescere: nec culturam diligentis vitio garrullitatis ascribi. Suppetat forte de abstinentia tabellarum excusatio illis, qui publicæ utilitatis muniis occupantur: veniam non meretur, si a scriptionis assiduitate temperet absolutus. Liquido constet amoris negligentiam, qui cum possit, epistolas in quibus est affectionis pabulum, non ministrat: error otiosi est, si bene comperta mens per linguæ ferias desideratis attenuetur impasta colloquiis. Sed sicut nos religionem gratiæ fovere convenit, curis sæcularibus nil debentes: ita nisi magnitudo vestra partibus suis adfuerit promulgatione responsi, damnatis probe facta reticendo: quia si tollantur virtutibus præmia, quem laborasse non pudeat? Ecce quantum, æstimo, brevi el cutus utrorumque propositum; animo meo male esse confiteor, quod remeante Montanario, cum dedissem paginas, non recepi: quod debitum posco lege restitui, pudore gemari. Nunc vale, mi domine, et vestram quærens, propriam nuntians sospitatem, Deum precor, ut si mei memor est, prospera vestra multiplicet.

EPISTOLA XXXIII.

ENNODIUS SENARIO.

Si amor pudori acquiescet, si caritatis impatientia verecundiæ lege teneretur, a paginalibus officiis temperarem, et silentii formam vestri imitator assumerem: non improvidus æstimator conjiciens, illa quibus remuneratio a vobis subtrahitur, non amari: nec suaderi facilius tabellarum abstinentiam, quam tacendo: viros comitatensis exercitii per linguæ ferias clamare, quid respuant. Sed non ita est magnitudo tua lineis quadrata fabrilibus, ut quolibet tecta velamine amantis oculos possit effugere: quia sine obstaculo vestium penetralia respicit mens amici. Nemo æstimet, quod latentis interna consilii apud caros aulicis excocta fornacibus celet urbanitas. Sed credo, querelis meis illud ordinis vestri aptum executionibus genus opponas: Non recte ab occupatis otiosorum munia postulari; vix ad hæc officia posse descendere obsequiis principalibus adhærentes. Au-

Comitatenses, sicut Palatini, generaliter interdum vocantur omnes qui in sacro palatio militant in principis comitatu. Quo sensu comitatensis jure dicitur Senarius, quem in regis obsequio inter exceptores meruisse ostensum est ad epist. 11, lib. III. Interdum Palatini peculiariter appellati, qui in officio erant utriusque comitis largitionum. Quorum ex numero, ut antiquæ juris glossæ docent, qui in palatio subsistebant, comitatenses nominabantur; qui in provinciis dirigebantur, mittendarii. Sic enim distingunt: Παλατινός ὁ παλατιανός ὑπάρχων. Παλατινοὶ γὰρ κοινῶν ὀνόματι πάντες ἐκαλοῦντο οἱ ἐν τοῖς κατὰ τὸ πολίτιον θησαυροῖς ὑπηρετοῦντες ταξῆσται· ἀλλ' οἱ μὲν καὶ τῷ παλατίῳ προσεδρεύοντες, ἐλέγοντο νομετατίσιοι. νομετατίσιον γὰρ ὁ τόπος ἐν ᾧ διαγεῖ ὁ βασιλεὺς· οἱ δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας πεμπόμενοι, μετενόμοιοι· Μίτρο γὰρ τὸ Ἀποστῆλλα.

divi quidem sæpe talia : sed confiteor, non recepi : A frons picta proposito : nos ad hanc fabricam nulla quia frequentes necessitates desideria transcendunt, et sine intermissione timor cedit affectui. Voluntas in culpa est, quæ concinnata excusatione defenditur. Ecce, mi domine, quam magna doleam, cum officio salutationis asserui; perlatores utriusque earum, pro fide sua et nobilitate commendans, ut beneficio culmine vestri inimicorum insolentia technis suis oppressa subiaceat. Vale.

EPISTOLA XXXIV.

ENNODIUS ¹ HORMISDÆ.

Postquam votiva mihi necessitas vestra beneficio proximitatis desiderii cepit spondere effectum, animo ad longiora transitatis; et cum Liguriam pene manu contingitis, linguam feris deputastis. Minus licuit absentia dum sanctitatem vestram prolixa viarum intervalia tenuerunt : pensabat confabulatio dispendia visionis, et in remediis provisæ diligentia litterarum commercia præstabantur : per quæ officia inter habitatione discretos nil peribat affectui. Sed, credo, eligitis amicis distelliora tribuere : non putantes beneficium, si pascat in tanta vicinitate colloquiis. At ergo casum meum versa æstimatione suspitro, ne beatitudo tua retulerit ad iudicium, quod exhibuit blandimentis; dum quod præcessit, ascribit temporis, non amoris. Facessat a nostro in amicitias

¹ *Hormisdæ*] Diacono. Lib. viii, epist. 33.² *Aproniano*] V. I. comiti rei privatae. Cassiodorus lib. viii, epist. ultima : *Aproniano viro illustri comiti C*

præcedentium studiorum lima composuit : nudam scimus ad conjunctionem asserre concordiam : urbanitatem inter caros ut venena respicimus. Ergo, mi domine, salutationem accipiens, amantem tui in hac potius parte sectare, et ut culturam fidei per frequentiam sermonis impendas, et ex secreto pectoris infucata exspectanti verba concedas. Vale.

EPISTOLA XXXV.

ENNODIUS ² APRONIANO.

In usu est viris morum claritate fulgentibus religionem amicitia per culturam nutrire colloqui : ut dum gratia germina soti confabulationis animantur, ad messem conjunctio fœderata perveniat. Per hæc enim munia voluit senior providentia absentia nil licere. B Merito de vobis emendatissimus hominum dominus Faustus prædicat singulare testimonium. Sine nube datur agnoscere, nihil de eo dubitandum, quem probatus attollit. Sed nunc ad epistolæ angustias me reducens, secretis debitam laudem claudo penetralibus, ne quod apud externos faciendum est, apud vos importunitate rancescat. Vale, mi domine, salutationem obsequentissimam accipiens : Deum precor, ut prospera vestra in longum producat, mihi quoque secundis amicorum successibus spondeat aucionem. Vale.

privatarum. Sed nondum, opinor, hoc honore fungebatur.

LIBER QUINTUS.

EPISTOLA PRIMA.

ENNODIUS ¹ LIBERIO PATRICIO.

Dum pro venerandæ religionis conscientia verba dirigitis in Aquilensis electione pontificis, et divinis initiata lingua cultibus militat consecrando, in ignoti nos diligentia sermonum vincula tenuerunt : quia nihil superat iudiciis, quotiens aliquid probatus extulerit. Quid enim sententia sequacium derelinquat, quando iustitia obsequitur, cujus in examen definitio non vocatur? Agitis honore conscientia quod vestro vix negaretur imperio. Exhibuit ² inter arbitros Marcellini venerabilis collegam maximus hominum, humilitate sublimior : et ne potestati favor per obliquos ascriberetur interpretes, quod de proprio decerpit genio, laudati junxit ad pretium. Egistis

mediocrem, ne præcelsi esset suspecta prædicatio. Clarissimorum testimonia ut vires accipiant, culmina castigantur. Felix sacerdotium, cui faciem prætulit plena mens luminis. Beata conversatio, quæ idcirco in discussionem deducta est, ut tanto viro astipulante superaret : quæ non didicisset saporem victoria, nisi subjacisset incertis. Semper innocentibus gloriam adversa pepererunt : providet defensores fortissimos mediocri impugnatio. Sed quid epistolæ terminos loquacitate produxi, coactas lege paginas in humana concinnatione transgressus? Jungo et ego, amplissimi, partibus vestris pro modulo exiguitatis propriae, celo vobis obsequente, consensum : et quod mirabile inter homines habetur, consideratione vestri attrahor ad amorem. Inspirata mihi per alterum placet af-

¹ *Liberio patricio*] In synodo Arausicana II omnibus suis nominibus subscribit : PETRUS MARCELLUS FELIX LIBERIUS V. C. ET INL. PRÆFECTUS PRÆTORIO GALLIARUM ATQUE PATRICIUS CONSENTIENS SUBSCRIPSI. Nihil habuit ætas illa Liberii nomine illustrius. Primum enim pro Odoacre adversus Theodericum fideliter stetit : post illo devicto sub Theoderico, quandiu is regnavit, summis togæ militariaeque honoribus perfunctus, multa in Italia et Gallia præclara cum laude gessit : itemque sub Athalarico. Theodati etiam regis legatus ad Justinianum imperat. delectus : a Justiniano demum ipso militaribus cupis adversus Gothos in Italia et Sicilia præpositus, ἀντίπ, ut Procopius, τειτatur, καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς διαφέροντος, λόγου τε τοῦ ἀλκίμου ἐπιμελεῖσθαι ἐξοπλισμένος. Quorum omnium

auctores nobis Cassiodorus lib. II Variar. 11 et 15; lib. viii, epist. 6, et lib. xi, epist. 4. Procopius idem lib. I et III de Bello Gothico : et Ennodius ipse lib. IX, epist. 23 et 29, ubi plura de Liberio. Ilanc porro epistolam tanquam Symmachi nomine scriptam ab Ennodio inter Symmachi epistolas collocarunt.

² *Inter arbitros Marcellini*] Honoratos videlicet, quorum arbitrium in antiquis episcoporum electionibus ac testimonium exquirebatur. Leo episcopis provincie Viennensis epistola 89 : *Exspectarentur certe vota civium, testimonia populorum : quæretur honoratorum arbitrium, electio clericorum, quæ in sacerdotum solent ordinationibus ab illis qui norunt Patrum regulas custodiri.*

fectio; dum manet caritas imis inserta visceribus A peregrinante persona. Comitem se tamen cœlestis gratia desideris jungat: et dum cupitis datur effectus, aut inveniat bonum pontificatus, aut faciat. (Valete, mi domine, et amantem vestri crebris relevante colloquiis: ut si non exigit negotiosas frequentia paginas, præstentur affectui.)

EPISTOLA II.

ENNODIUS ³ MARCIANO.

Dum inter spem et metum animus meus de te anxio jactaretur incerto, solida profectus tui iudicia colloqui melle reserasti: quia domesticam origini tuæ facundiam fidelis doctrinæ hæres insequeris. Non degenerat, ut video, vena linguarum; et peritiæ successio illo quo patrimonia jure discurrit. Putabam scientiæ dotes remi tantum ingeniorum esse, non familiaris, nec duci per stemmata quod labor continuus et indefessus sudor adipiscitur. Sed, quantum apparet, ordines suos servat eloquentia, et oris pompa quæ exundavit in veteribus, migrat ad posteros: concordat scientiæ cursus et fluminum: per convectos alveos et dicendi unda prælabitur. Venit ad te cum censu patris eruditio; et bono sobolis Asterium sepulcra restituunt. Invidi, fateor, hactenus annis senioribus. Et ætatem cui ille concessus fuerat suspiravi. Beneficiorum cœlestium negligens æstimator, quando potui desperare de togæ fructibus, radices manente substantia? Sed superna dispensatio, ut det genium beneficiis, improvisum facit esse quod tribuit: et dum vota transgreditur, potentiam suam liberalitate manifestat. Non est bonis partibus infeconda Liguria: nutrit foro germina, quæ libenter amplectatur et curia. Nota proximitate sociantur ² caudicibus et senator: his qui bene toga usi fuerint, reseratis susceptura sinibus palmata blanditur. Vale, dulcissimo, et ad hæc decora multus incumbe: totum te studia honesta suscipiant: festina, ut ad messem patriam venias, linguam lectionis sarculo, mores bonorum imitatione purgando.

¹ Valete] Omissis quæ sequuntur, codices Symmachiani epistolam ita concludunt: *Data xviii calend. Novembr. die, indictione viii, hoc est anno, ut dixi, cdxix.* Ex quo patet epistolas Ennodii ordinem suum non retinere. Alioquin hæc quæ de Marcellini electione agunt, superioribus præponi deberent.

² Marciano] Advocato, Asterii filio.

³ Causiticus et senator] Ad curiam et senatum aditus per honores patebat: ad honores autem gradus et advocatio. Unde Valentinianus novella de postulando, quæ est 54 inter Theodosianas, advocacionem appellat *SEM NARIUM DIGNITATUM*. Vel quia ex primoribus advocatis plerumque fiebant quæstores, consulares, præsides et alii literati magistratus: quod in Decorato et Honorato vidimus; passimque exstant exempla apud Marcellinum et Cassiodorum: quo quidem sensu locutum hoc loco arbitror Ennodium. Vel quia qui præfixum legibus numerum annorum in advocacione expleverant, diversarum deinceps dignitatum privilegis ornabantur. Quo spectans Sidonius lib. i, epist. 11, advocatorum dignitates tum incipere dixit, cum actiones finiuntur.

⁴ Opilioni V. I.] Sublimem et magnificum virum dixit lib. iv, epist. 18. Hlum puto, qui postremis Theoderici temporibus consulatum cum Justino Aug

EPISTOLA III.

ENNODIUS ⁴ OPILIONI V. I.

Debeo equidem prioribus responsa colloquiis, et in obsequio propositi vel pudoris, nisi pagina rusticante displiceam, accepta geminare; ne potioris dignatio ad poenitentiam redeat de abjuratone fastidii. Nostro enim vitio in culmine constituti supercilii memoriam non amittunt, si illud male genus sectari et humiles suspicentur. Cum enim emiaentissimos attollat castigatio sua, et honorum plenitudo sæcularium hoc solo artificio patiatur augmenta, considerandum est quid abjectis detrimenti pariat status angustia non metiti. Ergo sufficiat magnitudini vestræ quod post duplicem scriptionem sentio quid per silentium erroris incurrerim. Sed timui, confiteor, ne ad vitium me duceret fuga culparum; et sermo deputatus ad gratiam, dum nulla peritiæ lima coneretur, inveniret offensam. Refugit horrorem, qui ignaris de parendi occasione generatur. Ecce asserui habuisse me et animam depositum confitentis, et bene de viribus conscii in restitutione verecundiam. Restat autem, emendatissimi hominum, et illud placere vobis allegationis meæ inspectione cognoscam, quod hactenus accepta non reddidi. Fida enim index est possibilitatis nostræ consideratio; et sicut in omnibus præcipuus, ita fama muniens circa linguæ maciem custodita, quasi crescit eloquentium dos pudore: facile prudentiæ nomen adipiscitur, cum per ipsum conticescat infanti. Causæ tamen non injunxistis, jacturam frontis exhibeo, et dum imperata exsequor, opinionem ad iucerta transmittito. Agnellus de casis per varias promissionum mihi illudit effigies, volens a nobis summam pretii designari. Sed mali hominis ardorem insatiabilem esse didiciatis, qui nisi contemptu pecuniæ non sanetur. Domine mi, saluto et rogo ut religio circa me pii amoris servetur et fœderis.

EPISTOLA IV.

ENNODIUS ⁵ HELISEÆ.

Diu quæsitus desideris meis evenit effectus: ut

gessit anno 524 cujusque nomen concilio Carpentoratensi præfixum est, quod eo anno celebratum constat. Quod enim perperam ibi a sciolo quodam antiquario Opilioni consuli adjectus est collega Vincomalus, quia Opilionem alterum quem eumdem credebat, cum Vincomalo consulem anno 463 fuisse meminerrat; id mirum videri minime debet: cum pari audacia in epistola Hormisdæ papæ ad Possessorem, quæ Rustici consulis, cui collega fuit Vitalianus anno 520 subnotatum nomen habet in antiquis exemplaribus; cum Rustico Olybrium, qui cum Rustico altero ante annos sex et quinquaginta consul fuerat, in plerisque editionibus suppositum videamus. Sed ut ad Opilionem redeamus, diversus a consulari eadem ætate fuit Opilio Boetii delator, quem perstringit lib. i, de Consolatione. Is nimirum, quem Athalaricus postea, ut est apud Cassiod. lib. viii, epist. 16, comitem sacrarum largitionum fecit indict. vi, hoc est anno 528, triennio postquam a Theoderico eadem comitiva ornatus fuerat Cyprianus ejus frater, delator et ipse, ut scribit Boetius, Albi consularis. Quin et horum quoque fratrum pater Opilio alius, qui comes item sacrarum largitionum fuerat sub Odoacre lib. Variar. x, 61.

⁵ Heliseæ] Matri Aviti, Ennodii propinquæ, epist. 5.

detur genius beneficiis, transmissa in longum expectatione tribuuntur. Vivit in quacunq[ue] terrarum parte proximitas : sequestratione corporum sanguinis catena non rumpitur : per discreta regionum caritas damna non sentit; quando inter eos qui habitatione separantur, præsentiæ vice tenetur affectio. Deo omnipotenti gratias refero, quia vos memores fecit esse pietatis, et prosapiæ sub religiosa occasione reminisci. Teste Deo, postquam mihi domina Cynegia meritum vestræ conversationis exposuit, visionem vestram speciali ardore requisivi, si votis copiam dedisset optata occasio. Domina, salutationis reverentiam dicens, in designato litteris vestris negotio ministerium devotionis spondeo : quia tantum præstatur animæ, quantum sanctis exhibetur studiis. Vere dico me nunquam dilexisse quem detestamini; et veritum ne ad diri hominis profectum vester quoque inclinaretur assensus. Adsit Deus, ne ad ecclesiasticam dignitatem veniat nulla bonæ institutionis incude formatus.

EPISTOLA V.
ENNODIUS AVITO.

Vellem produci causam, si propositum non gravarem, per quam frequentia amantis scripta promerui. Dum enim negotiosas paginas destinatis, ministerium præbetis affectui. Sed apud prudentes et animorum conscios sufficiunt parca colloquia. Urbanus in promissionibus esse non sapio : nec eis quibus animam debeo, fucata fronte blandiri. Vos tantum creptis insistit, et mandatis cœlestibus obsequentes, malum hominem quem dicitis, a desideriis deducatis. Me convenit plus rebus ostendere, quam sermone polliceri : quia quod tribuo, hoc mihi restitui incunctanter exspecto. Domine mi, salutationem plenissimam dicens rogo, ut domnæ Helisæ communi matri pro me gratias agas; quæ dignata est litteris suis vincula proximitatis ostendere.

EPISTOLA VI.

¹ LEONTIO ABBATI ENNODIUS.

Supra meritum meum summa circa me beneficii cœlestis adolevit, dum qui pœna dignus sum, justorum præmia consecutus exulto. Frustra delinquentes periculi mater desperatio ad extrema præcipitat. In errore maximo constituti, meo ad solidam spem reparantur exemplo. Nescio de quo opere mihi, de qua innocentia epistolarum vestrarum fructus accesserit; et animam peccati ubertate locupletem cœlestis boni melle satiari : nisi quia ille qui vulnera nostra suscepit et pro nobis doluit, mutata meritorum conditione, quos flagellis dignos viderit, castigat muneribus : et versa vice noxiorum animas, dum secundis

¹ *Leontio abbati*] Cujus hortatu vitam beati Antonii scripsit, quam eidem nuncupavit.

² *Cynegia epitaphium*] Fausi uxoris. Hoc enim docet al erum ejus epitaphium, quod subjicitur ep. 29 lib. VII.

³ *Mens cui clara*] Ita libri antiqui. Basilienses *mens tua clara*, inepte. Sed movebat illos voculæ cui dixeris et dimensio : quæ tamen veterum poetarum exemplis nititur : et Paulini Nolani in epithalamio Juliani : *Ut si ei vertex vir, cui Christus apex*. Nec ignoravit Goteschalcus monachus Orbacensis, cujus sunt versiculi quos subjiciam in proœmio carminis

replet, pudore meliorat. Superni ergo secreti dignatione confabulationis vestræ fruges elicui. Vos de corporis mei sanitate sollicitos ille reddidit, quia animæ meæ curam per spiritales medicos ad statum indultæ valetudinis redire compellit. Quæ sit in me substantia membrorum, religiosæ sollicitudinis investigatione perquiritis : quorum status animæ partem negligens, toto mundi istius gravatur imperio. Agite me talem oratione fieri, qualis asseritis blandimentis : quia luci nescia propositi vestri claritudo, quem bonum esse prædicat ante tempus innocentiae, annuntiat mox futurum. Fratribus meis et conservis quos direxistis, quantum exhibere solatii potui, voto potius quam re idoneus, non negavi. Superest ut accipientes obsequia mea cum universo cui præstis concilio, per Dei omnipotentis misericordiam conjurati, Deo pro parvitate mea precibus insistatis, ut cui deest per actiones suas fiducia, honorum per suffragia vestra contingat.

EPISTOLA VII.
EUPREPIÆ ENNODIUS.

Quamvis sæpe ingenii mei maciem cognovisses, periclitari tamen jejunia oris olim probati jussionis celeritate voluisti. Sed ego non abnuo obedire diligenti, ut si faciundæ deest meritum, gratia veniat obsequendi. Variæ sunt donorum cœlestium, licet ab uno auctore progrediantur, species. Alium commendat perfectio, alterum insinuat quod sine tarditate aliqua vult parere. Domnæ meæ Cynegia epitaphium vix una hora habens tractandi spatium inelimita velocitate composui. Vide necessitatem, ut illam tantorum meritorum feminam verborum salibus explicarem. Parcat sterilitati meæ venerabilis anima, suscipiens pro schemate dictionis studium sine nube dictoris. Tu, domina, epistolam præsentis meæ vice complectens, ora ut spiritus illius scabridis nequam lædatur officis.

¹ EPITAPHIUM CYNEGIÆ.

Nil sexus, nec bus'a nocent, nil fila sororum
Ultima, fallaci pollice quæ tenuant.
Mixa Deo mulier vivit post funera factis,
Mascula femineo tramite gesta ferens.
Sanguis, honor, genius, probitas, constantia, vultus,
Vicerunt tantis exitium pretiis.
Moribus asseruit magnorum stemma parentum,
Indicium generis ² mens cui clara fuit.
Instituit natos vitam servare serenam,
Dum docet exemplis semper amare Deum.

EPISTOLA VIII.

ENNODIUS ¹ PETRO.

Postquam venerabilis judicium principis, periclitatis moribus magnitudinis tuæ, donavit te honorum germine pro messe virtutum, per linguæ serias fovens irreligiosa silentia, et in eloquentia tua et in

ad Ratramnum :

Age, quæso, perge Clio,
Propera celer virago,
Repeda sagax propago,
Cui frater est Apollo.
Fer amico ovans Ratramno.
Domino, patri, magistro,
Calamo metrum impolito,
Quod ei libens remitto.

¹ *Petro*] Illi fortasse qui postea consulatu ordinario functus est anno 516, cui nunc aliam quampiam dignitatem adepto gratulatur Ennodius.

meo amore peccasti. Quia naturalibus adolescit elo-
cutio munita superciliis, quotiens prosperum famula-
tur indicio : copiosior facundia honorum militat incre-
mentis : profectus suos non imparibus significant pe-
ritorum ora successibus. Ecce inamabilis taciturnitas,
et vobis dicendi abstulit genium, et mihi lætitiæ in-
vidit effectum. Referatis forsitan : Posses me, amice,
de ignoratione culpares, si quid tibi de apice meo pro-
miscuis dedicata nuntius fama suppressit. Sed ego
agnoscere carorum culmina rûmore non patior : et
manifesta gaudii colligere de opinionis inconstantia.
Noveram quam mihi devictionis spem simplex eru-
diti dudum fecisset allegatio : credebam frustra me
in illa parte serenis animum auribus committere,
unde tu me hilarem esse non jubebas. Illam ipsam
mille alarum fabricatam remigiis scriptiois tuæ
æstimabam pedibus potuisse superari, ne amanti ex-
spectata bona tibi fructum præripiens alter ingereret.
Ecce, mi domine, honorem salutari accipiens, agnitis
dolorum causis, remedia præparata non deneges :
quia, quantum præsumo, nec fides in diligentia, nec
ad unguem ductus sermo vos deserit in loquela. Non
contentus tamen uno dicendi genere displicere, car-
men adjeci : ut post epulas Antenorei gurgitis, quas
lavraca Aponi, coacta in artum carnis lege, casti-
gant, dum illud quod aquarum fetibus distenditur,
aqua desecat; ego quoque qui Heliconis fluentia non
tetigi, poeta novus admiscear. Accipe ergo risum
motura poemata; et Glovidenum tuum te solum
agnovisse contentus, a publico rigore me subtrahere :
quia si est quod forte placeat, sententia mihi vestra
sufficit : si quod morsu dignum sit, secretum puto
quod de amici culpis agnoveris. Dabis etiam veniam,
quia oculorum pressus angore poemata fortasse clauda
composui. Non enim possunt esse versuum solidata
vestigia, luminis officio destituta. Lege ergo aquas
calidas, quas invises.

VERSUS.

^a Tollitur adclivi tellus subnixa tumore,
Leniter elato fulla supercilio.
Verticibus nullis caput admovet illa superbum,
Nec similis pres is vallibus imo petit.
Fumiger hic patulis Aponus fuit undique venis.
Pacillus mixtis ignis anhelat aquis
Unda focus servat, non sorbet flamma liquorem;
Infuso crepitu fons sacer inde rogo.
Ebrus hic cuuctis medicinam suggerit ardor.
Corpora desiccans rore vaporifero.

^a Lavaca Aponi] Corruptum hic nomen erat nobilissimi fontis, qui hodieque propter salubres aquas magna hominum frequentia celebratur in agro Patavino : quæ Apona tellus ab hoc fonte dicitur Martialis, ut Antenorea Ennodio et aliis, ab eo quem Trojanæ colonie auctorem ferunt. In Aponi annas lusit etiam peculiari carmine Claudianus : et Cassiodorus suo more in epistola quam Theoderici regis nomine dictavit ad Aloysium architectum, ut Patavinarum thermarum ædificia instauraret, totam Aponi naturam, vim atque usum scitissime atque ingeniosissime describit, lib. II, epist. 39.

^b Glovidenum tuum] In præfatione carminis ad Faustum : Ad Camœnalem tamen ignominiam, quibus nunquam glavidinus deest, versus adjeci. Satis apparet glovidenum ab Ennodio sæculi sui voce eo fere sensu poni quo gurdonicum a Sulpicio Severo, pro rudi et imperito. Veræor, inquit, ne offeudat vestras nimium urbanas aures sermo rusticior. Audietis tamen, ut gur-

^c Heic pyra gurgitibus, scintillis fluctuat humor :
Vivitur æternæ mortis amicitia.

Ne pareat, nymphis Vulcanus mergitur illis,
Fœdera naturæ rupit concordia pugnaæ.

EPISTOLA IX.

ENNODIUS FAUSTO.

Secundet desideria honesta divinitas : felix auspici-
um bonis non negetur studiis : ingenuæ intentiones
prosperorum fructibus convalescant. Votorum obsi-
dem tradidit honestati, qui ad liberales aspirat, su-
peris faventibus, disciplinas. Bonarum affectus artium
dirum dedignatur ingenium, ad eloquentiæ ornamenta
non tendunt nisi moribus instituti. His ^d Parthenius
noster, germanæ filius, incitatus stimulis Romam in
qua est naturalis eruditio, festinat invisere : cui
magnitudinis vestræ suffragia sum paterna pollicitus.
Datur culmini vestro per supplicentem genium, dum
quod usus exigit, precibus imploramus : ceu si quis
credat se ortum solis, cursum fluminis oratione pro-
mereri. Non est beneficium, ubi ordo servatur : mori
obsequitur quod obligat universos. Ego tamen supra
cursum a quo nequaquam disceditis, aliquid acceptu-
rus occurro. Direxi personam, in qua meritum
meorum status æstimetur. Alios forsitan commenda-
tio juvet indebita : parentibus minus est quidquid
superare non possumus. Domine mi, servitia saluta-
tionis repræsentans, portitorem paucis ejusque ne-
gotium elocutus, restat ut agnoscam quid mereatur
persona, causa, proximitas.

EPISTOLA X.

SYMMACHO PAPÆ ENNODIUS.

Dum sedem apostolicam coronæ vestræ cura mo-
deratur, et cœlestis imperii apicem regitis, blanditur
profectibus parentum, quod ^e meis promissum tene-
tur officiis. Spem sine labore obtinet apud constan-
tem virum fideliter obsecutus. Grandis est pompa
præstantis, quotiens quod unus meruit pluribus re-
pensatur. Superiorum instituta sectantur, per quos
generatio recipit quod persona condiderit. Sic Israe-
litici delicta populi propter David poena non tetigit,
dum genti opitulata est præcessoris integritas, et fi-
des hominis aut eripuit de errore populum, aut juvit
in gratia. Parthenius igitur præsentium portitor, ger-
manæ filius, hac ad coronam vestram fiducia ani-
mante directus est : quem sollicitudo liberalis Romam

^d donicum hominem, nihil cum fuco aut coturno loquen-
tem. Sed gurdonicum a gurdo deduci, hoc est lento
et inutili, ut interpretatur Isidorus, facili est con-
jectura : glavidini quænam sit origo, non item.

^e Tollitur adclivi] Claudianus de Aponi balneis :

Alto colle minor, parvis erectior arvis,
Conspicuo elivus molliter orbe nitet.
Ardenis secundus aquæ, quicunque cavernas
Perforat, offensus truditur igne latex.

^f Hic pyra gurgitibus] Sic legendum pro pera, quod
est in antiquis, nota litteræ mutatione : ut lib. I,
epist. 4, peripoma pro pyrripoma. Paribus antithetis
de eadem re scribens utitur Cassiodorus : Juvat videre
secretum, latices vapores igneos exhalantes, amicun-
dis indesinenter ardorem, et calorem ventre de cursu
rivi, unde usualiter solebat extinguî.

^g Parthenius noster] De quo lib. VI, epist. 4.

^h Meis officiis] Quæ in Symmachica causa præstiterat,
tum cæteris in rebus, tum maxime in Apologia pro sy-
nodo, cujus defensione Symmachi innocentia niebatur.

coegit expetere. Sancta sunt studia litterarum in quibus ante incrementa peritiæ vitia dediscuntur. Hoc itinere cana ad annos pueriles soleant venire consilia : dum quod ætas refugit norunt instituta præstare. Fovete ergo :¹ veniendi causas patefacta consanguinitate didicistis. Habetis obsidem, in quo dilucide meritorum apud vos meorum qualitas innotescat. Domine, ut supra, salutationis reverentiam obsequiorum devotione restituens, precor ut perlator præsentium famulus vester felici sorte peregrini apud vos nomen excipiat : quia quod attributum fuerit precibus meis, vestram supra doles suas ornat officium.

EPISTOLA XI.

ENNODIUS LUMINOSO.

Videor apud quos plurimis asserendus est, quem instituti liberalis cura sollicitat : vos patronos meruit causa communis. Non ignari peregrinos suscipitis, nec erudiendos animatis. Expertis manibus necessitatibus frequenter adhibetur, dum ad eloquentiæ palmam feriato ore eos qui titubant invitatis. Exemplis hortatur ex peregrino potens, ex insipiente perfectus. Utraque Parthenio, germanæ meæ filio, pars convenit : cui ad venerabiles disciplinas Romam petenti, pro ferratis calcaribus sufficit vos videre. Si ab humanitate non discrepat, sublimitatem tuam gerens ante oculos, rebus ad virtutem potius quam monitis excitatur. Magistra laboris est laudis ambitio, præcipue quando in illo exuberat, quem similis retineas fuisse fortunæ. Sed si vobis cordi sum, circa memoratum patrem reddite, ut amor mutuus de vicaria impensione gratuletur : ut quidquid in magnitudine tua dudum laboris exhibui, mihi per alterum reformetur. Domine, ut supra, salutationis obsequia dependens, satis esse ad commendationem credidi, si qui esset portitor non lateret. Precum prolixitate vititur de impetratione diffidens : argumentum est nil merentis, diu rogare. Facessat a moribus tuis, ut perdas beneficiorum genium, dum longa supplicatione producit de effectu celeri sublevandus.

EPISTOLA XII.

ENNODIUS FAUSTO JUNIORI.

Deo gratias præfatus, qui oculorum meorum quas inexplicabilis dolor pepererat nubes abstersit : jure ad ipsum beneficia sua referens, qui lumen dedit et reddidit. Vix enim post innumeris dies sanitatis fiducia animante respiro. Et hoc ad sententiam culminis vestri prolixorem respicit, ut quem genius suus de vicinitate deseruit, nil videret : sed potens est ille qui corporis tollit nebulas, rerum serenitate mutare tristitiam. Post elocutionem necessitatis, ad negotium redeo quod coactum impetravit alloquium. Amabitur, ut spero, bajulum quem asserit causa veniendi. Par-

¹ In edit. Schottl, *cujus veniendi*, etc.² *Domno papæ*] Symmacho : et hoc igitur inter Ennodii erga Symmachum beneficia numerandum.³ *Sanctitas vestra*] Ut *Beatitudo tua*, supra lib. IV, epist. 34 Hormisdæ eidem. Rara compellatio in allocutione diaconi, cujus ordinis erat Hormisdæ. Est enim episcoporum potius vel presbyterorum *πρὸς*

Athenius, sororis meæ filius, per liberalis studii disciplinas ingenuus vult videri : optat, ni fallor, peculiis vestri habere testimonium. Magnitudo igitur vestra præteritorum tenax, memor præsentium, prudens futuri, perlatores pro mea commendatione suscipiat : et qui erit per visionem vestram scribente felicior, peregrinationis non patiat adversa sentire. Domine mi, debitum ærvitiam reddens precor ut vel per hanc occasionem qua illinc Parthenius susceptas poterit paginas destinare, desiderati multiplicetur forma colloquii.

EPISTOLA XIII.

ENNODIUS HORMISDÆ.

Scimus religiosi sacramenta propositi ab obnoxia peccatis multitudine, innocentia et fide separari, et titulos venerabilis officii mores potius insignire quam corpora. Quis bonum conscientiæ inter homines quærat, si mundi adhibenda est circa pontificum statuta necessitas, si sacerdotum promissio circumspecta cautione servabitur? Nunquam habuit in affectu constantiam, cui facere aliud de pollicitatione non licuit. Sæculi conversatio legum metu retinetur : Dei famulos quod bonum est exhibere convenit non formidini, sed amor. Dudum dum nobis metus instaret, et de clementia pii regis dubio meritorum æstinatione penderemus incerto, camelos tot dandos domno papæ tali reverentiæ vestræ conditione tradidimus, ut si nobis animalia ipsa non essent necessaria, justum pro ipsis pretium mitteretur. Et quia novit optime sanctitas vestra, nos, dum potuimus, per allegationem tuam utilitates sanctæ Romanæ Ecclesiæ sublevasse, nunc pro vicissitudine facite de veritate beneficium. Quæsumus etiam, salutatione præfata, ut quid super hac parte deliberatio vestra habeat, indicetis : quia credimus nec præfatum sedis apostolicæ præselem, nec vos qui mediatores existitis, aliud cogitare, nisi quod et propositum et justitiæ sine dubitatione conveniat.

EPISTOLA XIV.

ENNODIUS SERVILIONI.

De perfectione confidunt discipuli, quotiens magistrorum præsentiam præstolantur. Spes eruditionis manifesta est, ut fruatur genio suo, invitare doctorem : clara sunt ingenia, quæ instrumentum agitantur desiderii : monitorem requirunt, qui felici sorte didicerunt. Sic ergo sanctitatis tuæ affectione possessus, quanquam me de peritiâ jactare non audeam, vultum tamen præceptoris exspecto : ne degeneri te credas ecclesiasticum germen filio commisisse : quia quamvis memoria mea ad centenos se non valeat fructus extollere ; scit tamen semina multiplicata redhibere cultori. Veni ergo, ut coram positus segetem tuam boni agricolæ vice respicias. Deus procul avertat in-

φώνησις. Attamen eundem Hormisdæ diaconum tacito nomine sanctissimum etiam vocat lib. VII, epist. 20 ad Maximum : *Habes quæ cum diacono sanctissimo de institutis morum nota dicendi ubertate communica*.

² *Servilioni*] Ennodii magistro, a quo ecclesiasticis institutis fuerat imbutus.

vidiam. Ita vomeribus tuis ecclesiasticæ fecunditatis A
planta convaluit, ut nulla sævientis procellæ possit
impulsione subverti. Nolo præiudicio laudi sanctitatis
tuæ gravare conscientiam: inspicias quæ litterarum
testimonio declarantur. Superest, salutatione prælata,
ut ad gaudia tua jam properes: quia divina beneficia
gradibus semper accedunt, et quibus bona conferunt,
meliora polliceantur.

EPISTOLA XV.

ENNODIUS SENARIO.

Nurquam apud Deum fusa deprecatio votivo nu-
datur effectu, apud quem hilaritas lacrymis obtine-
tur, et mœror transit in lætitiã. Aduit Divinitatis
auxilium desideris meis, et te, animæ meæ maior
portio, ¹ de prolivis gentium finibus gratia duce re-
vocavit. Vere non possum epistolam in multa verba B
diffundere, impeditus fleibus, quos gaudia in cumu-
lum adducta pepererunt. Fac, mi domine, parvitati
meæ cœlestis doni plenitudinem non perire. Unum
uterque habeamus hospitium: nec de parietum ang-
ustia sollicitudo generetur; quando unum pectus
sufficiens animabus nostris præstat habitaculum.

EPISTOLA XVI.

ENNODIUS ² PANFRONIO.

Magna sunt gaudiorum imperia: expers est con-
tinentiæ hilaritas, et in vocem gestit erumpere. Venit
optatis desideris dies, et ille quem nunquam de me-
ritis meis, sed semper de superna pietate postulavi,
magnitudinis tuæ splendor accessit: redditus est ge-
neri et moribus tuis apex, per quem conscientiæ fi-
delis in lucem prodire non formidet integritas. Deus C
bone, indulta custodi: auge successibus quod dedi-
sti: fac circa servum tuum primum esse gradum, qui
summus est. Præcipio spe futura, quæ deprecor: ne-
sciunt in foribus hære, quæ cœlo auctore tribuun-
tur. Semper incrementis ad culmen ascenditur, ubi
supernus favor præstat exordium. Quis hoc in vita
hominum vel eorum qui conversationem suam nulla
custodiunt nube sordentem, accessisse sibi die una
gratuletur; te honorum auspicia ingressum, et dulce
meum Senarium ab ultimis terrarum partibus resti-
tutum? Brevis horarum cursus interfuit, ut et tu pa-
latio natus, et ille sit redditus. In veritate dico, et
de Dei misericordia mihi securus spondeo, fragilitati
neæ præidia cœlo obsequente concedi. Spondetur D
mihi, quod vobis est præstitum. Domine mi, saluta-
tionis obsequia suscipiens, rogo ut si quid amoris meo
tribuis, dominum animæ meæ Senarium, ut apud
me maneat, exorare pleniter non omittas. Quod nisi
obtinueris, inultum mihi de hilaritatis cumulo decer-
pisti.

¹ De prolivis gentium finibus] Epist. sequenti: Senarium ab ultimis terrarum partibus restitutum: ex legati ne nimirum aliqua. Frequenter enim delectum in legationis honorem fuisse constat. Cassiodorus lib. IV, epist. 5 Senario: Subiisti sæpe arduæ legationis officium: restitisti regibus non impar assertor, coactus iustitiam nostram et illis ostendere, qui rationem vix poterant cruda obstinatione sentire. Non te terruit contentionibus inflammata auctoritas: subiugasti quinimo

EPISTOLA XVII.

ENNODIUS AVIENO.

Bene magnitudo vestra, dum origini et moribus
præstat obsequium, emendationem sine intervallo
conjungit errori: et quod peccatum sapienter intel-
ligit, priusquam altero denuntiatur, avertit. Quis
credat deliquisse in correctione velocissimum? pene
non vocandus est sectator excessuum, qui obviam
manum ponit in subreptione culparum. Hæc, mi do-
mine, ad ea quæ dignatus es scribere, gratia vestra
duce respondeo. Cæterum humiliorem me propo-
sito actuum meorum pondera reddiderunt: vix miseria
remansi idoneus reformare colloquia. Domine mi,
salutationis obsequia præsentans, Deum rogo, qui
culminibus vestris fructum pro hac qua humilem non
B spernitis, consideratione restituat.

EPISTOLA XVIII.

ENNODIUS FAUSTO.

Vix est ut intentus rebus felicibus adversa præno-
sca: velut sinistrum enim animi omen repudiat, si
quid de austeritate futurorum intellectu præcedente
respexerit: certe ne et alieno tempore amaræ se
misceant, ipsa molestiarum horret agnitio. Nullo cre-
debam intervallo nunc inamabilem Ravennam, dum
erat thesauris meis plena, distare: non me sic siti-
entem fons, æstuantem aura, ut illa ad se non lassum
requies invitabat. At nunc ipsa Roma puto ad lon-
giora, pro peccatorum meorum fasce, translata est.
Ubi est illa, quæ rara putabatur, frequentia littera-
rum? ubi crebra visio? ubi tot solatia diligentia?
C Vere pro meis partibus loquor: detestor vitam, quæ
nec in ærumna constituta est odio. Allegat forsitan
culmen suum, sibi pro superna dispensatione cupita
contigisse. Non est plena felicitas, quando nostrorum
aliquis miseriis duræ sequestrationis affligitur. Deo
credite, non sunt fucata quæ defleo; nec ad expli-
candam cordis tragœdiam, aut epistolaris concinna-
tio sufficit, aut sermonis angustia. Christe, rerum
arbiter, propriæ succurre necessitati; ne humana
fragilitas, ad inmensi fascem doloris non sufficiens,
pressa succumbat. Domine mi, salutationis servitia
dependens, rogo, ut paginalis circa me cura serve-
tur: ut vel hoc remedio inter æstus mens constituta
respiret.

EPISTOLA XIX.

ENNODIUS PARTHENIO.

Non in te admiror sermonis abstinentiam: quia
qui exigua condiderit, nil producit. Credis sub hac
occasione profectus tui latere substantiam? et taci-
turnitatis imperitiam prodit, et infabricata confabu-
latio manifestat infantiam. Interea ante inops gratia

audaciam veritati, et obsecutus ordinationibus nostris in
conscientiam suam barbaros coegisti.

² Panfronio] Sublimem et magnificentem virum ap-
pellavit lib. II, epist. 16, et lib. VI, epist. 14, quibus
illum Fausto commendat. Pro eodem scribit et Aga-
pito epist. 16, ubi aliquid insinuat de Vicariæ digni-
tate, quam illi foris hoc loco gratulatur. Illustrem
virum dicit lib. VII, epist. 1.

non fuisti, sciens quid diligentia, quid amanti sollicitudo flagitaret: factus es bonarum rerum nescius, postquam te ad oblinenda quæ putantur maxima, transmisimus. Quod restat, vale, et accipiens monitoris verba, meliorum te scriptionis assiduitate divulga.

EPISTOLA XX.

ENNODIUS AVITO.

Dum remedia sua quærit affectio, et æstum sollicitudinis colloquio cupit mediante relevari, ardescit animus provisionis beneficio: unde exstingui creditur, geminatum diligentia surgit incendium. Sæpe mihi bajulorum copiam perquirenti inde ægrescere contigit, unde opinabar quod prodesset accidere. Ecce medetur desiderii meis, qui suorum ad vos causa properavit: sit adjumentum necessitatis alienæ, quod propria consideratione suscipitur. Videro quid commendatione mea Bonifacius promoveat: interim opitulatur studiis meis, quod prolixis a me precibus impetravit. Hunc bonis ortum natalibus testis sanguinis mens designat. Germanum suum præfatus in vicinitate Aquileiensi civitatis asserit esse captivum: qui ut a vobis juvetur, exposcit. Sanctæ domus vestræ consuetudo vulgata est: talem vitam honorum actuum obsidem jam dedistis, a qua velut debitum poscat, qui calamitate deprimitur. Domine mi, accipientes plenæ salutationis obsequium, facite exorari, quod sponte consuevistis, ut qui vestris supplex est, alteri eum esse non liceat.

EPISTOLA XXI.

ENNODIUS AVITO.

Astipulatorem me opinionis suæ magnitudo vestra ita supplicatione postulat, quasi ad amicitias recenti adhuc sim incude formatus: aut non genio suo defraudet, qui propositum diligentia sub quacunque occasione commutat. Facessat a Christianis moribus varia de amante sententia: qui officium oris sui dedicaverit laudibus, liberum non habet inchoata desere, ne devenustet præfati mella præconii vilitate sequentium. Videro qui ingenium credat esse sectari novitatem; ego ut tarde amicos eligo, ita in his indemutabiliter persevero. Mibi adsum, quotiens opinionem vestram astris æquavero: quia apud quos ignoti sumus moribus nostris, de sodalibus æstimamur. Vere fateor splendorem conscientia vestræ, famæ vice, copiosius effudi. Ante adventum culminis tui, obsequio sermonis mei in Liguria, quanti essetis, innotuit. Deo gratias, qui cum sententia mea generalitatem fecit habere concordiam. Utinam me non humiliaret paupertas eloquii! plus habent vota de meritis tuis, quam proferat lingua de laudibus: inops facundia per quoscunque sirepitis quæ gloriæ potuerunt convenire, non tacui. Facta est lux genii vestri conscientia meæ demonstratio. Procul

¹ In edit. Schotti, *ingenuum*.

² In edit. Schotti, *effundi*.

³ *Venantio*] Viro clarissimo, lib. iv, epist. 9. Duos hujus ævi Venantios commemorat Cassiodorus. Unum virum spectabilem, correctorem Lucaniae et Brutiorum lib. iii, epist. 8 et 46, quem quidem eundem

Avertat divinitas, ne unquam testimonio meo fragilitas claris moribus inimica subripiat. Nulla est, quam opime texuistis, in vobis erroris causa quam recoram: et si pro meritis meis exstiuisset, bonorum veterum recordatione sopiretur. Quod restat, valete, mi domine, et iter meum votorum benignitate prosecuti, caritatis recordatione absentia meæ damna pensate.

EPISTOLA XXII.

ENNODIUS VENANTIO.

Si proximitas sanguinis ad diligentiam mentes invitat, pii amoris obsecutus imperiis, gestio me prævium præstitisse sermonem, et orditum paginas amplectendis viam reserasse colloquiis. Diu quidem cassa expectatione maceratus, dum operior paginas, non emisi. Sed calcaribus suis animum meum fodit affectio, et ad tabellarum munia priorem fecit accedere. Habes prærogativam, si bene conjicio, plus amanti: qui et post productum silentii vestri studium loquor, et debeo verecundia commendare quod tacui. Nunc tamen, ne epistolaris concinnatio transgressa terminum devenustet auctorem, salutationis servitia deponendo, etsi mereor, dignationi vestræ conciliandus occurro: quia potiorum sublimitas communionem geminatur, et facem præfert eminentissimo gratia concessa subjectis.

EPISTOLA XXIII.

ENNODIUS CONSTANTIO.

Si liceret cum magnitudine vestra æqua sorte contendere: si honores, ætas, meritum quod vobis facem prætulit, nos non in umbram cogeret, ego potius culmen vestrum de tabellarum abstinentia jure culpam; qui postquam ad urbem Romam profecti estis, nulla me recordationis fruge sublevastis. Sed vide, per rerum providentiam quam cauta est seniorum dispensatio, et fabricatis plena sermonibus: prævenitur querelis innocentia: et ne dolorem suum in lucem producat, arguitur: sit rea, ne faciat. Ergo hæc mihi digrediens promissa contuleras? hæc deosculatum fiducia sublevasti, ut crederem mei immemores vos futuros? an ad aliud attributa sunt paginae, nisi ut secreta pectorum oris clave manifestent? Sed abstineo prolixitate paginali, ne grandior generet confabulatio producta rancorem. Ad salutationis obsequia me reduco, rogans ut pro me apud apostolos Dei preces effundas, ut eorum beneficiis mortalis angustia superetur obscenitas, et de puro mandatorum cœlestium tramite mens serena gratuletur.

EPISTOLA XXIV.

ENNODIUS LACONIO.

Bene cupitis superna dispensatio dedit effectum, et de negotiosi occasione colloqui fraternam refovens diligentiam, quod putabatur necessarium, fecit optabile. Hinc cœlestis cura nepti meæ procum non omnino a sanguine nostro peregrinantem jussit occidere:

fuisse cum Ennodiano nihil vetat. Alterum Liberii filium, virum illustrem, qui comes domesticorum vacans, creatur a Theoderico lib. ii, epist. 15, et Venantius patricius dicitur lib. iv, epist. 36.

⁴ In edit. Schotti, *Habeo*.

⁵ *Generalitatem*] An generalem? Sed nihil muto.

ut dum consulendi instat opportunitas, sancto amori A pabula præstarentur. Vix sustinebam, fateor, procurati studia longa silentii : sed interpretes mitior putabam applicandum timori quod subducebatur affectui. Deo gratias qui ad usum styli fraternitatem vestram reduxit et gratiæ. ¹ Divinis tamen legibus cognationem indiculo comprehensam in matrimonio licere sociari, sine dubitatione noveritis. Sed continuo ad urbem Romam homines meos dirigo, exacerus a venerabili papa super hac parte responsum, ut animum vestrum potioris præcepti firmet auctoritas. Domine, ut supra, salutationem plenissimam accipientes, sanctum quoque et communem patrem parilis noveritis esse sententiæ : cujus ad vos per hominem meum, si divinus favor annuerit, cum sedis apostolicæ apicibus litteras destinabo.

EPISTOLA XXV.

ENNODIUS AVITO.

Quam sæpe aliena peccata nos ingravant, et quod a nobis non oritur, jure nostro imputatur excessui ! Ex me didici fidem veterum non perire, dum per negotia novella cana poetarum reparatur annuntiatio. De me dictum æstimo, *Decidit infelix alieno vulnere (Æneid. x)*. Super expectandæ memoriæ viri Sabini ² filio exhibetur præfata concinnatio : qui hæcenus ægritudinis tentus obstaculis, sine vitio suo constituta violavit. Fateor, pene animum meum reum fecerat magnitudinis vestræ dives assertio, et credebam culpam esse propriam, quam conscientia non habebat. Ecce, ut primum in bonam valetudinem reductus est, Mediolanum cum summa properatione comieavit. Cætera apud vos alleganda esse non credidi : quia qui commendat magnis viris justitiam, oblivionem videtur æquitatis opponere. Domine mi, salutationis plenissimæ munus exhibeo : et quod superest, quæso ut status circa me gratiæ vestræ, quamvis sit plenissimus, adhuc tamen recipere cogatur augmenta.

EPISTOLA XXVI.

ENNODIUS AGAPITO.

Resistunt peccata desideriis, et ut meritorum status delinquentibus innotescat, a labiorum proximitate cupita subtrahuntur. Acris affligunt oblati, cum

¹ *Divinis tamen legibus*] Cognati generis matrimonia et divinæ leges coercuerunt et humanæ, tum civiles tum canonicæ. Ac sacris quidem Litteris apud Hebræos de paucis inque proximis cautum fuit : nec longius fere processit interdictum, quam ne cui fratris sororisve filia copularetur. Imperatores Christiani etiam consobrinæ jungi veterunt, ut Theodosius, tantum, ut Sex. Victoris verbis utar, *pudori tribuens et continentie, ut consobrinarum nuptias veterit tanquam sororum*. Quare sine principis venia duci non licebat : quod declarat Cassiodori *Formula qua consobrina legitima fiat uxor*. Ecclesiasticæ vero leges, quæ incestas hodie nuptias quarto gradu delinunt, ad septimum usque gradum aliquando provectæ sunt. At Ennodii sæculo mos adhuc indulgentior. Qui enim de ea re canones erant, intra vetitos sacris

perant : potior sitis est, quam undarum gustus exaggerat : non urunt memoriam prima fronte negata beneficia : quis ferat ingestam oculis æquo animo se perdidisse dulcedinem ? Sed recte ista ad supernam remittuntur providentiam : quæ cœlestis dispensatio mysterii idcirco humanis dispositionibus manus opponit, ut votorum præstet effectum. Sanctus pater vester libenter se pariturum jussioni magnitudinis vestræ fuerat de mea occasione pollicitus : sed animum ejus in diversam partem pro utilitate, quantum dicit, Ecclesiæ supervenientia rapuere consilia ; sicut præfati pagina ad vos directa declaravit. Præstolatur tamen super negotio designato magnitudinis vestræ secunda colloquia : quo manifestius in fratris vestri Faustii patricii utilitate me esse necessarium reseretur : **C**ubus gratiæ nihil sibi æstimat liberum derogare. Quod restat, obsequii mei humilitate suscepta precor, ut opifex qui culmini vestræ parvitatæ meæ curam est dignatus infundere, ipse per vos sequenda disponat.

EPISTOLA XXVII.

ENNODIUS EUGENETI.

Supra modum me sollicitant procurati studia indefessa silentii : et licet animus in statione sit positus, contristat sermonis abstinentia, quæ vivis imaginibus secretum pectoris oris clave manifestat. Patior quidem interdum caritatem sub paginarum promulgatione simulari : nunquam tamen credo his muniis abstinere qui diligunt. Referat forte magnitudo vestra publicæ occupationis curam locum scriptis familiaribus non dedisse. Sed idem status erat, cum præcedente tempore colloquia culmen vestrum crebra præstabat : nec ³ aulicis deputatus ita premebatur excubiis, ut promissi amoris memoriam non haberet. Quis favis toxica, quis cœcum fontibus clandestinus susurrator admisit ? aut forte quod fuerat de affectione subreptum ad iudicium retulistis ? Sed ego occupare vos paginarum promulgatione non differo : ut ad usum veterem, cessantibus promissæ dignationis stimulis, vel garrulitatis meæ provocati fruge redeatis. Domine mi, salutationis obsequium plena humilitate persolvens, indico me vestris cupidum esse aspectibus præsentari ; si tamen faciendum, perpen- **D**is quæ vobis cordi esse non dubito, rescribatis.

Litteris ac principum legibus gradus fere consistebant, ut synodus Azathensis c. 61, Epamensis c. 30, Aurelianensis III, c. 10. Sive ergo divinas leges hoc loco interpretare quæ sacris Litteris continentur, sive sacros canones ita vocet, quo modo Græci *θετὸς νόμος*, et divinas regulas passim Latini ; parvum erat illo tempore discrimen.

² *Sabini filio*] Pro eodem scribit etiam epist. 13 et 14 libri sequentis ad Avitum eundem.

³ *Aulicis excubiis*] Quæ-turæ palatinæ qua fungebatur, ut dictum est ad epist. 26 lib. IV.

⁴ *Culmini vestræ*] Malim equidem, c. vestro. Sed *ἀπὸ τοῦ*.

⁵ Est in opusculis Sirmoadi, ea de re *questio triplicis*.

LIBER SEXTUS.

EPISTOLA PRIMA.

ENNODIUS ¹ PARTHENIO.

Nisi te effictim diligerem, et pii cordis soliditas indemurabili radice constaret, posset injuriarum dolore provocatus, vel cum pueriliter irasceris, vel cum arroganter supplicas, commoveri. Nihil enim invenio, quod sit fabricata humilitate superbius. Præfero contumelias fucatæ frontis obsequiis: transit amaritudinem dulcedat simulata. Non opus est deprecationibus, si quæ te catena nectat intelligis. Poscant pro excessibus veniam, quibus est liberum non parere. Ita famulos nobis cœlestis judicii claritudo deputavit, ut in quacunque mens parte deflexerit, illorum necessitas inclinetur. Ille exspectat clemens, qui restrictum, si velit, refutare possit imperium. Haud procul te ab hoc ordine evagari potestas mihi a Deo attributa patietur. Optare te convenit ne mansuetudinem quam in me prædicas meritorum tuorum consideratio justa devenustet, et pietatis trahentem culparum multitudo depretiet. Licet, ni fallor, misericorditer vindicta comitatur errantem, nec ulla est potior patientia nisi quæ vitii aditum non recludit, a te tam n facessat indignatio nostra: quia quod deliqueris, non inclusus dolor et gratia salente servatus, sed verbera castigabunt. Nunc uno modo in cicatricem cogere vulnera intemperatis sermonibus ingesta prævalebis, si te per culmina liberalis studii ingenuum doctrina monstraverit. Veniam, nisi peritia suffragante, non exiges: mutata, qua notus sum, lege parcendi, circa desidem sævitiam sub perennitate servabo. Quod restat, Deum precor, ut valeas, et de versibus tuis, cœlesti favore comitatus, spernæugeas quam dedisti.

EPISTOLA II.

ENNODIUS FASTO.

Somma gaudiorum est opportunitas perlatoris, qui minister diligentia per necessitates suas desiderii obsequium præstat alienis. Hunc quidem honestas commendat, et peregrinus ab officio mercatoris pudor insinuat: jungitur, quod et notitia culminis vestri ad fidem probitatis accessit. Nam scriptionis venerandæ frugibus ipso comente satiatum sum. Refundo ergo depositum, officii lege contractus; et quem in Liguria positum pro virium mediocritate suscepi, ad potissima patrocina tabella prosequente

¹ Parthenio] Germanæ Ennodii sororis filium fuisse docuerunt nos aliquot superiore libro epistola, quibus Parthenium Romanum audiorum causa proficiscentem commendatione sua prosecutus est. Sed sorori nomen quod fuerit, nusquam indicat. Euprapiam enim non esse id ostendit, quod Euprepia filius quæ unicum habuit, Lupicinus, non Parthenius vocabatur. Deinde Euprepia vidua erat; Parthenii vero pater superstes lib. vii, epist. 30 et 31. Parthenii porro nobilitatem et felicia eruditionis auspicia celebrat in Dictione 4 scholastica, qua gratias agit grammatico, quando Parthenius bene recitavit: item libri

A transmitto. Quod superest, reverentiæ vestræ quidquid habet humilitas devotionis offerimus, supplicans ut litteras vestras vel pro mearum assiduitate jam merear.

EPISTOLA III.

ENNODIUS EUPREPIAE.

Rerum omnium cursus obsequiis corporis, animarum constat imperio: aliud nobilitat cœlestis affinitas, aliud abjectio terrena submittit. Nec liberum est ut quo mens Deo parente collata deflexerit, quod de ultimis assumptum est non sequatur: nec licet militem obviam manum decretis imperatoris afferre. Hinc Crispus asseruit aliud nobis cum diis, aliud cum belluis esse commune. Hujus secreti ratione cum absentibus peregrinamur, et salva membrorum valetudine, amantum febribus æstuamus: per hæc vincula nulla itinerum interjectione dividimur, et segregati habitaculis, in unum studiis convenimus. Nosti, soror venerabilis, et omnem apud me transgressa dulcedinem, quæ præfationem exegisset occasio. Nunc aperta tecum et prodiga pudoris fronte congrediar. Vix quæ ante direxeras blandimenta sustinui: post admonitionem meam duplicia in litteris mella fudisti, quæ tota pectoris secreta concuterent et ad desiderium tui captivam animam relicta corporis sede transferrent. Quam timeo ne rursus ad incertum remittatur affectio; et cum tota mens diligentia vela laxaverit, subducta periculum statione patiat! Animus meus quia fuci sit nescius cognovisti; nec detestabilem inter amantes urbanitatem possit assumere. Tua rursus diversum sexus et natura pollicetur, ut dicit sapientissimus Salomon: Anima quæ in saturitate est, favis illudit (Prov. xxvii, 7). Scit verborum meorum testis et iudex, disposuisse me (nisi forte subdolo gratiæ sapore decipiar, et degustata caritatis sitienti pocula oblata submoveris) spiritalis conjugii non simulacrum, sed ipsam implere veritatem. Ut dum inter nos unum velle, et unum nolle constiterit, vel quod bonos ad imitationem stimulet, vel quod malos afficiat, omnium oculis et mentibus exhibere. Tu tantum, Deo medio, adversus omnem quæ ex invidia nascitur impugnationem, firmam promitte et indemutabilem servandam esse constantiam. Quocirca vale, mi domina, et brevi pro maximis admonitione contenta,

hujus epist. 23. Quibus argumentis ducor, ut de Parthenio illo conjiciam, qui magister officiorum ac patricius tandem fuit: ad quem exstat elegiacam carmen Aratoris, quod lib. ix producemus, in quo singularem ejus eruditionem cum generis nobilitate conjunctam, ac diversas legationes commemorat.

¹ Sallust. in Catil.

² Anima quæ in saturitate] Cassianus collat. 14, cap. 13: Anima quæ in satietate est, favis illudit. Est lectio interpretum LXX: ψυχή ἐν πληρωσῇ οὐκ ἐπιπλεῖται. Nec multum discrepat Vulgata, Anima saturata calcabilis favam.

quia nec epistolaris concinnatio plura patitur, nec ratio penetralium paginis debere committi, si ad hæc quæ indicata sunt voto et fide respondes, propriæ scriptionis testimonio pollicere.

EPISTOLA IV.

ENNODIUS FAUSTO.

Non scripsi, ut amaro incommoditatis meæ indicio vos gravarem; sed ut sollicitudinem vestram, quatenus insistet orationibus, convenirem. Male oculos meos ante receptæ valetudinis substantiam impositus labor accepit, omne a me vobiscum lumen abscessit. Satis sit significasse quod patior. Vestrum est prosperitatem meam a Deo quem precibus placatis exigere, et reseranti litterarum fores crebris opem ferre colloquiis. Domine mi, Deum quæso, ut illud a vobis indicari faciat quod me delectet agnoscere.

EPISTOLA V.

ENNODIUS AURELIANO.

Non est fiducia mea præcognitis nudata successibus. Validus in affectione est, quem animo meo diligentiae memorem justa sum æstimatione pollicitus. Gratias tibi, superna dispensatio, quæ humanis rebus prosperorum fructum de adversitatis occasione largiris, nec pateris in ordine suo tristia permanere. Nescio quid magnitudini vestræ hostilis malitia de patrimonii ubertate decerpserit; tamen sub hoc titulo invictissimi domini multum locupletem gratiam comparavit. Bona est jactura substantiæ, si inclyti notitia principis dispendis invenitur. Non est facultatum formidanda decessio, si per eum qui omnes vincat divitias, summi Domini amor acquiritur. Iluc accedit quod nec illa imminutio, dum facta est lucri mater et honorum via, impactæ humilitatis potuit tenere substantiam. Sic reparata sunt quæ inimicus eripuit, ut adhuc gaudiorum cumulum præstoleris. Supersunt quæ in spe habeantur, cum culmini tuo contigerit maxima jam tenere. His beneficiis, cælo auctore collatis, notitiæ et communionis nostræ bona jungamus. Quando mihi tantum virum; nisi per illa quæ præfatus sum, contigisset agnoscere? Sed augeant superna quæ tribuunt; et ad quæ desideria porriguntur, divina nos cura perducatur. Quod restat, vale, mi domine, et amantem tui crebris fove colloquiis: quia nisi epistolaris concinnatio teneret terminum lege præscriptum, gaudia me in multa verba diffunderent.

EPISTOLA VI.

ENNODIUS ¹ BOETIO.

Par quidem fuerat unis litteris magnitudinis tuæ respondisse simpliciter, nec geminare debere colloquia semel obnoxium: sed cæutione ad hoc, non inscitia devolutus sum. De utriusque enim epistolis,

¹ *Boetio*] Hæc secunda Ennodii ad Boetium est epistola: et contra prima videtur quæ sequentis libri est duodecima. Adeo verum est quod monuimus, epistolarum Ennodii seriem ubique rectam non esse. Jam in nominis scripturâ variant codices. Nam alii Boetium scribunt, alii Boethium: quod quidem, si Græcæ vocis origo spectetur, rectius erat. Sed usus obtinuit, ut Boetium potius dicamus. Et jam olim va-

una obsequitur debito, altera præstatur affectui. Credite, nefas putavi non cum fenore suo restituere quod mens venerabilis prima contulerat. Dulciora sunt ante exemplum bona diligentiae: nec tantum habet virum aut genii qui amicitiarum callem secundus ingreditur. Summatim sibi gratiam non potest vindicare, cui in amore forma præstatur: impudentiæ est non respondere caritati, cum manifestet res bene orta virtutem. Hæc in festinatione perlatoris celer scripsi. Latius posthac verba diffundam: nec maciem ingenii mei, dum merita vestra respiciuntur, aspiciam: si tamen desideriis meis tabellarum frequentiam commodetis. Domine mi, salutationis uberrimæ servitia dependens, quæso, ut memoriam proximitatis vos habere signent promulgata sine intermissione colloquia.

EPISTOLA VII.

ENNODIUS AVIENO.

Diu est quod desideriis veracibus suspensus solo litterarum pascor officio: dum enim magnitudinem vestram alloquor, votivo me æsimo non deesse conspectui. Sed remediis suis animus ægrescit afflictus; et quod diligentiae pabulum invenitur, hoc magis macerat de amoris fruge jejuniû. Vere, domine, sic vos lumina mea Deus servet incolumes; quia si aut vires corporis mei sivissent, aut festinatio domni, Ravennam totis intentionis meæ viribus expetissem. Sed si Deus voluerit, salva vita domni mei patris vestri, et domnæ matris, post Pascha cum adiutorio superno veniam, ut vobis visis ad opem vitæ revalescam. Domine mi, salutationem uberrimam dicens precor, ut omnes sanctos orare pro me instantissime procuretis.

EPISTOLA VIII.

ENNODIUS SENARIO.

Quamvis pro peccatis meis etiam litterarum vestrarum solatia subducantur, ego tamen memor debiti quo me per gratiam vestram, ut Dei memores, obligastis, scribere non omitto: sperans, domne Senari, ut Deum quem in me cogitasti, semper attendas et frequenter mihi litterarum vestrarum munus imperitias. Domne mi, saluto plurimum reverentia consueta, et imploro ut per omnes sanctorum basilicas pro afflictione mea Deum rogare non desinas.

EPISTOLA IX.

ENNODIUS FAUSTO.

Quamvis ad tutelam pontificis innocentia officii ejus comes assistat; nec opus sit humanis solatiis ei qui humanitatem professione superavit, scit tamen omnipotens Deus, me sancti episcopi portitoris præsentium jussioni exactum impendisse colloquium.

riabant sculpti lapides, ut Romanus hic in æde beatæ Agnes suburbana.

VALENS V. D. COMIT. DEPOSITUS

KAL. JUL. CONS. BOETHI V. C.

Et aliter in D. Laurentii tetrastylo extra muros.

GENEROSUS EUNUCHUS DEPOSITUS

IN FACE VII. ID. OCTOB. BOETIO V. C. CONS.

Diu enim renisus sum, ne arrogans videretur, ¹ si A minister antistitem, et apud sanctissimam conscientiam potissimum vix mediocri assereret. Sed perfecta obedientia est, quidquid summus exigit, non negari. Et ideo prælato debitæ salutationis obsequio, precor, ut ad consolationem multis impugnationibus prægravati subsidium conferatis: quatenus singularis boni rem facientes, non patiamini immeritum sacerdotem diuturnæ subjacere mœstitiæ.

EPISTOLA X.

ENNODIUS FAUSTO.

Dens, qui honorum operum animo vestro inseruit affectum, ipse obsequentem sibi longa felicissimum ætate tueatur: quia quamvis innocentia quam fovetis, indesinentes pro vobis ducat excubias; obligati tamen beneficiis vestris non possunt quæ pro vobis Deo debent vota comprimere: quia pro impensis gratias non referre et Deus in carne constitutus exhorruit. Utinam tantum valerem pro rebus verborum tribuere, quantum sentio me debere! His tamen, quod ad aliam mercedem vestram pertineat, suggerere non omitto, ut chartam quam in causa Laurentii tabularii comensis fecistis, impletam mihi transmitti jubeatis; et pro illa caeca muliere quam Martinus conductor ² de Moditia opprimit, comitis patrimonii litteras tollatis, quibus jubeatur, quod ei abstulit mancipium, sine dilatione reformare: quia quod in præsentem in mandatis accepit, facere pro rustica temeritate contemnit.

EPISTOLA XI.

ENNODIUS AVIENO.

Digressio de Mediolanensi urbe ³ communi domino, C sola in consolatione remanserunt solatia litterarum: quia dum sermo ad vos dirigitur, aliqua præsentiam vestræ desiderii meis imago blanditur. Quod et a vobis dominis meis, ut crebro faciatis, exposco; cogitantes absentiam vestram hac sola posse assiduitate sustineri. Habeant felicissimi votivam præsentiam: mihi delicta mea cogitanti epistolaris cura sufficiet. Domine mi, salutem uberrimam dicens, precor, ut per sanctos Domini pro me preces fundere minime desistatis, et Domino gratias referre, cujus circa me beneficia etiam insperata tribuuntur.

EPISTOLA XII.

ENNODIUS LIBERIO, EUGENETI, AGAPITO, SENARIO, ALBINO.

Uberioribus opus est paginis, ubi fides claudicat D perlatoris: per amantem mei cultorem vestrum Stephanum diaconum, sufficit parca collocutio: qui transgrediens epistolas in multa verba diffusas, præfert affluentibus necessaria, dum compendio fidelis arcani

¹ Si minister antistitem] Diaconus episcopum. *Αὐτονοός* est minister. Quos ergo diaconos Græca voce in Ecclesia nuncupamus, ministros etiam simpliciter appellabant. Commodianus:

MINISTRIS.

- ☩ Ministerium Christi, Zacones, exercete caste.
- Idecirco ministri facite præcepta magistri.
- ☩ Nolite fugere personam judicis æqui.
- Integrate locum vestrum, per omnia docti.
- ☩ Sursum intendentes, semper Deo summo devoti.
- ☩ Tota Deo reddite iniuncta sacra ministeria sæ.

Fortasse *mysterium*.

PATROL. LXIII.

A alleganda non supprimit. Quod restat, Valere me, Deo auspice, nuntians, prosperitatis vestræ bona disquiri, et plenum reddito salutationis obsequium, deprecatus, ut fiduciam meam incorrupta dignationis vestræ non denudet integritas.

EPISTOLA XIII.

ENNODIUS AVITO.

Importunum me facit aliena necessitas, quia debeo pro deprecante sermonem. Lex propositi intercessionis refutat avaritiam. Nam ad conscientiam meam sarcinam jungitur, si respuam supplicentem. Expectandæ memoriæ Sabini filius ad diem constitutum sententiam præstolaturus occurrit: sed agellum suum utilitatis ratione est coactus expetere; quia et fidejussor et exsecutor defuncta die defuerunt. Abjurantem me de præfati negotio ultra vilescere bajulus impulit, ut ad eum nuntios, quatenus rursus occurreret, destinarem: quod me fecisse significo. Nunc salutationis meæ dicens obsequia, in potestate est culminis vestri, in prædicti causa, quid justitia quam fovetis, quid fiducia quam dedistis mereatur ostendere.

EPISTOLA XIV.

ENNODIUS AVITO.

Scio mea apud vos clamare silentia; nec quidquam fieri, quod non secreta interpretatione teneatur. Ego tamen a scriptione non destiti; nec sublimis memoriæ viri Sabini filium fabricato ingenio a judicatione subtraxi, qui violentias in agello suo perpeusus, hactenus operam dicitur navasse cum barbaris. Credite mihi, aderit secutus examini, et disceptationem vestram sine aliqua formidine veniet ingressurus. Domine mi, salutari reverentiam dicens, precor ut personam meam tanti habeatis insitæ dudum affectionis recordatione fulcire.

EPISTOLA XV.

ENNODIUS FAUSTO.

Bene providentiæ superna disponit, ut dum a me beneficia postulantur, sic sollicitudo mea votivos inveniat perlatores. Facessat negare aliis quod mihi tribuo: et illud avaritia sordente continere, quod sublevat largientem. Simplicianus præsentium bajulus, adolescens nobilissimus, natalem scientiæ sedem Romam conatus expetere, hoc sibi credidit pro singulari evenire compendio, si ad notitiam culminis vestri duce pagina perveniret. Cui ego nequaquam volui cupita subtrahere, sciens consuetudinis vestræ esse quod reliqui faciunt exorati. Nunc, mi domine, servitia salutationis accipientes, facite ut præfatum peregrinationis dura non onerent: meque crebra

☩ Rebus in diversis exemplum date parati.

☩ Inclinate caput vestri nam pastoribus ipsi.

☩ Sic fiet ut Christi populo sitis probati.

² De moditia] Modoetia: quod notum est Liguria oppidum haud procul Mediolano, ubi Longobardorum et Italiæ reges olim coronati. Moditia pro Modoetia pari antiquariorum licentia scriptum, ac mira pro incera, id est *μοίρα* apud Sidonium, et metici pro metoeci *αἰτοιοι*, in vetere Galli auctoris panegyrico.

³ Communi domino] Fausto, patre Avieno.

scriptionis vestrae per hanc impetratam frequentiam A dignetur; quatenus sub confabulatione votiva pia relevare munia non desistant.

EPISTOLA XVI.

ENNODIUS LUMINOSO.

Non deberent esse negotiosa colloquia quae pro remedio sibi amor invenit, nec religionis stipendium ad necessaria nos oporteret evocare commercia: quia dulce esset epistolarum munia soli militare concordiae, nec rem diligentiae in aucupia transferre compendii. Sed res ad hoc rediit, ut nisi senior caritas quae inter nos ab ipso vitae lumine sumpsit exordium, et per varias profectuum vires messem gratiae perduxit ad aream, compulsa pro meis partibus stimulo scriptionis assurgat, grandi ingratitude et detrimentorum sterilitate percutiat. ¹ Meminit amplitudo vestra, quae de expensis quae apud Ravennam episcopus meus fecerat, me ei redhibitionem promittente, pro sedis apostolicae utilitate, vobiscum fuerit collocutus. De qua restituenda celerem promiseratis effectum: sed pro peccatis meis nescio qui casus opposuit manus. De qua ad me praedicti antistitis se convertit intentio, ut vix inducias ad sacratissimam urbem tribuerit destinandi. Nunc post Deum in vobis causa est; qui potestis et personam meam offensione pontificis mei et detrimentis eripere; ne officium fidei mihi uni peperisse videatur adversa. Domine mi, salutationis munera persolvens, Dominum precor, ut animum vestrum ad utilitatis meae considerationem incunctanter invitet. Ego quid amplius facerem invenire non potui, nisi ut eum allegatione manifesta fidum mihi dirigerem perlatores.

EPISTOLA XVII.

ENNODIUS MARCELLINO EPISCOPO.

Magnifici viri domni Stephanioni filii vestri facit dignatio ut beatitudini vestrae legendus occurram, cujus beneficio itineris caritas detrimenta non patitur, et quod praesentia non valet, sermone compensat. His ergo servitia apostolatus vestro debita repraesentata, quaero ut me orationum suffragio sublevetis: quatenus insertus venerabili conscientiae, de omni merear dignationis vestrae fruge gratulari; quia fiducia mea coronam vestram non ambigo responsuram.

EPISTOLA XVIII.

ENNODIUS DOMINICAE.

Fecit magnitudo vestra quod et sanctis moribus suis debet et sanguini, ut propinquitatis memoriam silentii non patitur torpore languescere. In quacunque terrarum parte vivit affinitas, nec separantur regionibus parentelae catena sociati. Credite mihi, dilectio sancta non deperit, nec ullum patitur per divisionis itinera natura dispendium. Nam generum vestrorum tantum mihi noveritis caritatis impendere, quantum ad vicissitudinem nulla satisfactio existat idonea. Quod superest, domina mi, accipientes debite salutationis affectum, Deum precor, ut in bono mutuo felicitatis videndi vos occasionem conferre

¹ Inf. epist. 33.

EPISTOLA XIX.

ENNODIUS FAUSTO.

Postquam desideris meis videndi vos facultas elapsa est, rerum ad litteras mens revertitur: cogitur abjuratum postere paginale subsidium, et institutam melioribus copiis animam, quasi vilioris cibi alere aut sustentare commercio. O quam grave est, quotiens variis necessitatibus obsequentem fugitiva libertas ad nova invitata transducat! Quae dura sunt, continuatione franguntur: multum de gravitate oneris usus incidit; nobilis conditio ad optata quae non sunt mensura perducit; levior sors est curis fugibus occupati. Hoc sum infelicior peccatorum fasce, quod de bonarum rerum sapore gustavi. Sed hinc alias. Deo reliquenda sunt, quae humano remedium nesciunt habere consilio. Vobis interim reverentiam salutationis impendens, reditus mei facere indicia non omisi, cupiens pari scriptionis vestrae hilaritate relevari.

EPISTOLA XX.

ENNODIUS FAUSTO.

Ignoratur honorum sapor in prosperis; vix dignoscitur superni qualitas beneficii, dum tenetur; post migrationem cupita dulcescunt; desiderii pretia in manibus constituta nescimus. Vere fateor, quandiu Ravenna vos habuit, sinistrum omen credidi cogitare quae patior; nec inter res secundas, quasi malignus propriae felicitatis interpretis, quae per absentiam vestram evenire poterant suspiravi. Non debui merita mea, si ab homine non separarer, agnoscere, nec intelligere fugitivum esse, quod sectanti peccata blanditur. Sed quid epistolaris concinnatio castigatae terminum dictionis excedit? Ferat his rebus medelam, cujus imperio universa famulantur. Ego tamen propter quod attributa sunt paginae, valeo substantia corporali; et per haec munia, sub Dei ope, ut prosperitas vestra nuntietur exspecto. Accipite ergo obsequia mea; et si quid inter haec quae mecum geri didicistis, eventus dexter attulerit, sine dissimulationis obstaculo nuntiate.

EPISTOLA XXI.

ENNODIUS FAUSTO.

In occasione rapui solvendae humilitatis personam domesticus perlatoris. Desideriis meis militabit, quod in aliorum negotiorum efficacia providistis. Fateor, durum credidi vicinior litteras denegare, qui nunquam potui in longinquo constitutus abstinere colloquiis. Visum enim mihi sum, Ravennatibus occupatus excubiis, magnitudinem vestram quadam mentis dextera contigiisse. Idcirco ad levamen desiderii scripta proregavi, ut quod vivis subtraheretur affatibus, lectione pensarem. Ergo honorem salutati exhibens, rogo, ut me huiusmodi, quotiens opportunitas ingesta fuerit, remediis sublevetis, in quibus absentia unicum habet divina provisione subsidium. Agnovistis quae sit curatio affectione languenti: vestrum est medelam aegris animis non negare.

EPISTOLA XXII.

ENNODIUS EUGENETI.

Diligentia est multiplicium causa paginarum. Reverentia vestra debetur, quod a scriptione non tempero: testis gaudii non patitur vox defectum, quia statum valetudinis vestrae tatus excepi. Valete.

EPISTOLA XXIII.

ENNODIUS PARTHEMO.

Deo auspice affectionis tuae primordia convalescant: ad sui desiderii communibus, per quem vestra studia sorbuntur. Declarasti te scriptoris face urbem amicam liberalibus studiis jam tenere: praemiis in foribus quod avara parentum vota superaret. Non sum dictionis tuae rigidus aestimator, nec respectu tenuitatem praesentium, cui secutura blandiantur. Quotiens vomeribus terram scribis, animus de spe venturae frugis elevatur: temper de herbis aristarum divitias amictus rationis intelligi: difficiens rusticandi adhuc in candore pomorum populos jam mestur. Facessat adversitas, et quodquid parum peccata discat. Ductus mihi orationum tuae et si eloquentiae nitore non subsistit, Latianis tamen verba sapore radiavit. Fluxit sermo non absortus; lectionis tamen opibus ampliandus. Sed quid ego post tantum iudicem, cujus oribus operis tui concinnationem placare signasti, quasi post viros aures, strepui? Mihi quicunque placuit, examen securus ingreditur, fructu ab illo praedicta pravalet favorem etiam ab inimicis exigere. Labora ergo, ut felix bene cepta eventus extollat: honestorum te obsequis indesinenter impende; eos qui consortio se tuo possunt, debens comitibus nostris reverentiam, velut veneni potum iuge; profectum tuum paginis scire cupido semper annuntia. Quod superest, vale, et omnibus superni favoris adiutus auxiliis, familiae tuae de petitis messe responde.

EPISTOLA XXIV.

ENNODIUS ARCHOTANIE.

Quantis ius affectionis, consanguinitatis lege constitutum, regionum prolixitate non pereat, nec catena generis quae animas necit, terrarum separatione dividatur, etiam pabulum caritatis est, aut videre, aut officio sermonis appellare quem diligas: nescienter secreta mentium, nisi prodicione linguarum. Haec in una vocavit antiquitas, et illa quae pectoribus clausa sunt, non latent. Ego Gallias quae totum me propter vos eimi vindicant, si oculis non inspicio, affectum non desero. Gratias tamen praesentium perlatori, qui necessitatis suae occasione desiderii meis promissis, et inter castus animarum quibus bajulus ducat, optatum praebere officium. Salutans ergo meritum debite, precor ut portitor beneficii sui vicem recipiat, et qui in gaudio meo opitulatus est, suis vobis salutem per me erodat effectum.

EPISTOLA XXV.

ENNODIUS FAUSTO.

Scit magnitudo vestra quae me honorant praesudicio studiosorum liberalium sectatores, tanquam rem sibi debitam commendationis meae scripta possentes. In

¹ Forte salutem.

A usu est, vos beneficia, me verba conferre, et magnitudinem rerum desiderium vincere postulantis. Si ab his munis temperem, salvo munerum vestrorum genio, ego votum benevoli non habebō. Perlator praesentium Pertinax teste apud vos mansum suorum pudore vulgabitur: qui in astipulatione stemmatis usurus est bono veretundiae, per quem, indicii valetudinis meae pro vestro desiderio factis, precor ut fiducia suae fructum capiat ex dignationis vestrae messe locupletem: et quotiens votivus commentum cursus accesserit, ad sublevandum me, quae in amoris solatio accipitis, paginas destinatae.

EPISTOLA XXVI.

ENNODIUS EUPREPIAE.

Debentur quidem necessitati silentia, sed scripta diligentiae. Exigit metus abstinentiam tabellarum; sed interdum cedit affectui. Vix aliquibus acquiescit obstaculis mens amantis, servet ad redhibenda gratiae stipendia potius cum velatur. Ecce praelocutus quae me causa ab his munis suspenderet; relinquo conscientiae vestrae quae faciat obsequentem. Deum tamen precatus, in bona me valetudine, vel Lupicium nostrum esse significo: hoc de vobis cupiens, quae a me sunt prorogata cognoscere. Nolo tamen curam vestram sequestrati pignoris fasce deprimatis: credite conscientiae meae; plus illi per studium debeo, quam ipsa exhibere poteras per naturam. Utinam ingenium illius beneficia superna meliorent! Vere dico, vobis ad longiora digredientibus, utriusque parentis sollicitudo me respicit, quam potuimus in unum positi cum ambitione partiri. Domina mi, salutationem plenissimam dicens, precor ut tantum mihi caritatis et orationis suffragium concedatis, quantum me ad desiderii vestri effectum tendere comprobatis.

EPISTOLA XXVII.

ENNODIUS SENARIO.

Uber conscientiam vestram pro superna dispensatione vicissitudo comitetur; reddat pro parvitate mea Altissimus quod agnoscit a vobis, qui semper amantibus fideles exististis, fuisse collatum. Certus portus est, pectoris vestri invenisse diligentiam: estis hac conversatione praediti, ut amicorum spem beneficii collatione vincatis. Secundam admonitionem desidero, ut injunctum iter arripiam. Date felicem dexteram humilitati meae, et prospera mecum vestra dividite. Domine mi, salutationis obsequia praestans, quaeso, ut si rerum dominus apud Ravennam feliciter commorabitur, indicellis quatenus sine ambiguo praecpta vestra perficiam.

EPISTOLA XXVIII.

ENNODIUS GUDILEVO.

Solent quibus felicitas et potentia, Deo ordinante, conceditur, humiles consolari officio litterarum, et prospera sua paginarum promulgatione pariri. Ego multo tempore ut his sublevarer munis, expectavi. Sed cessantibus vobis necessarium credidi non tacere, ut quod amor non exigit, juxta evangelicam lectionem mereatur importunitas. Domine mi, salu.

¹ Archotaniae] Arelatensi consanguineae, lib. vii, 14

ationem plenissimam dicens, quæro, ut me antiquum A cultorem vestrum illo foveatis quo olim promisistis affectu : et prospera vestra paginarum me factatis directione cognoscere.

EPISTOLA XXIX.

ENNODIUS FAUSTO.

Quamvis sublimi viro et omni integritate prædito, Sabino Romam properante, tute paginarum officia commissem, ut resignanda per litteras fidelis relator assereret, attamen sollicitudini meæ debui duplicibus magnitudinem vestram indicis informare, ut perlator ex litteris secutus principium narrationis assumat. Hæc scripto degustata sufficiant : ad illud revertor, propter quod epistolæ destinantur. Valere me corpore nuntio ; Deo supplicans, ut statum animæ de vestra faciat prosperitate reparari.

EPISTOLA XXX.

ENNODIUS FAUSTO.

Non potest doloris magnitudinem eloqui oris infantia, qui mihi de illa re contigit, quod harum perlatoribus ad Liguriam destinatis a scriptione temperastis : quorum commationem vos ignorasse non credidi, et præsentiam magnitudinis vestræ a petitionis qualitate deprehendi : datur enim inveniri a dispositis tractatorem. Me tamen urunt epistolarum ferix, quas ad levamen mœroris mei etiam occupatissimi repulistis. Nunc ad vota redeo. Valet, mi domini, et cœlestem circa vos gratiam multiplici resignate colloquio. Partum est enim actibus vestris, quietis tempore de ea quæ in laboribus sata est, innocentia messe gaudere.

EPISTOLA XXXI.

ENNODIUS DOMNO PAPER.

Pervigil beatitudinis vestræ cura, quasi coram positos, in quocunque loci sint, obsequentes attendit, et sine ullis feriis, dum gratiæ suffragium præstat expertis, invitat extraneos. Etenim plures de spectaculo fructus capiuntur laboris alieni : quia discit operam navare in cujus oculis redduntur præmia sudoris et fidei. Atque utinam par votis esset effectus ! et quod didici pro religione, cuperem daretur implere. Domine mi, famulatus mei humilitatem exhibens, parca in maximis elocutione contentus, quid dominus episcopus frater vester super directa legatione senserit, patefaciendum præfati litteris derelinquo.

EPISTOLA XXXII.

ENNODIUS AVIENO.

Cum semper sint litterarum inter amantes jucunda commercia, et ex his munitis, etiam si spartana adhibeat brevitas, gaudia proluxa nascantur ; sintque hujusmodi officia remedio absentibus, votiva sollicitis : attamen æger animus super eorum de quibus pendet, prosperitate jactatur, et hac tantum curatione respi-

¹ S. V. Sabino] Hujusce nominis præfectam annonæ Roma paucis post annis habuit, cujus hoc restat in basilica Ostiensi epitaphium, sed mendosissime exaratum :

HIC REQUIESCIT IN PACE. SABINUS V. S.
PRÆF. ANN. QUI VIXIT ANNOS LIII. ET

rat ; quam cum negat anxii is qui nullo labascit incerto, resignat se diligentia non teneri. Paverunt diu animum meum a magnitudine vestra destinata colloquia, et hilaritati congrua pabula præstiterunt. Quorum nunc abstinentiam non affert tristitiam, sed cogit ad exitum. Potuit enim saluti opem tribuere, quod ante militavit affectui ; abjecta est caritatis religio, quando profutura meæ valetudini verba denegantur. Agnovistis quid fecerunt silentia vestra ; quibus emendatione succurrite : nam apud vos si mei non dominator oblivio, scriptione mutantur. Domine mi, salutem largissimam referens, Deum deprecor, ut æstibus meis superni dispositio favoris occurrat, et in solatio mœrorum meorum illa a vobis indicari faciat, quæ delectet agnosci.

EPISTOLA XXXIII.

ENNODIUS HORMISDÆ ET DIOSCORO.

Scio conscientiam religiosam grande æstimare compendium, si præstandi nascatur occasio, his maxime quos devotos exstitisse meminerunt. Ergo quamvis prima reverentiæ vestræ causa sit scripta mittendi, et utilitatis allegatio sit subjicienda diligentia, attamen anxius animus sæpe necessaria præponit affectui. Retinet fraternitas vestra domnum papam de expensa, quam episcopus meus apud Ravennam pro ejus utilitate me spondente fecerat, restitutionem fuisse pollicitum. Sed actum est ut vix ad vos dirigendi præstaret inducias, et de mea sibi satisfaciendum esse substantia protestatur. Nunc quia grandis summa non est quæ reposcitur, et summum C est beneficium me ab ingratitudine ejus quæ videtur justa, subtrahere, ordinate quod vobis retributio superna compenset. Domine mi, salutem abundantissimam reddens, Deum quæso, quo animis vestris, quod me sublevare possit, inspiret. Ego autem adfui partibus meis, qui cum contestatione mœroris per paginas indicati direxi fidelissimum perlatores, qui nobis perferenda sine imminutione suscipiat.

EPISTOLA XXXIV.

ENNODIUS FAUSTO ALBO.

Quamvis magnitudo vestra per longum silentium oblivionem mei fuerit contestata, et dum ab epistolaribus munitis temperat, memoriam obsequentis abjecerit, attamen providentia cœlestis desideriis meis prospera vestra non patitur occultari, et variis indicis successum circa vos resignat optatum. Nunc tamen animus meus usque ad hoc devinctione productus est, ut proprium ad vos dirigerem perlatores, qui vivis pastus aspectibus, bona ad me manifesta perducat. Credite, domini, magna me vobis esse obligatione constructum, nec ullas pectori meo ferias dari, quibus visionem vestram non plena intentione disquiram. Superest ut, ² reducta in Ecclesia Ro-

DIES XXIV. DP. XV. KAL. AUG. SYMM.
ET BOETIO W. CC. CONSS.

¹ Reducta Ecclesie concordia] Sedatis motibus schismatis Laurentiani.

² Mi domini] Forte, mi domine, ut alibi sæpe.

mana concordia, occurrendi vobis contingat occasio. **A**
Domine mi, salutationem reverentiæ vestræ plenissimam dicens, deprecor ut suggestionem portitoris, hominis mei, grato suscipiatis auditu, et de felicitate vestra vel totius domus statu recurrenti nos instruat alioquo.

EPISTOLA XXXV.

ENNODIUS DOMINÆ.

Inter curas et molestias quibus pro peccatorum face subjicor, elegi singulare subsidium, ut ad vos domnas meas litteras destituarem; quarum precibus omnia mihi secunda contingerent, et ad serena lætitiæ, depositis angustiarum nubibus, reformarer. Prima enim mœroris causa est, quod prospera vestra, dum in longinquo degitis, vix datur agnosci: ex qua nascitur circa personam meam omnis adversitas. **B** Adeste ergo supplici precibus vestris, ut per sanctorum Dei suffragia ægro animo medela tribuatur. Domina mi, servitium salutationis impendens, deprecor, et per Deum vos, quem colitis, obtestor, ut continuis me postulationibus et lacrymis, quibus regnum eœlestis vim patitur, Domino commendetis: quia hoc munus speciale computo, et omnibus commodis antepono.

EPISTOLA XXXVI.

ENNODIUS ADEODATO PRESBYTERO.

Cœlestis dispensatio religiosi desiderii nunquam negat effectum: nam quod pie cupimus, maturo præstat studio. Desideranti enim mihi per litteras orationum vestrarum postulare suffragia, perlatores domesticum vota pepererunt; ut stimulo scriptionis admoniti, pro suscepti anima supplicetis, quia¹ doctor gentium clamat, *Orate pro invicem* (Jac. v, 16). Nihil enim est quod Deum diligens, etiam pro delinquentibus obtinere non possit. Laborate ergo promissis dudum patrociniis, et gaudia mihi per lacrymas comparate. Veniat ad me fructus innocentiae meritis ignoratus. Hæc sunt de quibus sanctum Dei admonere præsumpsi. Timeo enim facere proluxa colloquia, quia res necessaria strictis est postulanda sermonibus. Nunc in Christo valet, mi domine, et sentire me deprecationis vestræ munera prosperis indicate.

¹ *Doctor gentium*] Paulo tribuit, quod est Jacobi apostoli cap. v Epistolæ catholicæ.

² *De Alpibus Cottis*] Hoc iter quod describit in iti-

EPISTOLA XXXVII.

ENNODIUS JOANNI.

Ergo falso creditur amorem reddi diligentiae, et tacitis animas se interrogare colloquiis, fidem mentium sensus asserere, ut quod impendimus vicaria nobis relatione debeatur? Vocem montium secreta restitunt, et in obsequio humanitatis muta famulantur: sed magnitudinem tuam in contemptu mei contigit silentium pro scriptione reddere; et in astipulatione artificis genii, temperando a paginis, pertinaciam garrulitatis opprimere, naturæ lege calcata. Facessat a moribus meis, sequi quod admissum doleo, et sublevare culpas imitando. Ecce iterum appello linguæ ferias foventem, et in longioribus persequor, habens promissæ caritatis memoriam. Domine, ut supra, salutationem largissimam offerens, quæso, ut debitum gratiæ vel nunc exigat importunitas, dum providetur quatenus ardorem desiderii prolixis satiatis colloquiis.

EPISTOLA XXXVIII.

ENNODIUS FIRMINÆ.

Quotiens votiva res repente contigerit, pretium de ipsa temporis brevitate sortitur. Cœlestis enim ut crescat beneficii genius, subitum facit esse quod tribuit, ne devenustet sperantum prolixitas misericordiam largitoris; quis enim affectum desiderii repente suscipiens non avidius impetrata veneretur? Sic litteras magnitudinis vestræ sitiens, tempore perfectionis accepi. Dolebam, fateor, et vehementer angebar, dum nec obsequiorum meorum perlator existeret, nec sospitatis vestræ digressurus bona cognoscerem. Ecce utrumque frons bona concessit: accepi pariter indicia optata quæ refero, et uno eodemque tempore regressum me² de Alpibus Cottis, et Ravennate significo iter arrepturum. Orate ut variis laborum jactato incommodis patientiam supernæ benedictionis munus infundat. Me autem quod ad custodiam gratiæ culminis vestri splendor hortatur, facilius credo cursus fluminum in diversa revocari, et relictis fluentorum alimoniis æther vacuum pisces expetere, quam tantorum me immemorem delicta restituant. Quod superest, valet, mi domina, et redemptori nostro pro persona suscepti incessabiliter supplicate.

nerario Brigantionis. De Firminæ autem annulo est epigramma 93.

LIBER SEPTIMUS.

EPISTOLA PRIMA.

ENNODIUS¹ JULIANO.

Præceptis magnitudinis vestræ ministerium devotionis exsolvimus; quia sit æquitati proximus, qui justis viri monitis obsecundat. Negotiorum qua-

¹ *Juliano*] Comiti patrimonii, lib. iv, epist. 7.

² *Regiæ domus conductorem*] Qui fiscale aliquod prædium conduxerant, hi conductores domus Augustæ dicebantur, de quibus est titulus in codice, et lex Valentini. ni III, qua illos nullius militiæ dignitatis privilegiis Trui docet. Domus Augusta, quando

D litas quæ ab amico veritatis agnoscenda committitur, cautione instruit animum cognitoris integri: affectionem infudisset nobis magnitudinis vestræ consideratio, si studia non dedissent. In negotio igitur quod inter Bautonem², regiæ domus conductorem, et

imperatores erant, vocabatur; nunc domus regiæ, regnante Theoderico, et conductores domus regiæ, Cassiodorus lib. v, epist. 39. Eorum cognitio ad comitem patrimonii pertinebat, qua comitiva Julianus fungebatur. Theodericus Juliano eidem C. P. Conductores Apuli deplorata nobis aditione conquesti sunt,

¹ Epiphanium chartarium veritur, dum auceps in disceptatione nostra eventus nutaret, et alterna se partes intentione colliderent, asserente Bautone se sexaginta et quatuor solidos publicos, quos de reliqua indictionis illius emissio chirographo fuerat debere confessus, idcirco non posse restituere, quia per manus sublimis viri Projecti quadraginta solidos, Epiphania suffragii nomine contulisset, pro quibus nullum beneficium secutum fuisse doceretur; et replicaret ipse Epiphanius, se si quid accepisset, labore meruisse, nec frustra sibi a Bautone quidquam fuisse collatum, vel prolatis testis fidem laudibus incessanter attolleret; statuimus ut sub iurejurando mihi nominatus superius vir nobilis Projectus et sperati genus declararet beneficium, et effectum, si ita esset, assereret non secutum: quod cum fuisset impletum, Epiphanius acceptam pecunie refunderet quantitatem. Nunc in potestate est culminis vestri decisionem nostram, si placet, auctoritate salciare.

EPISTOLA II.

ENNODIUS FACTO.

Quantum ad faciem mororis adjungit interrupta tribulatio, quando ut aerius uras adversites, prosperorum mutatione blanditur? Ad cuius unquam onus accessit, quod continuatas serocinam calamitatis abiecit? Quam bene me ad patientiam absentiar vestras longus temporum usus aptaverat; dum hoc quod felicitas non habebat, didicerant nec vota presumere? Ecce itomam de inveteratis doloribus passio novella me incensa, et obductam cunctis miseriam incidit intus acutior. Imploraveram a discedente misericordiam, ut quod de presenti confabulatione perdebam, futuris pensaretur; nec hanc frugem omnibus desideriis jejuniis essetui. Ego consuetudinis meae non negligens intus lacrymas scripta concinno: quibus de afflictione mea credidit potius indicandum, illustri viri domini Pamfronii relatione contentus. Nunc, mi domine, obsequia famulatus vestri dignanter accipite, et antea in angustiis constituta remedia consueta praestate.

EPISTOLA III.

ENNODIUS AGNELLO.

Quibus magnitudinem tuam discedentem precibus imploravi, merito retexerem, nisi memoria vestra irrogare contumelias devitarem. Nam qui amantem de his quae recens sunt acta convenerit, fugiendam bonis oblivionem importunus opponit: cum hoc sit peculiare conjunctis, ut sub quadam praesentia mentis sibi cupita sufficiant; et ad substantiam caritatis efficaci dispensatione, quod votis poscendum est, effectu seniore concilient. Coelestis dispensatio facienda suggerit, si quid amor optat, inquiras. Hic jungitur quod aestuanti animae, dum ita aspicias,

frumenta sibi inimicorum subreptionibus concernata: postulantem ne cogantur ad integram praestantiam, quibus commensiorum sunt commoda diminuta, etc.

² Epiphanium chartarium] Lapis sepulchralis Romae, locus VALERIANI CHARTARI. Sed chartarius hoc loco non chartae opifex, aut negotiator, sed chartularius comitis patrimonii: quomodo accipi etiam videtur

A multis in promissionibus subvenisti; dicendo sustentandum me esse paginis, qui propriae lucis privarer absentia. Ecce et postestatio fide claudicat, et spe irritatus ardesco. Egit veniens de remedii praesumptione fiducia, ut difficilis dura tolerentur. Sed nunc, mi domine, honorem salutationis accipiens, postquam apud vos, quod male est animo, declaravi, curatio properata succurrat: ut qui salutis vestrae status est vel gratia principalis, expectatis reseretur alloquiis.

EPISTOLA IV.

ENNODIUS AGNELLO.

Semper famulantes diligentiae paginas nunc in proditione sui dolor exigit, et gaudiorum ministras in vocem reserandae traxit injuriae; nec contenta furo dissimulationis urbanae secreta pectoris aut taciturnitate vestivit, aut in partem aliam transtulit blandimento. Novi quidem fabricata, sed fugio: et simplicitate contentus, cum amantibus serenae animae fronte congredior. Ubi gentium fuit sub obtestatione Dei inter nos promissa devinctio, ut proficiscentes insalutatum me, velut incognitum linqueretis, nec potestatem remanens sortiter necessaria suggerendi? Credo providistis ut imbecillus oculis totum vobiscum lumen amitteret, nec diem meum sub amici praesentia clausis orbibus intueret. Haec si per negligentiam contigerunt, aestimamini relinquitis quem apud vos locum obtineam: ferenda sunt acerbius, si intelliguntur accidisse per studium. Nunc vale, mi domine, et animo meo quem in statione consistere suadet innocentia, origo, propositum, potterem gratiae partem qua vobis sinceritate patuit invitate.

EPISTOLA V.

ENNODIUS SENARIO.

Quamvis te dominum meum per intemeratae documenta fidei¹ principalis sibi cura conjungat, et morum claritudo ista publicis rebus misceat, ut amabili a te saporem quietis excludat, non credo tamen ita religionem amicitiae posthaberi, ut non satisfaciens, Deo adjuvante, regnantis imperiis debita sua refundat affectui. Nostis quid poscat aula, quid gratia: uno eodemque tempore nec rerum deestis domino, nec amori, quando Christianae mentis integritas per has partes divisa solidatur. His ergo sollicitudinem meam credo relevam, quibus venerabilis consuetudo servatur studii. Tantum est, ut Dei nostri solatia magnitudo vestra adjuncta grateletur. Domine mi, salutationis obsequia praesentans, spero ut de vestro vel amici vestri domni Fausti statu hylarem me fieri votivo litterarum contingat indicio.

EPISTOLA VI.

ENNODIUS FLOBO ET DECORATO.

Permisi haecque magnitudinem vestram mobilitate ab Athalagico lib. viii. Variarum, epist. 22, ubi chartarios nominat sedia Burgantini, comitis patrimonii.

² Principalia sibi cura conjungat] Vel propter legationes ad quas saepe adhibitus Senarius, vel propter exceptoris officium, quo in regis aula fungebatur, lib. iii, epist. 11, et lib. v, epist. 15.

tem Ligurum urbanae fucio disputationis incessere, quia et me origo reddebat alienum, et vos ab eorum culpa constantia promissa sejunxerat. Sed cum una sorte ab oculis vestris et mente discessi, praecanis vote contestor, neminem damnare posse quod sequitur, nec salvo pudore sententiam excessibus dicere peccantem. Fas est liberis a reatu detestari; quis aequo animo ferat monitorem quod verbis destruit scilicet non vitare? Evangelii sententia est, *Qui fecerit et docuerit sit (Matth. v, 19)* dignum Dei gratia posse judicari. Vobis copiosus sermo est, quotiens error arguitur, et sub-conversationis negligentia potius amplectenda verborum. Perdidistis lacrymarum mearum memoriam, quam discedentibus gemini doloris ietus effudit. Ecce quanti dies sunt, in quibus sub tanta frequentia comitantum nulla neque domini mei, amici vestri, neque vestra, quae de filio reus voti indicent, scripta suscipio. Absolvistis imitatione culpabiles: non quod Liguribus eveniret propositum, quantum vos dicitis, infidelitatis amittere, sed quod eos confingerit invenisse in his quae sunt vitanda consortes. Rogo tamen, servitio salutationis exhibito, ut tandem aliquando, tanquam boni domini precum mearum memores, prosperitatem vestram, vel domini mei, amatoris vestri, reseratis mentaliter literarum.

EPISTOLA VII.

ENNODIUS ¹ ELPIDIO DIACONO.

Perfecta caritatis corporalis absentiae damna non palitur, nec animorum serena conjunctio itinerum sequestratione multatur: quorum animae Christo in caritate sociante convenient, nulla possunt separari interjectione terrarum. Hac ego spe vel securitate, de conscientia vestra securus, amantem mei alloquor, tanquam in amplexibus constitutum. Fove, domine Elpidi, quem Deo medio suscepisti. Habeat suas mundas astutias, et urbanitatem fallendi prudentiam damnandas appellet. Tu illi dulcedini quam probavi, nihil admisceas, nisi quod gradibus ad perfectam caritatis nos bona perducat. Domine, ut supra, salutationem plenissimam reddens, quaeso ut prosperitatem vestram vel eorum qui nos diligunt frequentibus mihi indicetis alloquas.

EPISTOLA VIII.

ENNODIUS EUPREPIAE.

Quam bene animum meum ad patientiam sequestrationis absentiae vestrae usus aptaverat, dum prolata silentia contemptum dulcedinis rerum suarum necessitate pariebant! rescissa est cicatrix quae ad medicinam pii amoris accesserat. Confiteor, soror venerabilis, ad antiquum me desiderium litterae tuae nimis noto conditae sapore revocarunt. Ecce vide qua

¹ *Elpidio diacono* Lib. vii, epist. 8. Sic jam olim scribebant, pro Elpidio quod est *Elpidius*: ut Heliada, Euhelipistis, et alia id genus. Quare ita quoque scriptum ab Ennodio verisimile est.

² *Compulsoris officio* Fiscalium onerum exactoris, qui publicis functionibus obnoxius ad solutionem compellit. Leg. 7 cod. de Executoribus, et leg. 4.

arte contendis, cui nec satietatem de praesentia tua, nec oblivionem de silentio pateris subvenire. Scitamentum discussor altissimus, lectione apicum tuorum animam meam intra penetralla sua non potuisse consistere, et ad praesentiam tuam diligentiae evolasse melius compulsam. Habuit Arelatensis habitatio, cum Mediolanensibus muris includeret: et dum ad dulcem sedem libertas mentis excurreret, intra Italiam me corporis captivitas includebat. O si superpeteret sermonis abundantia ad ea quae cupit animus exponenda, aut ad illa ad quae lingua sufficit, non pudor eriperet! Parvus amor est, qui oris testimonio sufficienter aperitur. Confessio est tepidae caritatis, quotiens in ea non cedit eloquium. Quod restat, Deum precor, ut valeas et ad sublevandum maerorem meum quem scriptione tua nimis daedala arte geminasti, bono prosperitatis mutuae reserveris.

EPISTOLA IX.

ENNODIUS AVIANO.

Pompani quam in Hicoris fugitia obtinuit; nec aliud est loqui vestrum, nisi declamationum insignia custodire: hoc in vobis natura, hoc peritiae mater iudiciens lectionis cura congressit. Sed miseris meis evenire nulla consolatio potest, quando ante oculos sunt locata, quae merui, et quantum prolatum indignior exstiterit, tantum in aperto sunt peccata superati. Quid animum meum, illustrissime hominum, conaris attollere? quid in vita quae plena maeroris est, reservare liceat tribulationibus meis? pro bono dispensationis coelestis finem vel cum vita consistat. Vobis tamen insufficientes refero gratias, qui illam circa me servatis diligentiam, qua potiorum nec dignissimis praestaretis. Domine mi, salutationis reverentiam solvens, spero ut orare pro me minime desistatis, et ad calamitatum solatia ferentia opem scripta mittatis.

EPISTOLA X.

ENNODIUS FLORE ET DECORATO.

Compulsoris functus officio, ad redhibitionem prolesionis suae vix advocatum coegi, et quod advocatis debebat exsolveret. Genus dure professionis, ut a vobis dicenda praevoniam, ad verecundum clericus inclinavi. Quale sit quo molliuntur obstinatissimi, et quid sibi velit qui raptore soliat, aestimate. Argenti libram quam frater Epiphanius dedit, fratri Gaiano ad vos perferendam tradidi, pactis tamen adhuc apud me quae suscepti constitutis. Restat ut, si tradere debeam, designetis. Domine mi, salutationem plenissimam dicentis, rogo ut primum pro me sanctos orare dignemini. Deinde domini amatoribus nostris obsequia mea sub illa qua me cupere scitis humillitate reddatis.

Ne collationis translatio postuletur: et apud Cassiodorum lib. xii, 45; lib. ix, 4; lib. xii, 8. Editio Basilienensis hic etiam mutilla erat. Priori enim huius epistolae membro alterum attexit, quod epistolae 45 debebatur. Tres igitur epistolas sequentes ad Agnellum, Hormisdam et Bostium ex manuscriptis supplivimus.

EPISTOLA XI.

ENNODIUS AGNELLO.

Male est animo meo, quod de facundia suae dotibus mihi abundantia vestra nihil tribuit: et ita eloquentiae opibus incubat, ut partem ex eis facere, sacrilegium computetur. Turpia est equidem universarum rerum avaritia: contigit tamen, si verba deneges, plus pudenda. Saepe etiam evenit ut frequenter scribentes minus diligant; nunquam tamen accessit ut aliquid caritati reservet, qui in perpetua taciturnitate perdurat. Potest nasci de epistolaribus blandimentis ambiguitas: certa fides est ab eo qui servat silentium non amari. Haec sunt quae in festinatione perlatoris celer scripsi, geminis stimulis incitatus, vel properationis bajuli vel doloris. Ergo taedio animi mei remedia incunctanter adhibete: ut quamvis defuerit hactenus affectioni pabula sua, in statione esse tamen promissa caritas innotescat. Domine mi, salutem plenissimam dicens, quaeso ut expectationi meae quod sufficit loquendi peritissimo non negetur.

EPISTOLA XII.

ENNODIUS HORMISDAE DIACONO.

Nullus remaneret imperitis locus veniae, si plura loquerentur: sola brevitatis commendat indoctos. Supra errorem est prolixo narratio rusticantis: quando ab ignaro extortum fuerit quod diu legatur, sibi rancorem suum debet exactor. Quisquamne hominum in longum vult fastidienda procedere, et nullo sapore condita breves terminos non habere? Romana hoc, frater, et nimium artifici subtilitate flagitasti. Sed nos contra fabricatos munit simplicitas nullis colorata praestigiis. Etenim quamvis me delenifica epistolae tuae oratione produxeris, mei immemorem non fecisti. Scio artare paginam, cujus pretium promulgator intelligo. Noveris me tamen meis partibus non deesse, quamvis vocet in medium et urbanus et clericus. Sed quid produco paginam, cujus superius angustiam pollicebar? Haec mihi cum amante concertatio: talis fructus est litterarum. Domine mi, salutem uberrimam dicens, precor ut Dei nostri tribuente misericordia crebro salutem vestram votivis mihi, dum meam quaeritis, nuntietis affatibus.

EPISTOLA XIII.

ENNODIUS BOETIO.

Si liberum esset imperata differri, concederetur adhuc mihi ornamenta silentii non perire. Nam taciturnitatis munus est, quod non inhumanum loqui me posse credidistis. Videte quantum linguae genium vox pressa contulerit. Sed res est vacui pectoris periclitata remedia non tenere. Agit sermonis cura, ne promulgantis celetur incititia, quando otii labor gloriam intercipit. Ecce ego ille ante probationem laudatus subdor examini, et ferias meas, ne videar praedicatione dignus, irrumpo. Nam dum humilitas reddit obsequium, impetrata per silentium non habemus. Tu in me, emendatissime hominum, dignaris

¹ Archotamiae] Nobili viduae Arelatensi, Ennodii consanguinea: cujus pietatem tantam esse ostendit, ut filio presbytero, qui religionis studio ad Lirinensem eremum se receperat, exemplo atque incitamento

A praedicare virtutes, quem in annis puerilibus, sine aetatis praedicio, industria fecit antiquum; qui per diligentiam impleo omne quod cogitur; cui inter vitae exordia ludus est lectionis assiduitas, et deliciae sudor alienus; in cujus manibus duplicato igne rutilat, qua veteres face fulserunt. Nam quod vix majoribus circa extremitatem vitae contigit, hoc tibi abundat in limine. Vere dedisti pretium loquacitati meae, dum desiderantem colloquia primus aggredieris. Contigit nova res garrulo, ut usque adeo produceretur, donec exigerent scripta responsum. Deo gratias, qui occultis itineribus de propinqui vos necessaria affectione commovit. Ecce geminae causas injuriae jam tenetis: nam postquam agrestis innotui, praesumo me dicere parentem. Domine mi, salutis officium dicens, spero ut circa litterarum munia frequentiam commodetis: in quo opere assiduitatem et amans exhibet et facundia.

EPISTOLA XIV.

ENNODIUS ARCHOTAMIAE.

Ita supra claritatem generis morum luce profectis, ut quos etiam vobis non nequit propinquitas, actuum vestrorum bona subjiciant. Quis enim non perfectam reverentiam sit paratus impendere animae in Dei cultura sublimes? quia peregrinum se facit a Redemptoris gratia, qui Deo non suscipit obsequentes. Indicium enim est conversationis praecipuae, Christi nostri amare cultores, proximus est emendatissimis, qui diligit jam probatos, testimonium dat bonorum sine dubitatione meritorum, si studeas laudibus prosequi sub debita continuatione perfectos, sit sanctis proximus, qui in illis sine fuco praedicat sanctitatem, quemcunque diligentia hortante praetuleris, dispendium pudoris est, si sequaris. Quis salva verecundia per spinosa gradiens purgatum iter attollat, et viam salutis aspiciens calles eligat noxiorum? professio caecitatis est, bona ante oculos in exemplum locata respicere, et unde imitatione proficias non tenere. Haec, mi domina, de te non incertis fama nuntiavit indicibus, non loquax vulgus per ignara iudicii ora jactavit; cui mos est de humanis actibus, dum scintillas in rogos animat, amplificatas fidelium flammam extinguere. Hoc nostrorum relatione propinquorum, praecipue tamen domna et sorore Euprepia referente, percerebit; non solum vos dignas esse praeconiis, sed instituisse celebrandum, et venerabili filio cum prosapiae radiis faciem conversationis ingerere. Habet, quantum comperi, Lirinensis habitator quod de sancta matre discat, etiam quae urbana domicilia non reliquit. Si mihi credit pietas tua, plus est in acie vicisse saeculum, quam vitasse; resignat timorem fuga certaminis; nec spes est ulla virtutis, quando ante congregationem declinatur adversarius. Conscientia roboris paucis acquiescet ad latebram: hoc est secretum eligere, quod ostendisse formidinem. Haec ego non dominum meum, esse possit. Archotamiae mendose scribitur apud Casiodorum lib. 17, 12. Nam de eadem ibi sermo est, ut ostendemus ad epistolam 35 lib. VIII.

et familiae nostrae iubar, presbyterum arguens scribo: **A** cui nec ibi credo impugnationes deesse, quas superer; in quo loci visus est declinasse conflictum. Tunc enim universa saeculi blandimenta calcavit, quando status, opum, natalium perfectionem ejus reinere catena non valuit. Sed vobis quantum sexus infirmior, tantum debetur potissima de palmae adeptione laudatio. Prope est ut etiam illius tu sis tutela propositi: quae mala viduitatis et orbitatis patiens, de venerabilis filii meritis solatii tui occasione pateris nil perire. Ecce ubi femina, fragilitatis oblita, castelli vice, et virum et juvenem ab hostili impugnatione subducit. Hujus facta dux gloriosa perdures, et usque ad illud in saeculo perseveres, quo illum, si ita res poposcerit, jam maturum mundi istius campus accipiat. Vellem, confiteor, si epistolaris pateret **B** concinnatio, in longum verba producere, et de actuum vestrorum ornamentis pauca sub loquendi ubertate narrare. Sed haec ad alios scribenda reserventur. Sufficit vos scire, quia quamvis a me nunquam sis visa, cognosceris, et adorandis inserta monumentis radice animi jam teneris. Scriptum est, meministi: *Laudent te proximi tui* (*Prov. xxvii, 2*). Vere sola mihi vellem causa existeret Gallias expectandi, ut cum domno meo presbytero, utriusque osculantes manus et oculos tuos, beatam te in quavis afflictione temporis redderemus. Domina mihi, propter quod mittuntur epistolae, corpore me valere significans, prosperitatis vestrae statum requiro: deprecans et per Deum conjurans ne unquam mihi orationum vestrarum adjumenta denegetis.

EPISTOLA XV.

ENNODIUS AGNELLO.

Deo gratias, qui circa magnitudinem vestram licet protulerit cupita, non repulit. Etenim ne fides claudicat supplicantis desideria differuntur, quia devenustat securitatis hilaritatis genium velox impetratio. Et vos quidem honores meruisse, non optasse, manifestum est, sed praecedens concinnatio eloquitur vota diligentium. Novit omnipotens, et generis vestri luce permotus, et gratiae quam polliciti estis invitatae fiducia, praecessit in prosperis vestris quidquid vos disciplina aut ratione cohibetis. Sufficiant in floribus stricta colloquia: respondete de prosperitate vestra soll cito, quamvis de amore non dubio. Domine mi, salutationis plenissimae obsequia dependens, litterarum portitorem commendo, quia mihi fide et honestate compertus est, volens universis quid dignationis vestrae habeam non taceri, ut sperantes de communis gratiae mese pascantur.

EPISTOLA XVI.

ENNODIUS AGNELLO.

Solet prosperorum indicia dispergere sermonis jucunda festivitas: dum quidquid boni facundis accenserit, germana gaudiorum per populos voce discarrit. Facilius est ignem in pyras animatum lingua comprimere, quam silentium inter optata servare.

¹ *Simpliciano* | Is est de quo ad Faustum lib. vi, epist. 15: *Simplicianus praesentium bajulus, adolescens nobilissimus, natalem scientiae sedem Romam co-*

Humanitatis lex est et naturae imperium, hilaritatem mentis opibus descriptionis effluere. Emanant enim vel si arctentur secunda conclavibus. Sed in magnitudine vestra, sicut aetas cana est, pudoris et scientiae dote maturescens, ita laetitiam frenis moderationis astringitis. Sed nunquid in damnum gratiae disciplina debet excurrere; et hoc minui amicorum diligentiae, quod ad morum ornamenta sociatur? Quamvis monetam Latiaris eloquentiae teneas, non potes tamen invenire quemadmodum jure factum asseras quod expectanti mihi verba non tribuis. Decet ergo beneficia superna sola amantibus opinione nuntiari, et de solida gratulatione trepidare gaudiis jam positum? Hac ergo necessitate puerum direxi, qui non reposita scripta, sed exigat. Nostis quae sit fiducia simpliciter amantum, eorum praecipue quorum spem retinetis gratiae promissione firmata. Domine mi, salutationem plenissimam dicens, quaeso ut frequentes et non in arctum coactas epistolas destinetis. Videte animi mei securitatem: proluxa posco paginas, qui adhuc nullas accepi.

EPISTOLA XVII.

ENNODIUS AVIENO.

Si vobis de parvitate mea fuisset ulla curatio, tanti temporis silentium non maneret: maxime cum inaequalitas dominae meae, matris vestrae, per varios rumores sine remedio affligat absentem. Scio enim hoc solo sanctam feminam fasce praegravari, quia immodicam pietatem exhibet non merenti. Sed quid producto verba catenis obligata tristitia? si bonam valetudinem ejus caelestis favor refudit, properato litteris nuntiari. Expecto enim ut tunc mecum prospera concilientur, quando cum illa e-se comperero. Didicistis causam mororis, indifferenter post Deum date remedii. Domine mi, salutationis obsequia praesentans, Domino pro me, supplice vestro, obsequia digna porrigite.

EPISTOLA XVIII.

ENNODIUS AVIENO.

Si iudex vilium personarum laboret injuria, nescio utrum possit ab hoc onere alios sublevare, cui ipse succumbit. Gravibus medica manus est adhibenda vulneribus, ne impunitate morbus adolescat. Sublimis virvicarius [*sic*] haec a me, quamvis pro justitiae consideratione deberentur, tamen extorsit alloquia: quid pertulerit, ipse manifestet. Unum scio, quia nisi succurritis, generale futurum malum, cui ipse est disciplinae tutor expositus. Hoc non est alienum a Christianitate, cum defero, quia impium est rerum ordinem sub hac permixtione confundi. Domine mi, salutationis honore praelato, vos vocem supplicis grananter accipite, ut qui tanti fascem laboris arripuit, convalescat effectu.

EPISTOLA XIX.

ENNODIUS SIMPLICIANO.

Divini favoris adjumento adolescentiae tuae rudinatus expetere: cui nunc felicia eloquentiae primordia gratulatur. Fit ejusdem praeterea mentio epist. 29 hujus libri.

menta solidentur. Ipse det successum frugibus, qui A
centulit ornamenta principis : ut quod in ceno flore
præmiasti, in pomorum maturitate non subtrahas.
Est propositi nostri prima curatio, ut de incipientis
laude solliciti ad Deum vota mittamus; quatenus
quod in bonæ indolis eruditione præsumptum est, de
superna ope maturescat. Ille ingenti segetem perdu-
cat ad horrea, qui altricem hominum herbam exegit
e cespite; ipse de terreno lacte expressam in triti-
cum formet effigiem, cujus umbre soli facies mari-
tata fecundatur. Tibi autem, erudite puer, habeo
gratias, quod quamvis dicendi splendore nituisses,
et in illa urbe litterarum scientia astipulante laude-
ris, mei quoque desideras adjuncta præconii. Acces-
sit tibi fructus diligentia mæx, et si nulla tribuun-
tur rusticantis ornamenta testimonij. Libens dicta B
tua cum facundissimis prædico, cum quibus senten-
tiam meam, ut honorum ditescam societate, con-
jungo. Proximum est ut non dividantur meritis, qui
in qualibet judicatione consentiunt. Unus est, nec
enim procul evagatus ab arce sublimium, qui ad hoc
quod illi prænuntiant, non, dispari admiratione con-
cordat. Ad epistolæ tuæ tamen dictionisque mella
me refero : cui sic est blanda de præsentis et tenera
ætate præfatio, ut non subtrahatur virtus et genius
de futura. ¹ Constitit concavatis Latiaris elocutio,
dum per alveum suum Romanæ eloquentiæ unda
prælabitur. Ad quæ se porrigat, vix comprehendit
æstimatio, qui maximus appareat in foribus. In
matutina luce meridiano fulgore rutilasti. Tueatur
circa te cælestis gratia munus suum, et ut frequen-
tibus amantem epistolarum colas munis, salus nos-
tra Christus inspiret.

EPISTOLA XX.

ENNODIUS MAXIMO.

Dum prelorum famuli autumnii dotem completerent,
et teneras uvarum tunicas properata calce disrum-
perent, ego ad summum virum parentem fratrem-
que meum et oculos et verba revocavi : justum esse
conficiens, dum vitiosa uberum tribuant liquoribus,
me seclerum atque cum jucunda hilaritate personam.
Solve ergo Pythagoricæ taciturnitatem, et mecum
perite et facundius tua bona partire; sit inter nos
felicitas vindemiarum vice colloquium; errant de-
cia multa sermonum. Habes quæ ² cum diacono sanc-
tissimo de institutis morum nota dicendi ubertate
committes. Nam qui ecclesiastica, ut vos, probitate
substituat, silentii apud illos justa vitatio est. Scri-
bis quæ aures castitas distractione teneatur, per
quam ceteram obicena fugiatur avaritia, quibus mo-
die turpis fallendi declinetur obscuritas. In summa,
sine dissimulatione docta quæ geritis. Illud præci-
pue scire cupidum dignanter instruite quæ spon-
-

¹ Constitit concavatis] Ita omnes libri antiqui: quid
autem sibi velit, sequens alvei commemoratio decla-
ret.

² Maximo] Viro spectabili: cujus epithalamium
scripsit Ennodius: atque his etiam epistolis ad ejus
nuptias alludens subinde jocatur. Postea consul fuit

vel blandimenta aeculi religionis distractione respuan-
tur. Domine, ut supra, salutationis munera præsen-
tans, precor ut gratanter accipias quod inter curarum
males exigit fieri jocosum non respuenda subrepta.

EPISTOLA XXI.

ENNODIUS MAXIMO.

Ubi est fides splendentis periclitata conscientia,
quam in annis puerilibus cana reverentia non relin-
quit, quam per ævi præjudicium observantia honesta-
tis irradiat, quæ in tempore juventutis ætibus
maturescens infantiam ingressa prælabitur? Num-
quid æquum fuit amanti paginis tantum mandata
restitui, aut par fides est liberæ scriptionis et famuli?
Numquid dignum probatis moribus consuetis provo-
cantem ad officia religiosa non subsequi, vel nefas
putastis epistolas reddere quas vobis inter excessus
contigit non cepisse? Hæc igitur est tua disciplina?
Non talem te probitas olim manifestata disseminat.
Ego tamen loquacitate qua notus sum indurata nitor
mutare silentia. Numquid impar est tibi lingua nata-
libus? aut non testimonium generis annuntias fore
sermonis? numquid ostrum loquendi deseret pectus
fecunda dictatio? Nihil nisi malitiam designas,
qui cum possit, desideranti verba non tribuit. Ecce
inter ructationes Lyæo debitas qualia Silenus alter
verba compono. Scribendum sciatis nomen vestrum
ad genii mei purpura, et libellis propriis inseren-
dum: ut etiam si nihil tribuas de responso, ego ta-
men arcem teneam, quod ad doctos viros dirigo sine
trepidatione aliqua quod legatur. Domine mi, ac-
cipe nostræ salutationis obsequia, reddens debita
litterarum.

Sic tibi virginitas mansuro constet in ævo:

Nec pereat quidquid vita beata dedit.

Sic tua non maculent nigrantes membra puellæ;

Nec propter jaces Tartaream faciem.

Ut cupidum sanctis relevas per scripta loquelis;

Dequa tuis fraatri fontibus unda fluat.

EPISTOLA XXII.

ENNODIUS MAXIMO.

Fidelius a sublimitate tua vocem suscipiant aut
ininterrupta montium, aut secreta silvarum. Præbent
hominibus naturæ institutione et muta responsum; D
redit ad mortales vicissitudo clamoræ solitudinis;
non perit quod linguæ acceperint vel lustra bene-
ficium: quare istud in magnitudine tua laudis et
philosophiæ genus est, nihil dicere, et silentii te vere
inter declamantium incerta cautionem? Homo, quem
nec infecundum natura protulit, nec infrabricatum
doctrina dereliquit. Sed, credo, me de signaris af-
fatu; ¹ opicis nolens pretiosa dare ² verba judicio,
Quid quod signum est divitiis eloque ³ a viri, nec in-

ordinarius anno 525, hoc est 11° anno post mortem
Ennodii. Ad eum enim consul ¹ anno post mortem
epistolæ Theoderici de ludor ² em scripta exstat epi-
erat, lib. v Variarum 42. ³ pompa quæ daturus

¹ Cum diacono sanc-
² Opicis nolens] ³ Maximo] Hormisda.

ceteros omnes obicis mendose,

doctis sermonum capita subtrahere? mendicis fluminum cursus est, qui tantum nobilissimorum satiare putatur ardorem; ubertas imbrum et nihil partura saxa perfundit. Liquidæ rationis ordo est, ut paupertatem resignet qui damna formidat; quidquid non procurrit, exile est. De volucris tamen munus singula destinavi, quod cepit accipiter. Nam progressi ad *Bronium* et *Boschi* oagis, inter aves bella commisimus: profuit questui nostro certamen sociale penarum. Mementi quod solam anatem direximus; scientes quia *numera Deus impare gaudet*. Dona nostra instituta est; sumo, si diligis, pro dogmate quod iocamur. Fac meam frugiferam esse lætitiã. Si tibi perpetuæ diligentiam castitatis indixerit, laborabit in laudibus tuis lingua, quæ modo exercetur in monitis. Vale, domine, et amanti, ut doctus, si mereor, sequestrata dissimulatione responde.

EPISTOLA XXIII.

ENNODIUS MAXIMO.

¹ Prodeit magnitudo tua nuptiarum festa temporibus; dum rem ad quam coactus es, sub dignitate prosequeris, subito necessitas tua facta est desiderium. Aliquis negotio illi perennis incumbat, ad quod descendit inquit? Sic recessisti a custodia beatitudinis diligentia, quæi prolixis temporibus didicisses qualiter institueretur uxoris. Triginta feliciter dies abierunt, et te civitati adhuc meis oculis longa me macerans expectatione subducis. Væ quidquid vis facias, si vixeris, qui tibi dicenda texui, non tacebo: tamen honore salutationis accepto, gustum

Mibi certe visa est castigatio, ut opiti legamus, hoc est, ut man declarat, nuda et indocti: quo sensu et opica translatio dicta Sidonio lib. viii. epist. 3, ab Opicorum gente deducta significatio, ejus sermo incultus et barbarus. *ὀπιτῶν γέννη*, apud Suidam in voce *F. 1.*

² *Inter aves bello commissimus.* Sidonius idem in panegyrico Aviti:

Quid volucrum studium, dat quas natura rapaces
In vulgus prope cognatum? quis doctor isto
Instillit variis per nubila jungeret illes?
Alite vincit aves, celerique per æthera plausu
Hoc nulli melius pugnatior mittit unguis.

Avium igitur venatio illis temporibus frequens, nec clericis ignota: quibus eam tamen postea canones veterunt, ut in illa ipsa Liguria synodus Pincensis anno 850, can. 4: *Ut episcopus omnes affectiones que in sancta conversatione a sacerdotali abhorrent officio, penitus repudiet, et non canibus aut accipitribus vel capis, quos vulgus falcones vocat, per se ipsum venationes exercent.*

³ *Prodeit magnitudo*] Septem que sequuntur epistola desiderantur in exemplaribus quibus usi sumus.

⁴ *Symmacho*] Non papa, sed patrio, socero Boetii: qui istum hoc ornat elogio lib. ii de Consolatione: *Atqui viget incolumis illud pretiosissimum generis humani decus, Symmachus sacer, et quod vitæ pretio non regis emeret, vir totus ex sapientia virtutibusque factus, suorum securus tuis ingemiscit injuriis.* Item lib. i: *Symmachus sanctus, et æque ac tu ipsa reverendus.* Ennodius originariam Symmachorum familiam eloquentiam, nobilitatemque esse ait: nec frustra, quia docui fere omnes fuerunt, et sumis dignitatibus illustres. Quo loco non abesse facturus videor si, quoniam Symmachos, qui Ennodii ætate et superiore sæculo floruerunt, plerique confundunt, suis singu-

A. de guttulis ut fratrem decet a fratre, directa suscipite. Erubece tu, quia nec agrum requiris, nec de nuptialibus deliciis quæ possent fastidium relevare transmittis.

EPISTOLA XXIV.

ENNODIUS STEPHANO.

Exigit a me filii communis Marcelli adhortatio, quem natura vobis, mihi dedit affectus, ut ad scriptio- nis munia prævius aspirarem, et solatium litterarum per quod vetustas voluit absentia nil licere, amore victus impenderem. Jam debes mihi duplicem gratiam, et si responsa restitueris, ob hoc quod primus incepti. Ille dilectionis januam pandit, qui in collo- quiis præstat exemplum: propositam custodiunt for- mulam, qui scripta restitunt. Ergo, auctore Deo, nuntiam prosperitatis nostræ epistolam destinamus. Illud ad gaudium vestrum, quo uberius paterna meus exsultet, adjungimus, filium vestrum in studiis libe- ralibus ingenuitatis testimonium jam tenere, et ta- lem se in hac cura præstare, ut avara suorum vota transcendat. Spes perfectionis est, honesta in ado- lescente inchoatio, nec ab erudito distat, qui inter exordia boni gloriæ occupat instituti. Salutans ergo, affectione qua debeo, spero ut repamata opportuni- tate de bono me faciat vestræ prosperitatis attoll.

EPISTOLA XXV.

ENNODIUS SYMMACHO.

Lex desiderii scripta vix creditur. Impatiens ri- gidioris præcepti diligentia, non jugiter dignum facit reprehensione quod libera est. Redditur sæpe ama-

Ios notis distinguam ducto a patre Symmachi orato- ris exordio. Is fuit.

¹ L. AURELIUS AVIUS SYMMACHUS præfectus urbi anno 361. Cujus meritorum series auctoritatisque, prudentiæ et eloquentiæ testimonium in statuæ in- scriptione continetur, quam in duplicem, Romæ militet ac Constantinopoli, principes ponti jussertur. Virum doctum et modestum appellat Marcellinus Be- rum gestarum lib. xxvii. Sed ejus exstat unica epi- stola ad Symmachum filium cum paucis epigramma- tis, quæ supersunt ex iis quæ in octoginta illustres sui sæculi viros conscripserat.

² Q. AURELIUS SYMMACHUS L. F. orator; cujus Epistolarum lib. ix ac decimus Relationum quas in præfectura urbana scripsit: in quibus et famosa re- latio de ara Victoriæ legitur, cui S. Ambrosius et Prudentius responderunt. Proconsul enim Africa fuit anno 370, præfectus Urbi anno 384, consul denique ordinarius cum Tatiano anno 391. Uxor illi Rusticiana Orfiti filia: mater Acyndini consulis, quem avunculum propterea vocat, germana. Is est qui apud Macrobius disputat in Saturnalibus; cui Griphum mittit Ausonius: de quo loquitur Augustinus, cum a Symmacho P. V. Mediolanum ad rhetoricam profes- sionem missum se scribit lib. v Confess., cap. 13. De quo item Prosper lib. iii de Promiss. cap. 38; Sidonius epist. 1 et aliis locis; Socrates lib. v cap. 14; Cassiodorus lib. xi, 2.

³ Q. FLAVIUS MEMMIUS SYMMACHUS, unicus ora- toris filius, a quo et patris epistolæ post ejus mor- tem digestæ et editæ. Proconsul itidem Africa anno 415, præfectus Urbi anno 420. Hujus siquidem sunt Relationes quæ de Eulalii adversus Bonifacium, pa- pam contentione ad Honorium Aug. scriptæ Annali- bus ecclesiasticis sunt insertæ. Quæstor etiam candi- datus, et prætor ineunte ætate fuerat. Nam utriusque filii sui honoriis crebra mentio in epistolis Symma-

billior de reatu, cum per effrenationem sortitur genium plus placendi: nam delictum suum quodam ipsius præsumptionis melle commendat. Ego a præfatione me tueor, quia ad epistolas primus aspiro. Restat in potestate celsitudinis vestræ, si sustinere eligetis garrulum, non tacere, et de originario Symmachiani fontis lacte me pascere. Vale in Christo nostro, Romanæ gentis nobilitas, et me jam ut clientem et famulum pro morum et naturæ luce dignare.

EPISTOLA XXVI.

ENNODIUS AGNELLO.

Pro voto meo produxistis epistolam, dum res nulla fuscata nube purgatis. Felicissima defensionis sorte adsumus innocentiae, et dextro semper omine per se splendentibus usuram vocis impendimus. Facile ejus lucem qui nitet affirmas: nec deest sermo qui commodetur absolutis. Sic de caballo promisso processistis affatibus, quasi vobis aliquando obscena mentendi fuisset affectio. Vere per animam meam facilius sacros crederem labi in hanc foveam posse pontifices. Vitia maturos nesciunt, nisi quos primævos imbuerint. Infatigatio in hominibus nova non germinat: quidquid in moribus nostris est, et sequitur et præcessit. Proinde valet, ostrum Latiaris eloquii, et mihi vicissitudinem amando restituite: illud providentes, ut pro compensatione tarditatis dignus mihi munere vestro equus succurrat.

EPISTOLA XXVII.

ENNODIUS PROBO.

Eligo jacturam pudoris, ne subeam dedecus non amantis, sciens facilius sarciri posse frontis damna quam fidei. Indoctum esse infelicitatis est; virtutes familiaræ vestræ odisse, res criminis. Potuimus disciplinis liberalibus defuisse non delinquentes; nulli sufficit, unde mores excussit. Ego in amplitudine vestra tot coacervata epistolari sermone bona non venerer? ego non illud generis lumen amplifica-

chi: et sumptum ejus præturæ meminit Olympiodorus Thebæus apud Photium, Symmachos inter Romanæ urbis ditissimos numerans.

4° Q. AURELIUS SYMMACHUS. Sic enim appellatur nove in 4° Valentiniani. Consul ordinarius cum Aetio in consule anno 446, avus, opinor, Gallæ viduæ in epistola Fulgentii, quia Gallam Symmachi patricii filiam sic affatur: *Et licet avo, patre, socero, marito consilibus pridem fueris inter sæculares illustris.*

5° Symmachus patricius, cui hoc loco scribit Ennodius, cujus meminit lib. viii, epist. 28, hoc est Q. AURELIUS MEMNIUS SYMMACHUS EXCONS. ORD. ET PATRICIUS, ut legere memini in antiquis exemplaribus Boetii generi, qui aliquot ei opuscula sua inscribit, Consul fuit sine collega sub Odoacre, anno 485 a Theoderico rege judex in causa Basilii et Prætextati, qui magicarum artium accusabantur, inter alios delictus: epist. 29 lib. ii, apud Cassiodorum, apud quem et aliæ sunt Theoderici ejusdem ad Symmachum epistolæ. De eodem Hormisda pontifex epist. 28 et 66. Cæterum ab eodem Theoderico impiis delatorum criminationibus incitato crudeliter una cum Boëtio genero cæsus est, ut narrat Procopius lib. i de Bello Gothico. Hujus filia duæ memorantur, Rusticiana uxor Boetii et Galla, de qua, præter Fulgentium, Gregorius Magnus IV, dialog. 15. Filium nullum reliquit. Nam qui sequitur,

6° SYMMACHUS collega Boetii in consulatu anni 522,

tum studiis et probitate suspiciam? Videtur mihi non longe ab honestate desciscere, qui colit emendatos; dum creditur quicumque sectari posse quod diligit. Proinde vale per gratiam Dei, et studium meum approbans amantem tui amplifica munis litterarum.

EPISTOLA XXVIII.

ENNODIUS ADEODATO PRÆBYTERO.

Voto meo obsequitur, quæ ministra ad vos scriptio- nis existit occasio. Nam et præsentia vice blanditur alloquium, et promittit sibi de paginarum promulgatione quod exhibet: quia emendatissimi homines, sicut derogari virtutibus suis æstimant, aliquos in diligentia testimonio prævios existisse; ita ignominiam reputant, exempla negligere. Vixit inter sanctos viros ista communio, ut per intimi hominis providentiam nil noceret terrena sequestratio. Par est, domine, ut et votum meum sequaris et formam. Ergo salutans principe loco, ut mei memor sis deprecor; ut quod mihi per negligentiam subtrahitur, divinæ gratiæ per vos suffragio conferatur. Indico ergo non mentiens, nocte tertia a profectio- nis mea, ingrata mihi dominam meam Cyne- giam apparuisse in ipso lucis exordio, et multum ab ea tæ de itineris pro- peratione culpatum, quare etiam nullis versibus sepulcrum ejus esset honoratum. Hæc quidem ego non ad imaginem propheti- cæ veritatis accepi; nec nocturnis forte illusionibus operis mei sudore litavi. Sed quia facile suadeatur amantibus, debitum opus non laboravit exigere qui monebat. Salva est domi- næ reverentia. Versus quos direxi, per diem judicii te conjuro ut in pariete supra ad pedes scribi mox facias. Gratum noveris et filio tuo futurum, vult enim merita illius multorum ore celebrari, sed in eo modo quo illos hic invenit. Domnam meam Stephaniam et domnam Sabianam, sed et domnam Fadil- lam pro me saluta. Si scripti fuerint, mox rescribe.

non Symmachii patricii filius, sed nepos fuit, ex filia Rusticiana et Boetio prognatus, ut dicitur ad epist. 4 lib. viii. Ex annis autem quos in singulis descripsi- mus, facile erit de principum rescriptis ad Symmachos quæ in codice utroque leguntur, ad quos referenda sint, judicare.

1 Probo] Viro illustri: quem inter alios proceres urbis laudat in Parænesi. Item lib. viii, epist. 21 ad Beatum: *Tu feceras quod sapiens, qui soli domino Probo, artem (forte arcem) tenenti inter doctos, versus meos relegeras.* Et poeti- cæ igitur facultatis, et nobilitatis in hac epistola mentio facit, quod inter Christiana monumenta editum est his verbis:

Spes generis clari, magnorum gloria patrum,
Sollers ingenio, carmine doctiloquus.
Inlustris, sapiens, humilis moderatus, honestus,
Communis, gratus, plus bonitate pius.
Ante annos animique gerens ætatis avitas,
Clarior in patria nobilitate Probus.
Nil tibi mors nocuit: cum hec vivis laude perenni,
Et Christi in regno dum sine fine manes.
Hæc tibi quæ cecini, non sunt præconia falsa:
Pro meritis fama est testis ubique tua.

2 A profectio- nis mea] Dum ab urbe rediret. Epita- phium Cyne- giam aliud vidimus lib. v, epist. 7. Illud Euprepia sororis rogatu scripsit: hoc a Cyne- gia ipsa nocturno viso admonitus composuit, et Romam misit, ut parieti ad tumulum infigatur.

Domno papæ dignare dicere ut aliquid ¹ per secunda Hoscorum de mea causa ordinet. Quantum in festinatione veredarii potui, scripsi : dominum et fratrem Hormisdam satis pro me saluta, cui dicite ut clavem illam mittat.

EPISTOLA XXIX.

ENNODIUS BEATO.

Non ego epistolam meam intra breves terminos, Spartanae memor concinnationis, includo; nec formam tuam studio coacti sermonis irrideo : adest a me loqui pauca cum modicis. Urbanorum est exiguis producta subtrahere, et sine aliqua necessitate paginae, quales poscit hominum mensura, formare. Quod in me de his quæ præfatus sum subtile putaveris, festinatio non semper amica artis et casus exhibuit. Magnum mihi est, si dederunt fortuita quod mireris. Ergo causam scriptionis insinuo, quam tibi prælata salutatione commendo. Digressio mihi urbe procul domnae meæ Cynegiae occurrit admonitio, quare sepulcrum ejus non honorassem laude ducti in carmen eloquii. Quod, quamvis reverentia viri ipsius facerem, tractavi, quia quod radiat luce meritorum, styli ubertate celebrandum est. Nam nec Deus officium respuit imperiti, et contentus ipse quod tribuit, a rusticantibus verborum diademata non requirit. His ergo versibus scribendum epitaphium destinavi. De quo quid sentiantur, sic pater tuus vivat, et Roma te, quantum ad illa quæ in ipsa reprehenduntur, non suum faciat, ut simpliciter et pure indices; nec auribus meis aut sensui luo mentitæ gratiæ blandiaris. Non erubescas, et etiam aliquibus, præcipue tamen dominae, et merito dominae Barbaræ paginam meam recensere; quia tecum locatur. Opto tamen ut tantum tabella mea quantum spes tua sapiat, quæ in cano flore, et mea et parentum suorum, quamvis sint avara, et vota transgreditur. Dominum Cethegum et dominam Blesillam sororem ejus, pro me saluta. ² Fidelem, Marcellum, Georgium, Solatium, Simplicianum pro me saluta : quibus dic: Si vobis cordi est disciplina domnae Barbaræ, dominum, vel patres, aut fratres ejus, frequentate; quia est casta luxuque carens : qui aliud fecerit, ad me non sperat se esse rediturum.

EPITAPHIUM CYNEGIÆ.

Obtinui pretium votorum munere Christi :
Quæ mihi vita fuit crux, dedit hæc tumulis.
Dissolvens carni sobolem sine vulnere mentis,
Quod Fausto felix conjuge præmorior :
Disjecit lacrymas medela cordis.
Quæ servat meritis torum fidelem.
Exoptet similem matrona sortem.

¹ Per secunda Hoscorum] Quia deserunt nos hic codices, ut dixi, et conjectura utendum est, non aliena, ut opinari, fuerit emendatio si per sanctum Dioscorum legamus. Dioscorus enim is est ad quem et Hormisdam de hoc ipso negotio suo cum papa tractando scripsit lib. vi, epist. 33.

² Fidelem] Mediolanensem. Huic inter cæteros senatores scribit Joannes papa, ut observatum est ad epist. 7, lib. I. Sed illo tempore quæstor Athalarici jam fuerat. Postea vero præfectura etiam prætoriana functus est, ut testatur Procopius lib. I Belli Gothici : a quo præterea Mediolanensem patria Fidelem fuisse

EPISTOLA XXX.

ENNODIUS FAUSTO.

Solida est spes adolescentium, quam magnorum cultura prosequitur : si cessat curatio, ubertas tritici transit in lolium. Parthenium, sororis meæ filium, diu circa diligentiam litterarum, quantum patris ipsius reseravit allegatio, culminis vestri metus attraxerat. Sed nunc per absentiam vestram venerandæ solutus lege formidinis, molitur obscena : ætas illa peccatis amicior multos reperit ad errata ductores. Implorat fidem propositi mei pater, et incolorem filium loco deflet extincti. Sic faciunt, quibus de profectu suorum fiducia nulla responderit. Nihil mihi residuum fuit, quod remedii loco precibus victus ingererem; nisi ut eminentiæ vestræ conscientiam de excessibus ante dicti juvenis festinus instruerem. Vos medicam manum, vos opem præstare consuetam, ne vitiorum profectus universa in eo quæ boni aliquid potuerunt ferre succidat. Commendate amicis quæ agantur; insinuate doctore, et quidquid potest subvenire, concedite : quia hæc sunt quæ, præfatis salutationis obsequiis, consanguineo possim, professionis meæ memor, sine dissimulatione præstare.

EPISTOLA XXXI.

ENNODIUS PARTHENIO.

Par quidem fuerat silentio degeneri vicem taciturnitatis opponi, ut per ipsum callem vindicta per quem venerat error exiret. Nunquid æquum est ut in excessibus tuis vox, quid deliqueris, et non mutus dolor ostendat? Crede mihi, manifestatæ indignationi vicina curatio est. Te per longum ferire debuit inclusa commotio, si tamen non ex toto ab humanitate discessisti. Quid deliqueram, postquam ³ primoribus litteris veniam fabricata humilitate poposceras? hæc est correctionis fida promissio, ut postquam delentifica oratione conceptam iram extorseris, erubescas te minora peccasse? Quantum video, post contestatam verecundiam, solas errorum vitas angustias, nefas æstimas circa parentem et nutritorem tuum non in tantum extolli supercilium quanta debuisti pro tot beneficiis communionem submitti. Aut forte putas quod me puerilis ira sollicitet, aut ulla necessitas maturum expugnare possit affectum? nunquid genitori natorum non grata sunt verbera? aut creatores reptantium parvulorum non et mulcentur injuriis? Nihil amarum putant, quibus inter desideria quod votis pro parte adversetur efferbuit. Invenimus inter triticeas segetes spinas et lolium; et dum frugiferam herbam carpimus, infecunda suggeruntur. Nunquid

didicimus, legatumque a Romanis missum ut Belisarium in Urbem evocaret. Verum hæc omnia multo post Ennodium : nunc juvenis erat. Procopii autem de illo verba hæc sunt : *φιδελίον τε πίμψαντες, ἄνδρα ἐκ Μεδιολάνων ὀρμώμενον, ἢ ἐν Λιγούροις κίται (ὅς δὲ Ἀταλαρίχῳ παρθένου πρώτερον, — κομιστορα δὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην καλοῦσι Ῥωμαῖοι—), Βελισάριον ἐς Ῥώμην ἐκάλουν, ἀμαχῆτι τὴν πόλιν παραδώσειν ὑποσχόμενοι.*

³ Primoribus litteris veniam] Ad quas recripsit Ennodius epist. 1 lib. vi.

⁴ Et vota] Conjunctio hic redundare videtur.

ideo culturae respuenda diligentia est, aut cessandum est a vomeribus, si non in toto satisfecerit terra cultori? Deum precor, ut a te quod detestor excludat: ego tamen nunquam, si credis, deseram monitoris officium. Audivi te, patris tui relatione, circa studia jam remissum, et quasi arcem scientiae adeptus sis, ita nullatenus esse de lectionis instructione sollicitum. Nosti, fili, istius rei summam, nisi assiduitate nimia non teneri. Non profuit in hoc opere laborasse

aliquando hominem, qui a laboris intentione destitit: perniciosus asis negligentes fugit scientia; et quidquid mora et sudore partum est, sub celeritate transferitur. Te salutatum et vigilem voto, ut profectus in messem quotidianae catenis lectionis astringas. Ad me vel nunc, si quid te deceat cogitas, rescribe: quia si credis, nunquam similes dictionum tuarum invenies in qualibet orbis parte scriptorem.

LIBER OCTAVUS.

EPISTOLA PRIMA.

ENNODIUS BOETIO.

Optime epi pater, cui sanctam (an sanctum) cupio, ad curam officii epistolae aspiro. Deceat enim vestris fastibus hac professione delibari; et inter purpuras, pectoris laes crescentes, quibusque non abstinere colloquio. Nunquid salius doctrinae beneficiis amara agnoscat, nec fas esse credendum est, prodire in medium desideria rusticantis? simplicius innotescent vota nullo peritiae velata praestigio. Ergo nos hoc sumus ore, quod pectore: non amara praecordiorum delentificis possumus mutare sermonibus; pudens laudator est, qui in concinnatione blandimenti dicenda vacas suggestit. Deo ergo omnipotenti gratias, qui in vobis, dum vetera familia vestra bona custodit, ne vermultiplicat, et quod plus est epice dignitatis dignos facti esse culminibus. Redditur quidem vestrae gloria ista origini, sed, quod est clarius, merito impetrante personam. Fuit in morem veteribus curiam celebritudinem campi sudore mereri, et contempta lucis honorem luce fulgere; sed aliud genus virtutis queritur, postquam praedictum facta est Roma victorem. Noster candidatus post manifestam decorationem debitum triumphum, dum nunquam viderit bella, sortitur. Judio exigit laurea, et congrui non necessarium dedit armatis. Inter Ciceronis gladius

et Demosthenis cubit, et utriusque propositi certamina quasi vincta in ipsa curiam pace colloq. Nunc distansantiam Africae perfectionis intant et Romano, nec praecipua gentium bona societatem claudit convenire. Unus es qui utramque complecteris, et quidquid virtutum distributum poterat satis esse, avidus maximarum rerum possessor intodis. Eloquentiam veterum, dum imitaris, exsuperas, dicendi formam doctissimis tribuis, dum requiris. Est apud me epistolae vestrae, quae hujus rei fidem faciat, veneranda compositio. Utinam quae a vobis diriguntur, iam essent trietra quam suavia! Dicatis forsitan: Par fuit propinquum laudare, in commune regnum laborantem, quia non est proprium, quod quasi singulariter videtur palmata conferre. Venit ad me equidem portio de curuli. Sed, si mihi creditis, plus erigor de genio et studiis sublimati. Interdum accesserunt ista de casibus, voffi contigerunt ista virtuti. Prope inops ad scriptionem adducitur suffragi consularis, qui tantum de parentibus gloriatur. Tibi utramque in pecunia est, Laetiaris scientia et vena purpurarum. O si mihi non styfi epistolae consideratio in longum equidem producta manus opponeret! quod alii relatione dicant, ego trudem, et si confusus ordinibus explicarem. Redeo ad tabellarem fidem. Valere me nuntio, et utrum valeatis imploro: ad summam beneficii postularis et dignatio me reci-

¹ Boetio] Consuli ordinario ejus anni, hoc est 510. Ille nimirum ANICUS MANLIUS SEVERINUS BOETIUS, philosophus et orator: cujus laus praecoio non eget: quod si desideretur, nullum hac Ennodii epistola esse possit illustrius. Onufrius Panvinius iterum consulem cum Symmacho socio fuisse censet anno 522. Sed et constantem Boetium, si secundum consul illo anno fuis-et, collega Symmacho praeponi debuisset, cum in Fastis et antiquis omnibus lapidibus postponatur: mihi certum est Symmachum et Boetium consules anni 522 Boetii ipsius filios fuisse: illos inquam, de quorum ipse capitulo consulatu lib. II de Consolatione scribit his verbis: *Cum duos pariter consules liberos tuos domo provehi sub frequentia patrum, sub plebis auctoritate vidisti. Et: Quid licum liberos consules, quorum jam ut in id aetate pueris vel paterni, vel avi specimen elucet ingenii? Scio aliter visum auctori Vix Boetii, qui filios ejus consules facit Patricium et Hypatium, qui anno Christi 500 consulatum una gesserunt. Verum haec profecto nimia est affectatio. Praeterquam enim quod meminisse oportebat Graecos et Orientales illos consules fuisse, et ad Boetii familiam nihil pertinere, revincere poterant quae modo citata sunt verba Boetii, ex quibus liquet haec ejus filios consules esse adhaec pueros fuisse, cum exsilii sui Consolationem scriberet: quod sane dici non*

poterat, si ante 20 eoque plures annos consules fuissent. Boetii ergo filii fuerunt Symmachus et Boetius; quorum uno nomen a socio, filii avo, alteri suum imposuit. Multa sunt horum consulem nuda monumenta: unicum proferam, quod propter ascriptam exeuntis indictionis notam memorabile videtur. Vidimus id Romae in sede suburbana S. Pancratii. Sic autem habet:

HIC REQUIESCIT MAXIMUS PARVULUS
QUI VIXIT ANNOS VI. MENS. VM. DIES X.
DEPOSITUS EST SUB D. IM. ID. AUGUSTAR.
SYMACHO ET BOETIO VV. CC. CONS.
IN FINE IND. XV.

² Qui utramque complecteris] Graecam simul Latinamque eruditionem, quod omnia ejus opera testantur, et epitaphium Ticini.

Medona et Latia lingua clarissimas, et qui Consul eram, haec perli missis in exilium.

Celsertus item nostras lib. II Epigrammatum Pithecanorum:

Tu pater et patriae lumen, Severinae Boethi,
Consulis officio rerum disponis habenas.
Infantis lumen studis, et cedere nescis
Graecorum ingenio.

proci sermonis attollat: hoc quoque deprecans, ut domum quam in Mediolanensi civitate et abundantia vestra et neglectus propinquum jam reliquit, mihi quo vultis genere concedatis. Iustum est enim ut parentes vestri habeant quod de patrimonio mole descendit. Credite mihi, Deo scoto, quia si impetrare sine detrimento vesteris moruero, quasi dono obligatus, obsequiis poteritis respondere. De qua parte, sic vobis feliciter universa contingant, si securus esse debeo, plenarii mihi documentum scripsit armistium.

EPISTOLA II.

ENNODIUS AVIENO.

Par erat magnitudinem vestram ingenii sui opulentiam, dum sancti patris seclatur instituta, deprimere, et multo acquisitam sudore doctrinam pro diligentia testimonio ventilare. Gemina vobis contingit aeterna concinnatione laudatio; quando crescente susceptorum devotione fertur in medium palma sermonis, Res quæ nobis amorem vestrum reseruit, vos extollit. Uno eodemque usu et oris pompa multiplicatur et fidei. In pace constituit illam subiectis affectionem putantur impendere, quam loquuntur. Hæc, mi domine, ille occupatissimus pater et in humana locatus arce custodit. Nam contemptum manifestat, qui in olio degens verba non tribuit. Legisse me memini, *Sermonis avari nullus honor*. Nunc ergo servitiis salutationis adhibilis, indico me valere. Superest ut suggestio mea eliciti gaudeat ubertate colat.

EPISTOLA III.

ENNODIUS MESSALE.

Post unam epistolam quam victus crebris scriptioibus emisisti, in continua taciturnitate perdaras: et credo necessitate, non studio, servas philosophiam nil dicendi; non respiciens veteres, ut loquerentur melius, in presentia nil locutus, et illam silentii curam nutricem fuisse sermonis. Tu videris mihi disciplinam Atticam in muta fideliter parte sedari, nolens silentio acquisita vulgare: ostende post oris Ierias quæ tibi per aurium callem divitiarum commearunt. Destinasti mihi dictiones tuas; in quibus et si non fuit optanda sublimitas, non tamen deprehensa est quæ sorderet abjectio. Egi Deo gratias, quia jam te de vinculo in quo negligentia constringeris, eximeras. Promisi sequentibus potiore successum æstimatione principii. Sed vos inchoationem, quantum ad me cui nihil dirigitis, cum extremitate junctis. Domine Messala, quotidie cujus sis filius, habere ante oculos cordis Dei nostri dispensatione contingat. Sed nolo proluxa esse, quæ aspera sunt.

¹ *Domum in Mediolanensi civitate*] De hac Pursuiv epist. 50, 58 et 40 hujus libri.

² *Messala*] Ado escenti, Avieni fratri, Fratris filio: quod docet lib. ix, epist. 42 et 26. Is eloquentiam operam Romæ dabat. Ideo ejus dictiones laudat, ut hoc simul inleatur. Aliæ præterea sunt ad eundem epistolæ hujus libri et sequenti. Rursus Messala hic videtur de cujus consulatu, qui incidit in annum 506, epigrammate lusit Ennodius. Ita pueros consules

Vale, officio salutationis accepto, et correctam te suggestioibus meis frequentibus resigra mittis litterarum.

EPISTOLA IV.

ENNODIUS ARATORI.

Ad longinqua digrediens caritatis immemor exististi, non licuit tecum piam diligentiam muros exire. Dum urbis habitator es, fabricatas blanditias, non sine dædala arte custodis, at ubi rus petendum esse decreveris, quasi graves sarcinas amicorum memoriam derelinquis. Tu villares delicias expetisti, et nos apud te inter micenium mala remansimus. Non habuit radicem affectio, quam velut curarum tormenta separasti. Dicas, unde tam velox exprobratio? nec æquum esse parari ante delicta tortorem. Scripturam te, mox fuisses ad optata pervectus, sine cunctatione promisisti: quantum pater tuus semper culparum tuarum vulgator exposuit, jam a te pueri paginis vacui commearunt. Timeo ne ista taciturnitas diuturnitate convalescat; et in usum silentii turpis crescat incuria. Domine mi, saluto ego, et promissi te memorem debere esse convenio, quatenus inter cana nemora redimitus hederis efferaris.

EPISTOLA V.

ENNODIUS ARATO.

Directos a sancto episcopo artifices præsequi commendatione non opus est. Res enim plus sub placitura genio, de devotione laudatoris adjuvat infuriam. Familia est quam, cum videris, non possitis ambigere ab Ecclesia destinatum, et de ejus thesauris et gremio sub hoc studio processisse, et tractata liberaliter pariet vobis in illa melioris seculi commutatione mercedem. In quibus municipis, juxta enumerationem beatissimi Laurentii martyris, opes esse maximas quis negabit? Sunt enim formosæ, quæ quantumvis exterioris hominis lumina perdidissent, mentium splendore radiabant: quidquid enim corporibus de prosperitate subducitur, ad frugem crescit animarum. Nolite male accipere, quod nec videre poterunt, nec videri: procul a materialiter vestra alliciens decore formositas. Qui vitam suam, sicut vos in hoc innocentie calle disposuit, si tales pascat, in cælis est: crede mihi, quamvis vobis gaudia pariat fusa ad Deum ubertas illa lacrymarum, contenti eritis possidere sub continuatione plangentes. Inter ista bona quæ præfatus sum, licet magno vobis labore et pretio constitissent, adjicio quæ sequuntur. Una inter ipsas, et ingenua, et sine filiis, et pura, quod et sanctis viciniam desideratis, nec habebit. Est enim in Christianis hominibus secunda sterilitas, et maximum solatium seculi adjectoria non habere. Sed ne forte mi-

create mis facti huc tevo non infrequens.

¹ *Philosophiam nil dicendi*] Pythagoreum *εξευθελω*.

² *Disciplinam Atticam*] Sacrorum Etrusciorum, quæ in Attica religiosissimo silentio colebantur. Unde volui Cereris mystæ Papinio; et proverbium *Atticæ Secreta* de his qui verba sua silentio tegunt: quia Cereris mysteria non initiatis evulgare nefas erit.

³ *Aratori*] Lib. ix, epist. 1.

mus vester in occupationes publicas debeat de¹ anagnostici prolixitate fastidium; quamvis bona in principiis locata vos animent, et quemlibet rancorem detergeat in exordio, juxta oratoriam disciplinam, locata dulcedo; tamen ne desideria vestra fabricata dissimulatione suspendam, nulla ex illis documenta promerui. Quia commemorationem mularum facerem, episcopo durum videtur: et quamvis famuli vestri fratris Gaiani institisset efficacia, et supra modum nos pressisset importunitas, nihil communi actione profecimus. Hoc tantum volent inseri, multis sanctum patrem vestrum beneficiis vestris et gratia invitatum, muneris vobis vicissitudinem prospexisse: quod genus documenti si placet, sine cunctatione rescribite, aut quæ ejus forma esse debeat. intimate. Nunc ego ille periclitata utilitatis et in obsequiis vestris annis B pluribus jam probatus, quantum egerim, quod vix alter per infinita chartæ damna narrasset, pernicibus sum verborum saltibus elocutus.

EPISTOLA VI.

ENNODIUS AVIENO.

Crede ad justitiam pertinere, ut quod a vobis exspecto, primus exhibeam. Decet enim ut qui bona opera præstolatur, invitet exemplo: Expugnat calcariibus tarditatem, qui formam ministrat officii. His ergo salutationis munus impertiens, sanum me esse, post inæqualitatem quam pro peccatis sum passus, enuntio; et statum vestræ prosperitatis inquiri, sperans ut in hujus rei solutione multus incumbas.

EPISTOLA VII.

ENNODIUS SENARIO.

Apud sanctas conscientias non negat caritati debita sua gratiæ principalis occupatio, nec eliminat pii amoris aula fervorem. Testimonium dat solidæ affectioni, qui eam inter impedimenta oblivione non obruit. Commendate mihi scriptione culmina vestra, quæ voto importunus emerui: custodia communionis, honor est dignitatum. His ergo obsequentissime salutans, epistolam brevitate constringo, sciens posse productas horreri: faciens ut pro me Domino gratias referatis, qui molestiam quam pertuli, antequam ea discere potuissetis, abstersit.

EPISTOLA VIII

ENNODIUS² ELPIDIO DIACONO.

Quibus modis fraternitatem tuam ad scribendum, D quave arte sollicitem, quando homo verborum locuples in me silentia peregrina custodis? Elegi ut te

¹ Anagnostici] Dictum lib. I, epist. 4.

² Elpidio diacono] Medicum fuisse extrema epistola significat. Itaque dubium non est quin hic sit Elpidius medicus Theoderici regis: cujus ad ipsum extat epistola quæ Helpidio item diacono inscribitur, lib. IV Variarum: in qua cum impensi ab eo servitii sedulitatem commendat, hoc ipsum medicinæ obsequium intelligit. Procopius lib. I Belli Gothici: Μετὰ δὲ, πάντα εἰς Ἐλπίδιον τὸν ἰατρὸν τὰ ζυμπεσόντα ἐξενεγκών, τὴν εἰς Σύμμαχόν τε καὶ Βοέτιον ἀμαρτὰδα ἐκλαυν. Postea vero, inquit, Elpidio cuncta quæ acciderant commemorans, admissum in Symmachum ac Boetium facinus deflere cepit. Mediolanensem fuisse indicat epist. 21 lib. IX. Sunt qui patent eundem esse cum

A loqui loquendo faciam, et illam Atticam eruditionem ad epistolas alia garrulitate producam. Justum fuit ut tot diebus a promissione desisteres, et qualiter pervenisses, nulla paginæ directione signares? aut forte contra me illam tuam cautelitatem æstimas esse servandam? Dedignaris colloquio, quorum gratiam multo sudore quæsisisti? Crede mihi, nisi ab hoc te vitio sub ea qua ambulare soles velocitate suspendaris, necesse est ut ad alios nostra patrocinia transferamus, qui memores constituti amorem munerentur obsequiis. His ergo salutans, amico et medico indico me gravi corporis inæqualitate laborare: quam nisi te dictante pagina jocos exhibitura curaverit, distensam per tormenta ranulam longis hominibus coæquabo.

EPISTOLA IX.

ENNODIUS MESSALE.

Si jam te favor divinus a proposito negligentiae ad votiva ducit studia, si quo te vena, quo te domnus Faustus vocat, attendis, optata non taceas scriptio. Sed timeo, ne dum officiosum desidero, sustineam rusticantem, et incipiat hoc desideris meis resistere quod cupivi. Coelestes divitiæ illam inertiam stimulo pietatis exsuscitent, et mendicitatem oris tui superna ope locupletent. Ecce injuriis provocatus scribe. Salutem ergo dicens, rogo ut quid circa te agatur tabularum promulgatione cognoscam.

EPISTOLA X.

ENNODIUS MAXIMO V. S.

Bene disponantur superno vota nostra judicio. Ipse C ad nuptias tuas veniat, qui primo parenti, dum adhuc nativa immortalitate gauderet, supernæ benedictionis munus indulisit. Faciat tibi Christus noster nec custoditæ integritatis fructum perire, nec munera nuptiarum. Sic virginitas prosit ad sobolem, ut castitati tuæ fecunditas nihil decerpit: et miro dispensationis arcano, nec sæculo, dum pater es, pereas, nec Dei gratiæ, dum pudicus. Veniat super te quod Isaac juniori filio pie inductus optavit (*Gen. XXVII, 28*). Illis domum socrus auspiciis uxor introeat, quibus ad Tobixæ penetralia nurus accessit (*Tob. VI*). Sit tibi causa perfectæ dilectionis in conjugio, in te virginitas custodita. Solam illam deputatam tibi noveris, cui te quasi non esses, ex mundi facie servasti. Ecce quia venire non potui, oratione non desum. Domine mi, spero ut, honore salutationis accepto,³ quæ a me directa sunt, dignanter accipias.

Rustico Helpidio V. C. et inl. ex-quæstore, cujus carmina leguntur in Collectione sacrorum poetarum. Cæterum vel hoc exemplo patet clericos a medicinæ usu primis illis sæculis non abstinuisse. Quod ipsum etiam testatur Dionysii alterius diaconi et medici, qui Romæ urbe a Gothiis capta floruit, epitaphium inter Christiana monumenta, cujus hoc est initium:

Heic Levita jacet Dionysius, artis honestæ
Functus et officio, quod medicina dedit.

³ Quæ a me directa sunt] Epithalamium, opinor: quod Maximo scriptum in antiquis exemplaribus proximæ ad Aratorem epistolæ qua illum ad idem argumentum hortatur subjici solet: nos inter cætera Ennodii poemata rejecimus.

EPISTOLA XI.

ENNODIUS ARATORI

Miror cur devenus es turpi silentio ad Romanum decorem politum in te bona colloqui, et coactas multo sudore divitias fugiens dispensationem taciturnitate consumas. Quidquid dignis collatum fuerit, dum in usu est, ornat auctorem: ingeniorum elegantiam qui concludit, extenuat; unus error est, prodire iusticantem, et dignum laudis honore delitescere. Nunquid non habuisti digna memoratu, aut ego tibi visus sum non colendus eloquio? Fuit aliquando materia, quæ sic omnium linguis et litteris celebranda sit, quando ad nuptiales copulam perductus homo est, cui cum magna sit lux natalium, abundantia facultatum, disciplina et pudor utrumque transgredimur? qui vitia carnis abjurans, pro blandimento turpi resperebat quidquid leges dedere pro remedio: et nolens uxoris corpus deputare servitiis, putavit se addicere, si quidquam mundo impenderet liberam castitatem? Hæc et si non diligis, debes tamen pro ingenii tui ostentatione laudare. Possimus credere te bonum fieri, si audiamus quæ honesta sunt prædicantem. Nunc salutem largissimam dicens, ut resicias admoneo: et non me de epistola mea æstimes; quoniam, Deus testis est, dum de basilica renearem, transcursum dictavi.

EPISTOLA XII.

ENNODIUS FLORO.

Qua te devinctone teneam, qua diligentia complectar, ex animi tui potes qualitate colligere. Vix enim amari continget, nisi quos sinceriter amare constituerit. Congreditur inter se cælestis vigor animarum, et studia sua mutis sibi pandit affatibus: et ideo vicissitudinem mihi reddere disponis. In ista domo ut suburbanum illud, si dignatur, dato a me pretio comparari jubeat: quod dum in Liguria fuero, feliciter habebam, et post obitum meum ipse sive possideant. Mihi tamen post Deum, libertatem, substantiam videtur ipse conferre, si hoc beneficii per ipsum fuero consecutus. Sed sic filia tua vivat; sic de illa quales optas filios teneas; sic Deus animam tuam sanctis suis facit cœquari, et frater tuus vivat, ut insistas suppliciter, importune, quatenus ad effectum petitionem meam perducas. Cogites Deum, rogetis necessitates meas; quia nihil est quod potentia ipsius, quod affectus circa me majus possit præstare.

EPISTOLA XIII.

ENNODIUS AURELIANO PRESBYTERO.

Affectionem mentior, si vobiscum digrediens non transi, et beatitudinem vestram mecum quamvis locatam in statione, non detuli: et quia animus in me, ut in ceteris, imperator est corporis, ipse circa

¹ *Insiste domo*] Fausto præfecto prætorio: ad quem epist. 19 ita scribit: *Spero, ut petitionem meam quam per confamilium meum fratrem Florum destinavi, cuncta benignitate dignemini. Nec spes fefellit: nam obtinuit, ut ostendit epistolæ 21 et 22 lib. ix.*

² *Vobiscum digrediens romanis*] Ruricius lib. II, epist. I ac 9: *Nam postquam a vestra germanitate discerem, divisum esse me sentio, partemque mei vobiscum*

A diligentiam vestram est tota intentione captivus. Ergo salutationis honorificentiam debita humilitate persolvens, nihil valetudini meæ de itineris contractione indico decessisse. Ecce qua sollicitudinem vestram benigni studii cura remuneror: facite quod scriptum est, accepta restitentes, de prosperitatis vestræ me significatione gratulari.

EPISTOLA XIV.

ENNODIUS FAUSTO.

Tacerem molestias meas, nisi intellexissem quod sollicitudo vestra me sublevari. Nam dum cognoscitis, quam variis morborum fatigor incommodis, pro peccatis meis febribus frequenter addor, et vires quæ videbantur restitutæ, franguntur. Ergo vos remedia consueta præstate, et usum illum sanctæ conversationis impendite: ut quidquid medicina mortalium non valet, fuis ad Deum nostrum precibus impetretis.

EPISTOLA XV.

ENNODIUS EDASIO.

Ante experimentum amicorum fides occulta est: postquam in lucem processerit, eorum qui aliquid sapientis habuerint, sibi mentes obligat. Est tamen mihi libera servitus, quæ caris exhibetur. Confiteor magnitudini tuæ: latebat me ante relationem hominis mei, quid in sublimitate tua, et sapientis et gratiæ, sub nobili humilitate delitesceret: didici hominem, qui eam in fide beatitudinem, dum amicorum absentiam bene tractat, exsuperat. Plura quidem discedens promiseras: sed ad genium conscientiæ tuæ majora præstitisti. Domine filii, salutationis officiosissimas munus impartiens, ago atque habeo insufficientes gratias de his quæ mihi in prima potissima fronte collata sunt. Quod restat, deprecor ut residua illa mancipia teneri jam facias. Ecce fiduciam de bonis præcedentibus descendentem: qui ante ignoto preces metuebat offerre, jam non dubitat imperare.

EPISTOLA XVI.

ENNODIUS BARBARÆ.

Non ego debiti immemor ab officiis temperavi; nec constituta despiciens garrulitatem meam ab obsequii exhibitione suspendi. Sed postquam ab urbe regressus sum, continuo me variæ ægritudines, et quidquid ad mortem vocat, arcavit. Vere domina mea, sic vobis vestrisque læta contingant, quia ad testimonium veteris mysterii Christus noster iterum quantum peccatorem, nec ut illum qui amicus dici meruit, sed rursus vocavit Lazarum de sepulcro (Joan. xi, 41). Est facti unitas in distantia personarum: et nunc amplior magnitudo divini operis, quia quod ille meruit, mihi cessit indebite. Hæc causa me ab officii promulgatione revocavit. Postquam tamen ad vitam reductus sum, continuo me ad servitia vobis solvenda converti: rogas Deum, ut vos vestrosque superno

resedisse cognosco. Nec absentibus vobis integer esse mihi videor: et cum me in me non inveniam, apud vos me ad vos reversus inquiri: atque ibidem quantum mei vobis reliquisse, tantum vestri mecum abstulisse, conspicio.

¹ *Potissimæ*] Pætri liber, potentia, Basiliensis editio, *peritissimæ*.

² *Barbaræ*] Cujus eam laude mentio ep. 29 l. VII, ad quam iterum scribet epist. 27.

tueatur auxilio. Promitto mihi etiam et desideris meis quod cum felicitate vestra et gaudio, ad comitantes exuberias, quæ votis meis satisfaciat, dignitas adepta vos evocet. Noli, domina, huic te labori, huic oneri submovere. Videant bona Romanæ civitatis provinciæ, et quæ monitis vix instituuntur, per bona quæ vobis Deus contulit, formentur exemplis. Rogo tamen, reverentia salutationis exhibita, ut expectatissimo me reveletis alloquio: sed nec alterum dictare patiamini, quæ ad me scribetis: sic nunquam ab impetratione oratio vestra pellatur.

EPISTOLA XVII.

ENNODIUS¹ STEPHANIÆ.

Crede vos et ignorantes meis periculis subvenisse: aut quare confidam nescire quidquam, quos per Deum contingit universa prænosceret? Postquam enim ab urbe redii, reparata sunt in me divina mysteria: et quod senuerat temporibus, novellis resurrexit exemplis. Iterum vocatus est Lazarus de sepulcro: non quidem illius par merito qui amici Redemptoris nomen emeruit, sed in diversitate actuum unius convenit forma mysterii. Deducens per ægritudines multiplices ad sepulcrum; sed cælestis voce revocatus, ad hæc primum quæ vobis solvuntur officia me converti: credens placere Deo, si cultoribus ejus per linguam quam ipse reddidit principe loco exhibeantur obsequia. Ergo reverentia salutationis impensa, deprecor ut pro me, sicut poposci, orare attentius procuretis, ut per meritum vestrum divina clementia dignetur confirmare quod tribuit: et frequenter me pia litterarum vestrarum promulgatione sublevetis. Rogo ut nullam aliam dictare facias, per domini Asterii animam et professionem tuam. Sic ei nitor quem optas, usque ad consummationis tempus assistat.

EPISTOLA XVIII.

ENNODIUS FAUSTO.

Coegit me ad studia mea portitor præsentium litterarum, et quod volebam, prope importunus exegit. Sic contulit beneficium, qui exigebat. Iste in negotio suo probatum mundo justitiæ vestræ poscit examen: nec ab aliquo veritatem causæ suæ discerni æstimat, si cessetis. Pro hoc precator accedo, ut dum adestis mandatis cælestibus et veritatem tota intentione perquiritis, afflicti humanis necessitatibus succurratis. Spero etiam, salutationis officio impenso, ut indicio me prosperitatis vestræ, non neglectis quæ frequenter se ingerunt occasionibus, sublevetis.

EPISTOLA XIX.

ENNODIUS FAUSTO.

Quamvis omnis frequentia litterarum videatur rara sollicitis nec sufficiat providentia pro pietate sus-

¹ *Stephaniæ*] Supra lib. vii, epist. 29, soror erat Fausti præfecti. Lib. ix, epist. 18; Asterii uxor, ut ad calcem epistolæ innuere videtur: ac proinde Marciani mater; quia Asterii filius Marcianus, lib. v, epist. 2.

² *Si possem delere*] In Cynegeæ epitaphio, quod superiore libro epist. 29 vidimus, primam in matronæ syllabam extremo versu corripuerat Ennodius. Hac de re admonitus a Probo Beatus, cum aliis indicasset, ad aures pervenit Ennodii: qui Terentiani, ut sibi videbatur, auctoritate nixus, cum nulla in eo versu

A penso: tamen pars ista cui impenditur, nisi responderit, ab humanitate sejnngitur. Ergo salutationis officia præfatus, Deo tribuente indico mecum sanctorum suffragiis et vestris precibus jam melius agi, et illam desperationis et febrium intepuisse valetudinem. Nunc, quod restat, spero ut petitionem meam quam per confamilium meum fratrem Florum destinavi, suscipere solita benignitate dignemini: quia etsi mihi ad præsens res videtur esse compendii, vobis quibus magis futura cordi sunt, utilitas ex hac parte summa respondet.

EPISTOLA XX.

ENNODIUS AGNELLO.

Si valerem corpore prosequi, verbis abstinerem: at cum illa res valetudini deficit, ista succurrit. Scit secretorum discussor, me et divisum præsentia a vobis abesse non posse. Proinde sollicitudinem vestram nuntio meæ prosperitatis relevo: et propter quod concessum est epistolare commercium, vestrum requiro, indicans, honore salutationis impenso, precum me ad suscipiendum caballum direxissæ. Tantum est ut talem mittatis, quem et vos dedisse clareat, et ego pro honoris summa me gaudeam suscepisse.

EPISTOLA XXI.

ENNODIUS BEATO.

¹ Si possem scribendo delere paginam meam, multiplici hoc facere intentione procurarem. Sed quia non est fas hominem non errare; ego ille causs, sed pater tuus, ne unquam prioris epistolæ meæ sis memor, exposco. Sic te pater et patria talem, qualem per singulos dies omnibus protestor, excipiat. Alienis scriptis credidi, ut styli mei importuna festinatione morderem. Tu feceras quod sapiens; qui soli domino Probo, ² artem tenenti inter doctos, versus meos relegeras: quod facere decuit. Ego importunus, qui alteri erolere non debuissæ, quantum video, frustra commotus sum. Vade ergo ad dominum Probam (sic pater tuus vivat: sic me, quem semper amasti, viventem audias, quia ista pene mortuus dictavi) et osculare illi genua pro me, et dic illi de extremo versu, Terentianus me induxit in illo exemplo,

Sic fatur lacrymans, classique immittit habenas.
Æneid., vi, 1.

³ Omnia tamen quæ fuerunt digna correctione, præstitit. Saluto, amore quo debeo. Si evasero, versus ipsos emendo, et sic dirigo. Nam litteras tuas quas per infantem Rufinum direxisti, Julio mense suscepisti. Unde me contigit nescire quod actum fuerat, ut taliter moverer.

culpam putaret, obijuratorias ad Beatum litteras dedit. Nunc agno errore Beatum e cusat, prioresque illas litteras deletas cupit. Ea est epistola 29 hujus libri. Quare et hic præposterus est ordo, ut de aliis ante monuimus.

² *Artem tenenti inter doctos*] *Leg. arcem tenentis*. Idem Ennodius Patrenesi ad Beatum et Ambrosium: *Ergo ad disciplinarum arcem properantis*, BARTIN, *Adversar.* pag. 975.

EPISTOLA XXII.

ENNODIUS FLORO.

Qui justius prosperitatis mæ cognoscit indicia, nisi qui sinceriter et indesinenter optavit, nec convenit prius alterum desideria aliena cognoscere? Ergo servitio salutationis exhibite, indico me, cælesti beneficio, postquam cessavit humana curatio, mox sanatum: revocavit ad spem prosperitatis res illa, quia medici destiterunt. Nunc gaudia vestra, sicut de me æstimo, cognoscentes, mecum laudibus prosequimini tanti beneficii largitorem: et si adhuc vos longior mora detinet, quam bene valeatis, litteris intimate.

EPISTOLA XXIII.

ENNODIUS FLORO.

Spectabilis vir Eleutherius in negotio suo, quod a domno præfecto audiendum Vicarius susceperat, ad amplitudinem vestram a me commendatitias speravit: credens, salva justitia, opem sibi integram posse suppeteret, si meis apud vos juvaretur alloquiis. Rogo ergo honore salutationis exhibito, ut ei, si vere contra æquitatem laborat, manum medicam porrigatis: quia nefas est, ut in præjudicio bonæ causæ prodesse sibi calliditas videat, quod molitur.

EPISTOLA XXIV.

ENNODIUS FAUSTO.

Usum suum benignitas vestra supra homines locata custodit. Vere medicina est cura sanctissimi; nam venerabilis conscientia Deo semper insinuat quod requirit. Digressis vobis, acrior me calor exussit, et ad omnem desperationem præcipitante diabolo vela patuerunt. Venit ad me medicus, et dixit se quod faceret non habere. Hinc mihi major spes, quando homo cessaverit. Continuo me cum lacrymis ad cælestis medici auxilia converti; et domni Victoris oleo totum corpus, quod jam sepulcro parabatur, contra febres armavi. Scit Deus meus: mox adfuit magni militis imperator, et quod per testem ejus idoneum poposci, incunctanter obtinui. Mox fervor ille æterni frigoris procurator intepuit, et hora nona, sicut legitur, Domino meo mandante discessit (*Joan. iv*). Scio orationis vestræ tempora: scio lacrymarum copiam in illo quoque momento juvisse laborantem. Ecce indicia votiva non tacui: sed portitorum raritas desiderium commune suspendit. Nam me multum juvat relevatio vestra, quæ a vobis minime, qui læta respucistis, optetur.

EPISTOLA XXV.

ENNODIUS FAUSTO.

Mox ubi me gratia superna respexit, et animam le judicii cælestis vicinitate trepidantem, concessit, et melioraretur, vivendi laxavit spatio, magnitudini vestræ beneficia per litteras divina non tacui. Vere, cessantibus medicis, illius qui innocentia et lacrymis emitur, medicina non defuit. Credite, nisi mihi subvenisset destitutio curantium, nil valerem. Nam quia ægrescebam hominum studiis, cœpi ne-

¹ Domni Victoris] Martyris Mediolanensis. De hac mirabili curatione copiosius ager in Eucharistico vite sue.

A gligentia jam sanari. Hæc quidem prioribus intimata sunt: sed ne occasio præteriretur, adjeci: sperans, obsequio salutationis oblato, ut me de prosperitatis vestræ de qua pendo, sublevotis alloquiis.

EPISTOLA XXVI.

ENNODIUS AVIENO.

Necesse est ut qui desiderat scripta vestra non taceat: nec silentii exemplum tribuat, qui cupit alloquium. Juxta orationum vestrarum suffragia, quos innocentia et devotio Deo nostro facit acceptos, meliorem me esse jam sentio: desiderans honorificentia salutationis impensa, quam bene valeatis agnoscere: quia post receptam salutem, unicum est solatium bono vestræ prosperitatis atollit.

EPISTOLA XXVII.

ENNODIUS BARBARÆ.

Quamvis adhuc inter extrema sim positus, et pro peccatorum meorum mole, somni mei beneficia, dum mereor in longum coneri, non sequantur: reverentiæ tamen vestræ obsequiis quod debet pendens anima non omisit. Pene jam vocatur ad iudicium, et adhuc suspicit in hac luce quos coluit. Quam vera est illa sententia, quod sanctus affectus nec morte percat! Ergo, domna mea, servitii vos debetæ salutationis prosequens, rogo ut, agnitis quæ circa me geruntur, pro illo quo omnibus eminetis et sanguinis vitæ et conversationis radiis, domno meo apostolo et cæteris ejus fratribus supplicetis: ut per vos exorata Dei potentia, elementis suæ quæ tarda esse non solet, beneficia non refrenet.

EPISTOLA XXVIII.

ENNODIUS BEATO.

Qua mihi vicissitudinis, qua obsequiorum cura pensabitur, quod te et in frequentibus paginis alloquor et officio sermonis tui in lucem exire publicam non detestor? Non me ætas tua, non ingenio meo potest revocare per formula. Eligo benignis plus credere, quam peritis; ut bona originis anteferant studiis: quod fidelis es. divini est munus: in natura eruditio: per Deum veniet res secunda. Necesse est ut totum tibi amor integritatis exhibeat, primarum partium insignia jam tenenti. Ergo honore salutationis accepto, noveris me, juxta petitionem vestram, epistolam ad vos admonitionis, quamvis sub festinatione, dictasse: quam ad domnum patricium D Symmachum ideo dirigere procuravi, ut quod in ea emendatione dignum est, corrigatur. Sed propter surreptionem negligentis, te quoque ejus exemplaribus informavi. Qua de re tu apud te esto: et cave ne huius ad te perlata manifestes comprehenso superius eminentissimo viro, ceu rem novam postulans: quia si ejus eam magisterio placuisse cognoveris, ad notitiam eorum perferre qui sapiunt non timebis.

EPISTOLA XXIX.

ENNODIUS BEATO.

Non mihi tuus error illusit, nec retroversa decepit

² Epistolam ad vos admonitionis] Parænesim didascalicam Beato et Ambrosio scriptam, cui locus desinus inter conscula miscella.

affectio : tu ætatis, naturæ, propositi ordinem custodisti : ego deliqui, aliter de te quam posebat veritas, iudicando. Ad hoc redeunt, quos diligentia insula captivat : proinde tui sine circuitione loquendum est. Quo te immemorem tui duxit insana præsumptio, ut ¹ sancto presbytero diceres, in versibus illis, quamvis in temporis momento compositis, aliquibus videri affectum conjugalis gratiæ non expressum? Aut ego diffamare volui quod scripseram? aut epitaphia hoc posebant, aut ratio? Quis hoc imperitus, quis tecum sanitate vacuus dixit, ut carmen quod in summam gratiam dominus Faustus excepit, te et participibus tuis rodentibus laederetur? Forte ² de tertio Phaleucio, qui Terentianum nesciunt, habuerint, quod de una syllaba quærentes occasionem loquerentur. Vere dignus fui ista quæ portuli, quia ³ scriptum est (*Math.* vii, 6), margaritas ante immunda animalia non esse mittendas. Quamvis dictionum et imperitiæ meæ bene sim conscius, te tamen nec scire aliquid, nec sciturum ante didiceram. Vale, et ad alios te quibus debeas loqui, converte.

EPISTOLA XXX.

ENNODIUS A EODATO PRESBYTERO.

Acerbo agri tudinis impetu et valida febrium ni detate con ritis, cum ut fidem veteris testimonii Christus noster in me, quod in Lazaro fecerat, ostendisset, et Evangelii fidem præsentibus declararet exemplis : litteras vestras accepi. Ordinavit ille qui potuit, ut diebus quibus vitam restituerat, amicorum quoque suorum eam et confirmaret et fulciret alloquiis. De versibus unde tibi portentum illud dixit, risum mihi ⁴ stulta iudicia fecerunt. Scias illos in summo pretio apud dominum habitos, quamvis in temporis angustia et vitæ transcurione conscriptos. Sed si ⁵ ens non scripsisti, nec facias. Mihi sufficit, dum feci, vota complekse. Nunc ad eam partem me confere, quæ specialiter a sanctis poscenda est; ut pro agro et amante attentius ores; si mereor, crebra mihi et instructionis et consolationis præstes alloquia.

EPISTOLA XXXI.

ENNODIUS ROETIO.

Consideratio magnitudinis vestræ exoptat epistolare commercium; sed festinatio portitoris epistolam brevitate conclusit. Non potui morari properantem : sed nec his vacuum munis propter res necessarias emisi. Crebras super domo quam poposci, litteras destinavi. Si possibile est cupita tribui, jam referte, quia omnia ædificia ejus sub negligentia consenescent. Domine mi, salutationis obsequia dependens, rogo ut vos juvetis sine vestro dispendio supplicentem.

¹ Sancto presbytero] Adeodato, epist. seq.

² De tertio Phaleucio] Id est, *Exoptet similem matrona sortem* : quo versu clauserat epitaphium Cynege: lib. vii, epist. 29. Hæc igitur est epistola quam paulo ante retractavi, epist. 21.

³ Hormisdæ diacono] Eius nomen inter Ecclesiæ Romanæ diaconos in synodo Symmachi, quæ Avieni junioris consulatione cuncta est. Jamque apud Ennodium sæpius occurrit : nunc illi pontificatum non obscure præagitur : iterum in epistola 59, *Ecce*, inquit, *spiritualis tutor ; omnium morum futurus*. Nec vanum fuit au-

EPISTOLA XXXII.

ENNODIUS SYMMACHO (PAPÆ).

Rem necessariam providet, qui parenti omnium orbatos et peregrinos insinuat : unica via est apostolatus vestri solatium, quæ medetur extornis. Alsit afflicto dicere, quos ad vos contigerit pervenisse : creatoris patriam, opes alibi non requirunt, quos coronæ vestræ cura susceperit. Præsentum bajulus, ortus nobiliter, profutura ad testimonium ingenuitatis studia Romana requirit. Nunc beatitudini vestræ mea supplicis vestri commendat assertio, ut salutationis servitiis dignanter acceptis, quod usu facitis, pro mei consideratione geminetur.

EPISTOLA XXXIII.

ENNODIUS ¹ HORMISDÆ DIACONO.

Et quod es, miseratione ornatur; et quod futurus es, pietate conquiritur : et diaconum his studiis extulisti, cujus rei promittit cura pontificem. Præsentium bajulus, honestus moribus, natura sublimis, gemini solatii orbatos præsidio, Romam pro honestis artibus, licet peregrinaturus, expetit. Vide si mereantur a religioso, bene nato, locupleti, juvari ista quæ portuli. Nunc officio salutationis exhibito, rogo ut si me, si bonam quam coemisti opinionem diligis, impensis portitoris adule car auxiliis.

EPISTOLA XXXIV.

ENNODIUS ¹ PORTIANO ABBATI.

Divinis declarat exemplis, nisi per Dei gratiam visitationem hominum cœlestium non venire. Quæ enim recordatio potest esse peccantium, nisi occultis itineribus favor cœlestis operetur, et per viam mentibus inspiratam quæ propter peccata surrepere poterat, eliminetur oblivio? Impletur jam divinæ misericordiæ fiducia est, cultorum Dei animis non desesse. Ergo gratias refero Trinitati Deo nostro, qui ut me reverentia vestra aliquid visitaret, exegit. Suscipio obedientiam vestram : nec enim exiguus cultus debetur obsequentibus, cum Christi gloria maneat imperantem. Orate pro me, qui humanitatis imbecilla, dum adhuc estis homines, evitastis : quos contigit, necdum corpore sequestrato, ponderibus carnis absolvi; et servitiis salutationis acceptis, frugem circa me gratiæ, dum sermonis adolescit cultura, concedite.

EPISTOLA XXXV.

ENNODIUS ¹ AURELIANO PRESBYTERO.

Inamabilis quidem desideriis meis militavit occasio, et votis aditum necessitas vis ferenda patefecit : amplexus paginam præfatione blandientem, sequenti ejus elocutione confusus sum. Nam dulce principium et sereni mella colloqui, relata calamitas, quasi gurium, quia Symmacho papæ successit.

¹ Portiano abbati] Etsi tempora non di crepant, affirmare tamen non ausim, huic nostrum esse S. Portianum, qui Candidobrensis apud Arvernos monasterii abbas fuit, eique et oppido non ignobili nomen reliquit. SANPORTIANUM enim appellamus. Fuit et Porcianus episcopus in provincia qui synodis Carpentoratensi et Vasensi interfuit paucis annis post Ennodium.

² Aureliano presbytero] Arelatensi : quod sequentia declarant.

veste noctis, obnubit. Vere loquentibus volis ingesta A
sunt oculis, quæ legebam. Nam dum absentiae felici-
tatem pagina sapientis intercepit, coactus sum¹ illam
Ætheriam nimis vidisse terrenam, et a sublimitate
vocabuli in Tartarum duce culpa depositam. Taceo
quid debuerit parentibus, quid pudori: ex qua domo
infelix processit ad scelus: quod secuta est, relictis
Dei cultoribus, lupanaris vice conjugium. Credite
mihi, ultionem criminis, dum admittit crimen, ex-
suta est: et turpi mersa contubernio, et flagitium
et poenam flagitii reperit in marito. Secum rei per-
sonam portavit: et iudicis mulier, dum elegit indi-
gnum. Producerem litteras, nisi memoriam infaustæ
feminae desiderarem oblivione sepeliri. Vos, ut
Galliæ expulsionem illorum subleventur, eligetis: nos,
ne Italia coinquinetur. Expetant potius Lybæ B
syrtis: et ab humanitatis consortio dividantur: quia
si inde domum Aurelianam fugerint, hinc Enno-
dium, ad quæ loca declinabunt? Domno præfecto
quæ jussistis, pressius intimavi: qui præcepta re-
gia mox exegit, per quæ credimus viros bonos et
amicos occasionem invenisse prælandi: et vos tamen
animum ab anxietate removete: quia celestis suffi-
ciet ad ultionem malorum vigor examinis. Domine
mi, salutationis obsequia præsentans, precor ut
erebro me prosperitatis vestræ, quia conimeantium
opportunitas ingeritur, relevetis alloquiis.

EPISTOLA XXXVI.

ENNODIUS BOETIO.

Perdiderat eruditionis pretium lingua, dum reti-
ces: quia dum venustatem eloquentiæ taciturnitas C
includebat, credebatur non esse quod nuper effe-
ruit. Produxisti in lucem novum jubar eloquii: et
dam diem in epistola facis, splendorem recens
adeptus crederis jam maturum. Gratias ago, quod me
ad amicitiam custodiam paginæ tuæ flore comellis.
Sed si fidei meæ esses conscius, dubitationem de
rebus constantibus non haberes. Timeo ne ambi-

¹ *Illam Ætheriam*] Nuruin Archotamiam, de qua ibi. vii. epist. 14. Sed tota hujus epistolæ interpretatio ex Cassiodoro petenda est, apud quem Theodericus de hac Ætheria Merabudo comiti sic scribit lib. iv. epist. 42: *Archotamia itaque i Lusris semina febiliter ingemiscens nepoti sui calamitatem tali conquestione deploravit, dum semper aviæ cura tenaciore est suorum, asserens Ætheriam nurum suam, mariti postposita dilectione, cuidam se Liberio jugali scedere sociasse: et cum ornator cupit novis thalamis apparere, studuerit prioris viri facultates evertere: allegans dictatam filiorum spoliis, quibus magis decuit congregari.*

² *Domno præfecto*] Fausto.

³ *Præcepta regia*] Illa nimirum quæ proxima quam dandavimus Cassiodori epistola continentur, ubi Archotamiam adversus Ætheriam nurum causam Theodericus Merabudo committit. *Sublimitatis vestræ iudicio hanc causam legibus committimus audiendam: ut omni incivilitate submota, mediis sacrosanctis Evangeliiis, cum tribus honoratis quos primum consensus elegerit, qui legum possint habere notitiam, quidquid prisci iuris forma constituit, inter eos considerata disciplina nostri temporis præferatis. Prolata sententia, cum præteratam conjugem suam questus esset Liberius, Theodericus epist. 46 iterum rescripsit, ut causa per relictos retractaretur.*

Domine ut supra] Sic lib. i. epist. 12, lib. ii. ep.

guitatem quam credis exhibeas: et dum amantis te-
porem metuis, in affectionem frigescas. Domine, ut
supra, salutationis gratiam persolvens, spero ut cro-
bro ad me epistolarum commercia dirigas, quia in
his munis et diligentia te admonet et perfectio ut
multus incunias.

EPISTOLA XXXVII

ENNODIUS BOETIO.

Quamvis tenui effectu petitionis surgit eloquium,
et conciliant et dotant facundiam res secundæ, in
qualibet verborum saturitate paginæ si repudientur,
ab impetratione jejunant: plus felicibus epistolis de-
betur laudatio quam peritis. Jure loquitur verbis
nitore sublimibus, qui summates viros dicendi venu-
state captivat: quodvis oratorum schema sinistra
sors dissipat: ditescit enim lingua nutrita beneficiis.
Dudum ad eminentiam vestram direxi quæcumque
audacia producente colloquium: quod ita responsi
genio sublevastis, ut credidim me perdidisse digni
favoris tempora per quietem, quando modicus sudor
iudicium arcem tenentis ille erat. Promiseratis etiam
domum quam poposceram, non negandam. Gemini
e'vatus successibus incedebam: si et opinio perfecti
astipulatione, et census luculentissimi crevisset im-
pendio. Sed detestor moram, quam sterilia quidem
peccata pepererunt. Nam et homo culmine vestri
quem præstolabar advenit: et nihil sibi mandatum
esse, quod desideris meis prodesse posset, asseruit.
Vide meritorum meorum fusca commercia: quorum
contra me nitentia fidem frangere nequeunt, exigunt
tarditatem. Absit a conscientia mea, de vestra clari-
tate diffidere: obscenæ mentis est, putare constitui
memoriam non manere. Sed rogo ut dum propositi
vestri lucem asseritis, eorum quæ mihi debentur,
obscura superetis. Ergo præstationi vestræ genium
dono celeritatis infundite. Domine mi, cultum saluta-
tionis impertens, preces adjicio, ut consularum
sportulam cum responso præfate petitionis accipiam.

9 et aliis locis. In conscribendis enim epistolis quibus
honorum titulis initio epistolæ singulos appellarant,
eisdem sub finem iterare mos erat. Verbi gratia,
Volusiani ad sanctum Augustinum epistola sic incipit:
*Domino vere sancto ac merito venerabili patri Au-
gustino Volusianus.* Eadem sic clauditur: *Incolumem
venerationem tuam divinitus summa tueatur, domine
vere sancte ac merito venerabilis Pater.* Rursum Au-
gustini epistola qua Volusiano respondet, hoc habet
initium: *Domino illustri et merito insigni et præstan-
tissimo filio Volusiano Augustinus.* Sub finem vero:
*Incolumem feliciterque te misericordissima Dei omni-
potentia tueatur, domine illustris et merito insignis et
præstantissime fili.* Eademque in plerisque Augustini
et aliorum epistolis cernitur repetitio. Quam ut vita-
rent librarii, compendio utebantur, præfixis verbis,
et supra, hoc est, ut initio epistolæ scriptum fuit.
Quamquam apud Ennodium tituli omnes epistolarum,
nudis tantum nominibus relictis, omisi sunt. Quod
item accidit rescriptis Principum in codice ac no-
villis: eoque factum ut illa: *Hare Tatiane carissime
nobis, et Albine Parens Karissime Augustorum,* ad si-
milia quæ bis, ex more quem dixi, repeti solebant,
et mel tantum, quia integra rescripta non sunt, nunc
in fronte, nunc ad calcem ascripta videamus.

⁹ *Consularum sportulam*] Quia consul erat Boetius, epist. 1 hujus libri. Sportulæ autem amicis novæ

EPISTOLA XXXVIII.

ENNODIUS SYMMACHO (PAPÆ).

Non inefficaciter poscit, qui parenti omnium peregrinos insinuat: nobilibus generalis debetur assertio, maxime apud eos qui beneficia tribuunt non rogati. Beatum sublimem adolescentem, præsentium bajulum, si corona vestra dignanter accipiat, præclarum juxta morem pontificis ornat officium. Est enim qui gratiam vestram et natalibus et moribus mereatur: sufficit dignis stricta laudatio. Nunc servitius salutationis exhibitus, rogo, ut me amantem vestri crebri relevetis promulgatione colloquii.

EPISTOLA XXXIX.

ENNODIUS HORMISDÆ DIACONO.

Si dignatio circa me promissa duraret, assereretur frequentia litterarum: vix respiciunt humiles, quos ad arcem eventus prosper evexerit: grave est, si spes secundarum rerum caritatis nexus incidat: non debet præjudicare diligentiae, cui secundum vota blanditur. Si tamen aliquid circa me gratiae custoditis; si vivit amoris polliciti scintilla, Beatum commendo nobilissimum adolescentem præsentium portitorem; cui justum est ut consideratione mei, et parentem beatitudo vestra impendat, et patriam. Esto specialis tutor, omnium mox futurus. Domine frater, salutationis humilitate depensa, rogo ut sub celeritate quam bene valeatis, scriptioe signeis.

EPISTOLA XL.

ENNODIUS BOETIO.

Precum iteratio bonam conscientiam oblivionis accusat. Sed facessat stimulare currentem, et constantem virum ad memoriam promissionis impellere. Hæc de his quæ a me dudum culmini vestro sunt scripta, perstrinxi; ut domum de qua jam pagina iudicio voluntas vestra est patefacta, perficiam. Reliqua epistolæ salutationis nuntio mancipavi; ut sicut apud nos valetudo in statione est, ita de culmine vestro cælestis faciat favor agnosci.

EPISTOLA XLI.

ENNODIUS ACAPITO.

Insolabiliter anantum ferretur absentia, nisi opem darent remedia litterarum, quæ jejunas desideran-

honoris causa debebantur. Symmachus epist. ultima lib. ix: *Sportulam consulatus mei et amicitiae nostrae et honori tuo debeo.*

¹ *Vice remedii obitus*] Qui diuturno morbo languet, mortem optat, ut remedium. Vetus epitaphium,

*Ἠλθεῖς ἐμῆς ζωῆς γλυκερώτερε, ὅς μ' ἀπέλυσας
Νουσῶν, καὶ κακάτων, καὶ μογρᾶς ποδάγρας.*

Atum animas pascunt esca colloquii. Bene enim per stylum dilectio amicam sibi pingit effigiem; cum qua sine laboris patientia misceat mella sermonum. Ad hoc magnitudo tua artifex ne impastam gratiam linqueres, scripsisti. Debeo vicissitudinem, quia memorem mei te esse cognovi. Honore ergo salutationis exhibitio, rogo ut quod scis apud caros et affectione præditos esse pretiosum sub continuatione facere non omitas.

EPISTOLA XLII.

ENNODIUS AVIENO.

Ægritudinis vestræ indicium in meam contigit incrementum. Nam talis semper et usus et pene natura solliciti, ut vix credat transiisse quod metuat: et quæ quasi sint in occultis locata suspirat. Vere domne Aviene, jam in me nihil de usura lucis istius, nisi vestra tantum, post amorem Dei, remansit affectio: quando melius mecum agitur, talis sum, qualem me in desperatione dimisistis. Superest ut precibus vestris et peccatorum remissio concedatur, et si ita Deo videtur, pro ¹ vice remedii obitus celer eveniat, ne amarius sit morte quod vivo. Domine mi, salutationem debitam tota humilitate persolvens, rogo ut per vos, quid in causa vestra de Roma nuntietur, agnoscam.

EPISTOLA XLIII.

ENNODIUS MESSALÆ.

Nunquid aliquando ab effectu destitit, qui Deo cum fiducia supplicavit? Si animus in fide non claudicat, et vota et votorum copia conjunguntur. Ecce egit apud vos silentium meum, quod tanti temporis non valuit obtinere loquacitas. Quantum video, scripta vestra nisi taciturnitas non meretur: quos multos putatis, alloquimini: ab his quibus lingua esse creditur, abstinete. Fecisti tamen quod decuit dominum et, ut ipsi dicitis, parentem; ut me gravi ægritudine depressum dignum putetis alloquio. Rogo ut hoc sub continuatione faciatis. Domine mi, salutationis reverentiam solvens posco ut pro me per omnes Dei sanctos supplicare non desinas, quatenus vitæ redditus, de visione vestra gaudeam.

ΑΥΡ. ΑΜΦΙΚΤΥΩΝ
ἄγων ἔτος Ο

*Venisti tandem vita mihi dulcior, et me
Solvisti morbis trisibus, et podagra.*

AUR. AMPHICTYO
annum agens LXX.

LIBER NONUS.

EPISTOLA PRIMA.

ENNODIUS ¹ ARATORI.

Velim ita labori meo faveas, ut jejuno veniam

¹ *Aratori*] Libens accedo ad conjecturam doctissimi cardinalis, Aratorem hunc esse qui apostolorum Actus versibus exposuit. Verum is hoc tempore adulescens adhuc erat, et Musarum tamen in castris miles

D præstes ingenio, quia nefas est in devotionibus despici amabilem discendi cupiditatem: quando quod gratiosus obtulerit, durus rerum interpres evacuat.

non ignotus, ut præter hanc hinc superioris libri epistolæ ostendunt. Ligurum patria fuisse, facundo patre natum, atque in Liguria ipsa eruditum, et caudicis officio functum: legationem etiam pro Balka-

Laudandus est in studiis, vel qui facundum æquare non putatur eloquio. Inter benignos et eruditos, quid eligatur incertum est, cum pars utraque det pretium. Ergo crede diligenti, et amaritudinem temporibus legitimi amoris amollire. Nolo rem voti facias necessitatem: et desideria quibus humanum genus natura peperit, digeris in mororem. Non habiturus continentiam, nisi nuptias optet, in culpa est: conjugalis copulæ vitans remedium, electurus est aut virtutes, aut crimina. Tu te ut metiaris, imploro, ut nec supra hominem plenum casibus iter arripias, nec intra hominem quæ sunt plectenda mediteris. Vix deliquit, qui a natura et lege non deviat. Ergo post Musarum castra, et inanes ætate nostra cantilenas, ad curam te serendæ sobolis muta: viâ quod viluit, quia inter imperitorum exercitus furor est nolle rusticari: juvat sapientem, hoc esse quod plurimos. Facessat philosophia in nostrorum nota conventibus: ego donasse curis cupio, quotiens infelicem inscitiam sequitur qui præcedit. Ergo honorem salutati accipiens, rescribe mihi quid cum animo tuo pagina mea egerit. Nam si quæ mihi sit sententia flagites, ego ipsa studiorum liberalium nomina jam detestor.

EPISTOLA II.

ENNODIUS FAUSTO.

Stat apud conscientiam culminis vestri quid sublimis viri Faustini voto debeam et generi: et ideo quamvis apud vos credat sufficere quod pro filio pater rogavit, per me tamen quia parum putat ejus sollicitudo quod egerit, preces frequentat, sperans ut noster adolescens ad maturos, Deo auspice, mores erigatur: vos detis præcepta, quid sequi debeat, quid cavere, vos apud quos necessarium credideritis scriptione prosequamini. Hoc scio culmen vestrum, etiam si laceam, esse facturum: sed nec debuit tanti viri precibus deesse, nec potui: qua de re permotus lacrymis superius comprehensi, et ego fens supplico per illam quæ vobis a Deo concessa est, conscientiam (sic petitiones vestras pia martyrum Salvatori nostro commendat assertio), ut efficaciter apud vos et creator pro filio et dominus Faustinus pro Ambrosio supplicet: et ordinate prædictum juvenem, et orate pro ipso, ut adolescentem Roma nec vitiis possit, nec moribus extinguere. Scio vos plura apud homines, sed majora apud Deum prævalere. Et ideo securus jam effectum illis polliceor quos commendo. Ergo reverentiam salutationis exsolvens, paucis multa

tis ad Theodericum regem cum laude obiisse testatur Athalaricus, lib. viii Variar., epist. 12, qua comitivam domesticorum Aratori decernit. Postquam comitiva etiam rerum privatarum, priusquam aula relicta Ecclesiæ manciparetur, ornatum fuisse, docet nos vetus adnotatio, quæ in plerisque exemplaribus Aratoris libris præfixa est. Qua ratione Vigilio oblatis et suscepti ab eo fuerint. Ejus enim in codice Remensi monachorum S. Remigii hoc est exordium: *Beato domno Petro adjuvante, oblatus hic codex ab Aratore illustri, ex comite domesticorum, ex comite privatarum, vero religioso, subdiacono S. E. R. sed apostolica, sancto atque apostolico viro papæ Vigilio, hinc prius ab eo die viii id. Aprilium: et quæ sequun-*

textui. Sufficit Deo placitis viri instructam esse pietatem: et causa et persona, cum Dei solatio, vestro disponatur studio.

EPISTOLA III.

ENNODIUS MERRAUDO.

Quasi solem lacibus adjuvet, et mare exiguo humore locupletet, ita superfluis laborat impondis, qui per se placitura commendat. Sed stultum est perire occasionem beneficii, quando auxilium fortis implorat; opum largus supra copias ditatus est, si credit subsidium quod pauper obtulerit. Regale munus sit, cui insigne pretium præstat accipiens. Dominus Faustinus de prolis suæ profecta supra quam poscit paterna cara, sollicitus, Ambrosium nostrum hac apud vos credit prosecutione committere: æstimans quod sanguis ejus, quod prudentia, quod census, intra Liguriæ angusta deflitesceret; et quod artis fama nobilis arciaretur obstaculis: alieno præsidio claritatem suam in Romanam lucem putat erumpere. Facessat ab studiis meis negare testimonium quod plus optulatur auctori: qui enim donos asserit, approbatur. Videte quæ de vobis fiducia sit, cui quidquid præcipuum habet nobilis terra commisit. Nolo putet apud nos quod hac vit familia potius inveniri. Sufficit honorum cupidis sic plures vincere, ut potissimum comparentur. Honestatem juvenis vulgatus natalium pudor ostendit: faciat divinitatis dispensatio ut per vos principia ejus hic bene locata solidentur. Ergo honorem salutationis accipite, et petitioni meæ paterna, sicut præceptores vocavit antiquitas, pietate respondete.

EPISTOLA IV.

ENNODIUS PROBINO.

Si apud eminentiam vestram supplicatio mea recordatione subsisteret, crebra scriptio patuisset: nec quos apud Liguriam vestros dignatione vocabatis, sepeliret oblivio. Sed quia loco et opibus divisi, nec diligentia lego comparantur; ideo perfectam subjectis caritatem, si digni sint allocutione, præstatis: hac in amicitiam discretionem coeuntes, ut vos cogamini tantum respicere, nos amare. Erit vilium superba conditio, si plus a potentibus quam verba præstolantur. Ad querelam descendi caritatis imperio: debuistis me post periculum quod videratis, diguum putare colloquio, vel quia recentis mysterii reviviscentem commendabat assertio: puto quod digni sint honorum gratia de sepulcris Redemptoris

tur. Pangendi sacri carminis, hoc est Musæ ad divina convertendæ auctor Aratori olim fuerat Parthenius Ennodianus. Idcirco cum apostolorum Actus cecinisset, opusque suum Vigilio, ut dictum est, obtulisset, id ipsum in Galliam misit ad Parthenium, ut ibi ejus opera ederetur. Qua de re præclara in eodem codice Remensi existat Aratoris ad Parthenium ipsum elegis versibus epistola: quam quia nondum vulgata est, si velut peregrinum emblemata his notis inseram, neque ingratum, neque inutile παράγωγος fore confido.

¹ Probino] Viro illustri, patricio, ut patet ex Theoderici ad illum epist. ii Variar. 11, et Parænesi auctoris ab Beato et Ambrosio huic ipsum Faustini filium quem Probino commendat.

nostri potentia restituti. Ego tamen, quamvis sim prodigus frontis et garrulus, nec dum de me fiduciam gerens, propinquos insinuo. Presentium portitor, domni Faustini filius, sufficienter bona pollicetur merita de parente : hunc ut vos foveatis, imploro : quia bene nostis qua sit creator ejus morum luce conspicuus : nec debet ad alios festinare, nisi ad vos, quemcunque vitæ auctoritas armat et generis. Ergo, domne mi, obsequio salutationis impense, rogo ut prosperitatem vestram epistolaris cura manifestet.

EPISTOLA V.

ENNODIUS HORMISDÆ DIACONO.

Cœlesis dispensatio epistolaribus beneficiis junctis caritate consociat : dum quos discernit itinerum proximitas, in remedio sollicitudinis jungit affectio, si sit cura sermonis. Silentium tamen vestrum nimis admiror, quod post depositæ sarcinæ ægritudinis nulla me allocutione sublevastis. Sed quia loquendo opportune cogimus, ut loquaris, vel garruli imitatione responde. Bene enim res desiderii et poscitur, et impetratur exemplis. Ergo honorem salutationis impendens, iudico me, Deo propitio, jam valere, supplicans, ut vicaria mihi styli promulgatione benedicas.

EPISTOLA VI.

ENNODIUS BEATO.

Si proferentia temporibus de eruditionis messe peccatoris horreo condidisses, jejuna ab epistolis tuis commeanantium dexteræ non venirent. Sed quia negligentiam et sterilitatem tuam sermonis prodit abstinentia, nos necesse est iterum ad culturam admonitionis assurgere, et terga jactis infecunda seminibus recidivis ad uberitatem sulcis urgere. Ubi sunt monita quæ apud te asserbas esse victura? ubi studium colloquendi, per quod et scientia pateat et caritas? Clamant silentia tua, te non assecutum quod boni dignum possit esse iudicio. Nam sicut rara doctos, ita continua prodit taciturnitas imperitos. Ergo erubescere, et tandem aliquando rumpe vincula, et impedimenta sermonum. Ostende quid valeas, ostende quid promoveris, si tamen te juxta votum nostrum gratia superna non deserit. Nunc salutationis honorem accipe, et brevi contentus epistola, agnosce patri tuo quæ longa correptione reserentur fuisse mandata.

EPISTOLA VII.

ENNODIUS AVIENO.

Benedico Dei nostri triplicem in majestatis unitatem quæ me inter angustias meas, perfecte sanitatis loco, de conjunctionis vestræ munere subleva-

¹ Domno Liberio] Patricio item : de quo lib. v, epist. 1. Aliud hoc suburbano ab eo quod a Fausto superius per Florum postulabat epist. 12, lib. viii.

² Schot., vestra.

³ Camilla] Viduæ consanguineæ in Gallia, id est Arelate. Infra epist. 29 : *Camilla parens mea intra Gallias et viduitatis miseria, e gemina etiam captivitate succubuisse fertur incommodis*. Parentem dicit, non matrem, sed sanguine conjunctam, militari olim et barbara, sed Ennodii ætate recenta, significatone

A VII. Venit ad me sera quidem relatio, sed votiva : adsit Redemptor noster, et impleat quod inclinatus supplicatione concessit. Domine mi, salutationis reverentiam solvens, rogo ut actionis vestræ summam de suburbano illo cum parente vestro domno Liberio, Christo vobiscum adnente, compleatis : quatenus si evenit commutatio, pretium dignetur accipere, ne diutius sub promissionis nutemus ambiguo, quia vos nostis nihil plus esse quod in hac supplicii vestro mundi conversatione præstetis.

EPISTOLA VIII.

ENNODIUS VICTORI.

Dum incertiam sublimitas tua præloquitur, eruditionis secreta patefecit : impugnas perfectione quod asseris. Nam dum te salvo pudore illitteratum esse confirmas, quid naturæ vigor, quid studiorum lima contulerit, declarat. Credat mihi sublimitas tuæ, imbuendum liberalibus disciplinis jam suis bonis ditavit. Si talis lingua prosequitur fratris Pauli filium, sicunda astipulatio et commendat et edocet. Nihil longe degentibus magistris opus est, quando digna laude loquitur, qui dirigit ad docentem. Erubescens insinuat minus invenisse quam detulit : Deum rogans ut quod de me per affectionem præsumit, ingenii valeam virtute complere. Vos tamen, honore salutationis accepto, quibus libet officium sermonis impendite ; dummodo sollicitudini meæ de prosperitate multiplex scriptiois cura respondeat

EPISTOLA IX.

ENNODIUS CAMILLÆ.

Intrecepisti nostrum, nescio quem secuta, consilium. Nam parvulum tuum quem studiorum liberalium debuit cura suscipere, ante iudicii convenientia tempora, religionis titulis insignisti. Veneranda quidem ecclesiastici forma servitii, sed quæ ad duas partes animum non relaxat : unum et difficile iter est quo itur ad Christum, nec occupatos multipliciter aliquando vita arcta suscipit. Properantes ad se de disciplinis secularibus salutis opifex non refutat ; sed ire ad istas quemquam de suo nitore non patitur. Jam si eum mundo subtraxeras, mundi in eo schemata non requiras : erubescens ecclesiastica proflitem ornamentis secularibus expolire. Annueram quod per Patricium diaconum, quantum ipse asseruit, postulasti : quid oportuit eum aliter ad me, quam diebus ipsis inventus est, destinari? Si iudicium meum consulis, volo ad me pertinentes magis merito sanctorum esse quam titulo. Vere animum meum de quietis statione ad cogitationum pelagus expulisti. Suscepisti tamen, Deo auspice, sanguinis mei vernulam. Nunc

vocabuli. Ideo Patricium diaconum Camillæ filium, non fratrem, sed sanguinis sui vernulam vocat.

¹ Vernulam] Nic. Fabri liber, *vernulam*, quod præbatur posset : quia venam sanguinis recte diceret, ut venam familiaris Symmachus libro nono, epist. 65, nisi *vernulam* præferrent alii codices : quod rectius est : confirmaturque glo senate Basiliensis editionis, quod expunxit, in quo vernula exponitur servitialis. hoc est servo editus : vernula enim primum dicti, qui ex acillis domi nati essent.

restat ut conatibus meis favor cœlestis ardeat, et negligentias hominum piæ moderationis ubertate componat. Domina, ut supra, salutem debitam dicens, precor ut nunc geminam sollicitudinem pro utrisque suscipias, et Deo nostro commendare assiduis precibus non omittas.

EPISTOLA X.

ENNODIUS ¹ CELSO.

Lenocinium est, non gratiæ sacramentum, quod tantum præsentibus exhibetur: amicitia sinceritas et longe positos non relinquit. Quid possit vera fides, intelligat qui tunc adipiscitur beneficia, quando desinit supplicare; ego mihi debeo quod ad stationem precum trans Gargara pos-tus pervenisti. Tu luce conscientia amicos et litteras uno a te tempore divisi-asti, sectans non solum longinqua, sed abdita, ita ut nusquam te sagax boni persecutor inveniat. Semper et hic quidem latentia inter lepores cubilla diligebas; sed sæpe latebram tuam, qui presso ore vestigia rimatus est invenit. Nunc altiori consilio, credo, ut majores ² accenderis, te hominum cœtibus submovisti. Ergo sciam pueritiam debuisti Mediola-nensis tuis? et virum te tenere debuerant, qui puerum possederunt; et quos lætificasti de amplexibus, debuisti juvare consiliis. Sed hinc alias; tu tibi provisionum tuarum aut gaudia debes aut lacrymas. Ego interim salutationem præfatus, memor debiti, donationem de puero destinavi; hoc apud me reptans, ut nec importunus in tempore diffidentia suæ vinceret, et cessans inter desperationis mala gauderet.

EPISTOLA XI.

ENNODIUS FAUSTO.

Susepsi litteras multiplici gaudiorum dote locu-pletes, et gratiam circa vos Dei quam noveram nuntiantes. Protinus testibus Christi nostri, cum lacrymis quas suggerebat hilaritas, indicata patefecit: et quod per ipsos impetratum fuerat, gratias referens, quasi novus relator asserui. Vere, domne Fauste, simplici-ter in hæc causa vulgatum est, quid haberet meriti, quid virium in precibus illa sancta anima quæ præ-cessit. Nam etsi sit spes nostra adhuc cæca mundi luce vestita; sed quod conveniens esse noverat sine nostræ actionis labore promeruit; cum a nobis divi-deret res in manibus collocatas, obtulit longa statione distantes, feliciter tribuens necessaria quam cupita. Ergo mundus iste veri aliquid habet; aut si non habet, non de ejus dilone mox rapitur. Mentiti sunt homines qui se jurabant accipere beneficia, si dedi-ssent: etiam superna dispensatione conjuncti sunt, a quibus nec accepimus blandimenta, nec dedi-mus: certa de desperatione confidentia, et nebu-

laosum de publicata promissione constitutum. Vere dicerem, si doleret ista discissio quod tales homi-nes nec illa quam dicitis nutricem meudacium esse; Liguria potuisset mittere. Quid arguam prius in illis? fallacia, aut fatuitatis obscena? perdiderunt duos, qui inter se sanctorum impetratione sociantur, per quos potuisset dia jacentis et in umbram exactæ familiae scintilla reparari. Memores estis, dominum Avienum vobis in ecclesia dixisse, Deum se de illa puella specialiter non rogare. Vide progeniem sanctorum creatoribus ad usuram vitæ procedentem. Intelligat plus se parentum stetitibus quam actione promo-turum. Gratias tibi, omnipotens Deus, gratias, rector fidelium, qui ancillæ tuæ vota respiciens, prophetis: in ea pollicitationes implesti, dicentis: *Anima ejus in bonis demorabitur, et semen ejus hæreditabit terram* (Psal. xxiv, 13). Perfice, pie arbiter, quod remansit, et ³ in alterius servi tu copula solemus aspira. Mibi si hæc videnda morbus qui jam vitalem preoccupavit substantiam, non relinquit, videat de illis bona pater, et avi proavique ante transitum suum nomen accipiat. Me tamen, quamvis peccatorem, adhuc gratia superna non deserit, qui admonitionem cautione prævenio. Nam desideria mea me ⁴ legati provincialis nomen acciperem, licet cum dolore, suspendi. Timui ne aut rerum dominus, vobis disponentibus, hæc a se exigi crederet, quæ cogit necessitas postulari; et ego redderem officii onerosus et actionibus infecun-dus, quamvis nec exsequi nec junctis par esse sufficereim. Rogo ut supplicetis Deo, ut me vel usque ad votorum communium tempora in mundi istius ser-vet incerto.

EPISTOLA XII.

ENNODIUS MESSALE.

Fero vestrarum absentiam litterarum, si sic ad incrementa gaudi mei perimunt quod tacetis. Non est molesta paginalis intermissio, si cum splendidis dictionibus junguntur rara colloquia. Quod de gratia circa vos Dei, quod de sanctis parentibus præsumatur accipio. Jam suffragiis amicorum Dei qui tibi pater et frater est, agnovisti. Vere dictionem tuam sine lacrymis quas dabant gaudia, non relegi. Nolo apud te quæ de te sentio verborum importunitate producere. Labora ut quod suggerente in sensibus vena invenis, componas eloquentia. Nihil tibi a domni Fausti et domnæ mææ matris tuæ filio minus est, nisi quod ⁵ ipse studiose subtraxeris. Pareat tibi tamen Deus, ut credas me immemorem esse tui, dum impediens morbis frequenti te scriptio non veneror: debes nosse dignum esse veniam quid-quid necessitate delinquitur. Domine mi, salutationem plenissimam dicens, benedicere me Deum in

¹ Celso] Mediolanensi.² Schot., accenderes.³ In alterius servi tui copula] Nuptiis Avieni, de quibus epistola sequenti ad Messalam, et supra epis-7. itemque ad ipsam Avienum. Ergo puella cujus obitu hic describitur, Avieni soror, filia Fausti.⁴ Legati provincialis] Provinciæ Liguriæ: ut legatio Proconsularis provinciæ: lege 186 cod. Theod. de Decurionibus. Nam alii erant legati civitatum, qui

non a tota provincia, sed a civitate tantum alia mittebantur, ut Hierapolitana civitatis, cod. eod. lege 8 de Censitoribus, et legatio Alexandrina, leg. 42 de Episcopis, etc. Oblatum sibi ad Theodericum legationem subire propterea cucciatu Ennodius, ne ob summam cum Fausto necessitudinem, suspensionem regi moveat, quæ Ligurum nomine postulanda erant, de Fausti suggestionem postulari.

⁵ S. hot., ista.

operibus ejus de domni Avieni conjunctione significe; et de te quod ejus pietas pollicetur, exspecto.

EPISTOLA XIII.

ENNODIUS PANFRONIO.

Peregrinari me in solo patrio vobis absentibus crederes, etiamsi valerem. At cum ægritudo mihi et quorundam insistat infirmitas, inter utraque quid faciam? quis uno tempore, et morbos ferat, et perfidos? Scias nulla cautione, nulla innocentia, in civitate nostra, quæ Deo medio promissa sunt, custodiri: totum felicitati tribuitur, nihil amoris: circa humiles rara dignatio; optimus ille, qui celsior. Sed hæc ego non pro meo, cui nihil superest quod sperem, consideratione suspiro, dolet mihi illos perire quos diligo. Plenius vobis rem omnem, et quam propter studium vestrum invidiam contraxerim, homo vester insinuat. Ego honorem salutationis impertiens, rogo ut scripta mea, et domno Avieno, et domno Liberio protinus contradatis; et per ipsum qui vobis Pamfroniam nostram sanam contribuat, conjuro, ut vos me quid responsi dederint instruat; quia si regius occupatione aliqua negatur adventus, ego ad vos, Deo meo suffragante, sub quavis membrorum meorum fragilitate venire festino.

EPISTOLA XIV.

ENNODIUS ELPIDIO DIACONO.

Deus sanctitatem tuam misericordiae suæ et gratiæ prosequatur insignibus; qui de humilitate mea, rem amici faciens, dignaris esse sollicitus, et me meosque promittis peculiari affectione te colere. Scio quia Deus propitius tibi sic gratiam invicti principis contulit, ut humilitas ecclesiastica non periret. Vere, domne Elpidi, si dignatur pius rex de servo suo esse sollicitus, tu fecisti, cujus animo nullus amicorum vicem poterit pensare. Scias me tamen quotidie diversa affligi qualitate morborum, ita ut de vita desperem. Rogo tamen, honore salutationis accepto, ut domnum Faustum et filios ipsius, memor animæ tuæ, sinceriter diligas; et pro anima mea, quantum prævales, orare non ceses: quia non remansit in luce quod sperem. Rogo etiam ut me frequenti digneris alloquio, et si domnus noster ad Liguriam venturus est, intimare procures.

EPISTOLA XV.

ENNODIUS STEPHANIE.

Bene est animo meo, quod gravatum peccati fasce meministis; et inter illas sacri pectoris curas, quantum epistolæ ad domnum Avienum destinatæ manifestant, personæ meæ non emergit oblivio. Deo gratias ago, qui per indebitam delinquentibus clementiam solita miseratione succurrit, dum eos sanctarum animarum intercessionem sustentat. Non credo quod inter orationes deseratur, quem nobilitatis alloquio. Saluto ergo humilitate qua dignum est, et rogo ut illi assidua orationum donetis suffragia, quem commemorationis pascitis ubertate.

¹ *Lænam et racanas*] Ita distincte Vaticanus: reliqui *Læna metra canas*: quod eodem recidit. *Racanas* autem quod genus vestimenti fuerit, non liquet, ad calceamenta referendæ videntur, ut et r. g. et

EPISTOLA XVI.

ENNODIUS ADEODATO.

Olim ad beatitudinis tuæ scripta responderam, si facile fuisset Romam pergendum itinera deprehendi. Ecclesiastica humilitas a mundi potentibus quasi res peregrina transitur. Ut primum tamen domnus Dioscorus Romam perfunctus pii laboris remeavit officio, ad restitutionem debiti, reverentiam vestram suspiciens, aspiravi. Hos filios vestros, domnum Paulum, vel sanctam progenem ipsius redire Romam cupitis, nos manere: dispar sententia ad unum affectionis callem sine errore revertitur. Deus tamen optimus dispensator, quod felicitati ejus scit convenire, disponat. Mihi domni Faustii, suorumque prosperitas presentis vice blanditur. Domine mi, salutationis cultum pleno amore dissolvens, codicem quem dedistis, filio vestro domno prefecto remeante, transmitto: vos meum, aut illum quem promisistis, si placuerit, destinate. Illud tamen specialiter conferentes, ut orationum vestrarum nunquam me propugnatione nudetis, quia nullus mihi murus potior esse adversus peccati arietem poterit, quam si illarum me tutela defenderit.

EPISTOLA XVII.

ENNODIUS APODEMIE.

Non clauda fides opinionis antiquæ, quæ perhibet quod propinquitas generis non defraudetur longinquitate regionis. Manent familiarum suis jura cardinibus; nec quæ sunt divisa habitaculis, dissociantur animabus: percurrit ætherius vigor, ubicunque carnis cognatione producitur; et illa cælestis portio unius patriæ non continetur angustiis. Sic tu, domina mea, longe a corpore degentem Ennodium perquisisti, efferendo desideratis nobile munus aspectibus. Accepi cucullam qualem debuit dirigere religionem profertenti. Sanctissima, ora, ut dignum me humilium indumentis, et si non invenerunt dona vestra, tamen meriti sui nobilitate perficiant. Domina mi, salutem largissimam dicens, rogo, ut crebro venerandis relevelis alloquiis. ¹ *Lænam et racanas*, cujus vos volueritis coloris rubei aut fuscii, mihi sub celeritate dirigit.

EPISTOLA XVIII.

ENNODIUS STEPHANIE.

Sufficeret equidem pro epistolari commercio meritum portitoris, cui et vena sua quod loquendum est et pura circa me ministrat affectio. Sed animus meus ad duplicatum festinat obsequium; nec simplici quam reverentia vestra exigit humilitate contentus, domno Avieno scripta conjungit, illi quem de stirpe vestra procreatum et vita prodit et oratio. Graviter tamen fero quod rusticas voces nimis urbana et subtili elocutione narratis. Non ita circa familiam vestram gratia cælestis innotuit, ut aliquem in ea liceat majoribus suis aut lingua esse aut actione dissimilem, nisi forte quod vos supra claritangæ lege 3 cod. Theod. de Habitu quo uti oportet intra urbem. *Intra urbem Romam nemo vel r g s, vel racanas utatur.*

¹ Videsis le St. Moine Vat. Sacr. tom. II, p. 287.

larem seniorum sanctæ viduitatis in vobis fulgor irradiat. Nempe illius domni Fausti germana es, in cuius præfectura quod monachos instituat, invenitur, quem plus est actione venerabilem esse, quam titulo. Rogo vos, servitio salutationis exhibito, ut nunquam scholasticorum indociles compositiones sanctis dictationibus misceatis: sufficit mihi quod admirer, quod si mereor sequi debeam, in vestris sensibus invenire.

EPISTOLA XIX.

ENNODIUS AGNELLO.

Longo animus meus pependit incerto, utrum pro diligentia notitiæ vestræ januam descriptionis amabili præsumptione pulsarem, et excellentissimi hominis per hunc callem pectus ingrederer, an per homines vestros, vaga salutatione contentus, secreta quibus obsidebar irrumperem, quia visum mihi est non esse in hominum numero computandus, quem hominum potissimus ignoraret. Et plane illi nec mores suggerunt fiduciam, nec natura, qui in arce locatis absconditur: vobis præcipue, quos uterque orbis amica et soria diversitate complectitur, quod Dei timor gratiæ suæ comitate firmatos fecit jam honorum summa largiri, et ad quod vix præcipui perducuntur ad opinionis gloriam dare subjectis. Laudandi sunt apices, sed ad eos sudore maximo vix venit. Quod tamen feliciter dictum sit, et inter munera vestra sunt culmina. Ergo salutans reverenter, epistolam brevitate concludo, ne ante dignationem vestram videatur importuna laudatio. Latius post responsum paginae, quod moribus, quod potentia vestræ convenit, eritis mundo necum attestante leturi.

EPISTOLA XX.

ENNODIUS MASCATORI.

Et me sperare quod pium est, et vos decet annuere. Nam disparibus viis ad unum finem remunera-
randa tendit intentio. Vos solatia rebus impenditis, a me tenui sermonis præstatur auxilium. Sic fit ut cui incumbit per officii considerationem præstare po-
iora, vix possit exigua. Reddat ingenuitatem homo palatii, quia Ecclesiæ nihil amplius sufficit quam precari. Scitis pro ascinis a quo veniat re-
tributio, si juventur. Succurrite his quos et patria terra captivat, quibus et invidia est cum originariis et conditio dolenda cum profugis. Pluribus Christianis et sapientem non decet admoneri, ne longa de-

¹ Pro ascinis] Qui laribus et tecto carent. *Ασκινος* enim asceni dicti, qui sine tabernaculis sub dio vivunt. Hos ergo clientes domo sua vi forsitan ejectos Mascatori commendat, ut ejus ope postliminio restituantur.

² Exhibuisse documenta] De suburbano Mediolanensi, quod Faustus Ennodio concesserat. Epistola præced.

³ Liberio] Certat hæc epistola Liberii laudibus cum ejus epitaphio, quod patri olim a filiis Arinini positum est his verbis:

Humano generi legem natura creatrix
Hanc dedit, ut tumuli membra sepulta tegant.

Liberii soboles matrique patrique superstes

Triste ministerium mente delere pia.

Pæc sunt membra quidem, sed famam non tenet urna:

A præcatio fructum sibi videatur ascribere laboris alieni. Saluto ergo humilitate qua dignum est, et ut præfatos cum gaudio ad me remittatis, imploro.

EPISTOLA XXI.

ENNODIUS ELPIDIO.

Etsi te inmemorem mei Pontica facit inhumanitas, me tamen imitari non decet quod accuso. Sic de civitate Mediolanensi quasi Icarus avolasti, et nec mandati me salutatione dignatus es. Sic faciunt quos potentium lateribus jungit inopinata sodalitas. Musca moritura justum est, ut si per naturam non potes, ad effectum meo inviteris exemplo: possunt tibi alii pro abundantia facultatum utiliores existere, esse tamen non valent dulciores. Sed redeo ad considerationem patriæ, cui debes bonorum oblivionem et miseriam qua laboras. Nunc ergo, honore salutationis impenso, servum tuum ad hoc direxi, ut filio tuo domno præfecto et tibi nuntiaret in Christi nomine, me de suburbano illo documenta legitima suscepisse, ut vos cum filio vestro domno Triggua, quod necessarium videris, agere non omittas [sic].

EPISTOLA XXII.

ENNODIUS FAUSTO.

Spero in Trinitate Deo nostro, per suffragia veneranda sanctorum, quod servos in quocunque loco positos, quemadmodum munitur oculi pupilla, custodiat, et ad bonam valetudinem reducat quidquid inimica fregit inæqualitas. Ego tamen, et si corpore nequeo, sequor officiis. Nam imperio sollicitudinis verba congressi, deprecans ut quam sani sitis edoccear. Ecce vix fero brevem, absentia longa fatigandus: sed potentes sunt et amici domni, quibus vos anima sancta commisit. Ego memores, ut depositum servent, sine cessatione convenio: aderunt partibus suis, et quod ab eis susceptum est, sine imminutione servabunt. His addo, præstante omnipotentis Dei misericordia, servos vestros de Venetiis jam regressos exhibuisse documenta confirmata de legibus, hic introductionem solemnem illico fuisse confectam. Nunc utrum amico a vobis dici aliquid debeat, illa qua soletis maturitate consultiæ.

EPISTOLA XXIII.

ENNODIUS LIBERIO.

Datum est mihi, cœlestis infusione mysterii, libera habere judicia, etiam cum sim beneficiis obligatus. Est enim superni muneris ut ingenuam sententiam ferat obnoxius, nec delectetur immanitate

Nam durat titulis nescia fama mori.
Rex it Romuleus fasces currentibus annis,
Successu parili Gallica jura tenens,
Hos non imbelli pretio mercatus honores,
Sed pretio majus detulit alma fides.
Ausoniis populis gentiles rite cohortes
Disponit, sanxit fœdera, jura dedit.
Cunctis mente pater, toto venerabilis ævo
Ter donis lustris proximus occubuit,
O quantum bene gesta valent! cum membra recedunt,
Nescit fama mori, lucida vita manet.

Hoc epitaphium primum in lucem edidit Pithæus: post illum Baronius, exemplar nostrum: ecclius, in quo *superstes* versu tertio legitur: quod rectius videtur, quod *sepulcrum*, quod erat in Pithæano: eum unius tantum Liberii sit epitaphium.

gratio vigor examinis. Divinum est, quando sine corruptione de te loquitur cui mula contuleris, nec iniquum ponit aliquid in lance veritatis donorum tuorum opibus subjugatus. Nam ubi de potissimis sermo est, et in aures mundi itura formantur, pulchrum testimonium privata actio cur obumbret? Debeo quidem celsitudini vestre plus quam universitatis; sed nolo majus aliquid quam universitatis possunt ora depromere: et epistolaris angustiae lege contentus, satis modicum de illa meritorum mense prælibo. Felicissime hominum, hoc totis hostilitas virium suarum laborat impendiis, ut per totum orbem tu solus dissipata componas. Æstimationi remanet qualis sit ille cui militas, quando lapsa, exusta, perditæ, cum te aspexerint, convalescunt. ¹ Vix pascebatur Italia publico sudore dispendii, quando tu ea sine intervallo temporis, et ad spem reparationis, et ad præbitionem tributariam commutasti. Partem cepimus te moderate inferre ærariis publicis quod cum maximo dolore solebamus accipere. Fuit semper ubertas nostra dispensatio tua. Juverunt venerabile superna consilium. Nam vires vegetalium tu vel nutristi pro bono publico, vel dedisti. Culminibus omnibus sublimior, tu primus fecisti regales copias sine malo privatae concussionis affluere. Tibi post Deum debetur, quod apud potentissimum dominum et ubique victorem, securi divitiis conflentur: tota enim est subjectorum opulentia, quando non intelligit. ² Quid quod illas innumeras ³ Gothorum catervas, vix scientibus Romanis, larga prædiorum collatione distasti? nihil enim amplius victores cupiunt, et nulla senserunt damna superati. Tace, consideratione paginalis eloquii, communionis et blandimentorum tuorum mella præcepis cœlestibus instituta, non minus rebus nobilitata quam verbis: orationem meam ad ea quæ eminentiæ tuæ debentur, vota transduco, quia mecum ⁴ Galliarum in hac stipulatione conveniunt, ut, Christo Deo vivo disponente, ordinatis illis quibus civilitatem post multos annorum ⁵ circulos intulisti, quos ante te non contigit saporem de Romana libertate gustare, ad Italiam tuam, et poscentibus nobis, et illis tenentibus, reduceris. Sic utriusque orbis per sanctas actiones indigena, venerabilem donum et summas filios eum universis Italiam possidens videntibus, felicitatis præsentis tuæ dote sublimes. Ego autem, servitii salu-

¹ Vix pascebatur Italia] Pertinent hæc omnia ad Romuleus fasces epitaphii, hoc est ad præfecturam prætorii Italiae, qua functus est Liberius primis annis Theoderici, quem de ea sic loquentem facit Cassiodorus lib. II, epist. 16: *Sensimus auctas il'ationes, vos addita tributa nescitis. Ita utrumque sub admiratione perfectum est, ut et fuscus cresceret, et privata utilitas damna non sentiret.*

² Schot., imperator.

³ Gothorum catervas] Epitaphium, Ansonis populi gentiles rite cohortes disposuit. Cassiodorus ibidem: *Juvat referre, quemadmodum in tertiarum deputazione Gothorum Romanorumque possessiones junxerit et animos. Nam cum se homines soleant de vicinitate collidere, istis prædiorum communitio causam noseitur præstitisse concordia.* Tertiam agrorum partem Gothici

tationis exhibitis, valere me nuntio, et de vobis quod voto meo satisfacere possit, exspecto.

EPISTOLA XXIV.

ENNODIUS AVIENO.

Bene erat animo meo, si vel ad scriptionem frequens portitorum suggereretur occasio, quia in remedio de-isterii senior providentia munus litterarum comparavit, in quo ad vicem præsentis formate astuantibus blanditur alloquio: et licet de ipsis remediis mens ægrescat absentium, et de medicina sollicitudinis cura ¹ geminentur, attamen non sunt deserenda quæ sola sunt. Ergo infante Valentino Romam petente, quantum sub celeritate potui, de his quæ erant loquenda subripui, breviter significans valetudinem corporis mei fuisse turbatam. Satis est tamen, si nuntio prosperitatis vestræ, dum fit hilaris anima, reverescam. Domine mi, salutationis munus, sicut reverentia vestra postulat, exsolutus, rogo ut jam me de votorum effectu et de bonis vestris epistolaris sublevetis promulgatione colloqui.

EPISTOLA XXV.

ENNODIUS AGNELLE.

Gratum mihi est ad magnitudinem vestram litterarum munera promulgare, quia et generi et conscientiæ vestræ, non tam exhibetur honor iste, quam redditur. Justum est ut religiosi homo propositi sanctam viduam et nobilem veneretur iugenuus. Ago Deo meo gratias, quia bonus opinionis vestræ, ad nos odor emanavit. Ille usque ad consumptionem vitæ fructus triboat, qui bonam radicem in hac sæculi conversatione plantavit. Bene fecisti, domna Agnella, mundi istius blandimenta respuere: et dum celsiora sequeris, etiam quæ potuerunt venire a legitimis remediis, non habere: scisti non solum veniam quærere, sed coronam. Gaudeant de medicina languentes: propæ est ut proximior sit integritati, cui cœcilitur ut feliciter dediscat illecebras. Ergo, domina mi, salutationis gratiam honorificentiamque persolvens, rogo ut pro me amico et parente tuo apostolorum liminibus non desinas supplicare, ut mereat servare quod prædico, et quod in aliis extollo ipso non negligam.

EPISTOLA XXVI.

ENNODIUS MESSALÆ.

Scio equidem vos pro desiderio meo fuisse subtrac os: sed aliud spei de sollicitudine vestra præceperam. Nam et qualiter dominus Deo præstante

assignari jussit Theodericus: hoc est *επιτροπικον*, quod suis antea largitus fuerat Odoacer, ut auctor est Procopius initio belli Gothici.

¹ Galliarum] Præfecturam etiam prætorii Galliarum gessit et sub finem regni Theoderici, sub ejus successore Athalarico: cujus exstat apud Cassiodorum epistola ad Liberium PP. Galliarum lib. VI Var., 6. Verum hanc Ennodius non vidit. Quare quæ hoc loco commemorat ad superiora tempora pertinent, cum primum in Gallia misus est: in qua pœdia, nec una tantum in administratione versatus est. Nam militares etiam copias duxit: ut auctor est Jornandes in rebus Gothicis.

² Forte circulos.

³ Schot., geminentur.

valedixerit, et qui vobis itineris ordo fuerit, si mei memor esses, agnoveram. Sed quid facio, qui negligentiam vestram, nec suggerendo formam affectionis expugno? Ergo si te, Christo Deo nostro tribuente, spes nuptialis afflaverit, Ennodii memoriam non fugabis: quando nulla sic cessit major diligentia, et pius amor exclusus est, tantum a pectore tuo, quantum ab oculis submovebor. Sanus esto, salva vita patris et fratris tui, Deus vobis benefaciat: gnoscant quod pascat auditum, quale vultis circa me exhibere propositum. Unum te quoque, honore salutationis exhibitum, ut apud dominos apostolos pro me digneris preces offerre; ut ipsi miseras meas medicinaliter curent, nec patiantur me quidquam velere quod non decet: castigent prorsum fiones mentis et corporis. Quod si facias, credo pro innocentia et puritate tua te melius pro me, quam si essem coram positus, audiendum.

EPISTOLA XXVII.

ENNODIUS AURELIANO EPISCOPO

Debeo equidem dolori meo vocem, sed reverentiae taciturnitatem. Et forte melius mereretur de abstinentia sermonis vestri sequeretur muta dissimulatio: urbanum enim et subtile erat ut eisdem lineis quibus in me delinquitur potiorum delicta ferirentur, ut secum haberet culpa vindictam. Sed quo me veritam qui inmemorem mei, et humilium notitiam respicientem, pertinacia amoris insequi non desisto? Nunquid non repudiati importunitas mater horroris est, cum placendi per assiduitatem desiderium materiam exigit displicendi? Nam quidquid mente fugit, ingestum oculis vix videmus. O si mihi liceret adhuc æquali cum beatitudine tua sorte contendere! sed dormiunt apud coronam tuam propinquitatis privilegia, postquam pater esse meruisti. Retinet quisquam hominum perire suis jura necessitudinis incrementi, et accessione piæ dignitatis, et generis et diligentiae vincula dissolvi? Ergo decuit eversionem meriti vestri instabili mihi esse rumore compertam, et de communibus gaudiis adhuc pendere opinionem contentum? Electus sum cui bonum generale taceretur, ut rem aurei sæculi solus pro conscientiae meae obscuritate nescirem. Nobilis vita et genere apicem ecclesiastici honoris ascendit, et me dignatur alloqui. Vere tale factum, aut studio aut negligentia evenerit, non probatur. Ego tamen servitia salutationis impendo, et Italica simplicitate, unde tristitiam habuerim, sine dissimulatione manifesto.

EPISTOLA XXVIII.

ENNODIUS AGAPIO.

Duriter officium gesticionis animi ad memoriam tristitiam meam recordatione stultitanda revocavi.

[Aureliano episcopo.] Cujus cathedræ, libri non indicant. Cave putes Arelatensem. Nam qui hoc nomine episcopus fuit Arelati, 30 ut minus annis post Ennodii obitum eam sedem sortitus est. Hoc vero tempore Arelatensis antistes erat Cæsarius. Non abhorrim tamen, novum hunc cujuscunque civitatis episcopum Aurelianum illum veteri presbyterum Arelate sem, ad quem rescripsit epist. 35 lib. VIII.

A Nam semper remedium oblivio doloris est; quia quod ratione non possumus, temporum proximitate sepelimus. B ne est, quia diuturnitate senescit afflictio, et magni doloris consolatio per silentium procuratur. Nam in hujusmodi negotiis plus agitur nihil agendo. Sed quid facio, quia epistolæ lectio jam obducta cicatricis penetralia rescindit, et sepultam immaturi funeris recordationem amara sorte vivificat? Ergo ego communi fratri consolationem dare poteram, cum si quid humanitatis in me esse creditur, sic dolerem? aut unquam flens placuit consolator? ergo expectatur medicina de morbidis? Non de me, domine Agapi, bene julleas, si et in germani tui mororibus, et in obitu spiritualis filii, ego quasi opinionum tuarum disputator occurro. Sana pectora iter curationis inveniunt, nemo alterum unde ipse laborat absolvit. Sed hinc alias: potens est Deus, qui solus ad ista valet occurrere, et communis mali sollevare pressuram. Vos tamen honorificæ cultu salutationis imperiens, rogo, ut crebro mihi epistolæ commercii munera conferatis, ad quæ studia pigrum esse nec amantem convenit, nec facundum.

EPISTOLA XXIX.

ENNODIUS LIBERIO.

Si postarum spiritus disciplina paginalis admitteret, centena ora, et vox ferrea vix quod celsitudini vestræ a me debetur verborum ubertate resereret. Sed quia magnis obnoxius vix ad pauca sufficio, providi post Dei misericordiam vestre gratiæ repensorem. Nam frater vester dominus Faustus, cum debere se beneficium quod mihi tribuistis eloquitur, ab imbecillis cervicibus gravis oneris sarcinas amolitur. Sunt inter duntaxat præcelsos ista communia: vos vobis et dare digna nostis, et redderè; me sub fasce vestri muneris constitutum sola manet de obnoxietate confessio, dum præventum gratiæ vestræ mole quod voti computam fecit, hoc imparem. Adsum tamen partibus meis, et inter orandum, quamvis peccator, Deum, ut pro me quoque vobis reddat, imploro. Ecce duo ista sufficient: nam et de cælo pro me expectatis quod vos exhibuisse memistis: et est æqualis, qui se debere fateatur in terris. Expecto tamen beneficii vestri celeriter supplementum, ut litteris, quales per sublimem virum Tranquillinum sum precatus, accipiam. Illis tamen aliam vobis miserandi viam benemorum vestrorum conscius exhibebo. Camilla parens mea intra Gallias, et viduitatis miseria et geminæ jam captivitatis succubuisse fertur incommoda. Nemo est qui tam multiplices necessitates præter celsitudinem vestram possit avertere, generis mei patronus quod in Italia positus præstitit, non neget in Gallia, ut de casellis ipsius, or-

[De casellis] Cassiodorus lib. VII, 45: Formula qua census relevetur ei qui unam casam possidet pręgravatam. Cui enim gravius æquo canon impositus erat, a peræquatore minuebatur. Id relevationis seu peræquationis beneficium dicebatur. Glorise nostræ. Relevatus ager, ἀναξυρρημτος, διαρρηθεις τοῦ δικοσιου βαρους.

dinatione vestra, dum ab eis hæc onera derivantur, ad præfatæ alimenta sufficiant. Domine mi, salutationis servitia dependens, rogo ut portitorem præsentium, hominem meum quem ad hæc exsequenda destinavi, Deo vobis inspirante, meum effectum eminentia vestra jubeat commeari. Nunquid dubitare de postulationibus suis eum convenit, qui se novit et illi quæ non poposcerat, impetrasse?

EPISTOLA XXX.

(¹ SYMMACHO PAPÆ.)

Natura rerum est ut etiam idoneus ore vel portatore possit de præsumptione culpari, quia omnia verborum commoditas humilitatis terminos egressa calcatur: et sicut habenda sunt quæ exiguntur in pretio, ita ingesta vilescent. Importunitas cum fecundos opinionis nobilitate dispoliet, dedecore vestit indoctos. Sed hac me ratiocinatione sustento, quia est quidem nudax, sed amabile prævium præstitisse sermonem: et sicut vicinum temeritatis, ita proximum diligentie ad caritatem pertineas iter aperire. Inter Ecclesiarum homines nunquid reatus est, si pari amori contenderint dispares dignitate? aut excedunt modici honoris angustiam, qui desiderant suffragio gratiæ summatis comparari? Non habet superbi concientiam, qui se tantum in affectionis munus non metitur. Præsumo dicere, subditorum error est, qui in hac re præcedentem antevenit. Ecce sic partes meas quasi voluntariæ allocationis fuscatas nube purgavi. Sed dico quod ad defensionem spectat uberrimam. Filius vester dominus Rhodanus cogit a me in usum styli præsentis erumpere. Fateor tamen, in studio meo fuisse quod jussit: quia qui volentem coegerit, non laborat. Deo GRATIAS principe loco, et tota epistolæ concinnatione referamus, quia in societatem capitis sui aliquando Romana membra coierunt. Justum erat ut et beatus Petrus apostolus sedi suæ Ecclesias et senatui liberiori per Dominum partes debitas reformaret. Dignus regnator, dignus in quo cum ætate volorum summa contigerit. Nam etsi itura ad posteros felicitas perseveret, litandum illi est laudatione præcipua a quibus sumpsit exordium. Deo efficaciter supplicastis, ut illius vos virtus erueret, cujus potest servare clementia. Didicistis ejus eventus prosperos, quem videtis dum mandat secutam bella victoriam. Parum superest, ut mansuetudinem mentis illius ita profundam teneat, quasi sit ignara procinctuum. Deo tribuente, nec pax ejus turbari dubiis potest, nec fortitudo qualibet objectione confringi. Nihil apud illum tutius supplicante: solus evasit præliatis acies, quæ rogavit: vicit armorum impetus qui obtulit devotus obsequium. Quod vix veteres principes præsentis suæ sudore potiti sunt, hoc semper regis nostri brevis procuravit epistola. Per excursus dirigitur felix

¹ Symmacho papæ] Titulum adjecimus, cujus vice in antiquis exemplaribus scriptum erat *In Christi signo*. Sed perspicuum est epistolam esse ad Symmachum papam, et quidem se ipsam post extinctas

A exercitus ad triumphum. Quis credat mitem ejus in labore et perfectione habere quidem superantem gloriam, sed continentiam subjugati? Consummatis congressionibus de iræ hereditate nil remanet: uno tempore, quos perniciosos adversarii viderint, blandos sentiunt tributa pendentes. Et hæc quidem celesti præparantur pro hac repensione suffragio: quia fides nostra apud eum, (cum) aliud ipse sectetur, in portu est. Mirabilis patientia, quando tenax propositi sui, claritatem non obumbrat alieni: nam et Ecclesiarum nostrarum patrimonia relabi, nisi aucta fuerint, ingeniat. Sic factum est, ut et statum suum locupletes pauperum substantiæ teneant, et mediocres ad supremam opulentiam convalescant. In sacerdotibus virtutes et innatas colit, et non reptas inspirat. Sed cur beatitudinem vestram præjudicio diffusis sermonis anticipem? Continuo experientia vestra et spiritalis illa perfectio jejunum me fuisse in filii vestri laudibus accusabit: et cum soleant amplificari facta colloquiis, sterilem me relatores de virtutum ejus messe causabitur. Jam sæculares apices, curules et trabes, patricias et indiguitates qualiter aut naturæ reddat aut moribus, domestici perlatoris astipulatione vulgetur. Nam et veteres in antiqua generis luce durare facit, et novus splendore inopinati fulgoris irradiat. Facilius respublica ejus bono dispensationis in privatam migrat opulentiam, quam famulantium census in palatina lucra commutetur. Nunc quod superest, meæ servitiis salutationis acceptis, propiciet ut Christus Redemptor noster quæ in præfato clementissimo rege servientibus sibi contulit, longa ætate conservet. Det etiam regni de ejus germine successorem: ne boni tantum hominis in una ætate veterescant, et antiquata temporibus pro sola aurei sæculi commemoratione nominentur.

EPISTOLA XXXI.

ENNODIUS AVIERO.

Dum jucundis adhuc, Deo dispensante, fruerer de præsentis vestræ vicinitate conspectibus, et amabilia colloquiorum mella venerabili mendacio retineret auditus, occasio mihi descriptionis oblata est. Fateor, diu nolui medicinam desiderii, dum altera procuratur, irrumpere. Delectabat series animo meo pia ludificatione blandita, volebam conscius deprehendere quæ pascebat in amore fallaciam. Bene enim caput studium nostris obsecuta seductio, et pro vero libenter admittimus delictum imagines nuntiorum: grati somnia quæ fugantur vigiliis, ingemiscimus, et illud mortis simulacrum de placidis deceptionibus plus amatur. Ergo nunc mihi, quia illud quod præfatus sum stare non licuit, exsequendum est quod remansit. Aliquis h. minum pro peccati sui onere sic laborat? affligeret nisi vos viderem: ad cupita perductus maceror, quia quæ posebamus, Deo tribuente, con-

schismatis reliquias, membris omnibus, ut Ennodius ipse loquitur, in capitis sui societatem Theoderici regis quem propterea laudat, opera revocatis.

cessa sunt. Numquid alicui accessit de latitiae occasione quod torqueat, aut de messe gaudiorum egressa est planta tristitiae? Gratias inseparabili Trinitati, Deo vero, qui ut vota impleat, aliquotiens vota contemnit. Ipse ergo conjunctionis tuae copulam respiciat: ipse unum faciat ex duobus, in primi hominis corpore, dum adhuc nativa et interemerata immortalitate gauderet, utrosque formavit. Jungatur tibi uxor, ut Abraham Sarra, ut Isaac Rebecca, ut Jacob Rachel caelesti benedictione sociata est. Habeas continentis praeviam frugem, et dulcedinem conjugati: legi Dei pareat solutio virginalis, dum quod in se subtrahit, reddit in sobole. Nesciat externam diligentiam bene in vobis solidata communio: illa matrem tuam moribus et conversatione restituat, tu parentem. Non pareat mundo majorum tuorum, dum in te renascitur, amplectenda formatio. Nequaquam peregrina vitae exempla, nec non adventitia postulantur: in oculis locata sectamini. Ecco ego, qui hymenaeis tuis interesse non potui, hac te precum mearum prosecutione convenio: vos ad visissitudinem exhibete crebra colloquia. Salutationis amorem et reverentiam persolveas, rego ut si memoriam mei de illa locupletati recordatione non traditis, et orationibus me et colloquiis sublevetis.

EPISTOLA XXXII.

ENNODIUS ADEODATO PRESBYTERO.

Quantum a me merito, quantum actione sis clarior, orationum tuarum reserabit effectus. Ecce domini Fausti filii tui abstractam de solatio meo partem maximam tu tenebis. Ego quidem sanctis et legalibus desideratis precum impedimenta non attuli: sed tanta me domini Avieni perculit pro ejus caritate discessio, ut lacrymis prosequeretur et ad optata tendentem. Patuit humanarum rerum in hac causa de diversitate formatio. Illum evocant, Christo duce, votiva; me feriunt. Illi blanditer de conjunctione vicinitas, me de sequestratione compungit. Ecce de precum mearum fruge sollicitor: et adeptos nos, si quid in hac parte postulatum est, quod cum Christi pace dici liceat, ingemisco. Sed inter haec tali diligentiae curatione sustentor, quia domnum Avienum superantem vota reddidimus. Habet de origine ejus Roma jactantiam, Liguria de profectu: ibi domino Fausto filius naturae lege concessus est, hic eruditione pate actus. Minus fuit cum generalitate hominem nasci, quam quod inimitabile videbatur, Fausti sobolem comprobari. Referamus ad Deum beneficia sua, et ipsi pro illo reddibeamus gratias, a quo poposcimus

¹ *Cesario episcopo*] Arelatensi. Episcoporum sui saeculi, ut jure vocat Ennodius, nobilissimo, doctrina, eloquentia, vitae sanctitate clarissimo. Is ergo conficta criminatione ad Theodericum delatus, Ravennamque sub custodia pertractus, angelici vultus aspectu, et innocentiae securitate regem ita permovit, ut non solum poenitentiam humiliterque illum exceperit, sed oblati etiam muneribus honestavit. Nec dispari ante aliquot annos eventu, cum Visigothis adhuc pareret Arelate, falsaeque proditorum accusatus apud Alaricum fuisset, cum honore postea dimissus est. Utramque hanc historiam (de priore hic sermo est Ennodio) lib. 1. Vitae Caesarii complexus est Cyprianus. Cujus etiam librum tu qui

A quae tenemus. Vos salutationis meae obsequia pro sancti pectoris vestri puritate suscipite; et codicem recipientes meum, cum illo qui a vobis promissus est, destinate.

EPISTOLA XXXIII.

ENNODIUS ¹ CAESARIO EPI-COPO.

Quod spe praeeperam, litteris indicastis. Nam venerandi promulgatione colloqui, quid caelestis imperator domnum regem circa vos facere compulisset, agnovi: ego sum, cui postquam meritum vestrum patuit, nequaquam se felicitas actionis abscondit. Qui hominum nobilissimo in Christi servitute pontifici terrenas dominationes nesciat esse subjectas, et minacem reis potentiam innocentiae objectione superari, quando principalis purpura aut cilicia despexit, aut pallium; quando libertas illa potissima credidit, sibi ante Christianam humilitatem licere quod voluit; aut quando ei licuit velle quod laederet? Quod si inter haec caenae aetatis exempla recolatur, et servitiam circa cultores Dei tyrannicam reducas in medium, scimus quia ab illis nostri dogmatis sectatores, ne unquam morerentur, occisi sunt. Tunc militibus suis vitam, aeternitatem, obsequente gladio perpetuus ille dux contulit. Illi inimicorum suorum ministerio perdiderunt originariam vilitatem. Te, mi domine, in orbe jam Christiano diva lex peperit, et apostolici uberis lacte nutriti: tu ceteros velot solis magnitudo astris minoribus comparata transgredieris: tu qui interioris hominis oculis inspexit, instructus est. Nam et cum facie ipsa foveas puritatem, delinquentes feriato ore castigas. Boni de conversatione tua, quocumque processeris, imitanda inveniunt: inanis fugienda demonstrantur. Beatus tu, cui a Deo tributum est ut et monitis doceas et exemplis: qui ad pii tui eris directum semper existens praevius invitasti: quis non optet, te loquente, ut sciat plura, non legere? Tu dum libris genium relatione concillas, et magistros informas: tibi debet quicumque ille se ipsorum maximus, quod eum dote elocutionis amplificas. In te lux convenit sermonis et operis. Unde haec prerogativa Transalpinis? unde parentibus meis inauspicata sublimitas, ut talem virom miseriat? Sed cur inter terrena quaeritur res caelestis? Potuit ergo ante te quodlibet palatii supercilium non jacere? potuit tibi cupita subtrahere, quem mitiorem ovibus sola faciunt errata pugnacem? Latus me et meritum vestrum vocat et diligentia: sed loquaclitatem meam lex epistolaris includit. Quod superest, benigni servitutis meae munus accipite, et me Deo in Surii editione desideratur, in S. Martini canobio Parisiensi vidimus, de miraculis S. Caesarii ejusque obitu compositum: in quo praeter alia Liberium patricium narrat, lethali lanceae vulnere confossum ac pene exanimem, admota Caesarii veste curatum fuisse. Variae praeterea exstant pontificum Romanorum epistolae ad Caesarium. In quibus et illa Felicia, quae viros doctos frustra exercuit ob depravate subscriptionis suspicionem, quasi P. C. Boetii scripta dicatur: cum Arelatensis codex ex quo deprompta est, diserte habeat. P. C. MAVRTII, seu MAVORTII, qui annus erat Christi 528 Felicii IV papae secundus.

nostro orationum suffragiis Intimate, frequenter de his quæ vobiscum aguntur vel acta sunt, inforinantes. Deprecor etiam ut quid apud vos promoverit Rustici supplicatio, qui, quantum audio, fornicationes suas nomine vestit uxorum, et vocabulo legis putat excusari posse rem criminis, mihi manifestes ministerio litterarum.

EPISTOLA XXXIV.

ENNOBIUS AVIENO.

Ubi sunt, qui dicunt inter habitatione discreta diligentiam non durare, et affectionis calorem terrarum divisione tepescere, nec longius procedere mentes posse, quam oculos? Ecce amoris mei plenitudo violentia sequestrationis exæstuat, et colloquii medicina languidior corporis sedibus non tenetur. Deum tamen qui, circa vos respexit vota nostra, benedico, qui vos non solum nobili, sed, quantum fama nuntiat, sancta moribus uxore donavit. Cultores Christi perfecta omnia promerentur, ipsis solis in conjunctione, opum, mentium et sanguinis claritas non negatur. Ipse præcipiebam quod possit talis effici, qualem ad te audio jam venisse. Transit astimationem meam quid de ejus hominis profectu sentiam, quem audio ab optimis inchoasse. Domine mi, gratiam salutationis impertiens, spero ut petitionem sancti episcopi patris vestri digne animi incunctanter

efflicere, et homini ipsius classici illum de quo securus sum, grate animum condonare.

EPISTOLA XXXV.

ENNODIUS MESSALÆ.

Solent inauspicata felicitate superbarum mentium colla mollescere, et rigidioris propositi novo gaudium supercilia temperari. Nam benignitatem seminat quidquid votis obsequitur, nec plus aliquid humiliat potissimos quam optata sublimitas. Iudicium communionis et obsequii est, ad apicem pervenisse. Tu postquam ad cupita proventus es, ignorato hactenus timore me despicias: et quid in melle tuo respicias oblitus, de sola amicos veteres futuræ uxoris opulentia contemnis, nesciens sarcinam venire unde æstimas commeari rem præmii: primum quod mobilem esse non decet, qui originis suæ radios non obumbrat: deinde, quia unde despicio, vindicabor. Ergo ad usum promissionis benigne revertere, ne videar manifesta suspicatus. Ego, quia hactenus ab scriptionis munere temperasti, in hæc verba prorupi: vos aut factum diluere, aut affirmare innocentiam convenit nobilitate sermonis. Domine mi, salutationis plenissimæ officia persolvens, spero ut qui diligentem neglexisti, saltem alloquiis facias dignum argumentem

¹ Schol., gratiæ.

MAGNI FELICIS ENNODII OPUSCULA MISCELLA X.

OPUSCULUM PRIMUM.

¹ PANEGYRICUS DICTUS CLEMENTISSIMO REGI THEODERICO.

Illum, princeps venerabilis, in laudibus tuis pro- scribat professio, illum a præconiis propositi repellat consideratio, quem a defensione tua aliquod subtraxit officium. Refundat tibi generalitas rebus obligata sermonem, dum inæqualis vicissitudo compensat laudibus quod adepta est desudore. Armis tuis libertas obnoxia, quod solum potest, hilaritatem didicit annuntiare præconiis. Tuum est, inclyte, devotioni pretium dare, quam intelligis vires subditorum non

¹ Panegyricus] Panegyricus ubi aut quando dictus sit ab Ennodio, æque incertum est. Hoc constat, Romæ dictum non fuisse, cum Romam ut absentem alloquatur. Mediolani crediderim, aut Ravennæ. Si ergo Mediolani dictum placet, exceptum hac laudatione adventantem Theodericum dicendum est, quo more Lugduni a Sidonio exceptus est poetico panegyrico Majorianus. Sin Ravennæ, in legatione aliqua pronuntia um, qualem his fortasse verbis indicat Ennodius, Nunc ecclesia dirigit laudatorem. De tempore hoc modo affirmare licet, ante Cethegum consulem, hoc est annum Christi 503, dici non potuisse, cum de recepto Sirmio diserat, quod Cethegi receptum est consulatu. Sed et alia sunt quæ posteriorum ostendant. Quod si quis ordi est in serie operum

C posse transcendere: erit dispensationis sacræ de lamis æstimare quid exigas, in quibus cognoscis totum tibi militare quod prævalent. Propriis majestas tua oblationem litterariam dignetur altaribus: quia ne senescat claritudo operum, advocanda sunt linguarum exercitia: quod id egeris, ne vetustas sibi vindicet, obliget catena referentum: disciplinarum enim quietem vos tribuetis, per quas vobis continget æternitas. Nihil amplius cœlestis dispensator arcani

Ennodii qua in antiquis exemplaribus digesta sunt, facilis est conjectura panegyricum huic in annum 507 vel 508 conjici oportere.

² Theoderico] Regi Italiæ. Ostrogothorum, dum adhuc in Pannonis versarentur, reges ex Amala stirpe germani tres fuerunt, Valamer, Theodemer et Widemer. Theodemeris ex concubina illius fuit hic Theodericus, consul ordinarius, et magister militum in Thracia sub Zenone, ac tandem rex Italiæ: cui Valameris cognomentum tribuit Marcellinus comes in Chronico. Malchus vero Sophista Philadelphiensis in Historia Byzantina, Valameris filium, sed perieram, nominat, cum Theodemerem illi patrem in his locis asserat Jornandes in rebus Geticis, Valameremque filius paruum vocet.